

**EK ALACAKLARININ KAMBIYO
SENETLERİNE MAHSUS HACİZ
YOLUYLA TAKİBİ**

Alican FAK

**Yüksek Lisans Tezi
Prof. Dr. İbrahim ÖZBAY
2016
Her Hakkı Saklıdır**

**T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK ANABİLİM DALI**

Alican FAK

**ÇEK ALACAKLARININ KAMBIYO SENETLERİNE MAHSUS
HACİZ YOLUYLA TAKİBİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**TEZ YÖNETİCİSİ
Prof. Dr. İbrahim ÖZBAY**

ERZURUM - 2016

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEZ BEYAN FORMU

15/12/2016

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

BİLDİRİM

Atatürk Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Uygulama Esaslarının ilgili maddelerine göre hazırlamış olduğum “Çek Alacaklarının Kambiyo Senetlerine Mahsus Haciz Yoluyla Takibi” adlı tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin kâğıt ve elektronik kopyalarının Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Uygulama Esaslarının ilgili maddeleri uyarınca gereğinin yapılmasını arz ederim.

☐ Tezimin 3 yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

15.12.2016
Arş. Gör. Alican FAK

F-83/00/22.12.2016

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TEZ KABUL TUTANAĞI

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Prof. Dr. İbrahim ÖZBAY danışmanlığında, Alican FAK tarafından hazırlanan bu çalışma 15 / 12 / 2016 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından, Özel Hukuk Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Prof. Dr. İbrahim ÖZBAY

İmza:

Jüri Üyesi : Doç. Dr. Şafak NARBAY

İmza:

Jüri Üyesi : Yrd. Doç. Dr. H. Kübra E. Şenol

İmza:

Yukarıdaki imzalar adı geçen öğretim üyelerine aittir. / /

Prof. Dr. Mehmet TÖRENEK
Enstitü Müdürü

F-85/01/21.10.2016

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	VI
ABSTRACT	VII
KISALTMALAR DİZİNİ	VIII
ÖNSÖZ.....	X
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

ÇEK KAVRAMI, ÇEKİN HUKUKİ NİTELİĞİ VE ÇEK HAKKINDA GENEL BİLGİLER

1.1. ÇEK KAVRAMI VE ÇEKİN HUKUKİ NİTELİĞİ	4
1.1.1. Çek Kavramı.....	4
1.1.2. Çekin Tarihi-İktisadi Gelişimi ve Önemi	6
1.1.2.1. İlk Çağ'da Çek.....	6
1.1.2.2. Orta Çağ'da Çek	7
1.1.2.3. Yeni Çağ'da Çek.....	8
1.1.2.4. Milli Mevzuatların Yeknesaklaştırılması Dönemi.....	9
1.1.3. Çekin Hukuki Niteliği	11
1.1.3.1. Genel Olarak.....	11
1.1.3.2. Kıymetli Evrak Niteliği	12
1.1.3.3. Havale Niteliği.....	13
1.1.3.4. Emre Yazılı Senet Niteliği.....	14
1.1.3.5. Ödeme Aracı Olması	15
1.1.3.6. Çek Keşidesinin İfa Uğruna Edim Olması	16
1.2. ÇEK HAKKINDA GENEL BİLGİLER.....	17
1.2.1. Çekin Özel Türleri.....	17
1.2.1.1. Genel Olarak.....	17
1.2.1.2. Teyitli Çek	18
1.2.1.3. Garantili Çek.....	20
1.2.1.4. Banka Çeki.....	20
1.2.1.5. Çizgili Çek.....	21

1.2.1.5.1. Genel Çizgili Çek.....	22
1.2.1.5.2. Özel Çizgili Çek.....	22
1.2.1.6. Mahsup Çeki.....	23
1.2.2. Türk Mevzuatında Çeke İlişkin Düzenlemeler	24
1.2.2.1. Genel Olarak.....	24
1.2.2.2. 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu'ndaki Düzenlemeler.....	25
1.2.2.3. 5941 Sayılı Çek Kanunu'ndaki Düzenlemeler	26
1.2.2.4. Diğer Mevzuatlardaki Çek Hükümleri	27
1.2.3. Çek Düzenlemenin Ön Şartları.....	27
1.2.3.1. Genel Olarak.....	27
1.2.3.1.1. Çek Keşide Ehliyeti	28
1.2.3.1.2. Çekte Temsil	29
1.2.3.2. Karşılık	30
1.2.3.3. Çek Anlaşması	31
1.2.4. Çekin Unsurları	32
1.2.4.1. Genel Olarak.....	32
1.2.4.2. Kıymetli Evraka İlişkin Unsurlar	33
1.2.4.2.1. Maddi Unsur: Senet	33
1.2.4.2.2. Maddi Olmayan Unsur: Devredilebilir nitelikte bir hak.....	34
1.2.4.3. Kambiyo Senedine İlişkin Unsurlar.....	34
1.2.4.3.1. Zorunlu Unsurlar.....	34
1.2.4.3.1.1. Çek kelimesi.....	35
1.2.4.3.1.2. Kayıtsız ve şartsız belirli bir bedelin ödenmesi için havale	35
1.2.4.3.1.3. Muhatabın ticaret unvanı.....	36
1.2.4.3.1.4. Düzenlenme yeri ve tarihi	36
1.2.4.3.1.5. Banka tarafından verilen seri numarası	37
1.2.4.3.1.6. Karekod	39
1.2.4.3.1.7. Düzenleyenin imzası	41
1.2.4.3.2. Alternatifli Unsurlar	42
1.2.4.3.2.1. Düzenlenme yeri	42
1.2.4.3.2.2. Ödeme yeri	43
1.2.4.3.3. İhtiyari Unsur: Ödeme Yeri	43

1.2.4.4. Çek Kanunu ile Getirilen Unsurlar	44
1.2.5. Çekin Ödenmesi	45
1.2.5.1. Genel Olarak.....	45
1.2.5.2. Çekte Vade.....	46
1.2.5.3. Çekin İbrazi ve Muhatabın İnceleme Yükümlülüğü	46
1.2.5.4. Çekin Ödenmesi.....	48
1.2.5.5. İleri Keşide Tarihli Çekin Ödenmesi	49
1.2.6. Çekin Ödenmemesi ve Sonuçları	50
1.2.6.1. Genel Olarak.....	50
1.2.6.2. Çekin Ödenmeme Nedenleri.....	50
1.2.6.2.1. Senedin Kanuni Zorunlu Unsurları Taşımaması.....	50
1.2.6.2.2. Çekin Karşılıksız Olması	52
1.2.6.2.2.1. Genel Olarak	52
1.2.6.2.2.2. Karşılığın Tamamen Bulunmaması ve Sonuçları.....	52
1.2.6.2.2.3. Karşılığın Kısmen Bulunmaması ve Sonuçları	54
1.2.6.2.3. Çekten Cayma.....	55
1.2.6.2.4. Diğer Durumlar	57
1.2.6.3. Çekin Ödenmemesinin Sonuçları	57
1.2.6.3.1. Ödenmeme Keyfiyetinin Tespiti.....	58
1.2.6.3.2. Başvurma Hakkı ve Kapsamı.....	58
1.2.6.3.3. Zamanaşımı.....	59
1.2.6.3.4. Karşılıksız Çek Düzenlemenin Cezai ve İdari Hükümleri.....	60
1.2.6.3.4.1. Adli Para Cezası (Cezai Yaptırım).....	63
1.2.6.3.4.2. Çek Düzenleme ve Çek Hesabı Açma Yasağı (İdari Yaptırım).....	65
1.2.6.3.5. Başvurma Hakkını Kaybeden Hâmilin Hakları	66

İKİNCİ BÖLÜM

ÇEK ALACAKLARININ KAMBİYO SENETLERİNE MAHSUS HACİZ YOLUYLA TAKİBİ

2.1. ÇEK ALACAKLARININ KAMBİYO SENETLERİNE MAHSUS HACİZ YOLUYLA TAKİBİ HAKKINDA GENEL BİLGİLER	68
2.1.1. Genel Olarak.....	68

2.1.2. Kambiyo Senetlerine Mahsus Haciz Yoluyla Takip Edilebilecek Çek Türleri	69
2.1.2.1. Genel Olarak.....	69
2.1.2.2. Geçerli ve Süresinde İbraz Edilen Çek.....	70
2.1.2.3. İleri Keşide Tarihli Çek	71
2.1.2.4. Üzerinde İhtiyati Tedbir Bulunan Çek	72
2.1.2.5. Cayılmış Çek	73
2.1.2.6. Bedeli Yabancı Para Olan Çek	74
2.1.2.7. Teminat Olarak Verilen Çek.....	78
2.1.2.8. Kambiyo Senetlerine Mahsus Haciz Yoluyla Takip Konusu Yapılamayacak Çek Türü: Zamanaşımına Uğramış Çek.....	79
2.1.3. Takibin Alacaklısı	80
2.1.3.1. Genel Olarak.....	80
2.1.3.2. Son Hamil	81
2.1.3.3. Çek Bedelini Ödeyen Ciranta	83
2.1.3.4. Çek Bedelini Ödeyen Avalist	84
2.1.3.5. Birden Fazla Lehtar Olması.....	85
2.1.4. Takibin Borçlusı	85
2.1.4.1. Genel Olarak.....	85
2.1.4.2. Muhatap Bankaya Karşı Kambiyo Senetlerine Mahsus Haciz Yoluyla Takip Yapılamaz.....	88
2.1.4.3. Keşideci	89
2.1.4.4. Ciranta.....	91
2.1.4.5. Avalist.....	92
2.1.4.6. Yetkisiz veya Yetkisini Aşan Temsilci	93
2.1.4.7. Birden Fazla Borçlu Olması	94
2.1.5. Önce Rehne Başvurma Zorunluluğunun Bulunmaması	96
2.1.6. Yetkili ve Görevli Mercî	98
2.2. ÇEK ALACAKLARININ KAMBIYO SENETLERİNE MAHSUS HACİZ YOLUYLA TAKİBİNDE AŞAMALAR.....	102
2.2.1. Takip Talebi	102
2.2.1.1. Genel Olarak.....	102
2.2.1.2. Çek Aslının Takip Talebine Eklenmesi.....	104

2.2.1.2.1. Kural	104
2.2.1.2.2. İstisna	105
2.2.1.3. Takip Talebinin İçeriği	106
2.2.1.4. Takip Talebi Üzerine İcra Dairesinin Yükümlülüğü ve Kapsamı	108
2.2.2. Ödeme Emri	111
2.2.2.1. Genel Olarak.....	111
2.2.2.2. Ödeme Emrinin İçeriği	112
2.2.2.3. Ödeme Emrinin Gönderilmesi.....	113
2.2.2.4. Ödeme Emrine Karşı Konulması.....	115
2.2.2.4.1. İtiraz	116
2.2.2.4.1.1. Genel olarak	116
2.2.2.4.1.2. İtiraz sebepleri.....	116
2.2.2.4.1.3. İtiraz Usulü ve İncelenmesi.....	118
2.2.2.4.1.4. İtirazın Takibe Etkisi.....	122
2.2.2.4.1.5. İtiraz Üzerine Verilebilecek Kararlar	123
2.2.2.4.1.5.1. İtirazın Kabulü.....	123
2.2.2.4.1.5.2. İtirazın Reddi.....	127
2.2.2.4.2. Şikâyet.....	131
2.2.2.4.2.1. Genel Olarak	131
2.2.2.4.2.2. Şikâyet Sebepleri.....	132
2.2.2.4.2.3. Şikâyet Usûlü	133
2.2.2.4.2.4. Şikâyetin Takibe Etkisi	136
2.2.2.4.3. İİK m. 170/a Kapsamında Mahkemenin Yetkisi	136
2.2.2.5. Mal Beyanı.....	138
2.2.3. Haciz.....	138
2.2.4. Satış	141
2.2.5. Paraların Paylaştırılması (Ödenmesi)	142
2.3. KAMBIYO SENETLERİNE MAHSUS HACİZ YOLUYLA TAKİP İLE	
GENEL HACİZ YOLUYLA TAKİBİN KARŞILAŞTIRILMASI	145
SONUÇ.....	150
KAYNAKÇA	153
ÖZGEÇMİŞ.....	164

ÖZET**YÜKSEK LİSANS TEZİ****ÇEK ALACAKLARININ KAMBIYO SENETLERİNE MAHSUS HACİZ
YOLUYLA TAKİBİ****Alican FAK****Tez Danışmanı: Prof. Dr. İbrahim ÖZBAY****2016, 164 sayfa****Jüri: Prof. Dr. İbrahim ÖZBAY****Doç. Dr. Şafak NARBAY****Yrd. Doç. Dr. Hatice Kübra ERCOŞKUN ŞENOL**

İnsanlar tarih boyunca para yerine geçebilecek ödeme araçları arayışına girmiştir. Ödeme araçları büyük miktarlarda para taşımaya gerek kalmaksızın ödeme yapmak üzere geliştirilmiştir. Bu amaçla, kayıtsız ve şartsız ödeme emri ihtiva eden kambiyo senetleri ortaya çıkmıştır. Çek, keşide edenin hesabının bulunduğu bankaya belirli miktar parayı ödeme talimatı verilmesini sağlayan bir kambiyo senedi türüdür. Bankanın görevi çekte belirtilen miktarda parayı ödemektir. Parayı tahsile yetkili kişi keşide eden tarafından belirlenir ve hamil olarak adlandırılır. Borçlunun hesabında yeterli miktarda para olmadığı takdirde ödeme gerçekleşmez. Bu durumda, hamil bu kambiyo senedi ile icra takibi başlatabilir. İcra İflâs Kanunu'nda kambiyo senetlerinin icrası bakımından ödemenin en kısa sürece gerçekleşmesi için özel hükümler öngörülmüştür.

Çek alacaklısı çekte yazılı paranın icrası için doğrudan icra müdürlüğüne başvurur. İcra müdürü çekin kambiyo senedi olup olmadığını incelemek zorundadır. Bu çalışmada çeklerin icrasının nasıl gerçekleşeceği incelenmiş ve uygulamada hangi sorunların doğduğu açıklanmıştır. Bu çalışmanın amacı ortaya çıkan sorunları çözmek üzere çekin niteliğini dikkate alarak çekin icrasında ortaya çıkan bir takım sorunlara bazı öneriler sunmaktır.

Anahtar Kelimeler: Çek, Kambiyo Senedi, Kambiyo Senetlerine Mahsus Haciz Yoluyla Takip, İcra Takibi.

ABSTRACT

MASTER'S THESIS

ENFORCEMENT OF CHEQUE AS A NEGOTIABLE INSTRUMENT

Alican FAK

Advisor: Prof. Dr. İbrahim ÖZBAY

2016, Page: 164

**Jury: Prof. Dr. İbrahim ÖZBAY
Assoc. Prof. Dr. Şafak NARBAY
Assist. Prof. Dr. Hatice Kübra ERCOŞKUN ŞENOL**

Throughout the history, people were looking for payment instruments which are able to replace cash. Payment instruments were developed to make payments with no need to carry large amounts of money. For this purpose, it was created negotiable instruments containing an unconditional order. Cheque is one of these negotiable instruments that orders the bank to pay a specific amount of money at which the drawer has an account. The duty of the bank is to pay the certain sum of money stated in the Cheque. The recipient of the money specified by the drawer and named as payee. If there is not enough money in the account of the debtor, the payment will not made. In this case, the payee may commence an execution proceeding with this negotiable instrument. There are provided specific rules in respect of enforcement of negotiable instruments in the code of bankruptcy and enforcement to ensure that the payment will be made as soon as possible.

In order to enforce the amount of money specified in the Cheque, the creditor apply directly to the Execution Office. Firstly, the creditor has to demand his claim from the bank. The bailiff has to examine whether there is a negotiable instrument. In this study, it is examined how the enforcement of a Cheque takes place and explained which kind of problems may occur in the practice. The aim of this study is to make some suggestions taking into account the nature of a Cheque to solve these problems.

Key Words: Cheque, Negotiable Instrument, Enforcement Proceedings of Negotiable Instruments, Enforcement Proceeding.

KISALTMALAR DİZİNİ

ABD	: Ankara Barosu Dergisi
aşa.	: Aşağı
AÜEHFD	: Atatürk Üniversitesi Erzincan Hukuk Fakültesi Dergisi
AÜHFD	: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
AYM	: Anayasa Mahkemesi
b.	: Bent
BankK	: Bankacılık Kanunu
bkz.	: Bakınız
c.	: Cümle
C.	: Cilt
CD	: Ceza Dairesi
ÇekK	: Çek Kanunu
dn.	: Dipnot
E.	: Esas
eÇekK	: Eski Çek Kanunu
EHB	: Elektronik Hukuk Bankası
Elek	: Elektronik İmza Kanunu
eTTK	: Eski Türk Ticaret Kanunu
HD	: Hukuk Dairesi
HGK	: Hukuk Genel Kurulu
İBB	: İhtihat ve Bilgi Bankası
İBK.	: İhtihadı Birleştirme Kararı
İİK	: İcra ve İflâs Kanunu
İsv. BK	: İsviçre Borçlar Kanunu
İÜHFM	: İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası
K.	: Karar
Karş.	: Karşılaştırınız
LHD	: Legal Hukuk Dergisi
m.	: Madde
M.Ö.	: Milattan Önce
RG.	: Resmi Gazete

s.	: Sayfa
S.	: Sayı
SÜHFD	: Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
T.	: Tarih
TAAD	: Türkiye Adalet Akademisi Dergisi
TBB	: Türkiye Barolar Birliği
TBK	: Türk Borçlar Kanunu
TCK	: Türk Ceza Kanunu
TCMB	: Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası
TDK	: Türk Dil Kurumu
THD	: Terazi Hukuk Dergisi
TL	: Türk Lirası
TMK	: Türk Medeni Kanunu
TTK	: Türk Ticaret Kanunu
vb.	: Ve benzeri
vd.	: Ve devamı
Y.	: Yargıtay
YKD	: Yargıtay Kararları Dergisi
yuk.	: Yukarı
yy.	: Yüzyıl

ÖNSÖZ

Bu çalışmamız, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü yüksek lisans programında tez olarak hazırlanmış; jüri üyeleri Prof. Dr. İbrahim Özbay, Doç. Dr. Şafak Narbay ve Yrd. Doç. Dr. Hatice Kübra Ercoşkun Şenol huzurunda savunulmuş ve oy birliği ile başarılı bulunmuştur.

Çek Alacaklarının Kambiyo Senetlerine Mahsus Haciz Yoluyla Takibi adlı çalışmamızın amacı, kambiyo senetlerinden olan çekin genel özellikleri ile çeke uygulanacak hükümlerin tespit edilmesi ve bu doğrultuda çek alacaklarının kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takibinde nasıl bir usul izleneceğinin araştırılmasıdır. Bu araştırma yapılırken de doktrin görüşleri ve Yargıtay kararlarından faydalanılmaya çalışılmıştır.

Gerek uygulamada karşılaşılan problemlerin çözümünde yol gösterici olması gerekse çeke ile başlatılan kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takibe ilişkin ayrı ve özel bir akademik çalışma olmayışı çalışmamızın hazırlanmasına gerekçe olmuştur.

Bilindiği üzere akademik çalışmaların meyvesi tatlı ve faydalı olmakla birlikte, bu çalışmalar bir o kadar zor ve zahmetlidir. Bu zor ve zahmetli günleri yanımda olmadığında bile varlığını her daim hissettirerek atlatmamı sağlayan, huzur ve neşe kaynağım eşim Arş. Gör. Hatice Fak’a teşekkür ediyorum. Ayrıca akademisyenliğe başlamamı sağlayan ve bu mesleği sevdirecek hocalığını ve sevgisini hiçbir zaman esirgemeyen lisans eğitiminden bu yana hocam ve ağabeyim Yrd. Doç. Dr. Cem Şenol’a ve eşi Yrd. Doç. Dr. Hatice Kübra Ercoşkun Şenol’a teşekkürü bir borç biliyorum.

Çalışmamın konusunu belirleyip, bilgi ve tecrübesinden faydalanmamı sağlayan lisans eğitiminden bu yana kendisinden ders alma onuru yaşadığım danışmanım, saygıdeğer hocam Prof. Dr. İbrahim Özbay’a bu vesile ile teşekkür etmek istiyorum. Ayrıca Arş. Gör. Taner Emre Yardımcı ve Arş. Gör. Nihat Seyhun Alp başta olmak üzere okul ve ev arkadaşlarım Av. Murat Ergişi ve Okt. Ahmet Kalender’e de tez çalışmam boyunca vermiş olduğu desteklerden ötürü teşekkür ediyorum.

Son olarak, her türlü kararında beni destekleyen ve daima doğru olanı yapacağım konusunda bana güvenen annem Fatma Fak, babam Ali Fak, Ağabeyim Gökdeniz Fak, yengem Ayşen Fak ve biricik yeğenim Kağan Batu Fak’a sevgilerimi sunuyorum.

GİRİŞ

Eski çağlardan beri insanlar para ve benzeri kıymetlerini çalınma, yanma ve kaybolma gibi risklerden korumak amacıyla güvenilir üçüncü kişilere veya kurumlara tevdi etmişlerdir. Daha sonraları bu üçüncü kişi veya kurumlarda bulunan malvarlığı üzerinde pratik şekilde tasarruf etmek amacıyla bu değerlerin yerine geçebilecek araçlara ihtiyaç duymuşlardır. Para kullanımının doğurduğu riskleri azaltmak amacıyla ve ticari ilişkilerde ödeme konusunda daha pratik olması nedeniyle, ödeme vasıtası olarak yüzyıllardır para yerine çek kullanılmaktadır.

Ticari hayatta çek kullanmanın sağladığı yararlar, gün geçtikçe çekin kullanım alanını genişletmiş ve çek kullanımını artırmıştır. Hatta diğer ödeme araçlarıyla içinde olduğu rekabet de çekin önemi ve değerine etki edememiştir. Kanun koyucular da bu gelişme ve genişlemeye tepkisiz kalmamış, mevzuatta çeke ilişkin hükümlere geniş ölçüde yer vermiştir.

Çeke ilişkin hukuki tartışmalar geçmişten günümüze kadar devam etmektedir. Çeke yüklenen anlam ve hukuki niteliğe göre, çek kullanımına ilişkin kurallar da farklılık göstermektedir. Çekin Türk hukuk sistemindeki yerini ve hukuki önemini çalışmamızın ilk bölümünde açıklama gayretine gireceğiz. Gerek Yargıtay kararları gerekse doktrinsel tartışmalar ışığında Türk hukuk sisteminde çeke yüklenen anlamı ve değeri ifade etmeye çalışacağız.

Çek, her şeyden önce Türk Ticaret Kanunu¹ kapsamında bir kıymetli evraktır. Bu nedenle kıymetli evraka ilişkin hükümler ve ilkeler, çekler bakımından da uygulama alanı bulacaktır. Dolayısıyla çekin içerdiği hak, bağlı olduğu senetten ayrı olarak ileri sürülemeyeceği gibi başkalarına da devredilemez. Hukuki yapısı itibarıyla poliçeye benzeyen çekin temelinde havale ilişkisi yatmaktadır. Bu nedenle, çekin keşidesinde yapı itibarıyla üçlü bir ilişki karşımıza çıkar. Ancak çekin hukuki niteliği konusunda doktrinde henüz fikir birliğine varılamamıştır. Bu nedenle, çekin herkesçe kabul edilen yeknesak bir tanımına rastlamak mümkün değildir. Buna karşılık, çekin bir ödeme aracı olduğunu gerek doktrin gerekse Yargıtay tartışmasız kabul etmektedir. Hatta çekin, temel ilişkide

¹ RG: 14.2.2011 Tarih ve 27846 Sayı.

teminat, kredi, ödünç verme, bağışlama gibi çeşitli nedenlerle verilmesi halinde de, çekin ödeme aracı niteliği etkilenmez.

Ticari hayattaki önemi ve korunmaya değer itibarı nedeniyle, kanun koyucu çekin keşidesini, ödenmesini hatta ödenmeme durumuna bağlanan hukuki sonuçları da sıkı şekil şartlarına tabi tutmuştur. Buna göre kanun koyucu, geçerli bir çek keşidesi için gerekli şartları Türk Ticaret Kanunu'nda tek tek saymış ve Çek Kanunu'ndaki² düzen hükümleriyle çek kullanımının bir sistem ve asayiş içinde yürütülmesini amaçlamıştır. Çek Kanunu'nda öngörülen düzen hükümlerine aykırı hareketleri de idari ve cezai yaptırıma bağlamıştır.

Çekin kendine özgü nitelikleri, iktisadi ve hukuki mahiyeti, kendisine diğer mevzuatlarda da yer bulmasına imkân sağlamıştır. Türk Ceza Kanunu'nda³, Bankacılık Kanunu'nda⁴, Damga Vergisi Kanunu'nda⁵ ve İcra İflâs Kanunu'nda⁶ çeke ilişkin özel düzenlemeler bulunmaktadır.

Çalışmamızın ikinci bölümünde ise, çek karşılığı ödenmeyen alacaklının alacağına kavuşabilmesi için başvurabileceği, İcra İflâs Kanunu'nda kambyo senetlerine özel olarak öngörülen kambyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takip irdelenecektir.

Elinde çek bulunan, ancak karşılıksız çıkması nedeniyle alacağına kavuşamayan çek alacaklısının başvurabileceği hukuki yollardan bir tanesi de kambyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takiptir. Alacaklının elbette diğer takip yollarına ilişkin şartları sağlaması halinde farklı bir takip yolunu tercih etmesi de mümkündür. Ancak kambyo senetlerinin iktisadi ve hukuki önemi nedeniyle, bunlara ilişkin özel kurallara tabi kambyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takibin tercih edilmesi alacaklı bakımından daha avantajlı olacaktır.

Kambyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takip ilamsız icranın bir türüdür. Bu takip yolu da ilamsız icra içerisindeki diğer takip yollarındaki gibi takip talebi, ödeme emri, haciz, satış ve paraların paylaşılması aşamalarından oluşmaktadır. Ancak kambyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takibin takip talebi ve ödeme emri safhalarında

² RG: 20.12.2009 Tarih ve 27438 Sayı.

³ RG: 12.10.2004 Tarih ve 25611 Sayı.

⁴ RG: 01.11.2005 Tarih ve 25983 (Mükerrer) Sayı.

⁵ RG: 11.07.1964 Tarih ve 11751 Sayı.

⁶ RG: 19.06.1932 Tarih ve 2128 Sayı.

diğer ilamsız takip yollarından belirgin farklılıklar bulunmaktadır. Kambiyo senedi alacaklısının alacağı rehinle temin edilmiş olsa bile, alacaklı önce rehne başvurma kuralıyla bağlı olmaksızın doğrudan bu takip yoluna başvurabilir. Bu takip yoluna başvurmak isteyen alacaklının kural olarak, takip talebine kambiyo senedinin aslını eklemesi gerekir. İcra müdürünün de takip talebi üzerine bu takip yoluna mahsus olmak üzere geniş bir inceleme yükümlülüğü ve yetkisi bulunmaktadır.

Kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takipte ödeme emri safhasına ilişkin kurallar da kendine has olup, diğer ilamsız takip yollarından farklı olarak, takibin durdurulması da daha sıkı şartlara bağlanmıştır. Bu takip yolunda itiraz doğrudan icra mahkemesine yapıldığından, itirazın kaldırılması ve itirazın iptali gibi kurumlar da bulunmamaktadır.

Takibin haciz, satış ve paraların paylaştırılması safhaları ise, diğer ilamsız takip yollarında olduğu gibidir.

Kambiyo senetlerinin takip usulü diğer takip yollarından daha sıkı şekil şartları altında yürütülmektedir. Çalışmamızda işleneceği üzere, bu takip yolunda alacaklının alacağına daha hızlı ve kolay ulaşabileceği söylenebilir.

Ticari hayattaki önemi ve uygulamadaki etkin rolü nedeniyle diğer kambiyo senetlerinden farklı özelliklere ve niteliklere sahip olan çeklerin takibi, ayrıca incelenmeye değer bir konudur. Çekin kendine has özellikleri, çek alacaklısının alacağına kavuşabilmesi adına başvurabileceği kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takibin ayrıca ve detaylı olarak irdelenmesi zorunluluğunu doğurmaktadır.

Kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takibin dayanağı olan çekte ilişkin hükümlerin takip esnasında göz önünde bulundurulması önem arz eder. Çünkü çekte bağlı haklar, savunma vasıtaları, çekte ilişkin hususlar ve bu hususların hangi aşamada ve nasıl kullanılacağı takibin seyri açısından önemlidir.

Çalışmamızın birinci bölümünde çekte uygulanacak hükümler tespit edilmeye çalışılmış, uygulamada karşılaşılan problemler de göz önünde bulundurularak Yargıtay ve doktrinin çekte uygulanacak hükümler konusundaki fikirlerine yer verilmiştir. İkinci bölümde ise, ilk bölümde tespit edilen kurallar çerçevesinde çek alacağından dolayı başvurulabilecek kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takibin işleyişinin ve kendine has özelliklerinin ayrı ayrı irdelenmesi amaçlanmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

ÇEK KAVRAMI, ÇEKİN HUKUKİ NİTELİĞİ VE ÇEK HAKKINDA GENEL BİLGİLER

1.1. ÇEK KAVRAMI VE ÇEKİN HUKUKİ NİTELİĞİ

1.1.1. Çek Kavramı

Çalışmamızın başında irdelenmesi gereken en önemli husus, çek kavramının ne anlama geldiğidir. Özellikle çekin öncüleri olarak bilinen çek benzeri senetler ile bugün kıymetli evrak olarak özel düzenlemeye sahip olan diğer senetlerden (poliçe, bono, ipotekli borç senedi, irat senedi, makbuz senedi ve varant gibi) çeklerin ayırt edilmesi gerekmektedir.

Türk Dil Kurumu çek kelimesini, “*bir kimsenin satın aldığı hizmet veya ürün karşılığında para yerine verdiği ve karşılığı banka hesabından ödenen yazılı belge*” olarak tanımlamıştır⁷. Ancak bu tanım çekleri diğer ödeme araçlarından ayırt etmekten uzaktır.

Bugüne kadar çek hakkında yapılmış kanuni düzenlemelere bakıldığında, çek kelimesini⁸ tanımlayıcı bir hukuk normuna rastlanılmamaktadır. Hatta çeke ilişkin kuralların uluslararası bir yapı kazandırılması amacıyla gerçekleştirilen toplantılar sonucu imzalanan anlaşmalarda da çekin bir tanımı yapılmamıştır. Çekin “*bir banka nezdindeki karşılığın ödenmesine yönelik havale*” olduğunu ifade eden, 1869 yılında Almanya’da damga resminden muafiyete ilişkin özel düzenleme kapsamında yapılan tanımın, belki de kanuni tek tanım olduğu kabul edilmektedir⁹. Kınacıoğlu, çekin tanımını 1865 tarihli kanun ile Fransızların yaptığını ifade etmektedir¹⁰.

Kanuni düzenlemelere bakıldığında, çeke ilişkin bir tanım yapılmaktansa, bir senedin çek olarak kabul edilebilmesi için gerekli olan unsurlara yer verildiği

⁷ Bkz. www.tdk.gov.tr.

⁸ Çek kelimesinin çeşitli yabancı dillerdeki kullanımı için, bkz. M. Zerrin Akgün, *Kıymetli Evrak Hukuku*, Ankara 1965, 46, 47.

⁹ Abuzer Kendigelen, *Çek Hukuku* (Çek Hukuku), Gözden Geçirilmiş Güncelleştirilmiş 4. Bası, İstanbul 2007, 1, dn. 1.

¹⁰ Naci Kınacıoğlu, *Kıymetli Evrak Hukuku*, Ankara 1982, 303.

görülmektedir. Çekin bir tanımının yapılamamasının temel nedeni olarak, çekin hukuki niteliği konusunda birbirinden farklı fikirlerin bulunması ve bu konuda ortak bir çözüm noktasının henüz bulunamaması kabul edilebilir¹¹.

Kanun koyucuların çeki tanımlamaktan kaçınması nedeniyle, bu görevi doktrin¹² üstlenmiştir. Kınacıoğlu'na göre¹³, “çek, banka üzerine çekilebilen ve sıkı şekil şartlarına tâbi havale kılığına bürünmüş mücerret bir ödeme vaadidir”. Poroy/Tekinalp'e göre¹⁴ ise çek, “Ticaret Kanunu'nda öngörülen sıkı şekil şartlarına bağlı olarak düzenlenen, para borçlarını ödeme amacına özgülenmiş, yazılı ve soyut bir havaledir”. Domaniç ise¹⁵ çekin, “münhasıran bir bankaya hitaben yazılabilen, kanuni şekil şartlarına tâbi, kıymetli evraktan madut ve sadece nakde taalluk edebilen hususi bir havale senedi” olduğunu ifade etmiştir.

Gerek Türk doktrininde gerekse yabancı doktrinlerde çekin tanımı yapılmaya çalışılmış ve çekin tarihsel süreç içerisindeki gelişimi ve hukuki niteliğiyle bağlantılı olarak ortaya farklı tanımlamalar çıkmıştır. Çekin kabul edilen hukuki mahiyetine göre, tanımının da değişkenlik gösterdiği aşikârdır. Bu nedenle çekin nitelikli bir havale mi, havale kılığına bürünmüş bir ödeme vaadi mi yoksa keşidecinin¹⁶ muhatap banka nezdindeki provizyon alacağının temliki işlemi mi olarak değerlendirildiğinin kabul edilmesine göre, yeknesak bir çek tanımının yapılması da mümkün olabilecektir. Yoksa yapılan her tanımın unsurları ayrıntılı olarak incelendiğinde, çek hukuku uygulamasında farklı sonuçlara ulaşılması kaçınılmaz olacaktır.

Yukarıda yapılan açıklamalar ışığında, kanun koyucuların çekin tanımı konusunda, belki de susmak suretiyle, bir hüküm tesis etmeyerek olası eleştirilerin önüne geçmeye

¹¹ Faruk Erem, Turgut Kalpsüz, Gürgân Çelebican, *İktisadi ve Hukuki Yönden Çek*, Ankara 1968, 36, 37.

¹² “Çek özel şekle bağlanmış havaledir. Bir başka deyimle, ödeme emri biçiminde yazılmış özel nitelikleri taşıyan bir mektuptan ibarettir.” Akgün, 133; Türk ve yabancı doktrinlerde yapılmış çeşitli çek tanımları için bkz. Kınacıoğlu, 305, dn. 565; Çetin Arslan, Murat Kayaççek, *5941 Sayılı Çek Kanunu Şerhi*, Ankara 2010, 20.

¹³ Kınacıoğlu, 305.

¹⁴ Reha Poroy, Ünal Tekinalp, *Kıymetli Evrak Hukuku Esasları*, Gözden Geçirilmiş 21. Bası, İstanbul 2013, 291.

¹⁵ Hayri Domaniç, *Kıymetli Evrak Hukuku ve Uygulaması/TTK Şerhi-IV* (TTK Şerhi), İstanbul 1990, 529, 530; Sami Karahan, Zekeriyya Arı, Hayri Bozgeyik, Tahir Saraç, Mücahit Ünal, *Kıymetli Evrak Hukuku*, Güncellenmiş 2. Baskı, Konya 2014, 147.

¹⁶ Çalışmamızda (başka kaynaklardan yapılan aynen aktarmalar ve kanun metinlerine yer verilen kısımlar hariç olmak üzere), 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu ve 5941 sayılı Çek Kanunu'nda “düzenleme” ve “düzenleyen” terimleri tercih edilmiş olmasına rağmen, doktrin ve uygulamada daha yaygın şekilde kullanılan “keşide” ve “keşideci” terimleri kullanılmıştır.

çalıştıklarını ve sadece çekin unsurlarını belirtmek suretiyle uygulamada yeknesaklık sağlama amacı güttüklerini söyleyebiliriz.

Kanaatimizce, sıkı şekil şartlarına ve özel hükümlere tâbi olan çekin, diğer senetlerden ayırt edilmesini sağlayacak bütün niteliklerini içinde barındırıp aykırı olanları dışlayacak, bir başka deyişle “ağyarını mâni, efradını câmi” bir tanım yapmak, hem zor hem de kanun yapma tekniğine aykırı olacaktır. O hâlde, çekin özel hükümlere tâbi tutulmuş üçlü bir ilişkiyi içinde barındıran nitelikli bir havale ilişkisi olduğunu ve poliçeden farklı hükümlere tâbi tutulduğunu belirtmekle yetinelim.

1.1.2. Çekin Tarihi-İktisadi Gelişimi ve Önemi

1.1.2.1. İlk Çağ’da Çek

Çek kavramında olduğu gibi, çekin ne zaman kullanılmaya başlandığı¹⁷ konusunda da doktrinde fikir birliği yoktur. Ancak bilinen gerçek şudur ki, insanlar ilk çağlardan beri ticari hayatta kullanılan ödeme ve değişim aracı olan para ve diğer şeyleri muhafaza edilmek üzere belirli kimselere veya merkezlere tevdi etmişlerdir. İlerleyen dönemlerde ise bunlar üzerinde tasarrufta bulunmak için bizzat tevdi mahalline gitmek zorunda olmayacakları araçlara ihtiyaç duymuşlardır. Böylelikle çekin temelinde yatan havale ilişkisi ve havale senetleri de ortaya çıkmıştır.

Çek veya çek benzeri ilişkilerin M.Ö. 2000 yıllarına kadar uzanabileceği, çek kelimesinin de tedavül senedini ifade eden Farsça “*tscâk*” veya Arapça “*sakk*” kelimelerinden kaynağını bulabileceği savunulmuştur¹⁸. Çek veya çek benzeri ilişkilerin M.Ö. 2000 yıllarında başladığının temel kanıtı olarak da, *Çiçero*’nun mektubunda yer alan “*havale benzeri talimat*” olduğu ve bu nedenle çekin öncülerinin eski Roma olduğu ileri sürülmüştür¹⁹.

¹⁷ Bugünkü anlamda olmasa da poliçe ve havaleye ilişkin ilk kayıtlara ise, M.Ö. 3000 yıllarında Hammurabi Kanunlarında rastlanıldığı düşünülmektedir, bkz. Lerzan Yılmaz, *Kambiyo Senetlerinde Def’iler* (Def’iler), İstanbul 2007, 26.

¹⁸ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 5, dn. 3.

¹⁹ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 5; Domaniç, *TTK Şerhi*, 539; Kınacıoğlu, 302.

Fransız hukukçu *J. Bouteron*, eski Yunan ve Roma hukukunda ve orta çağlarda çekten ziyade çek benzeri belgelerin kullanıldığını savunmaktadır²⁰.

Bazı yazarlar ise, çekin temelini eski Mısır'a dayandırmaktadır. Buna göre, eski Mısır'da para yerine değişim aracı olarak kullanılan buğdaylar, devletin depolarına muhafaza edilmek üzere tevdi edilmekteydi. Buğday sahipleri bunları kullanmak için bizzat gidip almak yerine, borçlu olduğu kişi lehine hazineye verdiği yazılı bir talimatla borcunu ödeyebilmekteydi. Giderek bu belgenin doğrudan hazine yerine havaleden yararlanacak üçüncü kişiye teslimiyle, “*buğday (hububat) çeki*” olarak isimlendirilen çekler ortaya çıkmış ve tarihte görülen ilk çekin bunlar olduğu ileri sürülmüştür²¹.

1.1.2.2. Orta Çağ'da Çek

Orta Çağ'da ticari hayatta havale ilişkisine dayalı bir ödeme aracı olarak, poliçenin tercih edildiği görülmektedir²². Tacirler bu dönemde, para taşımının risklerini ortadan kaldırıp milli parasını diğer yabancı paralara dönüştürerek diğer ülkelerle de ticaret yapma imkânı veren araçlara ihtiyaç duymuşlardır. Bu nedenle, “*tacirin kâğıt parası*” olarak da adlandırılan poliçeler, ticari hayatta kendilerine giderek yaygın bir yer bulmuşlardır²³.

Bir banker, başka bir şehirdeki bankeri muhatap göstererek düzenlediği senette, ismi yazılı kişi veya vekiline belirli bir miktar parayı ödemeyi emrediyordu. Böylelikle tacirler başka bir ülkeye gittiklerinde, yanlarında para taşımak zorunda kalmıyorlar ve gittikleri ülkenin parasını da tahvil suretiyle edinmiş oluyorlardı²⁴. Bir borcun uzak bir yerde ödenmesine aracılık eden bu sistem, zamanla herhangi bir karşılık olmaksızın da düzenlenmesi suretiyle, bir kredi aracı olarak kullanılmaya başlamıştır²⁵.

İngilizce'de senet koçanı/kopyası manasını taşıyan “*check*”, kaydetmek, kontrol etmek suretiyle verilen para senedinin tarifini ve bir sahteliğe konu olmasını önleme rolü oynardı. “*Check*” kısmı bankerde kalırken, müşteriye verilen surete de “*draft*” (poliçe)

²⁰ Domaniç, *TTK Şerhi*, 539.

²¹ Bkz. Kendigelen, *Çek Hukuku*, 7, dn. 8 ve 9'daki yazarlar.

²² 18. yüzyılda Avrupa'nın yanı sıra Osmanlı'da da yaygın şekilde poliçe kullanılmaya başlanmıştır. 18. yüzyılda Osmanlı'da poliçe kullanımı hakkında bkz. Edhem Eldem, *18. Yüzyılda İstanbul'da Poliçe Tedavülü ve Kambiyo Kurları Hakkında*, Ankara 1993, 1671 vd..

²³ Kınacıoğlu, 94; Kendigelen, *Çek Hukuku*, 7.

²⁴ Yılmaz, L., 26.

²⁵ Kınacıoğlu, 94; Kendigelen, *Çek Hukuku*, 7.

veya “*drawn note*” (çekilmiş senet) adı verilirdi. 19. yy. itibariyle “*draft*” (poliçe) kullanımdan kaldırılmış ve “*cheque*” (çek) kelimesi kullanılmaya başlanmıştır²⁶.

Kıta Avrupası’nda havale senetleri, ticari senetler olarak değil, hükümdarın vergi alacaklarının tahsili amacıyla kullanılmaya başlanmıştır. Bu nedenle, bu dönemde çekler kamu hukuku ağırlıklı senetler olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak diğer Kıta Avrupası ülkelerinin aksine İtalya’da havale senetleri, hesap sahibi tarafından düzenleniyor ve doğrudan hesap sahibi tarafından yazılı havale yoluyla tasarruf edilebiliyordu. Bu havale senedinin ise çeker çok benzediği ve modern anlamda çekin bir öncüsü olduğu savunulmaktadır²⁷.

1.1.2.3. Yeni Çağ’da Çek

Modern çekin öncüsü olarak kabul edilen İtalya’da başlayan uygulama, daha sonra Hollanda’ya ve oradan da İngiltere’ye geçmiştir. Çekin ilk olarak nerede kullanılmaya başladığı tartışması henüz çözüme kavuşturulamamasına rağmen, çek uygulamasının İngiltere’de geliştiği ve burada yoğun bir şekilde kullanıldığı ekseriyetle kabul edilmektedir²⁸. Çek teriminin kökeninin de İngilizce “*exchequer*” kelimesi olduğu iddia edilmektedir²⁹.

İngiliz Kralının 1742 yılında, emisyon tekelini İngiltere Merkez Bankası’na tanınmasıyla birlikte, çekin gelişiminin³⁰ de başladığı söylenebilir. Daha sonra İngiliz hukukçular 1828 tarihli raporlarında, çekin bir banknot olmaması nedeniyle çek keşidesinin İngiltere Merkez Bankası’nın bu konudaki imtiyazına tecavüz olmadığını

²⁶ Domaniç, *TTK Şerhi*, 540.

²⁷ Fuat İlalan, *Modern Çek ve Çek Hukukumuz*, Ankara 1969, 53; Kendigelen, *Çek Hukuku*, 8.

²⁸ Seza Reisoğlu, *Çek Hukuku (Çek)*, Ankara 2011, 27; Seza Reisoğlu, *Türk Hukukunda ve Bankacılık Hukukunda Çek* (Bankacılıkta Çek), Gözden Geçirilmiş 3. Baskı, Ankara 2003, 9; Kendigelen, *Çek Hukuku*, 8, 9; Akgün, 133; Arslan ve Kayaçipek, 21.

²⁹ Çek kelimesinin kökeninin İngilizce “*to check*” kelimesi olduğunu savunan yazarlar da vardır, bkz. Domaniç, *TTK Şerhi*, 539; Reisoğlu, *Bankacılıkta Çek*, 9; hatta çek kelimesinin Fransızca “*êchec*” veya “*êchiquier*” kelimelerinden türetildiği de iddia edilmiştir, bkz. Kendigelen, *Çek Hukuku*, 6, dn. 5’deki yazarlar; ayrıca bkz. Arslan ve Kayaçipek, 20.

³⁰ 1828 yılından sonra İngiltere’de vedia muamelelerini çekle yürüten birçok esham bankası (Joint-Stock-Banks) kurulması, bize çekin İngiltere’deki gelişimini göstermektedir, bkz. Kınacıoğlu, 303; ayrıca İngiltere’de kısa sürede takas odaları kurulmuş ve 1871 yılında günlük yaklaşık 80.000 adet çek takas işlemine konu olmuştur, bkz. Kendigelen, *Çek Hukuku*, 11.

iddia etmişlerdir³¹. Böylelikle çek İngiltere’de yaygın bir şekilde kullanılmaya başlanmıştır.

Bu dönemde insanlar paralarını yanma, çalınma gibi risklerden korumak ve hatta birikim amaçlı olarak daha güvenilir olan yerlere, yani para muhafaza işini meslek edinmiş olan bankerlere ve sarraflara tevdi ediyorlardı. Ayrıca tevdi edilen bu paralar üzerinde tasarruf edebilecekleri pratik yollar arayışı içerisindeydiler. İngiliz hukukçular çek keşidesinin İngiltere Merkez Bankası’nın tekelinde olmadığını ileri sürmesiyle birlikte, artık bankerlere tevdi edilen paraların pratik bir şekilde kullanımını sağlayacak ve ticari hayatta ihtiyaç duyulan sürat ve güvenin sağlanmasına hizmet edebilecek olan çekler, yoğun bir şekilde kullanılmaya başlamıştır³².

Aslında ticari hayatta güveni daha çok sağlayabilecek olan “Bankers-Note” olarak adlandırılan senetler bu dönemde daha çok tercih edilmekteydi. Ancak emisyon tekelini³³ ihlâl etmediği gerekçesiyle herkes tarafından düzenlenebilen çeklerin aksine, bu senetlerin kullanımı emisyon tekelini ihlâl ettiği gerekçesiyle yasaklanmıştır³⁴.

İngiltere’de gelişmeye başlamış olan çek, yüz yıllık bir zaman zarfından sonra³⁵ Fransa’da ve daha sonra İsviçre ve Almanya’da kullanılmaya başlamıştır. Çek kullanımının dünya genelinde yaygınlaşmasıyla birlikte yasal düzenlemelere ihtiyaç duyulmuş ve İngilizler tarafından geliştirilen çekle ilgili ilk düzenlemeyi, beklenenin aksine 1865 yılında Fransa yapmıştır. Daha sonra bunu 1881 tarihli eski Borçlar Kanunu ile İsviçre takip etmiştir. İngiltere’de ise çekerle ilişkin hükümlere ilk defa 1882 yılında yürürlüğe giren “Bill of Exchange Act”da yer verilmiştir³⁶.

1.1.2.4. Milli Mevzuatların Yeknesaklaştırılması Dönemi

Çekerle ilişkin ulusal düzenlemelerin sonucunda 19. yüzyılın sonları ve 20. yüzyılın başlarında ortaya birbirinden farklı üç sistem çıkmıştır: Alman, Fransız ve İngiliz

³¹ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 9.

³² Kendigelen, *Çek Hukuku*, 9.

³³ Çekte kabul müessesesinin yasaklanmasının tarihi gerekçesinin devlete tanınan emisyon tekelini olduğu hakkında bkz. Kendigelen, *Çek Hukuku*, 10.

³⁴ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 9 ve 10.

³⁵ Bu gecikmenin nedeni, mevduat uygulamasının anılan ülkelerde geç başlamasıdır, bkz. Kendigelen, *Çek Hukuku*, 11.

³⁶ Domaniç, *TTK Şerhi*, 540.

sistemleri³⁷. Alman sisteminde, çekin özel bir ödeme talimatı olduğu kabul edilmiş ve böylelikle sadece muhatap ile keşideci arasındaki ilişkilere yönelik düzenlemelere yer verilmiştir. Fransız sisteminde ise, “karşılık” konusunda özel düzenlemeler yoluna gidilmiş ve “karşılık” çekin bir unsuru olarak kabul edilmiştir. Ayrıca karşılığın bulunmamasına özel bir cezai yaptırım öngörülmüş ve çekin keşidesi ile karşılığın da kanunen lehtara devredilmiş sayılacağı ifade edilmiştir. Son olarak, İngiliz sisteminde çek, görüldüğünde vadeli poliçe olarak kabul edilmiş, bu nedenle çek ile poliçe arasında hukuki bir ayrım gözetilmemiştir³⁸.

Çeke ilişkin yapılan ulusal düzenlemelerin ardından, çekin uluslararası ticaretteki artan önemi ve ulusal mevzuatlardaki farklılıklar nedeniyle, milli mevzuatların yeknesaklaştırılması ihtiyacı hâsıl olmuştur.

Birbirinden farklı özellikler taşıyan sistemlerin uluslararası boyutta birleştirilerek yeknesaklığın sağlanabilmesi için, 1910 ve 1912 yıllarında La Haye’de uluslararası resmi³⁹ konferanslar yapılmıştır⁴⁰. Bu konferanslara geniş katılım olmuş ve farklı sistemleri savunan taraftarlar arasında çetin müzakereler olmuştur. Ancak o dönemde I. Dünya Savaşı’nın baş göstermesi sebebiyle yapılan çalışmalar sonuçlandırılmamıştır.

La Haye Konferansları’nın sonuçlandırılmaması üzerine, Milletler Cemiyeti’nin girişimleriyle 1930 ve 1931 yıllarında uluslararası düzeyde Cenevre Konferansları düzenlenmiştir. 1930 yılında yapılan ilk konferansta poliçe ve bonoya ilişkin anlaşmalara⁴¹ varılmış olup, 1931 yılında yapılan konferansta ise çek hukukuna ilişkin üç anlaşma⁴² yapılmıştır.

Çekle ilgili benimsenen farklı sistemlerin birleştirilmesi amacıyla yapılan toplantılar neticesinde ortaya çıkan anlaşmaların kimi ülkelerce kabul edilmemesi,

³⁷ Çeke ilişkin sistemler hususunda, bkz. Kınacıoğlu, 60 vd.; Kendigelen, *Çek Hukuku*, 12, 13.

³⁸ Bkz. Kendigelen, *Çek Hukuku*, 12.

³⁹ Daha önceleri gayri resmi mahiyetteki uluslararası toplantılarda da bu mesele ele alınmıştır, bkz. Yaşar Karayalçın, *Ticaret Hukuku, III. Ticari Senetler (Kambiyo Senetleri)*, Ankara 1970, 62.

⁴⁰ İlalan, 54; Domaniç, *TTK Şerhi*, 541 vd.; Karayalçın, 62; Kendigelen, *Çek Hukuku*, 13; Reisoğlu, *Bankacılıkta Çek*, 9, 10.

⁴¹ Bkz. Karayalçın, 63; Kınacıoğlu, 95, 96.

⁴² Bu anlaşmalardan ilki “Çekler Hakkında Tektip Kanun Projesinin Kabulü Hakkında Anlaşma” olup, diğerleri kanunlar ihtilafı kurallarına ve damga vergisine ilişkindir, bkz. Kendigelen, *Çek Hukuku*, 13; Kınacıoğlu, 303, 304; Karayalçın, 63.

karşımıza iki farklı sistemi⁴³, yani Tek Tip Çek Kanunu'na dayalı Kıt'a Avrupası sistemi ile Bill of Exchange Act'a dayalı Anglo-Sakson sistemini çıkarmıştır⁴⁴. Bu sistemler içerisindeki ülkelerin mevzuatlarında da tamamıyla bir bütünlük bulunmamaktadır. Gerek Cenevre metinlerini kabul eden ülkelerin koymuş olduğu ihtirazî kayıtlar gerekse bu metinleri tamamıyla kabul etmeyip üstün niteliklerini kabul eden ülkeler, mevzuatlarında farklı hükümlere yer vermişlerdir.

Çeke ilişkin uluslararası mahiyette yeknesak kuralların oluşturulması için çalışmalar Cenevre Konferanslarından sonra da devam etmiş⁴⁵ ve hatta günümüzde de devam etmektedir⁴⁶.

Tarihi ve iktisadi gelişim içerisinde çeke ilişkin uluslararası nitelikte ortak hükümler oluşturulamamış olsa da, bilinen gerçek şudur ki, tarih boyunca poliçeye oranla ikinci plana itilen çeklerin kullanımı, poliçeden daha yaygındır. Ayrıca çekler, ödeme aracı olarak kullanılan kredi kartları gibi diğer alternatif araçların rekabetine de günümüze kadar dayanabilmiştir.

Son olarak, çekler, bir kimsenin başka bir kimseye tevdi ettiği para üzerinde doğrudan tasarruf ederek, üçüncü bir kimseye çeşitli hukuki ilişkilerden kaynaklı para borcunu ödemek amacıyla, havale esasına dayalı bir ödeme aracı olarak ortaya çıkmıştır. Ancak zamanla ileri tarihli çeklerin de geçerli olduğunun kabulüyle birlikte, çeklerin bir kredi aracı olarak kullanılmasının da mümkün olması nedeniyle, uygulama alanının genişlediği söylenebilir.

1.1.3. Çekin Hukuki Niteliği

1.1.3.1. Genel Olarak

Çekin hukuki niteliği konusunda mevzuatımızda bir hüküm bulunmadığı gibi, yabancı mevzuatlarda da bu konuya ilişkin bir düzenlemeye rastlamak mümkün

⁴³ Bu sistemler arasında belirgin farklılıklar bulunmaktadır. Örneğin, Anglo-Sakson sisteminde çekte kabul müessesesine yer verilmiş ve muhatabın kabulü geçerli sayılmış iken; Kıt'a Avrupası sisteminde çekte kabul müessesesi mevcut değildir. Diğer farklılıklar için, bkz. Reisoğlu, *Çek*, 28; Kendigelen, *Çek Hukuku*, 14, 15.

⁴⁴ Bkz. Reisoğlu, *Bankacılıkta Çek*, 10, 11; Karayalçın, 64; Kendigelen, *Çek Hukuku*, 14, 15.

⁴⁵ Çalışmalar için bkz. Karayalçın, 65; Kendigelen, *Çek Hukuku*, 15, 16.

⁴⁶ Reisoğlu, *Bankacılıkta Çek*, 11.

değildir⁴⁷. Esasen çeke kesin bir hukuki nitelik atfetmek, çekin kapsamını daraltabilecektir.

Daha önce de belirttiğimiz üzere, çeke yüklenen hukuki niteliğe göre, çekin tanımı da şekillenecek ve çek kullanımıyla güdülen amaç ve beklenen sonuçlar da böylelikle belirlenecektir. Belki de eleştiri oklarını üzerine çekmek istemeyen kanun koyucular, çekin hukuki niteliği konusundaki tartışmalar süregeldikçe çekin bir tanımını yapmaktan kaçınmış, hukuki nitelendirmesini yapmamış ve sadece geçerli bir çek düzenlemenin şekli esasları üzerinde durmuşlardır.

1931 tarihli Cenevre Konferansında da bu meselenin çözümüne başvurulmamış, çekin bir tanımı yapılmadığı gibi hukuki mahiyetinin belirlenmesi üzerinde de durulmamıştır⁴⁸.

Çekin hukuki nitelendirmesi konusunda doktrinin, kanun koyuculardan daha cüretkâr davrandığı açıktır. Ancak bu konuda, doktrinde de bir fikir birliği bulunduğu söylenemez.

Çekin kabul edilen hukuki nitelendirmesine göre, çek ilişkilerine uygulanacak hükümler de şekillenecektir. Bu nedenle, çekin özelliklerine bağlı olarak, hukuki nitelendirmesi de ayrı ayrı ele alınıp irdelenmelidir.

1.1.3.2. Kıymetli Evrak Niteliği

Öncelikli olarak çek, Türk Ticaret Kanunu kapsamında bir kıymetli evraktır (TTK m. 645). Bu nedenle kıymetli evraka ilişkin hükümler ve ilkeler, çekler bakımından da uygulama alanı bulacaktır⁴⁹.

Çekin bir kıymetli evrak olması dolayısıyla, içermiş oldukları haklar bağlı oldukları senetten ayrı olarak ileri sürülemediği gibi başkalarına da devredilemezler⁵⁰ (TTK m. 645). Ayrıca çekin içerdiği hakkın talep edilebilmesi için, muhataba ibrazı ve muhatabın

⁴⁷ Kınacıoğlu, 305; Arı (Karahan, Bozgeyik, Saraç, Ünal), 337.

⁴⁸ Kınacıoğlu, 305.

⁴⁹ “Çek, Türk Ticaret Kanunu’na göre kıymetli evrak mahiyetinde bir kambyo senedir... Diğer kambyo senetlerinde olduğu gibi çekte de sıkı sıkıya şekle bağlılık esası geçerlidir”, Y. HGK, İBK., T. 14.12.1992, E. 1992/1, K. 1992/5 (YKD, Mayıs 1993, S. 5, 663 vd.).

⁵⁰ Kabul edilen bu tanım, esasen Alman hukukçu *Heinrich Brunner*’in 1882 yılında yaptığı kıymetli evrak tanımının benimsenmiş hâlidir, bkz. Yılmaz, L., 29.

da sorumluluktan kurtulabilmesi için, çekin kendisine teslimi karşılığında ödeme yapması gerekmektedir. Bu hakkın devri için, senet üzerindeki zilyetliğin nakli de zorunludur.

Bir başka yönüyle çek, kıymetli evrakın bir türü olan kambiyo senedir⁵¹. Dolayısıyla kambiyo senetlerine ilişkin hükümler çekler hakkında da doğrudan uygulanacaktır. Bu yönüyle çeklerin de, tıpkı bono ve poliçe gibi temel borç ilişkisinden bağımsız, sebepten soyut⁵² olduğu kabul edilmelidir. Çeklerin sıkı şekil şartlarına tâbi olması (şekle sıkı sıkıya bağlılık ilkesi), imzaların istiklâli ilkesinin uygulanması ve kamu itimadına mazharlığı, çekin bir kambiyo senedi olması dolayısıyladır.

1.1.3.3. Havale Niteliği

Çekin hukuki niteliği konusunda henüz bir fikir birliği olmamakla beraber, modern doktrin çeki, vekâlet veya alacağın temlik müessesesine dayandırmaktadır⁵³.

Hukuki yapısı itibariyle poliçeye benzeyen çekin temelinde havale ilişkisi yatmaktadır. Bu nedenle, çekin keşidesinde yapı itibariyle üçlü bir ilişki karşımıza çıkar: Keşideci, muhatap ve lehtar. Keşideci çekle işleyen hesabın bulunduğu muhataba, lehine çek keşide edilene veya çeki ondan devralan hâmile kendi hesabına belirli bir bedeli ödeme yetkisi verirken, hâmile de bu bedeli muhataptan talep etme yetkisi vermektedir.

Her ne kadar çek keşidesinin oluşturduğu temel ilişki havale olsa da, çek ilişkisine uygulanacak hükümlerin farklılık arz etmesi nedeniyle, çek klasik anlamda havaleden ayrılmaktadır⁵⁴.

Çekler hakkında, TTK'da özel hüküm bulunmadığı ve niteliklerine uygun düştüğü ölçüde, TBK'nın havaleye ilişkin 555 ilâ 560'ıncı madde hükümleri uygulama alanı bulacaktır. Her şeyden önce TBK m. 560/2 hükmü, çekler ve poliçe benzeri havaleden

⁵¹ Kambiyo senedi kavramı, İsviçre Borçlar Kanunu'nda kullanılan Almanca "Wechsel" teriminin karşılığı olup İsviçre Hukuku'nda sadece poliçe ve bonoyu karşılamaktadır. Çek ise bu kavrama dâhil edilmemiştir, Ali Ayli, Didem Yardımcıoğlu, "Çekte Düzenleme Tarihi ve Önemi", *DEÜHFD*, C. 16, 2014, 3196.

⁵² Kambiyo senetlerinde mücerretlik ilkesi hususunda bkz. Mehmet Şerif Sağıroğlu, "Kambiyo Senetlerinde Mücerretlik (Soyutluk) İlkesi ve Uygulaması", *LHD*, Aralık 2004, S. 24, 3472-3490; ayrıca bkz. İsmet Sayhan, *Kambiyo Senetlerinde Mücerretlik İlkesi ve Bedel İlişkisi*, Ankara 2006.

⁵³ Hasan Pulaşlı, *Kıymetli Evrak Hukukunun Esasları*, Genişletilmiş ve Güncellenmiş 4. Baskı, Ankara 2015, 243; Çekin hukuki niteliği konusunda ileri sürülen kuramlar konusunda bkz. Domaniç, *TTK Şerhi*, 531 vd.; Kalpsüz (Erem, Çelebican), 37 vd..

⁵⁴ TTK m. 782/1 ve 2 hükmü gereği, çekte muhatap ancak bir banka olabilir. Diğer bir kişi üzerine keşide edilen çek yalnız havale hükmündedir; Türk hukuk sisteminde havale konusunda detaylı bilgi için bkz. Arif B., Kocaman, *Türk Borçlar Hukukunda Havale*, Ankara 2001.

hakkındaki özel hükümleri saklı tutmuştur. Çekin konusunu belirli bir bedelin ödenmesi oluştururken, havalenin konusunu paranın yanında bir kıymetli evrak veya diğer bir misli eşya da oluşturabilir (TBK m. 555). Ayrıca çekte kabul müessesesi yoktur ve çekten cayma ancak ibraz süresi geçtikten sonra hüküm doğurur (TTK m. 784, m. 799/1).

Çekin ödenmemesinden dolayı hâmil, keşidecinin yanı sıra imzası ile sorumluluk altına giren diğer kimselere de başvurabilir. Hatta kambyo senetlerine mahsus takip yollarına başvurabilmesi de havaladan farklılığını göstermektedir.

Netice itibariyle, çek de tıpkı poliçe gibi üçlü bir havale ilişkine dayanmaktadır. Ancak çek, TBK’da düzenlenen havaladan hükümleri itibariyle ayrılmaktadır. Bu nedenle çekin hukuki niteliğine “nitelikli bir havale⁵⁵” demek yanlış olmayacaktır.

1.1.3.4. Emre Yazılı Senet Niteliği

Şüphesiz ki çek, diğer kambyo senetleri gibi kanunen emre yazılı bir kıymetli evraktır (TTK m. 785/1, 788/1). Dolayısıyla, açıkça emre yazılı kaydıyla veya bu kayıt olmasa dâhi, belirli bir gerçek veya tüzel kişi⁵⁶ lehine keşide edilen çek, emre yazılı çek olarak işlem görecektir. Ancak unutulmamalıdır ki, çek emre yazılı olarak keşide edilebileceği gibi, nama yazılı olarak ve hatta diğer kambyo senetlerinden farklı olarak hâmiline yazılı olarak da keşide edilebilir (TTK m. 785/1).

Çekin emre yazılı olarak kabul edilmesinin sonucu olarak, senetten doğan bir hakkın devri konusunda, TBK 183 ilâ 194’üncü maddelerindeki alacağın devri hükümlerinin değil, TTK m. 789’daki ciro hükümlerinin uygulanması⁵⁷ ve senedin devrinin zorunlu olması söz konusu olacaktır. Dolayısıyla, temel borç ilişkisinden kaynaklı lehtara karşı ileri sürülebilecek olan def’ilerin hiçbirisi, çek ciro ile devredildiğinde senedin maliki hâlini alan kişiye karşı ileri sürülemeyecektir⁵⁸.

⁵⁵ “çek... kambyo hukukuna özgü borç doğuran özel bir havaledir”, AYM, 11.12.2002 tarih ve 165/195 sayılı karar, 26.04.2003 tarihli ve 25090 sayılı Resmi Gazete; “çek, havalenin hususi ve ayrı bir nev’ini oluşturur”, bkz. Domaniç, *TTK Şerhi*, 530.

⁵⁶ TTK m. 785/3 hükmü gereği, “kimin lehine düzenlendiği gösterilmemiş olan bir çek, hâmiline yazılı çek hükmündedir.”

⁵⁷ Çeklerin ciro su ve ciro ile devredilen çeklerde yetkili hâmilin tespiti hususunda ayrıntılı bilgi için bkz. Erhan Günay, *Cirolu Çeklerde Yetkili Hâmil* (Yetkili Hâmil), Güncellenmiş 3. Baskı, Ankara 2015.

⁵⁸ Yılmaz, L., 14, 15.

Belirtmek gerekir ki, çekin emre yazılı kıymetli evrak olması hükmü emredici değildir. Zira TTK m. 788/2 hükmü, “emre yazılı değildir”, “ciro edilemez” veya benzeri bir kayıt konulduğu takdirde, çekin devrinin ancak alacağın temlikiyle sağlanabileceğini ifade etmektedir.

1.1.3.5. Ödeme Aracı Olması

Çeke ilişkin mevzuatta bir hüküm bulunmamasına rağmen, çekin bir ödeme aracı olduğu kabul edilmektedir⁵⁹. Çekin muhataba ibrazında ödenmesi gerekliliği ve teminat cirosu ile ciro edilememesi de bu niteliğinden kaynaklanmaktadır. *Yargıtay*’a göre⁶⁰ de, çek ödemeyi sağlayan bir havaleden ibarettir.

Çek, diğer kambiyo senetlerinin aksine kredi aracı değil, bir ödeme aracı olduğundan çekin bir borcun ifası amacıyla verildiği karine olarak kabul edilir⁶¹. Bu nedenle, çekin bir borç ifası olarak değil de başka bir amaçla verildiği iddia ediliyorsa, bunun ispatı iddia edene düşmektedir. *Yargıtay* da aynı görüştedir⁶².

Çekin mutlaka bir satım veya hizmet sözleşmesinden kaynaklı bir borcun ödenmesi amacıyla keşide edildiği sonucuna ulaşmak da hatalı olacaktır. Zira çek, temel ilişkide teminat, kredi, ödünç verme, bağışlama gibi çeşitli nedenlerle de verilebilir. Ancak çekin verilmesi ister bir ödünç vermeye, isterse teminat ilişkisine dayansın, çekin ödeme aracı niteliği etkilenmez. Yani burada da çekin verilmesi, söz konusu borç ilişkilerindeki karşı edimin yerine getirilmesi, borcun ödenmesi amaçlıdır. Keşideci yükümlülüğünü bu şekilde yerine getirmektedir. Bu nedenle, ödünç verilen bir paranın ödenmesi amacıyla çek keşide etmek, çeki ödeme aracı olmaktan çıkarıp kredi aracı hâline getirmez⁶³.

⁵⁹ Reisoğlu, *Çek*, 39; Pulaşlı, 244; Karayalçın, 263; Kendigelen, *Çek Hukuku*, 37, 38.

⁶⁰ Örnek olarak bkz. Y. 13. HD, T. 26.11.1984, E. 1984/7086, K. 1984/7493 (YKD, Haziran 1985, 856); Y. 12. HD, T. 16.10.2012, E. 2012/13743, K. 2012/29775 (Kazancı İBB).

⁶¹ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 37, 38.

⁶² Y. HGK, T: 10.04.1968, 967-79/238 sayılı karar (Kazancı İBB); Y. 19. HD, T. 18.12.1996, E. 1996/3233, K. 1996/11382 (Kendigelen, *Çek Hukuku*, 38, dn. 133).

⁶³ “Çek, bir ödeme vasıtası olup, Türk Ticaret Kanunu’nun 707. maddesinin birinci fıkrasında çekin görüldüğünde ödeneceği, ikinci fıkrasında ise keşide günü olarak gösterilen günden önce ödenmek için ibraz olunan bir çekin ibraz günü ödeneceği öngörülmüştür. Çekin bu özelliğine göre, alacaklıya teslim edildiği gün ödemenin gerçekleştiği kabul edilmektedir. Çekin ileri tarihli olarak düzenlenmiş olmasının varılan bu sonuca etkisi yoktur”, Y. 9. HD, T. 21.06.2004, E. 2004/13272, K. 2004/14579 (Legal EHB).

1.1.3.6. Çek Keşidesinin İfa Uğruna Edim Olması

Türk Borçlar Kanunu m. 133/2 hükmü gereği, mevcut bir borç için çek keşide edilmesi, tarafların açıkça yenileme iradeleri yoksa yenileme sayılmamaktadır. Bu nedenle, çekin teslimi ile asıl borç ifa edilmiş sayılmayacağından, çek verilmesi ifa yerine değil, ifa uğruna edim sayılmalıdır⁶⁴. En nihayetinde, temel ilişkideki borç ancak çekin ödenmesi ile birlikte ifa edilmiş sayılır.

Mevcut bir borç için tarafların açık iradesiyle ifa yerine çek keşide edilmesi hâlinde, eski borç, TBK m. 133/2 hükmü gereği, yenileme suretiyle sona erer ve artık kambiyo borcu olarak devam eder. Bu hâlde artık asıl borca ilişkin def'iler ileri sürülemeyeceği gibi, ona bağlı olan aynî ve şahsî teminatlar da sona erer⁶⁵.

⁶⁴ Bkz. Fikret Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 18. Baskı, Ankara 2015, 918; Hüseyin Ülgen, Mehmet Helvacı, Abuzer Kendigelen, Arslan Kaya, *Kıymetli Evrak Hukuku*, Dokuzuncu (Tıpkı) Bası, İstanbul 2014, 285.

⁶⁵ Halûk N. Nomer, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, Gözden Geçirilmiş 12. Bası, İstanbul 2012, 299, 300.

1.2. ÇEK HAKKINDA GENEL BİLGİLER

1.2.1. Çekin Özel Türleri

1.2.1.1. Genel Olarak

Gerek kanuni düzenlemeler gerekse uygulamadaki ihtiyaçlar nedeniyle çeşitli özellikte çekler meydana gelmiştir.

Uygulamada nakit ile ödeme yerine geçen birçok senedin ortak adı olarak “çek” tabiri kullanılmaktadır (yemek çeki, indirim çeki vb.). Ancak TTK’da öngörülen unsurları taşımayan bu tür senetler, teknik anlamda çek olarak nitelendirilemez⁶⁶.

Türk Ticaret Kanunu kapsamında ve ÇekK hükümleri çerçevesinde çek niteliğini taşımadığı tartışmasız olan posta çekleri⁶⁷ ile seyahat çekleri⁶⁸ de çalışmamız kapsamı dışındadır⁶⁹.

Çalışmamız kapsamındaki çek tabiri, TTK m. 780 vd. maddelerinde öngörülen unsurları taşıyan⁷⁰ kambiyo senedinin bir türü olan çekleri ifade etmektedir. Bu çekler de kanuni düzenlemeler ve uygulamadaki ihtiyaçlarla birlikte çeşitlilik arz etmiştir.

Kanunen emre yazılı olan çekler, nama yazılı olarak düzenlenebileceği gibi diğer kambiyo senetlerinden farklı olarak hâmiline yazılı olarak da düzenlenebilir. ÇekK m. 2/6 hükmü gereği, hâmiline olarak düzenlenecek çeklerde, çek yapraklarının üzerinde matbu olarak hâmiline ibaresi yer alır ve bu çeklere ilişkin işlemler ayrı bir hesapta yürütülür (matbu hâmiline yazılı çek). Yine ÇekK m. 1/1 hükmü ile kayıt dışı ekonominin denetim altına alınması amacıyla, tacir olanların çeklerinin tacir olmayanların çeklerinden

⁶⁶ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 375.

⁶⁷ Pulaşlı, 262; bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. Karayalçın, 272 vd..

⁶⁸ Pulaşlı, 263; Y. HGK, T. 29.11.1974, 817/1276 sayılı karar (Reisoğlu, *Bankacılıkta Çek*, 147); seyahat çekleri hakkında bilgi için bkz. Celalettin Cantekin, *Kambiyo İşlemleri ve Bankacılık*, Güncellenmiş 2. Baskı, Ankara 2015, 67 vd..

⁶⁹ Çek niteliğini taşımayan Eurocheque’ler ve International Money Order’lar da çalışmamızın kapsamı dışındadır. Bu tür belgeler hakkında bilgi için bkz. Cantekin, 69, 70.

⁷⁰ Çekin tedavüle çıkarıldığı anda, söz konusu unsurlardan sadece imzanın olması yeterlidir. Buna açık (beyaz) çek denilmektedir. Keşideci bu durumda hâmile çekin aralarında anlaşıldığı şekilde doldurulması yetkisini vermektedir, bkz. Kendigelen (Ülgen, Helvacı, Kaya), 243; açık çek için sadece imzanın bulunması yeterli olmayıp, çek kelimesinin de bulunması gerektiğini savunan yazarlar da vardır, bkz. Domaniç, *TTK Şerhi*, 577.

ayırt edilmesini isteyen kanun koyucu, tacir olanların bu amaca özgülenmiş çekler⁷¹ (tacir çeki⁷²) kullanmasını istemiştir⁷³.

Türk Ticaret Kanunu m. 787 hükmü gereği, çek muhatabın ikametgâhında veya başka bir yerde üçüncü bir kişi nezdinde ödenmek üzere düzenlenebilir. Ancak, bu üçüncü kişinin bir banka olması şarttır. Üçüncü şahsın ikametgâhı muhatabın da ikametgâhı ise, “*adresli çekler*” söz konusu olur. Bu çek muhatabın ikametgâhında, ancak üçüncü şahsın adresinde ödenir. Muhatap ile üçüncü şahsın ikametgâhı farklı ise, “*ikametgâhlı çek*” (yerleşim yerli çek) söz konusu olur. Burada da ödeme üçüncü şahsın ikametgâhında yapılır⁷⁴.

Kanun koyucu TTK’da “*çizgili çek*” ve “*mahsup çeki*” ile ilgili hükümlere yer vermiş olup, uygulamada da çeklerin ödenmeme riskinin önüne geçebilmek gibi düşüncelerle, “*teyitli çek*” ve “*garantili çek*” kavramları ortaya çıkmıştır. Çalışmamızda bu çek türlerinin açıklanmasını da faydalı ve yeterli görmekteyiz.

1.2.1.2. Teyitli Çek

Kanun koyucu, muhatabın herhangi bir şekilde kambiyo ilişkisine girmesini engellemeye çalışmaktadır. Bunu da çekte kabul yasağını öngörmesinden (TTK m. 784) ve muhatabın cirosu (TTK m. 789/2) ile avalini (TTK 794/2) bătıl saymış olmasından çıkarabilmekteyiz. Muhatabın çek ilişkisine dâhil olmaması çekin ödenmesi konusundaki güveni ve inancı sarsabilmektedir.

Gerek uygulamada gerek doktrinde, muhatabın çek ilişkisine dâhil olmadan ödeme konusunda yapacağı güven artırıcı beyanlarının çekte kabul (ve aval) sonucunu doğurmadığı sürece mümkün ve geçerli olduğu kabul edilmiştir⁷⁵.

⁷¹ Düzenlenme türüne göre çek çeşitleri hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Şafak Narbay, “5941 Sayılı Çek Kanununun Getirdiği Bazı Yenilikler ve Bunların Değerlendirilmesi (Değerlendirme)”, *THD*, Mart 2010, S. 43, 74 vd..

⁷² Tacir çekleri, TCMB’nin 2010/2 sayılı Tebliği’ne göre, lacivert zemin üzerinde büyük harflerle ve beyaz renkte “tacir” ibaresi yer alacak şekilde düzenlenir; Tacir çekleri hakkında genel bir değerlendirme için bkz. Ömer Teoman, *Tüm Makalelerim, C. III: 2002-2010*, İstanbul 2010, (Tüm Makalelerim-Yeni Çek Yasası Tacir Çeklerini Getiriyor), 271 vd..

⁷³ Tacir çeki, tacirlerin vergisel açıdan denetimi ve ayrıca uygulamada daha fazla güven duyulacağı amacıyla ÇekK’da kendine yer bulmuştur. Tacirlerin bu amaca özgülenmiş çekleri kullanmamasını da kanun koyucunun hapis cezası yaptırımına tâbi tutması (ÇekK m. 7/1) da bunu desteklemektedir.

⁷⁴ Domaniç, *TTK Şerhi*, 575.

⁷⁵ Y. 19. HD, T. 11.02.1992, E. 1992/214, K. 1992/110 (Legal EHB); Reisoğlu, *Çek*, 152; Pulaşlı, 254.

Söz konusu güvenin sağlanması ve muhatabın güven artırıcı beyanlarına duyulan ihtiyaç, uygulamada⁷⁶ “teyitli çek” ile “garantili çek” kurumlarını ortaya çıkarmıştır.

Çekin teyidi, “teyit edilmiştir”, “karşılığı mevcuttur”, “hesapta bloke edilmiştir” gibi bir ifadeyle çekin ön veya arka yüzüne yazılmak suretiyle yapılmaktadır⁷⁷. Böylelikle muhatap, hâmile çek karşılığının çekin işlediği hesapta bulunduğu garantisini vermektedir⁷⁸.

Muhatap çekin karşılığının bulunduğu⁷⁹ garantisini hâmile verdikten sonra söz konusu karşılık üzerine hâmil lehine bloke koyarak keşidecinin bu meblağ üzerinde tasarrufta bulunmasını engeller⁸⁰. Neticede de teyitli bir çeki karşılıksız⁸¹ olduğu gerekçesiyle ödemekten kaçınmaz.

Belirtmek gerekir ki, bankanın vermiş olduğu teyit de çekin süresinde ibrazına⁸² ve geçerliliğine bağlıdır⁸³. Zira bu teyit, çekin kanuni tüm unsurları taşıdığını kapsamadığı gibi, çekteki imzanın keşideciye ait olduğunu da garanti etmemektedir⁸⁴.

⁷⁶ Yabancı düzenlemelerdeki çekin teyidi hususunda bkz. Kalpsüz (Erem/Çelebican), 71 vd..

⁷⁷ Y. 11. HD, T. 03.10.2012, E. 2011/8218, K. 2012/14979 (Kazancı İBB); diğer ifadeler için bkz. Pulaşlı, 253.

⁷⁸ Çekin vize edilmesi hâlinde muhatap, hâmile sadece kendisine teyit için müracaat edildiği anda karşılığın bulunduğunu garanti etmektedir. Ayrıca karşılığı hâmil lehine bloke etme iradesini açıkça belirtmemişse, daha sonraki hesap hareketlerinden, örneğin keşidecinin hesaptaki parayı çekmiş olmasından dolayı, hâmile karşı bir sorumluluğu olmayacaktır. Ayrıca, “çekin vizesi ibraz anındaki hukuki durumu belgelendirmeye yönelik olup bankaya herhangi bir yükümlülük yüklememektedir”, bkz. Arı (Karahana, Bozgeyik, Saraç, Ünal), 373.

⁷⁹ Yargıtay, hesapta hiç veya yeteri kadar karşılık olmamasına rağmen banka tarafından bloke şerhi verilmişse, bu işlemi keşideciye kullandırılan kredi olarak kabul etmektedir, bkz. Y. 19. HD, T. 25.10.1993, E. 1992/7020, K. 1993/6959 (Kazancı İBB); ayrıntılı bilgi için bkz. Ahmet Tamer, “Çek, Kabul ve Avalin Gayri Nakdi Kredi Niteliği”, TAAD, Nisan 2013, S. 13, 597 vd..

⁸⁰ “Ancak rehin, temlik ve haciz gibi bloke edilen hesap üzerindeki işlemler, hâmilin talep hakkından önce geleceğinden bu durumlarda ödeme yapılamayacaktır” ve ayrıca “çekin ödenmemesi konusunda bankaya ihtiyati tedbir kararı bildirilirse bloke kaydına rağmen çek ödenmeyecektir”, bkz. Reisoğlu, Çek, 155.

⁸¹ Çek Kanunu açısından da, teyitli çekler karşılıksız çek olarak değerlendirilemeyecektir, bkz. Ersan Şen, Erkam Malbeleş, *Son Değişiklikler Işığında Yeni Çek Kanununda Karşılıksız Çek*, Gözden Geçirilmiş ve Genişletilmiş 4. Baskı, Ankara 2013, 102.

⁸² “Teyitli çekte bankanın ibraz süresi geçtikten sonra çeki ödeme yükümlülüğü yoktur”, bkz. Y. 11. HD, T. 17.09.1986, E. 1986/3708, K. 1986/4484 (Legal EHB).

⁸³ Farklı görüş olarak, “Çek üzerine teyit konulabilmesi için, çekin bütün zorunlu unsurları içermesi muhatabın yararına olacaktır. Aksi halde şeklen geçerli olmayan bir çeki konulan teyit kaydı, muhatabın genel hükümler kapsamında sorumluluğunu gerektirebilecektir.”, bkz. Kendigelen, *Çek Hukuku*, 386.

⁸⁴ Bkz. Reisoğlu, Çek, 154; aksi görüş için bkz. Celal Göle, *Çek Hukuku*, Ankara 1989, 53.

Nihayetinde, bankanın vermiş olduğu teyit nedeniyle üstlendiği sorumluluk kambiyo ilişkisine dâhil olduğu anlamına gelmemektedir⁸⁵. Muhatabın buradaki sorumluluğu genel hükümler (TBK) çerçevesinde çözüme kavuşturulur.

1.2.1.3. Garantili Çek

Garantili çeklerde bankalar çek üzerinde belirli bir sorumluluk miktarı belirterek, hâmile o miktara kadar⁸⁶ provizyon talep edilmeksizin çekin ödeneceğinin garantisini vermektedir. Söz konusu miktarı aşan kısımlar ise, diğer çeklerde olduğu gibi işlem görür.

Garantili çeklerde de, bankanın garanti yükümlülüğünün ortaya çıkması için çekin zorunlu unsurlarını taşıması gerekmektedir. Ayrıca süresi içerisinde ibraz edilmeyen bir çekin ödenmesi konusunda bankanın garantiden ötürü bir sorumluluğu doğmaz⁸⁷.

Hukuki sonuçları açısından teyitli çekler ile garantili çekler arasında bir fark bulunmamaktadır. Garantili çekler de teyitli çekler gibi, imzanın keşideciye ait olduğunu garanti etmez. Çekin ödenmemesi için tedbir, haciz konulmasına ilişkin hükümler burada da geçerlidir. Teyitli çeklerde, teyit kaydı her defasında her çek için ayrı ayrı olarak banka yetkililerince imzalanırken, garantili çeklerde⁸⁸, daha çek tedavüle çıkmadan önce⁸⁹ çek karnesi verilirken matbu olarak, her çek üzerinde garanti edilen miktar belirtilmektedir⁹⁰.

1.2.1.4. Banka Çeki

Bankalar tarafından ya kendi üzerine⁹¹ ya da başka bir bankaya hitaben çek düzenlenebilmektedir. Buna *banka çeki* veya *keşideci çeki*⁹² denilmektedir. Uygulamada

⁸⁵ Teyidin kabulden farklı olduğu hususunda bkz. Kalpsüz (Erem, Çelebican), 70, 71.

⁸⁶ Garantili çeklerde bankanın ödeme taahhüdünün hukuki niteliği tartışmalı olmakla beraber, çek hâmiline de talep hakkı veren tam üçüncü kişi yararına sözleşme niteliği taşıdığı kabul edilmelidir, bkz. Kendigelen (Ülgen Helvacı, Kaya), 296.

⁸⁷ Arı (Karahana, Bozgeyik, Saraç, Ünal), 377; Reisoğlu, Çek, 157.

⁸⁸ “ÇekK m. 3 hükmü gereği, bankanın her çek yaprağı için ödemesi gereken yasal yükümlülük miktarının yüksek olması garantili çek uygulamasını sona erdirmiştir”, bkz. Reisoğlu, Çek, 157.

⁸⁹ Teyit, çek tedavüle çıktıktan sonra da yapılabilir, bkz. Kalpsüz (Erem, Çelebican), 72.

⁹⁰ Teyitli çeklerde, teyit işleminin her defasında yapılması zaman kaybına neden olduğundan, uygulamada garantili çek geliştirilmiştir, bkz. Kendigelen (Ülgen, Helvacı, Kaya), 295.

⁹¹ Banka şubesinin kendi üzerine veya aynı bankanın başka bir şubesi üzerine keşide çeki çekmesi arasında bir fark bulunmamaktadır, bkz. Reisoğlu, Çek, 157.

⁹² Kendigelen (Ülgen, Helvacı, Kaya), 297; Reisoğlu, Çek, 157.

bu tür çeklerin ödenmeme olasılığı düşük olduğundan⁹³, her zaman güvenilir bir çek türü olarak kabul edilmektedir⁹⁴.

Banka çekinde, keşideci çek bedelini bankaya ya nakden ya da hesaben ödemektedir. Daha sonra banka şubesi ya kendi üzerine ya da bedelin talep edileceği başka bir şube üzerine çek keşide etmekte ve lehtar olarak da ya keşideciyi ya da onun göstereceği üçüncü bir kişiyi yazmaktadır⁹⁵. Çeki ödeyecek olan muhatap bankanın lehtar gösterilerek çek keşide edilmesinin önünde de hukuken bir engel bulunmamaktadır⁹⁶.

Bu çek türü, uygulamada sıklıkla kullanılmaktadır⁹⁷. Ancak banka çekinin ÇekK anlamında bir çek olup olmadığı hususu tartışmalı olmakla birlikte, hâkim görüş ÇekK kapsamında olduğu yönündedir⁹⁸.

1.2.1.5. Çizgili Çek

Çekler diğer kambiyo senetlerinden farklı olarak hâmiline olarak da düzenlenebileceğinden, çeki elinde bulunduran herhangi bir kişi senet bedelini tahsil edebilir. Bu durum da, çekin çalınma, kaybolma gibi bir nedenle yetkisiz bir kişiye ödenmesi tehlikesini de beraberinde getirebilmektedir. Söz konusu tehlikenin önüne geçilebilmesi için, çizgili çek uygulamasının ortaya çıktığı söylenebilir.

Çekin çizilmesi⁹⁹, çekin ancak ve ancak bir bankaya veya muhatabın bir müşterisine ödenebileceği anlamını taşımaktadır. Böylelikle çek, belirli kimseler tarafından tahsil edilebilecek ve muhatap veya bankanın muhalif davranışı sorumluluğunu¹⁰⁰ doğuracaktır.

⁹³ Son yıllarda BankK kapsamındaki tedbirlere muhatap olan bazı bankaların çekleri ödenmemiştir, bkz. Kendigelen (Ülgen, Helvacı, Kaya), 297.

⁹⁴ Kendigelen (Ülgen, Helvacı, Kaya), 297; Yargıtay da bir kararında, “Banka çekinde muhatap ve düzenleyen bankadır. Böyle bir çekin karşılıksız çıkması düşünülemez, çünkü borçlu bankadır”, demek suretiyle banka çeklerinin güvenilirliğini vurgulamıştır, bkz. Y. 11. HD, T. 07.12.1984, E. 1984/5450, K. 1984/6102 (Pulaşlı, 250, dn. 634).

⁹⁵ Reisoğlu, Çek, 157.

⁹⁶ Y. 12. HD, T. 20.10.1997, E. 1997/9940, K. 1997/10997 (www.hukukturk.com).

⁹⁷ Pulaşlı, 250.

⁹⁸ Banka çekinin ÇekK kapsamında çek sayılamayacağı hakkında bkz. Kendigelen (Ülgen, Helvacı, Kaya), 297, 298; Pulaşlı, 252; Teoman da bir bankanın aynı zamanda keşideci ve muhatap sıfatı ile bizzat kendi üzerine keşide ettiği banka çeklerinin TTK ve ÇekK kapsamında olmadığı görüşündedir, bkz. Teoman, Ömer, “Banka Çekleri Hukuken Çek Midir? (Banka Çekleri)”, *İÜHFM*, C. 54, 1994, 261-267; tartışmalar için bkz. Teoman, Ömer, *Yaşayan Ticaret Hukuku, Hukuki Mütalaalar* (Mütalaalar), C. 1, İstanbul 1994, 89 vd..

⁹⁹ Çekin çizilmesi, el ile olabileceği gibi, mekanik bir vasıta ile, hatta matbu dâhi olabilir; ayrıca imzalanması şart değildir, bkz. Kendigelen (Ülgen, Helvacı, Kaya), 291.

¹⁰⁰ Bu sorumluluk çek bedeliyle sınırlıdır (TTK m. 804/5).

Uygulamada ortaya çıkan bu çek türü zamanla kanuni düzenlemelerde de yerini bulmuştur (TTK m. 803 ve 804). TTK m. 803/1'e göre çek, düzenleyeni veya hâmilî tarafından çizilebilir. Çekin çizilmesi, çekin ön yüzüne birbirine paralel iki çizgi çekilerek yapılır¹⁰¹. Çek, genel olarak çizilebileceği gibi, özel olarak da çizilebilir (TTK m. 803/2).

1.2.1.5.1. Genel Çizgili Çek

Çekin ön yüzüne çizilen birbirine paralel iki çizgi arasına hiçbir ibare konulmamış veya sadece “banka”¹⁰² kelimesi ya da buna benzer bir ifade¹⁰³ konulmuş ise, çek genel olarak çizilmiş demektir (TTK m. 803/3).

Keşideci veya hâmilin iradesi, çek ödemesinin herhangi bir bankaya veya muhatabın bir müşterisine¹⁰⁴ yapılması yönünde ise, genel çizgili çek düzenlerler. Böylelikle çek bedelinin yetkisiz bir hâmil tarafından tahsil edilmesi veya ondan iktisabı engellenmiş olur.

Genel çizgili çek, sadece bir bankadan veya bankanın bir müşterisinden iktisap edilebilir, bu kimseler hesabına tahsil olunabilir veya onlara ödenebilir (TTK m. 804/3).

1.2.1.5.2. Özel Çizgili Çek

Çekin ön yüzüne çizilen birbirine paralel iki çizgi arasına belirli bir bankanın ticaret unvanı yazılmış ise, çek özel olarak çizilmiş demektir (TTK m. 803/4). Böyle bir çek de, sadece çizgiler arasında ticaret unvanı yazılı bankadan veya o bankanın bir müşterisinden iktisap edilebilir, bu kimseler hesabına tahsil olunabilir veya onlara ödenebilir. Ancak adı gösterilen banka, bedelin tahsili konusunda başka bir bankayı yetkilendirebilir (TTK m. 804/2-3).

¹⁰¹ Kural olarak bir senedin çizilmesi, o senedin bedelinin ödendiği anlamını taşımaktadır. Ancak kanunun belirlediği şekilde çekin çizilmesine özel bir anlam yüklenmiştir.

¹⁰² TTK m. 815 hükmü gereği, banka, BankK m. 4'te yer alan, mevduat bankaları, katılım bankaları ile kalkınma ve yatırım bankalarını kapsamaktadır.

¹⁰³ Kanun koyucu her ne kadar “benzer bir ifade” hükmüne yer verse de, banka kelimesinin yerine kullanılabilecek benzer bir ifade bulunmamaktadır, TDK güncel sözlüğünde de banka tabirine benzer bir ifadeye yer verilmemiştir, bkz. www.tdk.gov.tr.

¹⁰⁴ Müşteri, daha önce o bankaca tanınan ve banka ile arasında az çok devamlı bir iş münasebeti mevcut olan kimsedir, bkz. Kalpsüz (Erem, Çelebican), 94.

Keşideci veya hâmilin iradesi, çek ödemesinin mutlaka belli bir bankaya yapılması yönünde ise, bu durumda özel çizgili çek düzenlerler. Böylelikle yetkisiz hâmile ödeme yapma riskini asgariye indirmiş olurlar.

Türk Ticaret Kanunu m. 803/5 hükmü gereği, genel çizgili çek özel çizgili çeker dönüştürülebilir. Ancak özel çizgili çekin genel çizgili çeker dönüştürülmesi mümkün değildir.

Çekin birden fazla özel olarak çizilmesi durumunda, muhatabın çek bedelini ödememesi gerekir. Ancak çek iki kez çizilmiş ve çizgilerden biri çekin bir takas odası tarafından tahsil edilebilmesi amacıyla yapılmış ise, muhatabın çizgiler arasındaki bankaya veya takas odasına ödeme yapması mümkündür (TTK m. 804/4).

Son olarak, ister genel çizgili olsun isterse özel çizgili olsun, çek üzerindeki çizgilerin veya çizgiler arasındaki kelimelerin silinmesi hükümsüzdür (TTK m. 803/6).

1.2.1.6. Mahsup Çeki

Çek, para yerine geçen bir ödeme aracıdır ve bu yönüyle nakit ile yapılan ödemeye oranla daha hızlı, güvenli ve kesindir. Ödemelerini çekle yapan kimse, üzerinde nakit para taşımak zorunda kalmadığı gibi, bu paraların çalınması, yanması ve kaybolması gibi risklerin de önüne geçmiş olur. Ancak sonuç olarak çek bedelinin tahsili de nakit olarak yapılacağından, çek bedeli eksik veya fazla, hatta yetkisiz kişiye dâhi ödenebilir. Bu gibi sıkıntıların önüne geçmek ve bazen de para naklinden tasarruf etmek amacıyla¹⁰⁵ bir çekin nakden ödenmesi yasaklanabilir.

Türk Ticaret Kanunu m. 805'te de bu duruma ilişkin özel bir düzenleme vardır. Kanuna göre, bir çekin düzenleyeni veya hâmilî çekin nakden ödenmesini önleyebilir. Bu kısıtlama ise, çekin önyüzüne “*hesaba geçirilecektir*” veya buna benzer bir kayıt¹⁰⁶ yazarak mümkün olabilecektir¹⁰⁷.

¹⁰⁵ Mahsup çeki kullanmanın diğer faydaları için bkz. İlan, 115 vd..

¹⁰⁶ Benzer ifadeler olarak “*hesaba geçirilecektir*”, “*mahsup edilecektir*”, “*kayden tediye edilecektir*” vb. kullanılabilir, bkz. Kendigelen (Ülgen, Helvacı, Kaya), 293; İlan, s. 115.

¹⁰⁷ eTTK m. 717/1'de, bu kaydın ayrıca eğik bir biçimde ve enine doğru yapılması öngörülmüştü.

Çek üzerine hesaba geçirilecektir (veya benzer) bir kaydın konulması durumunda, bu çek artık nakden ödenemeyeceğinden, muhatap banka ancak hesaba alacak kaydı, takas veya hesap nakli suretiyle çek bedelini ödeyebilir (TTK m. 805/1).

Çekin üzerine konulan bu kayıtların çizilmesi de geçersizdir (TTK m. 805/2). Bu durumda da muhatabın çek bedelini hesaben ödemesi gerekmektedir.

Son olarak, muhatabın nakden ödeme yasağına aykırı davranışlarından ötürü, çek bedelini aşmamak üzere sorumluluğu bulunmaktadır (TTK m. 805/3).

1.2.2. Türk Mevzuatında Çeke İlişkin Düzenlemeler

1.2.2.1. Genel Olarak

Ekonomisi gelişmiş olan ülkelerde, özellikle yüksek meblağlı ödemelerin çoğu, çek kullanılarak gerçekleştirilmektedir¹⁰⁸. Zira çek, ödeme konusunda para yerine geçerek kaydî paranın tedavülüne imkân vermektedir. Böylelikle piyasadaki para akışı, daha hızlı ve güvenli bir şekilde sağlanmış olmaktadır. Ayrıca nakit paranın taşınması, muhafazası ve kullanılmasından kaynaklanabilecek risklerin de önüne geçilmiş olmaktadır. Nihayetinde, tedavüldeki nakdi paraların belirli malî kuruluşlarda toplanması sayesinde kayıt dışı ekonominin kontrolü sağlanmakta ve hem bu kuruluşlara hem de ülke ekonomisine katkı sağlamaktadır¹⁰⁹.

Çekin bu özelliklerini göz ardı etmeyen kanun koyucu da mevzuatta çeke ilişkin özel düzenlemelere yer vermiştir.

Hukuk sistemimizde¹¹⁰ çeke ilişkin ilk düzenlemenin Osmanlı İmparatorluğu döneminde yer aldığını görmekteyiz. 19. yüzyılda hemen hemen tüm Avrupa’da kanuni düzenlemelere konu olan çek, ilk defa 20 Nisan 1914 tarihinde *Çekler Hakkında Kanun*’la mevzuatımıza girmiştir¹¹¹.

04.10.1926 tarihli ve 865 sayılı Ticaret Kanunu, 608 ilâ 636’ncı maddelerinde çekleri de düzenleyerek, 1914 tarihli Çekler Hakkında Kanun’u yürürlükten kaldırmıştır.

¹⁰⁸ Çelebican (Erem, Kalpsüz), 19.

¹⁰⁹ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 18 vd.; Çelebican (Erem, Kalpsüz), 19 vd..

¹¹⁰ Hukuk sistemimizdeki ticaret hukukunun tarihçesi için bkz. Bahtiyar, Mehmet, *Makaleler III*, İstanbul 2014, (Makaleler-Türk Ticaret Hukukunun Kısa Tarihçesi ve Yeni Ticaret Kanunu), 121-124.

¹¹¹ Domaniç, *TTK Şerhi*, 541.

Daha sonra 1930 ve 1931 tarihinde kabul edilen uluslararası Cenevre Antlaşmalarının da etkisinde kalan kanun koyucu, 1910 ve 1912 tarihli Lahey tasarılarından etkilenen 1926 tarihli Ticaret Kanunu'nu, 01.01.1957 yürürlük tarihli ve 6762 sayılı Türk Ticaret Kanunuyla yürürlükten kaldırmıştır.

13.01.2011 tarihinde kabul edilen 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun 1 Temmuz 2012'de yürürlüğe girmesiyle birlikte, 1957 tarihli Türk Ticaret Kanunu da yürürlükten kaldırılan kanunlar arasında yerini almıştır.

İktisadi ve hukuki önemi giderek artan çek, mevzuatımızda çeşitli düzenlemelerde de kendine yer bulmuştur.

1.2.2.2. 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu'ndaki Düzenlemeler

Çek esas itibariyle TTK'da düzenlenmiş bulunmaktadır. TTK'nın 780 ilâ 823. maddelerinde çeki ilişkin düzenlemeler yer almaktadır. Söz konusu hükümler, kaynağını 1931 tarihli Cenevre Antlaşmalarından alan İsviçre BK'nın (m. 1100-1144) birkaç istisna dışında aynen iktibas edilmiş hâlidir¹¹².

Türk Ticaret Kanunu'nda çek, bonoya benzer şekilde düzenlenmiştir. İlk olarak, kanunda çeki ilişkin özel düzenlemelere yer verilmiş, daha sonra da çek uygulanacak poliçe hükümleri özel olarak gösterilmiştir. Çek de poliçe gibi nitelikli havale ilişkisine dayandığından, birçok konuda poliçeye ilişkin hükümlere atıf yapılmıştır. Ancak poliçede asıl borçlu, kabul eden muhatap iken, çekte muhatapın hiçbir şekilde kambiyo ilişkisine dâhil edilmediği ve asıl borçlunun keşideci olduğu unutulmamalıdır. Bu nedenle çek poliçe hükümleri uygulanırken bu durum göz ardı edilmemelidir.

Nihayet, TTK'da çek ilişkisi son hükümleri kanunlar ihtilafına¹¹³ ilişkin hükümler oluşturmaktadır. Ayrıca TTK m. 818/1-ş bendinin atfı ile poliçeye uygulanacak kanunlar ihtilafına dair hükümler, çekler hakkında da uygulanır.

¹¹² Kendigelen (Ülgen, Helvacı, Kaya), 231; ayrıca yazarın ifadesiyle, bu nedenle TTK'nın çek ilişkisi hükümleri Kıta Avrupası'nda benimsenen sisteme paralellik göstermektedir.

¹¹³ Bu konuda ayrıntılı bir çalışma için bkz. Mesut Aygün, "Güncel Gelişmelerin Işığında Çekten Doğan Yabancı Unsurlu Uyuşmazlıklara Uygulanacak Hukukun Tespiti", *AÜHFD*, 2012, C. 61, S. 3, 925-972.

1.2.2.3. 5941 Sayılı Çek Kanunu'ndaki Düzenlemeler

Ticaret Kanunlarındaki çekle ilgili yasal düzenlemelerin yetersiz olduğu eleştirilerini göz önünde bulunduran kanun koyucu, zamanla çeke ilişkin münhasır düzenlemeleri de hukuk hayatımıza dâhil etmiştir. Özellikle karşılıksız çek düzenlemenin yaptırımlarına ilişkin özel bir yasa ihtiyacı ve çekle ödemelerin düzenlenmesi amacıyla, 3167 sayılı “Çekle Ödemelerin Düzenlenmesi ve Çek Hâmillerinin Korunması Hakkında Kanun”¹¹⁴ kabul edilmiştir.

Zaman içerisinde birçok kez değiştirilen 3167 sayılı ÇekK, 2003 tarihinde ciddi değişikliklere uğrasa da uygulamadaki problemleri çözmede yetersiz kalmıştır. Nihayetinde, yerini 20.12.2009 tarihinde yürürlüğe giren 5941 sayılı ÇekK'ya bırakmıştır¹¹⁵.

5941 sayılı ÇekK, çekle ödemelerin düzenlenmesi, çek hâmillerinin korunması, kayıt dışı ekonominin denetim altına alınması¹¹⁶ ve kara para aklanması ile terörün finansmanında çekin rol oynamasına engel olunması amacıyla¹¹⁷ yürürlüğe konulmuştur¹¹⁸ (ÇekK m. 1/1).

5941 sayılı ÇekK da, 2012 yılında 6273 sayılı Kanun ile değiştirilmiş ve özellikle cezai sorumluluk açısından kanun koyucu 27 yıllık tutumunu değiştirerek, karşılıksız çek düzenlemeyi suç olmaktan tamamen çıkarmıştır¹¹⁹.

Yıllar süren tartışmalar ve yürürlüğe konulan hükümlerin yetersizliği karşısında, 5941 sayılı Çek Kanunu, 6728 sayılı Yatırım Ortamının İyileştirilmesi Amacıyla Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'la¹²⁰ bir kez daha değiştirilmiş ve bu son değişiklik ile karşılıksız çek keşide etme fiiline cezai yaptırım tekrar getirilmiştir¹²¹.

¹¹⁴ RG: 03.04.1985 Tarih ve 18714 Sayı.

¹¹⁵ 3167 sayılı eÇekK ile 5941 sayılı ÇekK'nın karşılaştırması hususunda bkz. Şen/Malbeği, 71 vd..

¹¹⁶ Kayıt dışı ekonominin denetim altına alınmasına katkıda bulunma amacıyla ÇekK'da öngörülen hükümlerin değerlendirilmesi için bkz. Seza Reisoğlu, *Yeni Çek Kanunu ve Hukuki Sorunlar*, TBB/Yeni Çek Kanunu ve Hukuki Değerlendirmesi Toplantısında Yapılan Sunum (Değerlendirme), 29.12.2009, 1-4.

¹¹⁷ Söz konusu amaçların eleştirisi için bkz. Narbay, *Değerlendirme*, 67 vd..

¹¹⁸ Bkz. ÇekK Genel Gereğesi.

¹¹⁹ Karşılıksız çek düzenlemenin suç olmaktan çıkarılması hakkında bir değerlendirme için bkz. İsa Başbüyük, “Karşılıksız Çekte Hapis Cezasının Kaldırılması Üzerine Bir Değerlendirme”, *ABD*, 2012, S. 2, 307-319.

¹²⁰ RG: 09.08.2016 Tarih ve 29796 Sayı.

¹²¹ Bu konu hakkında bkz. aşağı. Birinci Bölüm, 1.2.6.3.4. Karşılıksız Çek Düzenlemenin Cezai ve İdari Hükümleri.

Çek Kanunu’nun kabulüyle birlikte TTK’nın çeke ilişkin hükümleri yürürlükten kaldırılmamıştır. ÇekK m. 1/2 hükmü, “*bu kanunda hüküm bulunmayan hâllerde genel hükümler uygulanır*” demek suretiyle TTK hükümlerinin de aynen uygulanmaya devam edeceğini ifade etmiştir.

1.2.2.4. Diğer Mevzuatlardaki Çek Hükümleri

Çekin kendine özgü nitelikleri, iktisadi ve hukuki mahiyeti, kendisine diğer mevzuatlarda da yer bulmasına imkân sağlamıştır.

Kanun koyucu 5237 sayılı TCK m. 210/1’de, emre veya hâmiline yazılı kambiyo senetlerini, dolayısıyla çekleri, resmi belge mahiyetinde kabul etmiştir. Böylelikle çek üzerinde yapılacak sahtecilik, TCK m. 204 kapsamında resmi belgede sahtecilik suçunu oluşturacaktır.

Çek ilişkisinde muhatabın mutlaka bir banka olma zorunluluğu, bankaların çek kullanımındaki önemini artırmaktadır. BankK m. 3, 4, 50 ve 55’te çeke ilişkin bankacılık faaliyetleri düzenlenmiştir.

Çekler, Damga Vergisi Kanunu’nun 1 sayılı tablosunda “III. Ticari işlemlerde kullanılan kâğıtlar 1. Ticari ve mütedavil senetler” arasında sayılmak suretiyle damga vergisinden muaf tutulmuştur.

Son olarak, İİK 167 vd. maddelerinde kambiyo senetlerinin, dolayısıyla çeklerin, hangi usûllerle icra takibine konu olacağı hüküm altına alınmıştır. Çalışmamızın konusunu da esasen, çeklerin İİK 167 vd. maddelerinde hüküm altına alınmış olan kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takibi oluşturmaktadır¹²².

1.2.3. Çek Düzenlemenin Ön Şartları

1.2.3.1. Genel Olarak

Çekin bir ödeme aracı olduğunu daha önce belirtmiştik¹²³. Çekin bu iktisadi fonksiyonunu yerine getirebilmesi, şüphesiz ki keşidecinin muhatap nezdinde bir

¹²² Bkz. aşağı. İkinci Bölüm, 2.2. Çek Alacaklarının Kambiyo Senetlerine Mahsus Haciz Yoluyla Takibinde Aşamalar.

¹²³ Bkz. yuk. Birinci Bölüm, 1.1.3.5. Ödeme Aracı Olması.

karşılığının bulunmasına ve keşidecinin bu karşılık üzerinde çek keşide etmek suretiyle tasarrufta bulunmasına ilişkin bir anlaşmanın varlığına bağlıdır.

Kanun koyucu TTK m. 783 ile karşılık ve çek anlaşmasına ilişkin hükümlere yer vermiştir. Ayrıca bu şartların olmamasının çekin geçerliliğini etkilemeyeceğini de ifade etmiştir. Söz konusu şartlar, sadece muhatabın çek bedelini ödeme mecburiyetinde bırakılması için zorunludur¹²⁴.

Çek keşidesinin ön şartlarından evvel çek keşide ehliyeti ile çekte temsil hususlarının aydınlatılmasında fayda vardır.

1.2.3.1.1. Çek Keşide Ehliyeti

Türk Ticaret Kanunu m. 670 hükmü gereği, sözleşme ile borçlanmaya ehil olan kişi, kambiyo senetleri ile borçlanmaya da ehildir. Söz konusu hüküm uyarınca çek keşide ehliyeti bakımından genel hükümler (TMK) uygulanacaktır.

Kambiyo taahhüdü borçlandırıci bir işlem olduğundan, her şeyden önce keşidecinin TMK m. 10 ve 49 kapsamında fiil ehliyetine¹²⁵ sahip olması gerekir.

Ayırt etme gücüne sahip küçükler ve kısıtlılar ise, yine TMK hükümleri çerçevesinde çek keşide edebilir. Yani bu kişiler de yasal temsilcilerinin (veli veya vasi¹²⁶) izin vermeleri şartıyla çek keşide edebilirler.

Türk Medeni Kanunu m. 15 hükmü gereğince, Kanunda gösterilen ayrık durumlar saklı kalmak üzere, ayırt etme gücü bulunmayan kimsenin fiilleri hukuki sonuç doğurmaz. Buradaki yaptırımın da kesin hükümsüzlük-butlan olduğu sonucuna ulaşılır¹²⁷. Genel kural bu olmakla birlikte, fiil ehliyetine sahip olmayanların, örneğin akıl hastasının keşide ettiği çek, diğer geçerlilik şartlarının da mevcut olması koşuluyla geçerlidir¹²⁸. Zira çekin geçerliliği için çek üzerinde bir imzanın olması yeterli olup, imza

¹²⁴ Domaniç, *TTK Şerhi*, 569; Kalpsüz (Erem, Çelebican), 89.

¹²⁵ TMK m. 10: “Ayırt etme gücüne sahip ve kısıtlı olmayan her ergin kişinin fiil ehliyeti vardır”; m. 49: “Tüzel kişiler, kanuna ve kuruluş belgelerine göre gerekli organlara sahip olmakla, fiil ehliyetini kazanırlar”, şeklindedir.

¹²⁶ TMK m. 462/1 b. 5 hükmü gereği, vasinin kambiyo taahhüdü altına girebilmesi için vesayet makamının izni gerekir.

¹²⁷ Hüseyin Hatemi, Burcu Oğuztürk Kalkan, *Kişiler Hukuku*, İstanbul 2014, 23; bu bakımdan tam ehliyetsiz borçlanma ve tasarruf işlemleri yapamaz, Mustafa Dural, Tufan Ögüz, *Türk Özel Hukuku*, C. 2 *Kişiler Hukuku*, 15. Baskı, İstanbul 2014, 69.

¹²⁸ Reisoğlu, *Çek*, 44.

sahibinin nitelikleri çekin geçerliliğine etki etmemektedir. Zira imzaların istiklâli ilkesi uyarınca, tedavüle çıkarılan çekin keşidecisinin ehliyetinin olmaması cirantaların ve onların lehine aval verenlerin sorumluluğunu ortadan kaldırmaz. Ancak bu durumda çekten dolayı fiil ehliyetine sahip olmayan kişiye başvurulamaz¹²⁹.

Çekin tedavüle çıkarılmasından sonra keşidecinin ölümü, medenî haklarını kullanma ehliyetini kaybetmesi veya iflâs etmesi ise, çekin geçerliliğine etki etmeyecektir¹³⁰ (TTK m. 800).

1.2.3.1.2. Çekte Temsil

Çek Kanunu m. 5/3 hükmü gereği, “Çek hesabı sahibi gerçek kişi, kendisi adına çek düzenlemek üzere bir başkasını temsilci veya vekil olarak tayin edemez. Gerçek kişinin temsilcisi veya vekili olarak çek düzenlenmesi hâlinde, bu çekten dolayı hukukî ve cezai sorumluluk çek hesabı sahibine aittir.”

Söz konusu hükümde yer alan vekil¹³¹ veya temsilci vasıtasıyla keşide edilen çekler de geçerlidir¹³². Bu çeklerden hukuki ve cezai sorumluluk ise, bizzat vekâlet veren keşideciye aittir. Vekâleten veya temsilen keşide edilen çeklerin karşılıksız çıkmasından dolayı çek hesabı sahibi gerçek kişinin hukuki ve cezai sorumluluğuna gidilir¹³³.

Tüzel kişilerin ise, organları vasıtasıyla çek keşide etmesi mümkün olabileceği gibi, bu konuda temsilci tayin etmesi de mümkündür. Kanun koyucu bu konuda bir sınırlama

¹²⁹ İbrahim Arslan, “Kambiyo Senetlerinde Geçersizlik Def’ileri”, *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2008, C. 16, S. 1, 18 vd.; ehliyetsiz kişinin düzenlediği çek özel hukuk bakımından geçerli olmakla birlikte, cezai sorumluluk açısından geçersizdir. Bu nedenle, ehliyetsiz kişinin hukuki sorumluluğuna gidilemeyeceği gibi, cezai sorumluluğuna da gidilemez. Yargıtay 10. CD bir kararında ehliyetsiz kişinin düzenlediği çekin cezai sorumluluk açısından geçerli bir çek olmayacağına hükmetmiştir, bkz. “On sekiz yaşını bitirmeyen ve yasal velisinin izni ve onayı olmadan sanık tarafından düzenlenen çekin yasal olarak geçerli sayılamayacağına kuşku bulunmamaktadır”, Y. 10. CD, T. 04.02.1992, E. 1992/531, K. 1992/348 (www.turkhukusitesi.com).

¹³⁰ Bu durumda, hâmil çek bedelinin kendisine ödenmesini talep edebilecektir, bkz. Şaban Kayıhan, Mustafa Yasan, *Yeni Türk Ticaret Kanunu’na Göre Kıymetli Evrak Hukuku*, Gözden Geçirilmiş ve Genişletilmiş 2. Baskı, Ankara 2013, 104; özellikle keşidecinin iflâsı hâlinde TTK m. 733 doğrultusunda karşılığın devri çek hâmiline geçeceğinden, TTK m. 800 (karş. eTTK m. 712) hükmünün gereksiz ve yanlış anlamaya sebep olabileceği savunulmuştur, bkz. Karayalçın, 90, 125, 293.

¹³¹ İfadenin yerinde olmadığı eleştirisi için bkz. İsmail Kırca, *5941 Sayılı Çek Kanunu* (Konferans), 22 Ocak 2010, Ankara 2010, 8, dn. 4.

¹³² Bkz. Kırca, Konferans, 50, 51; madde gerekçesinde ise maddenin tekrarı ile yetinilmiş, konuya açıklık getirilmemiştir, bkz. ÇekK/Madde Gerekçeleri, m. 5/3.

¹³³ Zira burada kanun koyucunun amacı, bu konuda vekâlet verilmesinin caydırılması olup, çekin geçersizliği değildir, bkz. Reisoğlu, *Çek*, 46 ve dn. 48’deki yazarlar.

öngörmemiştir. ÇekK m. 2/8 hükmü gereği, tüzel kişi adına çek düzenleyen kişinin adı ve soyadı düzenlenen çek üzerine açıkça yazılır. Ayrıca tüzel kişinin tacir olması durumunda, ÇekK m. 4/2 hükmü gereği, faaliyetleriyle ilişkilendirilmek koşuluyla, tüzel kişinin gerçek kişi ortakları, ortakların ilgili bulunduğu veya tüzel kişinin veya ortaklarının etkisi altında bulundurduğu gerçek kişiler ile tüzel kişinin yönetim organında görev alan veya temsilcisi sıfatını taşıyan gerçek kişiler adına açılmış olan çek hesapları da tacir tüzel kişiye ait kabul edilir¹³⁴.

Türk Ticaret Kanunu m. 818/1-c'nin yollaması nedeniyle çeklerde de uygulanacak olan TTK m. 678 hükmü gereği, bir kimsenin temsilci sıfatıyla yetkisini aşarak veya temsil yetkisi olmadığı hâlde keşide ettiği çeklerden bizzat kendisi sorumlu olduğu kabul edilecektir.

Velayet ve vesayet altındaki kişilerin yasal temsilcilerinin de genel hükümler çerçevesinde çek keşide etmesi mümkündür (TMK m. 462/5, 342/3).

Nihayetinde temsilcinin azli, temsil yetkisinin sona ermesinden sonra çek keşide edilmesi ve temsil ilişkisi gibi hususlara da genel hükümler (TBK) uygulanacaktır.

1.2.3.2. Karşılık

Türk Ticaret Kanunu m. 783/1 hükmü gereği, çek keşide edebilmek için, muhatabın nezdinde keşidecinin emrine tahsis edilmiş bir karşılık bulunmalıdır. Kanun koyucu karşılık kavramını açıklamamış ve bu durum doktrinde geniş yorumlamalara yol açmıştır. *Karayalçın*'a göre, bu karşılık para olabileceği gibi, kredi, muaccel alacak veya mal da olabilir¹³⁵.

Çekin ödenmesine tahsis edilen karşılık keşidecinin muhatap nezdindeki hesabında¹³⁶ bulunan paradan ibarettir. Karşılığın bir krediden ibaret olabileceği de doktrinde tartışmasızca kabul edilmektedir¹³⁷. *Erem*'e göre¹³⁸ karşılık, “*mevcut bakiye veya kredi vaadi sebebi ile çek bedelinin karşılanması*” şeklinde anlaşılmalıdır.

¹³⁴ Bu konuda bkz. Reisoğlu, *Değerlendirme*, 3, 4.

¹³⁵ Bkz. *Karayalçın*, 280; kapsamlı bilgi için bkz. *Erem* (Kalpsüz, Çelebican), 118 vd..

¹³⁶ Muhataba virman yetkisi verilmediği sürece keşidecinin diğer hesaplarındaki paranın varlığı, çek bedelinin karşılığının varlığı anlamına gelmez, bkz. *Kendigelen*, *Çek Hukuku*, 56.

¹³⁷ Oğuz İmregün, *Kara Ticaret Hukuku Dersleri (Genel Hükümler-Ortaklıklar-Kıymetli Evrak)*, 12. Bası, İstanbul 2001, 568; *Kendigelen*, *Çek Hukuku*, 54.

¹³⁸ *Erem* (Kalpsüz, Çelebican), 118.

Karşılığın muhatap tarafından ödenebilmesi için karşılığın ödeme için ibraz gününde mevcut olması gerekli ve yeterlidir. Keşide gününde bir karşılık mevcut olmasına gerek yoktur.

Çekin ödenmesi için ibrazı anında karşılık bulunmaması durumunda da muhatap tarafından çekin ödenmesi mümkündür. Bu durumda muhatapla keşideci arasında bir kredi sözleşmesi dâhi olmayabilir. Uygulamada bankalar itibarlı müşterilerinin çeklerini herhangi bir karşılık olmasa da ödemekte ve güçlükle karşılaşmadan müşterilerinden geri almaktadırlar¹³⁹.

Muhatap nezdindeki hesapta çek bedelinin bir kısım karşılığının bulunması hâlinde, muhatap bu kısmı ödemekle yükümlüdür (TTK m. 783/2). Muhatap nezdindeki hesapta çek bedelinin karşılığının kısmen veya tamamen bulunmaması hâlinde ise, düzenleyen karşılıksız kalan miktarın yüzde onunu hâmile ödemekle yükümlü olur. Ayrıca hâminin bu nedenle uğradığı zararı da tazmin etmekle sorumludur (TTK m. 783/3).

1.2.3.3. Çek Anlaşması

Çekin muhatap tarafından ödenebilmesi için sadece karşılığın bulunması yeterli değildir. Ayrıca keşideci ile muhatap arasında çekle ödeme hususunda açık veya zımni bir anlaşmanın da var olması gerekir (TTK m. 783/1).

Her ne kadar TTK m. 783/1 hükmü, çek anlaşması açık veya zımni olarak yapılabilir dese de, ÇekK m. 2/3'te yer alan "*çek hesabı ilgilinin, vekilin veya yasal temsilcisinin imzası olmadan açılmaz*" hükmünün, çek anlaşmasının zımni yapılmasını imkânsız kıldığı savunulmaktadır¹⁴⁰. Ancak muhatapın herhangi bir çek anlaşması olmadan keşide edilen çek bedelini ödemesi durumunda zımni çek anlaşmasının yapıldığı kabul edilmelidir. Zira ÇekK m. 2/3 hükmüne muhalefetin çek anlaşmasının geçerliliğine¹⁴¹ etki etmeyeceği kanaatindeyiz. ÇekK hükümlerine aykırı hareket edilmesi

¹³⁹ Reisoğlu, *Çek*, 248 vd..

¹⁴⁰ Kendigelen (Ülgen, Helvacı, Kaya), 235; Erdem Işık, *Çek Sözleşmesi*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi SBE, Ankara 2013, 37 vd..

¹⁴¹ Geçerlilik şartı olarak kabul edilmemesi nedeniyle, TBK m. 12 hükmünde yer alan "Kanunda sözleşmeler için öngörülen şekil, kural olarak geçerlilik şeklidir. Öngörülen şekle uyulmaksızın kurulan sözleşmeler hüküm doğurmaz" kuralının da burada uygulanmaması gerekir. Ayrıca madde gerekçesinde, kişi adına hesap açılması yönünde irade açıklamasında bulunulmadıkça banka hesabı ve çek hesabı açılmayacağı ifade edilmiştir. Bu düzenlemeyle bankaların kişinin herhangi bir iradesi olmadan, örneğin banka tarafından doğrudan çek defteri gönderilerek, işlem yapmasının önüne geçilmesi amacı

durumunda öngörülen yaptırımlar ve bankaların uyması gereken usul hükümleri de dikkate alındığında, uygulama açısından zımni çek anlaşmasının yapılması ise mümkün gözükmemektedir.

Uygulamada çekle ödeme yapmak isteyen kişi, çek hesabı açtırarak bankaca hazırlanan matbu çek anlaşmasını imzalayıp çek defteri alır¹⁴². Bu anlaşma ile banka karşılığın bulunması ve belirli bir limiti aşmamak şartıyla çek bedelini ödeme, keşideci ise çek karşılığını hazır bulundurma yükümlülüğü altına girer¹⁴³.

Banka ile hâmil arasında herhangi bir ilişki doğurmadığından, çek anlaşması üçüncü kişi lehine yapılmış bir sözleşme olarak nitelendirilememektedir¹⁴⁴. Hukuki niteliği tartışmalı¹⁴⁵ olmakla birlikte çek anlaşmasını kendine has özellikleri bulunan (sui generis), isimsiz bir sözleşme olarak nitelendirebiliriz¹⁴⁶.

1.2.4. Çekin Unsurları

1.2.4.1. Genel Olarak

Türk Ticaret Kanunu m. 780 ve 781 hükümlerinde, çekin geçerli olabilmesi için çekte bulunması zorunlu ve alternatif unsurlar sayılmıştır. Çekin geçerli olması kanunda yazılı zorunlu unsurların varlığına bağlıdır. Söz konusu unsurlardan birinin dâhi yokluğu senedin çek vasfını kazanmasına engel teşkil edecektir. Ancak 15.07.2016 tarihli ve 6728 sayılı Kanunun 70. maddesi ile TTK m. 781'e eklenen 4. fıkra hükmü gereğince, yabancı banka tarafından bastırılan çeklerde, banka tarafından verilen seri numarası ve/veya karekodun bulunmaması senedin çek olarak geçerliliğini etkilemez.

gözlemlenmektedir. Bundan başka, ÇekK'nın sistematigi incelendiğinde çeşitli hükümlerde öngörülen şekil şartları düzen hükümleri olup, geçerlilik şartları değildir. Kanun koyucunun iradesi de, bu kurallara uyulmamasının yaptırımı işlemlerin geçersizliği değil, hukuki ve idari müeyyidelerle karşılaşılacağı yönündedir. Ancak TTK m. 783 hükmü, zaten mevcut bir çek anlaşması bulunmamasının çekin geçerliliğini etkilemeyeceğini ifade ettiğinden, bu tartışmanın da pratik bir önemi bulunmamaktadır.

¹⁴² Karayalçın, 263; Işık, 38.

¹⁴³ Işık, 19.

¹⁴⁴ Y. 11. HD, T. 10.12.1986, E. 1986/6004, K. 1986/6708 (Kazancı İBB).

¹⁴⁵ Tartışmalar için bkz. Işık, 20 vd.; Kendigelen, *Çek Hukuku*, 65, 66.

¹⁴⁶ Işık da, çek sözleşmesinin sui generis ve isimsiz bir sözleşme olduğu ve bu sözleşmeye TBK m. 502/2 uyarınca vekâlet sözleşmesine ilişkin hükümlerin uygun düştüğü ölçüde uygulanabileceğini savunmaktadır, bkz. Işık, 29, 30.

Türk Ticaret Kanunu m. 780’de çekte bulunması gereken asgari zorunlu unsurlar belirtildikten sonra, m. 781’de bu unsurlara alternatif iki unsur daha öngörülmüştür.

Çekin geçerli olabilmesi için kanunda öngörülen unsurların yanı sıra, çek üzerine çeşitli kayıtlar da konulması mümkündür (aynen ödeme kaydı, protestosuz kaydı, ciro edilemez kaydı ve yerleşim yeri kaydı gibi¹⁴⁷). Ancak bazı kayıtlar ise çeker konulsa dâhi çekin geçerliliğini etkilemeyip yazılmamış sayılır (kabul kaydı, vade kaydı ve sorumsuzluk kaydı gibi¹⁴⁸). Buna karşın, çekteki bedelin ödenmesine ilişkin kayıtsız şartsız havale hükmünü ihlâl edici kayıtlar ise, çekin geçersizliğine neden olmaktadır (çekin ödenmesini asıl borç ilişkisine bağlayan teminat kaydı gibi¹⁴⁹).

Son olarak, çekin bir kıymetli evrak olması dolayısıyla, kıymetli evraka ilişkin unsurları da haiz olması gerekmektedir.

1.2.4.2. Kıymetli Evraka İlişkin Unsurlar

Türk Ticaret Kanunu m. 645 hükmünde yer alan, “*Kıymetli evrak öyle senetlerdir ki, bunların içerdikleri hak, senetten ayrı olarak ileri sürülemediği gibi başkalarına da devredilemez*” tanımından yola çıkarak, diğer kıymetli evrakta olduğu gibi çeklerde de *senet* ve *devredilebilir nitelikte bir hakkın* bulunması zorunludur.

1.2.4.2.1. Maddi Unsur: Senet

Senet, iradeyi dış âleme yansıtan yazılı bir belgedir¹⁵⁰. Bir belgenin senet olarak nitelendirilebilmesi için bir cismaniyeti olması, bir başka deyişle, dış âleme yansıyarak varlık kazanması gerekir. Dış âleme yansımanın ise yazılı bir biçimde bulunması gereklidir. Yazılı bir biçimde dış dünyaya yansıyan varlığın da, bir irade açıklaması

¹⁴⁷ Reisoğlu, *Çek*, 81 vd..

¹⁴⁸ Reisoğlu, *Çek*, 84 vd..

¹⁴⁹ Reisoğlu, *Çek*, 87 vd.; ayrıca bkz. Bonoya ilişkin olup, çeker de uygulanabilecek Yargıtay kararı, “Takibe konu senedin arka yüzünde; " NOT:15/07/2014 tarihli 38.000 TL verilen çek karşılığında çek tahsil edilince senet geri iade edilecektir" ibaresinin yer aldığı, bu haliyle senedin kayıtsız şartsız belirli bir bedeli ödeme vaadini içermediği, dolayısıyla TTK'nın 776/1-b ve 777/1. maddeleri gereğince kambiyo senedi niteliğini haiz olmadığı anlaşılmaktadır”, Y. 12. HD, T. 29.03.2016, E. 2016/7024, K. 2015/23219 (Kazancı İBB).

¹⁵⁰ Hakan Pekcanitez, Oğuz Atalay, Muhammet Özkes, *Medenî Usûl Hukuku*, 3. Bası, Ankara 2015, 418; diğer tanımlar için bkz. Baki Kuru, Ramazan Arslan, Ejder Yılmaz, *Medenî Usûl Hukuku* (Usul), 25. Baskı, Ankara 2014, 372; Pulaşlı, 2 vd.; TDK güncel sözlüğünde de senet kelimesi, “*bir kimsenin yapmaya veya ödemeye borçlu olduğu şeyi göstermek için imzaladığı resmi kâğıt, belgit*”, olarak tanımlanmıştır, www.tdk.gov.tr; *Ülgen/Helvaci*’ya göre, kıymetli evrakın tanımında senet yerine belge ifadesi kullanılmalıdır, bkz. Ülgen (Helvacı, Kendigelen, Kaya), 16.

içermesi gerekmektedir. Son olarak ise, irade açıklamasının aidiyetinin tespiti bakımından yazılı irade açıklamasının altında irade açıklaması sahibinin (veya temsilcisinin) imzası bulunmalıdır¹⁵¹.

Bir belgenin senet olabilmesi için gerekli olan imza unsuru, el ile olabileceği gibi mekanik veya elektronik de olabilir (EİK m. 5/1, TBK m. 15/1). Ancak kambyo senetlerinde imza unsuru geçerlilik unsurlarından olup, TTK m. 756 (TTK m. 818/1-r, 778/1-i) hükmü gereği, imzaların el ile atılması zorunludur. Mekanik bir aletle veya güvenli elektronik ortamda atılan bir imza ile kambyo senedi keşidesi mümkün değildir (ayrıca bkz. TTK m. 1526/1).

1.2.4.2.2. Maddi Olmayan Unsur: Devredilebilir nitelikte bir hak

Çekler de bir kıymetli evrak olması dolayısıyla, kanuni tanımdan da anlaşılacağı üzere, içlerinde bir hak içermektedirler. Bu hakkın da başkalarına devri mümkün olan bir hak olması zorunludur. İçerisinde başkasına devri mümkün olmayan (örneğin kişiye sıkı sıkıya bağlı haklar gibi) bir hak içeren belgeler kıymetli evrak, dolayısıyla bir çek olarak kabul edilemez.

Kıymetli evrakın devredilebilirlik unsuruna bağlı olarak, kıymetli evrakın içerdiği hakların da, mutlaka başkasına devri mümkün olan haklardan olması gerekir.

1.2.4.3. Kambyo Senedine İlişkin Unsurlar

1.2.4.3.1. Zorunlu Unsurlar

Türk Ticaret Kanunu m. 780’de, bir belgenin çek olarak kabul edilmesi için gerekli asgari şartlar sınırlı olarak sayılmıştır. Diğer kambyo senetlerinden farklı olarak çek, hâmiline yazılı olarak da düzenlenebileceğinden, çekte lehtarın gösterilmesinin zorunlu olmadığını¹⁵² konunun en başında belirtmekte fayda görmekteyiz.

¹⁵¹ Pekcanitez/Atalay/Özekes, 418, 419; Ömer Ulukapı, *Medenî Usûl Hukuku* (Usûl), 3. Baskı, Konya 2015, 369, 370.

¹⁵² İmregün, 572.

1.2.4.3.1.1. Çek kelimesi

Bir senedin çek vasfını kazanabilmesi için ilk şart, senet metninde “çek” kelimesini içermesidir (TTK m. 780/1-a). Senet Türkçe’den başka bir dilde yazılmış ise, o dilde karşılığı olan kelimenin, birden fazla yabancı dil kullanılmış ise “ödeyiniz” ibaresinin kullanıldığı dildeki kelimenin kullanılması zorunludur.

Senet metninde çek kelimesi kullanılmamış veya yukarıdaki kurallara riayet edilmemiş ise, düzenlenen senet çek vasfını kazanamaz.

1.2.4.3.1.2. Kayıtsız ve şartsız belirli bir bedelin ödenmesi için havale

Bir senedin çek olarak nitelendirilebilmesi için diğer bir şart da, ödeme için yapılan havalenin kayıtsız ve şartsız olmasıdır. Çekin ödenmesinin bir şarta bağlanması durumunda, bu kayıt¹⁵³ senedin çek vasfını kazanamamasına (veya yitirmesine) neden olur. Kayıtsız şartsız ödenecek olan bedelin de açıkça anlaşılır olması gereklidir. Belirlenebilir olması dâhi yeterli değildir¹⁵⁴. Ayrıca bu bedel Türk parası olabileceği gibi, açıkça belirtilmek kaydıyla, yabancı bir para birimi¹⁵⁵ de olabilir (TTK m. 802).

Çekte ödenecek para miktarının birbirinden farklı şekilde gösterilmesi durumunda, poliçelere ilişkin TTK m. 676 hükmü kıyasen uygulanır (TTK m. 818/1-b). Söz konusu hükme göre, çek bedeli hem yazıyla hem de rakamla gösterilmişse ve bu iki bedel arasında fark varsa, yazı ile gösterilen bedele itibar edilir. Çek bedeli sadece yazıyla veya sadece rakamla birden fazla gösterilmişse ve bedeller arasında fark varsa, en az olan bedele itibar edilir.

Çekte muayyen bir bedelin ödenmesi hususundaki havalenin, çek dışında, taraflar arasındaki bir sözleşme ile kayda veya şarta bağlandığı durumlarda, çek geçerliliğini

¹⁵³ Bu kayıt senet metninde olabileceği gibi, imzanın kapsamına giren herhangi bir alanda olması da mümkündür, bkz. Kendigelen (Ülgen, Helvacı, Kaya), 237.

¹⁵⁴ Kendigelen (Ülgen, Helvacı, Kaya), 237.

¹⁵⁵ Çekin keşide tarihinden ödenmesine kadar olan süredeki Yabancı para birimi ile Türk parası arasındaki kur farkı “belirlilik” ilkesine aykırı olmayıp, ödeme günündeki duruma göre, işlem temelini çökmesini gerektirir seviyeye ulaşmadığı sürece, alacaklı veya borçlunun katlanmak zorunda olduğu bir durumdur, bkz. Serkan Ayan, “Yabancı Para Borçlarının İfası”, <http://journal.yasar.edu.tr>, 516; taraflar arasındaki sözleşme ilişkisinde, sözleşmenin konusunu oluşturan paranın, borcun doğduğu tarih ile muaccel olduğu tarihler arasındaki süre içerisinde değer kaybetmesi mümkün olup, alacaklı veya borçlunun katlanmak zorunda olduğu bir durumdur, Cem Baygın, *Yabancı Para Üzerinden Borçlanmalar ve Hukuki Sonuçları*, İstanbul 1997, 143 vd..

yitirmemektedir. Örneğin, çekin teminat amacıyla verildiği banka kredi sözleşmesinde belirlenmiş olabilir. Bu durumda çek geçerliliğini yitirmez. Ancak çek bedelinin tahsili genel mahkemede yargılamayı gerektirir¹⁵⁶.

1.2.4.3.1.3. Muhatabın ticaret unvanı

Çekin zorunlu unsurlarından bir diğeri, senet üzerinde çek bedelini ödeyecek olan muhatabın ticaret unvanının gösterilmesidir¹⁵⁷. TTK m. 782/1 hükmüne göre, Türkiye’de ödenecek çeklerde muhatap ancak bir banka¹⁵⁸ olabilir. Bu nedenle, çekte başkaca bir tüzel kişinin veya bir gerçek kişinin muhatap olarak gösterilmesi mümkün değildir.

5411 sayılı BankK m. 7/a hükmü gereği, özel kanunla kurulanlar hariç olmak üzere, Türkiye’de kurulacak bir bankanın anonim şirket olması zorunludur. Bankaların ticaret unvanı, TTK m. 43 hükmüne göre belirlenir. Buna göre, anonim şirketler işletme konusu gösterilmek ve TTK m. 46 hükmüne de riayet edilmek koşuluyla ticaret unvanlarını serbestçe tayin edebilirler. Ticaret unvanlarında “anonim şirket” kelimesinin bulunması şarttır. Ticaret unvanında gerçek bir kişinin adı veya soyadı yer aldığı takdirde şirket türünü gösteren ibareler baş harflerle veya başka bir şekilde kısaltma yapılarak yazılamaz (TTK m. 43/2).

Muhatap olarak banka dışında başka bir kişi gösterilmiş ise, senet çek vasfını kazanamayacaktır. Bu hâlde senet diğer bütün unsurları taşısa bile, TTK m. 782/2 hükmü gereği, ancak havale hükmünde olur. Muhatabı gösterilmeyen bir senet ise, havalenin taraflarından birini ihtiva etmediğinden adi havale bile sayılamaz¹⁵⁹.

1.2.4.3.1.4. Düzenlenme yeri ve tarihi

Çekin bir diğer zorunlu unsuru ise, düzenlenme (keşide) yeridir. Çek üzerinde keşide yerinin bulunması, çekte ibraz sürelerinin belirlenmesinde, çekten doğan uyuşmazlıkların çözümü için yetki konusunda ve yabancılık unsuru taşıyan çeklerde

¹⁵⁶ Bkz. Talih Uyar, Alper Uyar, Cüneyt Uyar, *İcra Hukukunda Kambyo Senetleri* (Kambyo Senetleri), Genişletilmiş 4. Baskı, Ankara 2013, 58; ayrıca bkz. Y. 12. HD, T. 02.03.2015, E. 2015/873, K. 2015/4355 (Pulaşlı, 270, dn. 790a).

¹⁵⁷ eTTK’da yer alan “muhatabın adı soyadı” ibaresi, doktrindeki görüşler de dikkate alınarak TTK’da “muhatabın ticaret unvanı” şeklinde değiştirilmiştir.

¹⁵⁸ Bkz. yuk. dn. 102-104 arası.

¹⁵⁹ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 82.

uygulanacak hukukunun belirlenmesinde önem arz etmektedir. Keşide yeri ilerde görüleceği üzere¹⁶⁰ alternatifli bir unsurdur.

Bir çekin geçerli olarak kabul edilmesi için, ayrıca keşide tarihini de mutlaka içermesi gerekmektedir¹⁶¹. Keşide tarihinin gün, ay ve yıl¹⁶² olarak gösterilmesi de zorunludur. Bu tarihin hem belirli olması, hem de mümkün¹⁶³ bir tarih olması gerekir. Örneğin, 32.06.2015 keşide tarihli bir belge diğer tüm unsurları taşısa bile çek vasfını kazanamaz¹⁶⁴.

Senet, üzerinde keşide tarihinin bulunmaması durumunda, diğer tüm unsurları taşısa bile, çek olarak nitelendirilemez¹⁶⁵. Birden fazla ve birbirinden farklı keşide tarihi bulunması durumunda da, senedin çek olarak kabul edilemeyeceğine ilişkin görüşler mevcut olup, konu doktrinde tartışmalıdır¹⁶⁶.

Nihayet, ileri tarihli çeklerin kanun koyucu tarafından benimsenmesiyle birlikte, keşide tarihinin gerçek keşide tarihi olması da gerekmemektedir¹⁶⁷.

1.2.4.3.1.5. Banka tarafından verilen seri numarası

Çeke olan güvenin artırılması ve karşılıksız çekin engellenmesi amacıyla sıkı şekil şartları altında keşide edilebilen çekin geçerliliği, 6728 sayılı Kanun'un yürürlüğe girmesiyle birlikte banka tarafından verilen seri numarası unsurunu da içermesine bağlı

¹⁶⁰ Bkz. aşağıda. Birinci Bölüm, 1.2.4.3.2.1. Düzenlenme yeri.

¹⁶¹ Düzenlenme tarihinin çek hukukundaki önemi hususunda ayrıntılı bilgi için bkz. Ayli/Yardımcıoğlu, 3214 vd..

¹⁶² Bono ve poliçeden farklı olarak, çekte düzenlenme tarihi yıl olarak da belirtilmelidir, bkz. Kendigelen (Ülgen, Helvacı, Kaya), 240.

¹⁶³ Yargıtay, takvimde bulunmasına rağmen o ayda bulunmayan (30 Şubat gibi) bir tarihi barındıran çeki, o ayın son günü düzenlenmiş saymaktadır, bonoya ilişkin olup çek açısından da geçerli olan, Y. HGK, T. 21.06.2000, 12-1011/1076 sayılı karar (Ülgen/Helvacı/Kendigelen/Kaya (Kendigelen), 240); Ayli/Yardımcıoğlu, 3210; ayrıntılı bilgi için bkz. Mehmet Bahtiyar, "Yargıtay Kararları Işığında Kambiyo Senetlerinde Keşide Tarihi ve İmkânsızlığı (Keşide Tarihi)", *Batider*, Haziran 1999, C. 20, S.1, 41-53.

¹⁶⁴ Bu durum doktrinde tartışmasızca kabul edilmektedir, bkz. Ayli/Yardımcıoğlu, 3211.

¹⁶⁵ Senet üzerindeki keşide tarihinin tasarrufun iptali davasındaki önemini Yargıtay, "*Tasarrufun iptali davalarında, kural olarak davacının alacağının tasarruf tarihinden önce doğması gerekir. Mahkemece davacının alacağının dayanağı olan çeklerden bir kısmının tasarruf tarihinden sonra keşide edilmeleri nedeniyle bu çeklere ilişkin davanın reddine karar verilmiş ise de, borcun tasarruf tarihinden önce doğması nedeniyle, davanın esasına girilerek bir karar verilmesi gerekir.*" ifadesiyle belirtmiştir, bkz. Y. 12. HD, T. 10.04.2012, E. 2011/7860, K. 2012/4348 (Legal EHB).

¹⁶⁶ Konuya ilişkin farklı Yargıtay kararları ve doktrindeki görüşler için bkz. Ömer Teoman, *İki Farklı (Keşide) Tarihi İçeren Çeklerin Hukuki Durumu, Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu* (Bildiriler-Tartışmalar), 12 Haziran 2009, 11-20.

¹⁶⁷ Bkz. İmregün, 571.

hale gelmiştir. Daha önce ihtiyari bir unsur olarak çekte bulunabilen banka tarafından verilen seri numarası, TTK m. 780/1 hükmüne 6728 sayılı Kanunla eklenen “g” bendi uyarınca zorunlu unsur haline getirilmiştir.

Kanun koyucu 6728 sayılı Kanun m. 72 hükmüyle TTK’ya eklenen geçici madde 11 hükmünde, bankalara ellerinde bulunan çek defterlerini tüketmeleri ve karekodlu çek basımına imkân sağlayacak sistemi oluşturmaları amacıyla da 31.12.2016 tarihine kadar süre vermiştir. Ayrıca çekte yer alacak MERSİS numarası ile karekodun tanım ve içerikleri ile Karekod Okutma ve Bilgi Paylaşımı Sisteminin kurulmasına ve bu Sistemde tutulan bilgilerin üçüncü kişilerin erişimine sunulmasına ilişkin usul ve esasları belirlemek üzere Gümrük ve Ticaret Bakanlığı ve Başbakanlık tarafından Çeklerde Karekod Uygulamasına İlişkin Tebliğ yayımlanmıştır. Buna göre, 31.12.2016 tarihinden sonra çek hesabı sahiplerine, seri numarası içermeyen bir çek yaprağı verilemez. Böylelikle 31.12.2016 tarihinden sonra keşide edilen senette banka tarafından verilen seri numarasının bulunmaması halinde, keşide edilen senet çek vasfını kazanamaz. Ancak kanun koyucu aynı maddede 31.12.2016 tarihinden önce basılan çeklerde bu unsurun aranmayacağını ifade etmiştir. Öyleyse 2017 yılına kadar keşide edilen çeklerin geçerliliği açısından bu unsur aranmaz.

Bankalarca 31.12.2016 tarihinden önce basılan ve bu tarihten önce çek hesabı sahibine verilen bir çekin 2017 yılı itibariyle kullanılması halinde ise, bu çekin geçerliliği için de seri numarası unsuru aranmamalıdır. Zira kanun koyucu söz konusu unsurların 31.12.2016 tarihinden önce basılan çeklerde aranmayacağını ifade etmiş ve çekin kullanım tarihini değil, basım tarihini esas almıştır.

Çekin geçerliliği bakımından, çekte bulunması gereken imza unsurunda olduğu gibi, banka tarafından verilen seri numarasına izafe edilebilecek bir numaranın çek üzerinde bulunmasının yeterli olacağı sonucuna ulaşılması kaçınılmazdır. Bir başka deyişle, çek üzerinde keşideciye izafe edilebilecek bir imzanın bulunmasının yeterli olduğu ve imzanın keşideciye ait olmasının zorunlu olmadığı kuralına paralel olarak, banka seri numarasında da aynı sonuca ulaşmak gerekir. Zira çekin geçerliliği için çek üzerinde bulunan imzanın ve hatta hak sahibi veya sorumlu olarak gösterilen kişilerin isminin dahi gerçek olup olmadığını aramayan kanun koyucunun, bu konuda da aynı yönde hareket ettiğinin kabulü gerekir. Bu nedenle, çekin geçerliliği için banka tarafından

verilen seri numarasına izafe edilebilecek bir numaranın çek üzerinde bulunmasının yeterli olduğu, ancak böyle bir çeki basan veya bastıran kişilerin cezai sorumluluğuna (ÇekK m. 7/8) gidilebileceği kanaatindeyiz.

Son olarak, 6728 sayılı Kanunla TTK m. 781/4 hükmüne eklenen dördüncü fıkra hükmüne göre, yabancı banka tarafından bastırılan çeklerde, banka tarafından verilen seri numarasının bulunmaması senedin çek olarak geçerliliğini etkilemez.

1.2.4.3.1.6. Karekod

6728 sayılı Kanun'un yürürlüğe girmesiyle birlikte çeker eklenen bir diğer zorunlu unsur da "karekod"dur¹⁶⁸. TTK m. 780/1 hükmüne 6728 sayılı Kanunla eklenen "h" bendi uyarınca, daha önce ihtiyari olan karekodlu çek kullanımı zorunlu hale getirilmiştir¹⁶⁹. Böylelikle piyasada çeker duyulan güvenin artırılmasına ve karşılıksız çekin engellenmesine çalışılmıştır. 6728 sayılı Kanunla TTK m. 780 hükmüne eklenen ikinci fıkra ile karekodun sağladığı imkânlar 15 bent halinde sayılmıştır. Buna göre, çek alacaklıları ellerinde bulunan çek ile çek hesabı sahibine ve bu çeki düzenleyenlere ilişkin verilere karekod aracılığıyla erişim sağlayabilirler. Karekod ile;

- 1- Çek hesabı sahibinin adı, soyadı veya ticaret unvanına,
- 2- Çek hesabı sahibinin tacir olması hâlinde, ticaret siciline tescil edilen yetkililerinin adı, soyadı veya ticaret unvanına,
- 3- Çek hesabı sahibinin, çek hesabı bulunan toplam banka sayısına,
- 4- Çek hesabı sahibine ait bankalara ibraz edilmemiş çek adedi ve tutarına,
- 5- Düzenlenerek bankalara teslim edilen çeklerin adedi ve tutarına,
- 6- Son beş yıl içerisinde ibrazında ödenen çeklerin adedi ve tutarına,
- 7- İbraz edilen ilk çekin ibraz tarihine,

¹⁶⁸ 31.12.2016 tarih ve 29935 (3. Mükerrer) sayılı RG.'de yayınlanan "Çeklerde Karekod Uygulamasına İlişkin Tebliğ" m. 3/b hükmünde karekod; "6102 sayılı Kanunun m. 780/1 hükmü uyarınca çekin unsurlarından olan ve çek üzerine kare veya dikdörtgen olarak basılabilen, ISO/IEC 16022 International Symbology Specification-Data Matrix ECC 200 Versiyonunu esas alan, 6102 sayılı Kanunun m. 780/2 hükmünde ve bu Tebliğde sayılan diğer bilgilere erişilmesine ve bunların raporlanmasına olanak sağlayan iki boyutlu barkod" olarak tanımlanmıştır; Karekod, Data Matrix adlı kare veya dikdörtgen biçimlerde basılabilen 2 boyutlu barkodun Türkiye'de kullanılan karşılığıdır, bkz. wikipedia.org/wiki/Karekod.

¹⁶⁹ Bkz. 6728 sayılı Kanun, Madde Gerekçeleri.

8- İbraz edilen son çekin ibraz tarihine,

9- İbrazında ödenen son çekin ibraz tarihine,

10- Son beş yılda “karşılıksızdır” işlemi gören ve halen ödenmemiş çeklerin adedi ve tutarlarına,

11- Son beş yılda “karşılıksızdır” işlemi gören ve sonradan ödenen çeklerin adedi ve tutarına,

12- Son beş yılda “karşılıksızdır” işlemi gören son çekin ibraz tarihine,

13- Çek hesabı sahibi hakkında çek hesabı açma yasağı bulunup bulunmadığı, varsa yasaklama kararının tarihine,

14- Her bir çek yaprağı ile ilgili olarak tedbir kaydı olup olmadığına,

15- Çek hesabı sahibi tacirse, İflâsına karar verilip verilmediği, İflâsına karar verilmişse kararın tarihine, çek hesabı sahibi ya da cirantanın rızası olmasa dahi, üçüncü kişiler tarafından ulaşılabilir (TTK m. 780/2).

Türk Ticaret Kanunu m. 780 hükmüne 6728 sayılı Kanunla eklenen üçüncü fıkra hükmünde de üçüncü kişilerin karekodla ikinci fıkrada belirtilen verilere ulaşılmasını sağlayacak karekod okutma ve bilgi paylaşım sisteminin Türkiye Bankalar Birliği Risk Merkezince oluşturulacağı ifade edilmiştir. TTK m. 780/4 hükmünde de çekte yer alacak MERSİS numarası ile karekodun tanım ve içeriklerinin Gümrük ve Ticaret Bakanlığı ile Hazine Müsteşarlığı’nın müştereken çıkaracağı tebliğ ile belirleneceği hüküm altına alınmıştır.

Lehine karekodlu çek düzenlenen lehtar, teslim aldığı çeki TTK m. 780/3 hükmünde belirtilen sisteme kaydeder. Karekodlu çekin sisteme kaydedildiği tarihten sonra çek düzenleyen tüzel kişinin temsilcilerinde meydana gelen değişiklikler, çek hesabı sahibi tüzel kişinin sorumluluğunu etkilemez (ÇekK m. 3/10).

Banka tarafından verilen seri numarasında olduğu gibi, 31.12.2016 tarihinden sonra çek hesabı sahiplerine, karekod içermeyen bir çek yaprağı verilemez (TTK geçici m. 11). 31.12.2016 tarihinden sonra keşide edilen senette karekodun bulunmaması halinde, keşide edilen senet çek vasfını kazanamaz. Ancak 31.12.2016 tarihinden önce basılan

çeklerde bu unsur aranmayacağından (TTK geçici m. 11), 2017 yılına kadar keşide edilen bir çek karekod içermese dahi geçerlidir.

Karekod uygulaması, seri numarasında olduğu gibi, bankalara ellerinde bulunan çek defterlerini tüketmeleri ve karekodlu çek basımına imkân sağlayacak sistemi oluşturmaları amacıyla 2017 yılı itibariyle başlayacaktır. Ancak kanun koyucu karekod unsurunun da 31.12.2016 tarihinden önce basılan çeklerde aranmayacağını ifade ettiğinden ve çekin kullanım tarihini değil, basım tarihini esas aldığından, 31.12.2016 tarihinden önce basılan ve bu tarihten önce çek hesabı sahibine verilen bir çekin 2017 yılı itibariyle kullanılması halinde de karekod unsuru aranmamalıdır.

İmza unsurunda olduğu gibi, çek üzerinde bulunan karekodun gerçeği yansıtan bir karekod olmaması durumunda dahi, çekin geçerliliği için karekoda izafe edilebilecek bir sembolün çek üzerinde bulunmasının yeterli olduğu kabul edilmelidir.

Son olarak, 6728 sayılı Kanunla TTK m. 781 hükmüne eklenen dördüncü fıkra hükmüne göre, yabancı banka tarafından bastırılan çeklerde, karekodun bulunmaması senedin çek olarak geçerliliğini etkilemez.

1.2.4.3.1.7. Düzenleyenin imzası

Bir belgenin çek olarak kabul edilebilmesi için son asgari zorunlu unsur, keşidecinin veya temsilcisinin¹⁷⁰ imzasıdır¹⁷¹. Keşidecinin imzası senedin ön yüzünde ve metnin tümünü kapsayacak şekilde atılmalıdır. Ayrıca (TTK m. 818/1-r'nin yollamasıyla) TTK m. 756/1 hükmü uyarınca, imzanın el ile atılması da zorunludur. Aksi hâlde senet çek vasfını kazanamaz¹⁷² (TTK m. 756/2).

Türk Ticaret Kanunu m. 677 hükmü ile kabul edilen imzaların bağımsızlığı ilkesi uyarınca, çekin geçerli olması için imzanın mutlaka keşideciye ait olması da gerekmemektedir. İmza keşideciye ait değilse bile, keşideciye izafe edilebilen bir imzanın varlığı yeterlidir. Bu durumda çekten sorumlu olan diğer imza sahiplerinin imzalarından dolayı sorumluluğu devam etmektedir.

¹⁷⁰ Temsilci vasıtasıyla çek keşide edilmesi konusunda bkz. yuk. Birinci Bölüm, 1.2.3.1.2. Çekte Temsil.

¹⁷¹ “Çekin geçerli olabilmesi için keşideci imzasının bulunması yeterli olup, ad ve soyadının yazılması zorunlu değildir”, Y. 12. HD, T. 03.11.2006, E. 2006/17154, K. 2006/20278 (Kazancı İBB).

¹⁷² Aynı sonuç elektronik imza için de geçerlidir (TTK m. 1526/1); ayrıntılı bilgi için bkz. Kendigelen (Ülgen, Helvacı, Kaya), 242.

Nihayet, diğer tüm unsurları taşısa bile, keşideciye izafe edilebilecek bir imzanın yokluğu, belgenin çek vasfını kazanmasına engel teşkil eder.

1.2.4.3.2. Alternatifli Unsurlar

Türk Ticaret Kanunu m. 781/2 ve 3’de, bir belgenin çek olarak kabul edilmesi için gerekli alternatif şartlar sınırlı olarak sayılmıştır. Ayrıca 15.07.2016 tarih ve 6728 sayılı Kanunla TTK m. 781’e eklenen dördüncü fıkra hükmünde, yabancı banka tarafından bastırılan çeklerde, banka tarafından verilen seri numarası ve/veya karekodun bulunmamasının senedin çek olarak geçerliliğini etkilemeyeceği ifade edilmiştir.

Böylelikle 6728 sayılı Kanunla çekin zorunlu unsurları haline getirilen banka tarafından verilen seri numarası ve karekod yabancı bankalarca bastırılan çeklerde aranmaz. Yabancı bankalarca bastırılan çeklerde söz konusu unsurların biri veya her ikisi de bulunmasa dahi, diğer unsurların bulunması halinde çek geçerliliğini yitirmez.

1.2.4.3.2.1. Düzenlenme yeri

Türk Ticaret Kanunu m. 781/3 hükmünde, düzenlenme (keşide) yerine alternatif bir unsur öngörülmüştür. Buna göre, keşide yeri gösterilmemiş olan bir çek, keşidecinin adının yanında yazılı olan yerde keşide edilmiş sayılır. *Kendigelen*, haklı olarak, her ne kadar TTK m. 781/3 hükmünde “keşidecinin adı yanında yazılı yer”den bahsedilse de, TTK m. 780 hükmünde zorunlu unsur olarak sadece keşidecinin imzasından bahsedildiğinden, buradaki keşidecinin adı ifadesini imzayı da kapsayacak şekilde geniş yorumlamak gerektiğini ileri sürmektedir¹⁷³.

Senet üzerinde keşide yeri belirtilmemişse, keşide yerinin tespiti için keşidecinin adının yanında yazılı olan yere bakılır. Şayet burada da bir yer mevcut değilse, senet çek vasfını kazanamaz. Bu durumda geçersiz hale gelen çek adi havale hükmünde sayılır¹⁷⁴. Ayrıca birden fazla düzenleme yeri gösterilmesi de çekin geçersizliği sonucunu doğurur. Ancak çekte gösterilen düzenleme yerinin gerçeğe uygun olması şart değildir. Keşide yeri olarak hayali bir yer dâhi yazılabilir.

¹⁷³ Bkz. *Kendigelen, Çek Hukuku*, 93.

¹⁷⁴ İmregün, 127; Pulaşlı, 278.

Keşide yerinin, mutlaka bir mülki idare birimi olması gerekir¹⁷⁵. Aksi takdirde ibraz süresinin tespiti mümkün olmaz¹⁷⁶. Mülki idare birimleri keşide yeri olarak yazılırken açıkça anlaşılır olmak koşuluyla kısaltılabilir. Örneğin İstanbul yerine “İs.” kısaltması yazılırsa bu kısaltma açıkça anlaşılır olmadığından geçersiz olacaktır¹⁷⁷.

1.2.4.3.2.2. Ödeme yeri

Türk Ticaret Kanunu m. 781/2 hükmü gereği, çekte açıklık yoksa muhatabın ticaret unvanının yanında gösterilen yer, ödeme yeri sayılır. Düzenlenme yerinin aksine, bir belgenin çek sayılabilmesi için senet üzerinde ödeme yerinin bulunması zorunlu değildir. Kanun koyucu ödeme yerinin bulunmaması durumunda çeki geçersiz saymamış, ödeme yerinin tespiti için alternatif bir hüküm koymuştur.

Çek üzerinde ödeme yeri açıkça gösterilmemişse, muhatabın ticaret unvanı yanında yazılı yer ödeme yeri sayılır. Şayet burada birden fazla yer gösterilmişse, çek ilk gösterilen yerde ödenir. Ödeme yeri açıkça gösterilmemiş ve muhatabın ticaret unvanı yanında herhangi bir yer ismi de yazılı değilse, çek muhatabın iş merkezinin (merkez şubenin) bulunduğu yerde ödenir (TTK m. 781/2). Bu nedenle, çekte ödeme yeri alternatifli bir unsur olmakla birlikte, ödeme yerinin çekte hiç bulunmaması durumunda çekin geçerliliği etkilenmeyeceğinden, aynı zamanda ihtiyari bir unsurdur.

1.2.4.3.3. İhtiyari Unsur: Ödeme Yeri

Türk Ticaret Kanunu m. 780/1-d hükmünde yer alan ödeme yeri, TTK m. 781/2 hükmü dolayısıyla alternatifli bir unsur olmakla beraber, bir senedin çek olabilmesi için esasen zorunlu değildir. Bir başka deyişle, çekte ödeme yerinin yazılmamış olması senede

¹⁷⁵ “Mülki idari birim” ile kast edilenin sadece il veya ilçeler mi olduğu; yoksa kasaba, köy, belde adları gibi yerleşim birimi adlarının da çeki yazılmasının mümkün olup olmadığı hususunda doktrinde tartışmalar bulunmaktadır. Doktrindeki görüşlerden biri, mutlaka il adının yazılmasının gerekmediği, çekin düzenlendiği ilçe, köy vb. yerlerin de isimlerinin yazılabileceğini savunmaktadır. Başka bir görüşe göre ise keşide yeri mutlaka idari birim olarak gösterilmeli, dolayısıyla sadece il veya ilçe isimleri çekte keşide yeri olarak yazılabilmelidir, tartışmalar için bkz. Ayli/Yardımcıoğlu, 3205.

¹⁷⁶ Ayli/Yardımcıoğlu, 3205.

¹⁷⁷ Yargıtay, 14.12.1992 tarih ve 1992/1, 1992/5 sayılı İçtihadı Birleştirme Kararında keşide yerinin “... hiç bir duraksamaya yer vermeyecek şekilde anlaşılabilir olması koşulu ile...” (örneğin İst.) kısaltılarak da yazılmasının mümkün olduğunu kabul etmiş ve böylelikle, keşide yerine yönelik olarak salt bir kısaltma kullanılmasının çekin geçersizliğine yol açmayacağı sonucuna varmıştır, bkz. Ayli/Yardımcıoğlu, 3206.

çek niteliğini kaybettirmemektedir¹⁷⁸. Bu nedenle çekte ödeme yeri unsuru ihtiyari bir unsurdur. Buna göre, çek üzerinde ödeme yeri açıkça gösterilmemişse, muhatabın ticaret unvanı yanında yazılı yer ödeme yeri sayılır. Şayet burada birden fazla yer gösterilmişse, çek ilk gösterilen yerde ödenir. Ödeme yeri açıkça gösterilmemiş ve muhatabın ticaret unvanı yanında herhangi bir yer ismi de yazılı değilse, çek muhatabın iş merkezinin (merkez şubenin) bulunduğu yerde ödenir (TTK m. 781/2). Bu nedenle çek bu hususta poliçeden ayrılmaktadır¹⁷⁹.

Bu unsur, yabancılık unsuru taşıyan bir çekte, muhatap olma ehliyetinin saptanması, şekil ve müddetler ile ödemeye ilişkin bazı önemli hususların belirlenmesinde önem arz etmektedir.

Çekte ödeme yerinin mülki bir birim olarak gösterilmesi yeterli olup, ayrıca adres olarak gösterilmesi zorunlu değildir. Ayrıca çekin adresli veya yerleşim yerli çek olarak düzenlenmesinin önünde bir engel de bulunmamaktadır¹⁸⁰.

1.2.4.4. Çek Kanunu ile Getirilen Unsurlar

Türk Ticaret Kanunu'nda öngörülen şartlara ek olarak, ÇekK m. 2 ile çekte bulunması gereken bazı şartlar öngörülmüştür. Ancak kanun koyucu ortaya çıkabilecek muhtemel tartışmaların¹⁸¹ en başından önüne geçmek amacıyla, bu unsurların eksikliğinin çekin geçerliliğini etkilemeyeceğini¹⁸² ifade etmiştir (ÇekK m. 2/9).

¹⁷⁸ Pulaşlı, 280 vd..

¹⁷⁹ TTK m. 672/3 hükmü uyarınca, ayrıca belirtilmiş olmadıkça muhatabın adı yanında gösterilen yer, ödeme yeri ve aynı zamanda da muhatabın yerleşim yeri sayılır. Muhatabın adı yanında da bir yer gösterilmemişse, senet poliçe vasfını kazanamaz.

¹⁸⁰ Bkz. yuk. Birinci Bölüm, 1.2.1. Çekin Özel Türleri.

¹⁸¹ eÇekK döneminde mevzuatta açıklık bulunmaması nedeniyle, eÇekK hükümlerinin zorunlu şartlardan sayılıp sayılmayacağı tartışmalara yol açmıştır, bkz. Şükrü Yıldız, *Makalelerim (1988-2007)*, Ankara 2008, (4814 Sayılı Yeni Çek Kanunu'nun Çekin Zorunlu Unsurlarına Etkisi ve Ortaya Çıkabilecek Bazı Sorunlar), 331-337.

¹⁸² 3167 sayılı ÇekK'nın 26.02.2003 tarihli 4814 sayılı Kanunla değiştirilen 3. maddesinde yer alan, "...hesap sahibinin vergi kimlik numarası hariç olmak üzere diğer unsurların yazılmamış olması... çekin geçerliliğini etkilemez" hükmü, doktrinde tartışmalara neden olmuştur. Söz konusu hüküm uyarınca, çekin geçerlilik koşullarına bir yenisi eklendiği savunulmuş (bkz. Kendigelen, *Çek Hukuku*, 105 vd.; Şafak Narbay, "3167 Sayılı Çekle Ödemelerin Düzenlenmesi ve Çek Hamillerinin Korunması Hakkında Kanun" da Değişiklik Yapan 4814 Sayılı Kanunun "Çekte Şekil Şartları" Ve "Muhatabın Ödeme Yükümlülüğü" Konuları Açısından İncelenmesi (Çekte Şekil Şartları)", *AÜEHFD*, 2003, C. 7, S. 1-2, 472 vd.), senet üzerinde hesap sahibinin vergi kimlik numarasının bulunmaması hâlinde, senedin çek vasfını kazanamayacağı ileri sürülmüştür. Yargıtay ise, hesap sahibinin vergi kimlik numarasının çekin geçerlilik unsuru olmadığını ifade etmiştir, bkz. Y. HGK, T. 08.06.2005, E. 2005/12-357, K. 2005/363 (Legal EHB). 5941 sayılı ÇekK m. 2/9 ile bu tartışmalara tamamen son verilmiştir. *Deryal* ise, 5941 sayılı ÇekK geçici

Çek Kanunu m. 2/7 hükmü gereği, bankalar her çek defteri yaprağına çek hesabı sahibi gerçek kişinin adı ve soyadını, tüzel kişi ise adını, hesap sahibi gerçek veya tüzel kişinin vergi kimlik numarasını, çekle işleyen hesabın bulunduğu banka şubesinin adını, çek hesabının numarasını ve çekin basıldığı tarihi yazmak zorundadır. 6728 sayılı Kanunun 61. maddesiyle, ÇekK m. 2/7 hükmüne eklenen “e” ve “f” bentleri dolayısıyla, bankalar her çek defteri yaprağına yukarda sayılı unsurlara ek olarak, çek hesabı sahibi gerçek kişi ise Türkiye Cumhuriyeti kimlik numarasını, tüzel kişilerde ise varsa Merkezi Sicil Kayıt Sistemi (MERSİS) numarasını ve çek hesabı sahibi ile düzenleyenin farklı kişiler olması durumunda, ayrıca düzenleyenin Türkiye Cumhuriyeti kimlik numarasını yazmak zorundadır.

Çek Kanunu m. 2/8 hükmünde de, tüzel kişi adına çek düzenlenmesi halinde, çeki düzenleyen kişinin adı ve soyadının düzenlenen çek üzerine açıkça yazılması gerektiği ifade edilmiştir.

Çek Kanunu m. 2 hükmü düzen hükmü olup, ÇekK’nın madde 1’de yazılı amacına ulaşması için hizmet etmektedir. Çek üzerinde ÇekK’da öngörülen şartların eksikliği çekin geçerliliğini etkilememekte, bu şartlar sadece çek ilişkilerindeki güven ve istikrarı artırıcı rol oynamaktadır.

1.2.5. Çekin Ödenmesi

1.2.5.1. Genel Olarak

Çek, nakit kullanılmaksızın ödeme aracı olarak ödeme yapılmasını sağlayan, tıpkı poliçede olduğu gibi nitelikli havale ilişkisi taşıyan, ticaret hayatının vazgeçilmez unsurlarından biridir. Kanunen geçerli bir çek, kanuni süresi içerisinde muhataba ibraz edildiğinde, yani muhatap tarafından görüldüğünde ödenir. Bu nedenle çekte kabul

m. 1/3’te yer alan “Bankaların müşterilerine verdikleri eski çek defterleriyle ilgili olarak, 3167 sayılı Kanun hükümlerinin uygulanmasına devam olunur” hükmüne dayanarak, bankaca eÇekK döneminde verilen 15.01.2011 keşide tarihli bir çekin geçerli olabilmesini, çekte vergi kimlik numarasının olup olmamasına bağlamaktadır, bkz. Yahya Deryal, “Çek Defterlerinin Baskı Tarihi ve Baskı Şekline Bağlı Geçersizlik Problemlerine İlişkin Bir Örnek Olay İncelemesi”, *İÜHFM*, 2013, C. 71, S. 2, 121-130. Ancak bu hükmün, çek defterlerinin basılması ve müşterilerine verilmesi hususunda, bankalar için öngörülmüş bir düzen hükmü olduğunu ve zaten Yargıtay’ın da hesap sahibinin vergi kimlik numarasını geçerlilik şartı saymadığını göz önünde bulundurarak, yazarın fikrine katılmadığımızı belirtmek isteriz.

yoktur. Çek üzerine yazılmış kabul kaydı da yazılmamış sayılır (TTK m. 784). Ayrıca çekin bir takas odasına ibrazı da ödeme için ibraz yerine geçmektedir (TTK m. 798).

Çek ödenmek üzere muhataba ibraz edildiğinde, muhatabın kanuni inceleme yükümlülüğünü yerine getirerek, karşılığı bulunan çeki ödemesi gerekir. Kanun koyucu TTK m. 794/2 hükmü ile de, ileri tarihli çeklerin ödenmesi konusunu hükme bağlamıştır.

Çekin ödenmesi konusunda özellik arz eden durumlar aşağıda irdelenecektir.

1.2.5.2. Çekte Vade

Türk Ticaret Kanunu m. 795/1 hükmü gereği, çek görüldüğünde ödenir¹⁸³. Çek üzerine bu hükme aykırı herhangi bir kayıt da yazılmamış sayılır. Kanun hükmünün emrediciliği göz önünde bulundurulduğunda, çek üzerine vade konulacağına ilişkin herhangi bir anlaşma da geçersizdir. Bu nedenle çekte teknik anlamda bir vade bulunmamaktadır.

Çek görüldüğünde ödeneceğinden, çekten kaynaklanan talep hakkı da çekin ödenmek üzere ibrazı ile muaccel olacaktır.

1.2.5.3. Çekin İbrazi ve Muhatabın İnceleme Yükümlülüğü

Diğer kambiyo senetleri gibi, çek de bir ibraz senedir. Bu nedenle çekin ödenmesi için belli bir yerde ve belli bir süre içerisinde, ödenmek üzere muhataba¹⁸⁴ ibraz edilmesi gereklidir.

Çekte muhatabın bir banka olma zorunluluğu ve çekin bir ödeme vasıtası olması dolayısıyla, kanunda çekin ibrazının diğer kambiyo senetlerinden farklı bir şekilde düzenlenmesine neden olmuştur.

İlk olarak, çek ödenmek üzere ödeme yerinde muhataba ibraz edilir. Çek ödenmek üzere muhatap bankanın çek hesabının bulunduğu şubesine ibraz edilebileceği gibi, ÇekK m. 3/1 hükmü gereği, muhatap bankanın diğer bir şubesine¹⁸⁵ de ibraz edilebilir. Ancak

¹⁸³ Ancak çekin görüldüğünde vadeli bir senet olarak nitelendirilmesi isabetli değildir, bkz. Kendigelen, *Çek Hukuku*, 195, 196.

¹⁸⁴ Çek de diğer kambiyo senetleri gibi aranılacak senetler olduğundan, hâminin çeki muhataba ibraz etmesi gerekir, bkz. Şafak Narbay, *Çekten Cayma ve Ödeme Yasağı* (Çekten Cayma), İstanbul 1996, 3.

¹⁸⁵ Bu durumda, şubenin hesabın bulunduğu şubeden karşılığı sorarak ödeme yapması gerekmektedir (ÇekK m. 3/1 c. 2).

çekin muhatap bankadan başka bir bankaya ibrazı, ödeme için ibraz yerine geçmemektedir¹⁸⁶.

Türk Ticaret Kanunu m. 798 hükmü gereği, çekin bir takas odasına¹⁸⁷ ibrazı da ödeme için ibraz yerine geçmektedir. Ancak takas odasına ibraz hâlinde, bankanın sorumlu olduğu miktar da dâhil olmak üzere, kısmi ödeme yapılamaz. Bu durumda hesapta bulunan kısmî karşılığa 15 gün süreyle bloke konulması gerekir¹⁸⁸ (ÇekK m. 8/4).

Çeklerin ibrazı yalnızca işgünlerinde ve mesai saatleri içerisinde yapılmalıdır. TTK m. 816 hükmü gereği, bu sürelerin tatil gününe denk gelmesi hâlinde, bu süreler takip eden ilk iş günü mesai saati bitimine kadar uzayacaktır. Diğer durumlarda ise, tatil günleri de sürelere dâhil edilecektir.

Türk Ticaret Kanunu m. 796'da çekin muhataba ödenmek üzere ibraz edilmesi gereken süreler¹⁸⁹ hüküm altına alınmıştır. Buna göre, *“(1) Bir çek, düzenlendiği yerde ödenecekse on gün; düzenlendiği yerden başka bir yerde ödenecekse bir ay içinde muhataba ibraz edilmelidir.*

(2) Ödeneceği ülkeden başka bir ülkede düzenlenen çek, düzenlenme yeri ile ödeme yeri aynı kıtada ise bir ay ve ayrı kıtalarda ise üç ay içinde muhataba ibraz edilmelidir. Bu bakımdan, bir Avrupa ülkesinde düzenlenip de Akdeniz’e sahili bulunan bir ülkede ödenecek olan ve aynı şekilde Akdeniz’e sahili olan bir ülkede düzenlenip bir Avrupa ülkesinde ödenmesi gereken çekler aynı kıtada düzenlenmiş ve ödenmesi şart kılınmış sayılır.

(3) Birinci ve ikinci fıkralarda yazılı süreler, çekte yazılı olan düzenlenme tarihinin ertesi günü başlar.”

Kanunda belirtilen bu süreler hak düşürücü niteliktedir¹⁹⁰.

¹⁸⁶ Y. 19. HD, T. 19.02.2008, E. 2007/10730, K. 2008/1459 (THD, Ocak 2009, 241).

¹⁸⁷ Bankalararası Takas Odaları Merkezi ve Bankalararası Takas Odaları hakkında bilgi için bkz. Ali Bozer, Celal Göle, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 3. Bası, Ankara 2013, 283–287.

¹⁸⁸ Takas odasına ibraz konusunda ayrıntılı bilgi için bkz. İsmail Kayar, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 7. Bası, Ankara 2013, 188; Yeşim Aker, *Çekten Cayma ve Ödeme Yasağı*, 2. Bası, İstanbul 2008, 77.

¹⁸⁹ Çekte ibraz sürelerinin belirlenmesinde kanunda yer alan “yer” kavramının tespiti hususunda ayrıntılı bir çalışma için bkz. Şafak Narbay, “Çekte İbraz Sürelerinin Belirlenmesinde Ölçü Alınan “Yer” Kavramına “De Lege Lata” ve “De Lege Ferenda” Çözüm Önerileri Armağan”, *Bilgi Toplumunda Hukuk-Ünal Tekinalp’e Armağan*, İstanbul 2003, 793-821.

¹⁹⁰ eTTK döneminde ibraz sürelerinin başlama anıyla ilgili tartışmalara, kanun koyucu 796. maddenin son şeklini kabul ederek son noktayı koymuştur; tartışmalar ve eleştiriler için bkz. Muharrem Gençtürk, *Türk Ticaret Kanunu Tasarısına Göre Çekte İbraz Süreleri Ne Zaman Başlar?*, Prof. Dr. Hüseyin Ülgen’e

Muhatap banka kendisine ödenmek üzere bir çek ibraz edildiğinde kontrol yükümlülüğü altına girmektedir. Bu kapsamda, muhatap kendisine bir çek ibraz edildiğinde çekin geçerli şekilde tanzim edilip edilmediğini, bu çekin süresi içinde ibraz edilip edilmediğini, sahte veya tahrif edilmiş olup olmadığını¹⁹¹, çek sahibinin hüviyetini ve hak sahipliğini kontrol etmekle mükelleftir.

Nama ve emre yazılı çeklerin ödeme için ibrazında, muhatap banka TTK m. 801 hükmü gereği, temlik veya ciro zincirini kontrol edip, çeki ibraz eden kişinin şeklen meşru hâmil olduğunu tespit ederse, bu kişiye ödeme yapmak durumundadır. Ayrıca imzaların geçerliliğini araştırmakla yükümlü değildir. Hâmile yazılı çeklerde ise, muhatapın hâmilin meşru hâmil olup olmadığını araştırma yetkisi ve mükellefiyeti bulunmamaktadır¹⁹². *Kendigelen*, bankaların hamiline yazılı çeklerde senedin zilyetliğini elinde bulunduran kişinin TTK m. 658 hükmü gereğince yetkili hâmil sayıldığından ayrıca bir inceleme yükümlülüğü yok ise de, uygulamada özellikle sahte veya tahrif edilmiş çeklerden kaynaklanan riziko nedeniyle, burada da ödeme yapılan hâmilin kimliğinin tespiti yoluna gidildiğini ifade etmektedir¹⁹³.

1.2.5.4. Çekin Ödenmesi

En azından kanuni zorunlu unsurlara sahip bulunan bir çekin, yine kanuni süresi içerisinde muhataba ibrazı hâlinde ve karşılık da bulunmaktaysa, TTK'da belirtilen kontrol yükümlülüğüne de riayet edilerek, çek bedelinin ödenmesi gerekmektedir. Aksi hâlde hâmil kanuni başvurma hakkını yitirebileceği gibi, muhatap banka da ödenmemesi gereken bir çek bedelinin ödenmesinden ötürü sorumlu hâle gelebilir.

Türk Ticaret Kanunu m. 802 hükmüne göre, çekin ödenmesi gereken para biriminin ödeme yerinde rayici yoksa çekin bedeli, ibraz günündeki değer esas alınarak o ülke para birimi ile ödenebilir. Çek ödenmek üzere muhataba ibraz edilmesine rağmen, çekin bedeli ödenmemiş ise, hâmil çek bedelinin dilerse ibraz, dilerse ödeme günündeki rayiç değerine

Armağan, İstanbul 2007, 633-646; Bahtiyar (Makaleler-Çekte İbraz Sürelerinin Başlangıcına İlişkin TTK 796/3 Hükümünün Değerlendirilmesi), 259 vd.; Reisoğlu, *Çek*, 201, 202; Çekte ibraz süreleri hakkında olan ve olması gereken hukuk açısından ayrıntılı bir değerlendirme için bkz. Narbay, *Armağan*.

¹⁹¹ Bankanın sorumluluğu kusursuz bir sorumluluktur, bkz. Fırat Öztan, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 18. Bası, Ankara 2013, 263, 264.

¹⁹² Bkz. *Kendigelen* (Ülgen, Helvacı, Kaya), 270; Kayar, 193.

¹⁹³ Bkz. *Kendigelen* (Ülgen, Helvacı, Kaya), 270.

göre ülke parasıyla ödenmesini isteyebilir (TTK m. 802/1-c. 2). Yabancı ülke parasının değeri, ödeme yerindeki ticari teamüllere göre belirlenir. Bununla beraber düzenleyen, ödenecek tutarın çekte yazılı belirli bir kura göre hesap olunmasını şart koşabilir (TTK m. 802/2). Keşideci aynen ödemeyi şart koşmuş ise, TTK m. 802/1 ve 2 hükümleri uygulanmaz (TTK m. 802/3). Yani çek bedelinin çek üstünde yazılı para değeri üzerinden ödenmesi gerekir.

Çek bedeli, keşide ve ödeme ülkelerinde aynı adı taşıyan ve fakat değerleri birbirinden farklı olan para ile gösterilmiş ise, ödeme yerindeki para esas alınır (TTK m. 802/4).

1.2.5.5. İleri Keşide Tarihli Çekin Ödenmesi

Her ne kadar hukukumuzda çek bir ödeme vasıtası olarak kabul edilse de, eski tarihlerden beri ülkemizde bir kredi aracı olarak da algılanmıştır¹⁹⁴. Daha önce belirtildiği üzere¹⁹⁵, çek üzerindeki keşide tarihinin gerçek keşide tarihi olması gerekmez. Bu nedenle çekin üzerine ileri tarihli bir keşide tarihi yazılmak suretiyle, uygulamada “*vadeli çek*” olarak adlandırılan çekler yaygın bir kullanım alanı bulmuştur.

Daha önceleri kanun koyucu bu uygulamanın önüne geçmek maksadıyla, ileri tarihli çek keşide etmeyi cezalandırmıştır. Ancak bu durum ileri tarihli çeklere daha çok itibar kazandırmış¹⁹⁶ ve ileri tarihli çek kullanımının yaygınlaşmasına neden olmuştur¹⁹⁷.

İleri keşide tarihli çeklerin uygulamadaki yaygın kullanımına engel olamayan kanun koyucu da fiili uygulamayı yasal hale getirerek, ÇekK geçici m. 3/5 hükmü ile 31.12.2017 tarihine kadar, üzerinde yazılı düzenleme tarihinden önce çekin ödenmek için muhatap bankaya ibrazını geçersiz saymıştır¹⁹⁸. Böylelikle 2017 yılının sonuna kadar,

¹⁹⁴ Bkz. Kendigelen (Ülgen, Helvacı, Kaya), 260.

¹⁹⁵ Bkz. yuk. Birinci Bölüm, 1.2.4.3.1.5. Düzenleme yeri ve tarihi.

¹⁹⁶ Zira üzerinde yazılı keşide tarihinden evvel de olsa, çek muhataba ibraz edildiğinde, çek bedeli muhatap bankaca karşılıksız olduğu gerekçesiyle hamiline ödenemediği durumlarda, keşideci 3167 sayılı Çek Kanunu'nun 16. maddesindeki müeyyidelerle karşılaşmaktaydı. 16. maddenin ilk şeklinde karşılıksız çek çeken keşidecinin 'hapis cezası' ile cezalandırılacağı düzenlenmekte idi. 4814 sayılı Kanun'la 3167 sayılı Çek Kanunu'nun 16. maddesi değiştirilmiş ve karşılıksız çek keşide eden keşidecinin 'ağır para cezası' ile suçun tekrarı halinde ise 'hapis cezası' ile cezalandırılacağı düzenlenmişti. Bu müeyyideler, alacaklılara alacaklarının ödeneceği konusunda güvence vermekteydi. Bkz. Hüseyin Cem Çöl, “İleri Tarihli Çeke İlişkin Sorunlar”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2004, C. 53, S. 1, 195-220.

¹⁹⁷ Bkz. Kendigelen (Ülgen, Helvacı, Kaya), 260.

¹⁹⁸ Maddenin eleştirisi için bkz. Bahtiyar (*Makaleler-5941 Sayılı Çek Kanunu Açısından İleri Tarihli Çek*), 389.

keşide günü olarak gösterilen günden önce ödeme için ibraz edilen çekin, muhatap tarafından ödenmemesi gerekmektedir.

2018 yılı itibarıyla de ÇekK m. 3/8 hükmü uygulama alanı bulacaktır. Buna göre, üzerinde yazılı bulunan düzenleme tarihinden önce muhataba ibraz edilen çekin karşılığının kısmen veya tamamen bulunması hâlinde, bu karşılık muhatap tarafından ödenecek, ancak çekin kısmen veya tamamen karşılıksız çıkması halinde bu çekle ilgili olarak hukukî takip yapılamayacaktır. Bir başka deyişle, alacaklı üzerinde yazılı bulunan düzenleme tarihinden önce muhataba ibraz ettiği çekin ödenmemesi dolayısıyla müracaat borçluları aleyhine icra takibine girişemeyecektir.

1.2.6. Çekin Ödenmemesi ve Sonuçları

1.2.6.1. Genel Olarak

Muhatap, kendisine süresi içinde ibraz edilen bir çeki ödemekle mükelleftir. Ancak kendisine ibraz edilen senedin çek vasfını taşıması, karşılığın bulunmaması veya süresi içerisinde ibraz edilmeyen çekten cayılması gibi durumlarda, çek bedelini ödememelidir.

Çekin ödenmeme nedenine göre, çek hamilinin durumu ve muhatapın sorumluluğu da değişiklik göstermektedir.

1.2.6.2. Çekin Ödenmeme Nedenleri

1.2.6.2.1. Senedin Kanuni Zorunlu Unsurları Taşıması

Bir senedi kanunen geçerli bir çek olarak kabul edebilmek için, senedin TTK m. 780’de belirtilen kanuni şekil unsurlarını taşıması gerekmektedir. TTK m. 780 hükmü gereği çek, senet metninde “çek” kelimesini ve eğer senet Türkçe’den başka bir dille yazılmış ise, o dilde “çek” karşılığı olarak kullanılan kelimeyi, kayıtsız ve şartsız belirli bir bedelin ödenmesi için havaleyi, ödeyecek kişinin (muhatabın) ticaret unvanını,

düzenleme tarihini, düzenleme yerini, banka tarafından verilen seri numarasını, karekodu ve düzenleyenin imzasını taşımalıdır¹⁹⁹.

Türk Ticaret Kanunu m. 781 hükmünde ise, çekte açıklık yoksa muhatabın ticaret unvanı yanında gösterilen yerin ödeme yeri sayılacağı, muhatabın ticaret unvanı yanında birden fazla yer gösterildiği takdirde, çekin ilk gösterilen yerde ödeneceği, böyle bir açıklık ve başka bir kayıt da yoksa çekin muhatabın merkezinin bulunduğu yerde ödeneceği düzenlenmiştir. Ayrıca düzenleme yeri gösterilmemiş olan çekin, düzenleyenin adının yanında yazılı olan yerde düzenlenmiş sayılacağı ifade edilmiştir.

Bu alternatif unsurlardan en az birini ve TTK m. 780'de belirtilen diğer unsurları taşımayan bir senet çek sayılmamaktadır. Ancak yabancı banka tarafından bastırılan çeklerin geçerli olabilmesi için karekod ve banka tarafından verilen seri numarası unsurları aranmaz (TTK m. 781/4).

Muhataba ibraz edilen çekin yukarıda açıklananlar dışında, özellikle ÇekK ile belirtilen unsurları²⁰⁰ taşıma zorunluluğu yoktur. Muhatap banka, TTK m. 780'de yazılı unsurları taşıyan bir çekin kendisine yasal süresi içerisinde ibrazı hâlinde ve karşılık da bulunması hâlinde, yetkili hâmile çekin bedelini ödemekle yükümlüdür.

Sonuç olarak, kanunen bulunması gereken zorunlu unsurlardan biri dâhi eksik bulunan senet, çek olarak kabul edilemeyeceğinden muhatap banka tarafından ödenmemesi gerekmektedir. Aksi hâlde yaptığı ödemeyi keşidecinin hesabına borç kaydedemez²⁰¹.

¹⁹⁹ Burada açık ve eksik çek düzenlemesine değinmekte fayda vardır. Bir çekin zorunlu unsurlarından, keşidecinin imzası dışındaki diğer unsurların keşideci tarafından boş bırakılarak lehtara teslim edilmesi söz konusu olabilir. Bu durumda düzenleyen, çekin diğer unsurlarının lehtar tarafından doldurulmasını istemektedir. Lehtar bu unsuru, çeki tedavüle çıkarmadan önce veya hiç olmazsa çeki bankaya ibraz etmeden önce doldurmalıdır. Takip konusu yapılacak olan bir çekin mutlaka bankaya ibrazı gerektiğinden, bu nedenle kanuni zorunlu unsurların tamamını ihtiva etmesi gerektiğinden ve nihayetinde açık ve eksik çek ile takip yapılması da mümkün olmadığından, çalışmamızda bahsi geçen geçerli çek kavramı kanuni zorunlu unsurların tamamını ihtiva eden çek olarak anlaşılmalıdır.

²⁰⁰ Çek Kanunu ile getirilen unsurlar için bkz. yuk. Birinci Bölüm, 1.2.4.4. Çek Kanunu ile Getirilen Unsurlar.

²⁰¹ Öztan, 305.

1.2.6.2.2. Çekin Karşılıksız Olması

1.2.6.2.2.1. Genel Olarak

Çek düzenlemenin ön şartları karşılık ve çek anlaşmasıdır. Karşılıktan kasıt, çekin ödenmek üzere ibrazı hâlinde ödenebilmesi için, düzenleyenin muhatap nezdinde üzerinde tasarrufa yetkili olduğu bir karşılığın bulunmasıdır. Çek anlaşması ise, bu karşılık üzerinde çek düzenlemek suretiyle tasarrufta bulunabileceğine dair, muhatap ile düzenleyen arasındaki anlaşmayı ifade eder. Bankalar tarafından müşterilerinin tasarrufta bulunabileceği bir çek hesabı (mevduat veya katılma fonu) oluşturulmakta ve hesapta bulunan karşılık, çeki ödenmek için (muhatap bankaya veya takas odasına) ibrazı durumunda çek hâmiline, çek anlaşması gereği ödenmektedir.

Çek hesabında karşılığın kısmen veya tamamen bulunmaması durumunda, bazen bankalar hatırlı müşterilerinin hukuki ve cezai sorumluluklara katlanmaması için de çek bedelini ödeyebilmektedir²⁰².

Çek hesabında karşılığın kısmen veya tamamen bulunmaması durumunda ise, ÇekK hükümleri doğrultusunda, muhatap bankanın hukuken yapmakla yükümlü olduğu bazı işlemler vardır. Ayrıca hâmil de, başvurma haklarını kaybetmemek adına bir takım sorumlulukları yerine getirmelidir.

1.2.6.2.2.2. Karşılığın Tamamen Bulunmaması ve Sonuçları

Süresi içerisinde ibraz edilen bir çekin (kısmen veya tamamen) karşılığının bulunması hâlinde, muhatap banka bu karşılığı ödemekle yükümlüdür. Ancak çek, kanuni ibraz süresi içerisinde karşılığı tahsil amacıyla bankaya ibraz edilir ve çek hesabında hiç para bulunmaz ise, karşılıksızdır işlemine tabi tutulur²⁰³.

²⁰² Öztan, 260; Hikmet Sami Türk, “Karşılıksız Çeki Ödeyen Banka, Keşideciden Ceza İsteyebilir mi?”, *Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu VIII* (Bildiriler-Tartışmalar), 26-27 Nisan 1991, 75.

²⁰³ Ancak karşılıksızdır işlemi yapılabilmesi için, ödenmek üzere muhatap bankaya ibraz edilen senette, çeki ilişkin tüm zorunlu unsurların mevcut olması gerekir. Ayrıca çeki caiz olmayan (çekin geçersizliğine neden olan) bir unsurun eklenmemiş olması gerekmektedir, bkz. Pulaşlı, 395.

Karşılıksızdır işlemi²⁰⁴ muhatap bankanın hâmile kanunen ödemekle yükümlü olduğu miktarın dışında, çek bedelinin karşılanamayan kısmıyla sınırlı olarak yapılır (ÇekK m. 3/2).

Muhatap bankanın, kanuna uygun şekilde tanzim edilmiş bir çekin kendisine, üzerinde yazılı düzenleme tarihine göre kanuni süresi içinde ibraz edilmesi hâlinde, çek hesabında karşılığın tam olarak bulunmaması durumunda ve hâmilin de talebi hâlinde karşılıksızdır işlemi yapması gerekmektedir. Öyleyse karşılıksızdır işleminin unsurlarını şu şekilde sıralayabiliriz:

- a) Yasaya uygun bir çekin düzenlenmiş olması,
- b) Çekin üzerinde yazılı düzenleme tarihine göre yasal ibraz süresi içinde ibraz edilmiş olması,
- c) Çek hesabında karşılığın kısmen veya tamamen bulunmaması²⁰⁵,
- d) Hâmilin talebi.

Karşılıksızdır işlemi, hâmilin istemi üzerine ve çekin arka yüzüne veya çeke eklenmiş alonj üzerinde banka tarafından yazılan²⁰⁶ ve hâmilin imzası ile tespit edilen bir yazı ile yapılır. Karşılıksızdır işlemine tabi tutulan çekin arka yüzüne, tahsil için ibraz edildiği tarih²⁰⁷, hesap durumu, bankanın yükümlülüğü çerçevesinde ödediği miktar ve ibraz eden gerçek kişinin²⁰⁸ adı ve soyadı yazılır. Ayrıca banka tarafından ödenen miktar düşüldükten sonra kalan tutar açıkça gösterilir. Nihayetinde, bu kişi ile banka yetkilisi tarafından imzalanır. Hâmilin imzadan imtina etmesi hâlinde, karşılıksızdır işlemi yapılamaz (ÇekK m. 3/4). Ayrıca ÇekK geçici m. 3/5 hükmü gereği, ileri tarihli bir çekin düzenleme tarihinden evvel muhataba ibraz edilmesi, 31.12.2017 tarihine kadar geçersizdir. Bu nedenle çek karşılıksızdır işlemine tabi tutulamayacaktır.

²⁰⁴ Ayrıntılı bilgi için bkz. Kendigelen (Ülgen, Helvacı, Kaya), 277–279; Pulaşlı, 387–394.

²⁰⁵ Karşılıksızdır işlemi için, karşılık ibraz anında bulunmamalıdır, bkz. Öztan, 310.

²⁰⁶ “Arkada yer alan banka ibraz kaşesinin kısmen veya tamamen karalanması, çek vasfını kaybettirmemelidir. Banka ibraz kaşesi karalanmış bir senede dayanılarak, kambiyo senetlerine mahsus takip yolu yapılması mümkündür”, bkz. Recep Akcan, “Çeklerde Banka İbraz Kaşesinin Karalanması”, *SÜHFD*, C. 20, S. 1, 59.

²⁰⁷ “...sadece içinde bulunulan gün itibarıyla değil, saat ve dakikasına kadar belirtilmesi, birçok ihtilafın çıkmasında önleyici bir tedbir olarak son derece yararlı olacaktır”, bkz. Öztan, 307.

²⁰⁸ Bu kişinin tüzel kişi adına bedeli tahsil etmesi hâlinde, bu husus belirtilir.

Muhatap banka ÇekK m. 3/3 hükmü gereği, karşılıksız kalan her bir çek yaprağı için -çek bedelini aşmamak kaydıyla- (23.01.2016 tarihinden itibaren) 1.290 TL²⁰⁹ ödemekle sorumludur²¹⁰. Ayrıca banka karşılığın tamamen veya kısmen bulunmaması durumunda ve talep hâlinde çek düzenleyenin bilinen adreslerini hâmile vermek zorundadır.

Son olarak, çek hesabında hiç karşılığın bulunmaması ve bankanın kanunen ödemekle yükümlü olduğu miktarın da hâmil tarafından açıkça reddedilmesi²¹¹ hâlinde, karşılıksızdır işlemine tabi tutulan çekin, kanuni başvurma haklarını kullanmak üzere hâmile iade edilmesi gerekmektedir. Çekin ön ve arka yüzünün fotokopisi de bankaca muhafaza edilmelidir²¹² (ÇekK m. 3/5).

1.2.6.2.2.3. Karşılığın Kısmen Bulunmaması ve Sonuçları

Yukarıda izah edilenlerin dışında çek hesabında çek bedelinin kısmi bir karşılığının bulunması da mümkündür. Bu durumda da karşılıksızdır işleminin muhatap bankaca gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Burada önem arz eden durum, hâmilin kısmi ödemeyi kabul edip etmeyeceğidir. Ancak unutulmamalıdır ki, muhatabın kısmi ödemeyi yapma zorunluluğu²¹³ bulunmasına karşılık, hâmilin kısmi ödemeyi kabul etme zorunluluğu yoktur.

Kısmi ödemenin kabul edilmesi hâlinde, karşılıksızdır işleminin kapsamı ÇekK m. 3/2 hükmünde düzenlenmiştir. Buna göre, karşılıksızdır işlemi muhatap bankanın hâmile ödemekle yükümlü olduğu miktar dışında çek bedelinin karşılanamayan kısmıyla sınırlı

²⁰⁹ Çek Kanunu uyarınca bankaların karşılıksız çıkan çekte hâmile ödemekle yükümlü olduğu miktar, 23.01.2016 gün ve 29602 sayılı RG'de yayımlanan Çek Defterlerinin Baskı Şekline, Bankaların Hâmile Ödemekle Yükümlü Olduğu Miktar İle Çek Düzenleme ve Çek Hesabı Açma Yasağı Kararlarının Bildirilmesine ve Duyurulmasına İlişkin Tebliğ (Sayı: 2010/2)'de Değişiklik Yapılmasına Dair Tebliğ (S: 2016/1) ile 1.290 TL olarak belirlenmiştir.

²¹⁰ ÇekK m. 3/3 hükmü gereği, bankaların bu yükümlülüğü dönülemeyecek gayri nakdi bir kredi sözleşmesi hükmündedir; ayrıca bkz. Kendigelen (Ülgen, Helvacı, Kaya), 268; muhatabın kanunen ödemekle yükümlü olduğu miktarın ödenme zamanı için bkz. Şafak Narbay, “3167 Sayılı Çekle Ödemelerin Düzenlenmesi ve Çek Hâmillerinin Korunması Hakkında Kanunun 10. Maddesi Hükmü Uyarınca Muhatap Bankanın Sorumlu olduğu Miktar Hakkında Bir İnceleme (İnceleme)”, *THD*, Ocak 2009, S. 29, 28–35.

²¹¹ Bu durumda hâmilin bankaya karşı sahip olduğu alacak hakkından değil, etkisi kendisiyle sınırlı, sonraki hâmillerle sirayet etmeyen, bu alacağa ilişkin talep hakkından feragat olarak nitelendirilmesi gerekir, bkz. İsmail Kırca, “Çek Hukukuna İlişkin Muhtelif Sorunlar (Sorunlar)”, *Bankacılar Dergisi*, Aralık 2009, S. 71, 100.

²¹² Narbay, *Değerlendirme*, 86 vd..

²¹³ Bankanın yasal olarak ödemekle yükümlü olduğu miktarın ödenmesi için, hâmilin istemine gerek olup olmadığı hususunda bkz. Narbay, *Değerlendirme*, 85, 86 ve s. 93, 94; Narbay, *İnceleme*, 24–28.

olarak yapılır. Bu hâlde, kısmi ödeme hâmil tarafından kabul edilmekte ve ödeme yapıldıktan sonra ödenemeyen kısım için karşılıksızdır işlemi yapılmaktadır. Bu durumda çekin ön ve arka yüzünün onaylı fotokopisi ücretsiz olarak hâmile verilir ve çekin aslı bankaca alıkonulur (ÇekK m. 3/6).

Kısmi ödemenin kabul edilmemesi hâlinde, çekin ön ve arka yüzünün fotokopisi bankaca muhafaza edilerek çekin aslı hâmile teslim edilmelidir (ÇekK m. 3/5). Ancak burada karşılıksızdır işlemi çek bedelinin tamamı üzerinden değil, çek bedelinden reddedilen kısmın düşümü sonucu ortaya çıkacak meblağ üzerinden yapılmalıdır. Örneğin²¹⁴, çek bedeli 20.000 TL, hesaptaki karşılık 500 TL, bankanın ödemekle yükümlü olduğu miktar 1.290 TL. Kısmi ödemenin reddedilmesi hâlinde karşılıksızdır işlemine tabi olacak miktar $20.000 \text{ TL} - (1.290 \text{ TL} + 500 \text{ TL}) = 18.210 \text{ TL}$ 'dir.

1.2.6.2.3. Çekten Cayma

Türk Ticaret Kanunu m. 800 hükmü gereği, çek tedavüle çıktıktan sonra düzenleyeni ölse, medenî haklarını kaybetse veya iflâs etse dâhi, ibraz süresi içerisinde muhataba ibraz edildiğinde, muhatap banka çek bedelini ödemek zorundadır. TTK m. 799 hükmü gereği de, çekten cayılmamışsa muhatap, ibraz süresinin geçmesinden sonra dâhi çeki ödeyebilir.

Öyleyse, geçerli ve tedavülde bulunan bir çekin ödenmesinin engellenmesi bir ihtimalde mümkündür. Bu ihtimal de, TTK m. 799'da düzenlenen çekten cayma²¹⁵ müessesesidir.

Çekten cayma²¹⁶, keşideci tarafından ibraz süresi içinde veya daha sonra, çekin kanuni ibraz süresinden sonra ibraz edilmesi hâlinde çekin ödenmemesi, çekten vazgeçildiği hususunun muhataba bildirilmesidir. Yani keşidecinin muhataba vermiş olduğu ödeme yetkisini geri almasıdır²¹⁷. Öyleyse çekten cayabilmek için,

a) Keşideci tarafından yapılması,

²¹⁴ Örnek için bkz. Pulaşlı, 378.

²¹⁵ Gerçek anlamda bir cayma hakkı olmadığı için, "çekten cayma" tabirinin kullanılmasının isabetsiz olduğu eleştirisi için bkz. Narbay, *Çekten Cayma*, 37.

²¹⁶ Ayrıntılı bilgi için bkz. Narbay, *Çekten Cayma*, 37 vd.; Aker, 7 vd.; Günay, Erhan, *Uygulamalı Çek Rehberi* (Çek Rehberi), 3. Bası, Ankara 2013, 57, 58.

²¹⁷ Kendigelen (Ülgen, Helvacı, Kaya), 275.

b) İbraz süresi içinde veya daha sonra çekten cayıldığı irade beyanının muhataba ulaşması,

c) Çekin ibraz süresi içinde muhataba ibraz edilmemiş olması gerekmektedir.

Çekten cayma sadece keşideci tarafından yapılabilir²¹⁸. İbraz süresi içinde yapılan çekten cayma beyanı ibraz süresinin bitiminden sonra hüküm ifade edecektir (TTK m. 799). Ayrıca düzenleyenin çekten cayabilmesi için herhangi bir gerekçe gösterme zorunluluğu da yoktur.

Çekten cayma beyanının ibraz süresinden sonra muhataba ulaşması hâlinde, bu beyanın ulaşmasından sonra yapılan ibraz neticesinde, muhatap bankaca ödeme yapılmamalıdır.

Burada çekten cayma ile çeki ödemekten men²¹⁹ kurumunu birbirine karıştırmamak gerekmektedir. Düzenleyenin çekin kendisinin veya üçüncü bir kişinin elinden rızası dışında (çaldırma, kaybetme gibi) çıkmış olduğunu bankaya yazılı olarak bildirmesine, çeki ödemekten men denilmektedir. Çeki ödemekten men edebilmek için ibraz süresinin geçmesine gerek yoktur. Ancak bu bildirimde çekin rıza dışı elden çıktığının da ayrıca ve açıkça bildirilmesi gerekmektedir. Ancak 2009 yılında, 5838 sayılı Kanun ile ödeme yasağına ilişkin eTTK m. 711/3 hükmü yürürlükten kaldırıldığından²²⁰, bu ayrımın önemi de kalmamıştır²²¹.

Çekten cayma bildirimini alan bankanın, ileride çıkabilecek ihtilaflar nedeniyle, hâmile ödeme yapmaması ve hesaptaki bu para üzerine bloke koyması gerekir²²².

Çekten cayma müessesesinin kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla icra takibinde bulunmaya ve mahkemelerde alacak davası açmaya engel olmadığını da vurgulamakta fayda vardır.

²¹⁸ Günay, *Çek Rehberi*, 57.

²¹⁹ Çeki ödemedenden men kurumu hakkında detaylı bilgi için bkz. Narbay, *Çekten Cayma*, 71 vd.; Aker, 137 vd..

²²⁰ 5838 sayılı Kanun ile yapılan diğer değişiklikler için bkz. Teoman (*Tüm Makalelerim-Çek Hukukunda 5838 Sayılı Yasa ile Yapılan Değişiklikler*), 143-152.

²²¹ İzzet Özgenç, *Çek Kanunu*, 5. Bası, Ankara 2012, 91.

²²² Günay, *Çek Rehberi*, 58.

1.2.6.2.4. Diğer Durumlar

Bir çek yukarıda anlatılanların dışında şu nedenlerle de ödenmeyebilir.

- 1- Çeki ibraz edenin yetkili hâmil veya hâmilin temsilcisi olmaması,
- 2- Senet üzerindeki imzanın düzenleyen olarak görünen banka müşterisine ait olmadığına anlaşılmaması,
- 3- Senedin sahte veya tahrif edilmiş olduğunun anlaşılmaması,
- 4- Çekle işleyen hesap üzerinde rehin veya haciz bulunması,
- 5- Çekin ödenmemesi hususunda mahkemece verilmiş bir ihtiyati tedbir kararının bulunması,
- 6- Hâmilin çeki dayanan alacak hakkı üzerinde haciz bulunması,
- 7- Çekin muhatap bankanın başka şubesine ibrazı hâlinde imza kontrolünün mümkün olmaması,
- 8- Aynen ödeme kaydı bulunan çek bedelinin yabancı para ile gösterildiği bir çeki ait hesabın döviz hesabı olmaması²²³,
- 9- Çek anlaşmasının bulunmaması,
- 10- 31.12.2017 tarihine kadar, ileri tarihli çekin keşide tarihinden evvel muhataba ibrazı²²⁴.

1.2.6.3. Çekin Ödenmemesinin Sonuçları

Çekin ödenmemesi neticesinde kambiyo senedinden kaynaklı başvurma hakları gündeme gelmektedir. Kanun koyucu, hamile, süresinde ibraz etmesine rağmen karşılığı bulunmayan çekin ödenmemesi durumunda, keşideci, cirantalar ve bu kimselere aval verenlere (avalistlere) karşı başvurma hakkı tanımıştır. Öncelikle başvurma hakkının kullanılabilmesi için ödenmeme keyfiyetinin tespiti sağlanmalıdır.

²²³ Konuya ilişkin ayrıntılı açıklama için bkz. aşağı. İkinci Bölüm, 2.1.2.6. Bedeli Yabancı Para Olan Çek.

²²⁴ ÇekK geçici m. 3/5 hükmündeki ibrazın geçersizliği, aynı zamanda muhatap bankaya da ödeme yasaklılığı getirmektedir, bkz. Mustafa Yasan, “Çek Kanunu Geçici M.3 F.1 Uyarınca Üzerinde Yazılı Düzenleme Tarihinden Önce İbrazı Geçersiz Olan Çekin, Muhatap Banka Tarafından İşleme Konması (ve Özellikle Ödenmesi)”, *TAAD*, Ekim 2014, S. 19, 333.

1.2.6.3.1. Ödenmeme Keyfiyetinin Tespiti

Türk Ticaret Kanunu m. 808 hükmüne göre, zamanında ibraz edilen bir çekin ödenmeme keyfiyeti üç şekilde tespit edilebilir:

1. Resmi bir belge yani protesto,
2. Muhatap tarafından, ibraz günü de gösterilmek suretiyle, çekin üzerine yazılmış olan tarihli bir beyan,
3. Bir takas odasının, çek zamanında teslim edildiği hâlde ödenmediğini tespit eden tarihli bir beyanı.

Ödenmeme keyfiyetini tespit ettiren hâmil, bu sayede cirantalar, düzenleyen ve diğer çek borçlularına karşı başvurma hakkını kullanabilir²²⁵. TTK m. 808 hükmüne göre, süresi içinde çeki muhataba ödenmek üzere ibraz etmeyen ve ödenmeme durumunu tespit ettirmeyen hâmil başvurma haklarını kaybeder²²⁶.

1.2.6.3.2. Başvurma Hakkı ve Kapsamı

Türk Ticaret Kanunu m. 810, ödenmeme keyfiyetini tespit ettiren hâminin çek borçlularına karşı başvurma hakkının kapsamını şu şekilde sıralamıştır:

- a. Çekin ödenmemiş olan bedeli,
- b. İbraz gününden itibaren çekin ödenmemiş olan bedelinin faizi²²⁷,
- c. Protestonun veya buna denk olan belirlemenin ve gönderilen ihbarnamelerin giderleri ile diğer giderleri,
- d. Çek bedelinin binde üçünü aşmamak koşuluyla komisyon ücreti.

Türk Ticaret Kanunu m. 783 hükmü gereği, muhatap nezdinde karşılığı kısmen veya tamamen bulunmayan bir çek düzenleyen kişi, çekin karşılıksız kalan bedelinin

²²⁵ Mahsup çeklerinde başvurma hakkının kullanılabilmesi için gereken maddi şartlar konusunda bkz. Öztan, 318; başvurma hakkının kullanılabilmesi için ihbar zorunluluğu konusunda ayrıntılı bir çalışma için bkz. Ertan Demirkapı, *Kambiyo Senetlerinde İhbar Zorunluluğu* (İhbar), Ankara 2011.

²²⁶ Protestosuz kaydı veya mücbir sebepler dolayısıyla sürelerin kaçırılması halinin saklı olduğu unutulmamalıdır.

²²⁷ “Takibe dayanak yapılan bono kambiyo senedi niteliğindedir. Alacaklının vadeden itibaren 3095 sayılı yasanın değişik 2. maddesi uyarınca avans faiz oranını talep etmesi mümkün bulunmaktadır”, Y. 12. HD, T. 13.12.2004, E. 2004/21782, K. 2004/25801 (İBD, C. 80, S. 6, 2580); poliçeden farklı olarak akdi faiz talep edilemeyeceği hususu için bkz. Öztan, 321.

yüzde onunu ödemekle yükümlüdür. Ayrıca hâmilin bu yüzden uğradığı zararı da tazmin etmesi gerekir²²⁸.

Türk Ticaret Kanunu m. 818/1-b. 13 hükmünün yaptığı yollama gereği, hâmile ödeme yapan birinin kendisine karşı sorumlu olan kişilere başvurmak istemesi hâlinde, poliçede ödeyenin başvurma hakkının kapsamına dair hükümler tatbik edilecektir. Buna göre, çek bedelini hâmile ödeyen kişi, kendinden önce gelen borçlulardan;

- a. Ödemiş olduğu tutarın tamamını,
- b. Ödeme tarihinden itibaren bu tutarın faizini²²⁹,
- c. Yaptığı giderleri,
- d. Çek bedelinin binde ikisini aşmamak şartıyla komisyon ücretini isteyebilir.

Çeki ödemiş olan her ciranta kendi cirosunu ve kendisinden sonra gelen borçluların cirolarını çizebilir. Ayrıca çek ve protesto belgesinin ayrıca doldurulacak bir makbuz ile kendisine verilmesini istemek hakkına sahiptir²³⁰.

Nihayetinde, başvurma hakkına sahip hâmil, bu hak kapsamındaki alacaklarının tahsili için, elindeki çekle birlikte kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takibe başvurabilecektir. Hatta herhangi bir sıraya bağlı olmaksızın başvurma borçlularından herhangi birine veya birkaçına birden başvurabilir (TTK m. 818/1-k, m. 724/2).

1.2.6.3.3. Zamanaşımı

Türk Ticaret Kanunu m. 814/1 hükmü uyarınca, hâmilin cirantalarla düzenleyene ve diğer çek borçlularına karşı sahip olduğu başvurma hakları, ibraz süresinin bitiminden itibaren üç yıl geçmekle zamanaşımına uğrar.

Türk Ticaret Kanunu m. 814/2 hükmünde ise, çek borçlularından birinin diğerine karşı sahip olduğu başvurma hakları, bu çek borçlusunun çeki ödediği veya çekin dava

²²⁸ Bu durumda keşidecinin çekin ödenmemesine yönelik kusurunun bulunmasına gerek yoktur. Ancak temerrüt faizi ile karşılanamayan bir zarar varsa, zararın ve bu zarar ile karşılıksız çek keşidesi arasındaki uygun illiyet bağının ispatı gerekir, bkz. Seda Öktem, *Çekte Müracaat Hakkı*, Prof. Dr. Hüseyin Ülgen'e Armağan, İstanbul 2007, 752.

²²⁹ Buradaki faiz oranı da, 3095 sayılı yasanın değişik 2. maddesi uyarınca avans faiz oranı olabilecektir.

²³⁰ Kayıhan ve Yasan, 99.

yolu ile kendisine karşı ileri sürüldüğü tarihten itibaren üç yıl geçmekle zamanaşımına uğrayacağı ifade edilmiştir²³¹.

Çek Kanunu m. 3/9 hükmü gereği de, muhatap bankanın aynı maddenin üçüncü fıkrası dolayısıyla hâmile ödemekle yükümlü olduğu meblağdan sorumluluğu, çekin üzerinde yazılı baskı tarihinden itibaren beş yıl içinde ibraz edilmemesi hâlinde sona erer.

Söz konusu sürelerin geçmesiyle birlikte, çek de zamanaşımına uğramış olacaktır. Kanunda bir açıklık bulunmamasına rağmen, zamanaşımına uğramış çekin kambiyo senedi niteliğini kaybettiği de kabul edilmektedir²³². Bu nedenle çek, zamanaşımına uğramasıyla birlikte, kambiyo senedi vasfını yitirir ve kambiyo hukukundan kaynaklanan haklar da artık kullanılamaz.

Sonuç olarak, zamanaşımına uğramış bir çekin muhatap tarafından ödenmemesi gerekir. Ayrıca senet artık kambiyo senedi vasfını taşımadığından (ve icra müdürünün İİK m. 168/1 hükmü gereğince, bu durumu re'sen gözetmesi gerektiğinden²³³), bu senetle birlikte kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takibe de başvurulamayacaktır²³⁴.

1.2.6.3.4. Karşılıksız Çek Düzenlemenin Cezai ve İdari Hükümleri

Keşideci, çek keşide etmek suretiyle muhatap banka nezdindeki mevduatını kullanma yetkisini üçüncü kişilere vermektedir. Böylelikle üçüncü kişiler yani lehtar veya

²³¹ “Keşide tarihi gerçeği yansıtmadığı somut olayda olduğu gibi, ciro suretiyle devredildiği anlaşılan çeklerde keşide tarihi en geç ciro tarihidir”, Y. 12. HD, T. 16.06.2003, E. 2003/15618, K. 2003/11399 (Legal EHB).

²³² “Kambiyo senedi niteliğini zamanaşımına uğramış olmaları nedeniyle kaybeden çeklerin, borç ikrarını taşıyan belgeler olarak kabulleri dâhi mümkün değildir. Usûl hukuku bakımından sadece yazılı delil başlangıcı hükmündedir”, Y. 13. HD, T. 23.5.2000, E. 2000/4789, K. 2000/5019 (www.turkhukuksitesi.com); aynı yönde bkz. “İtirazın iptali davasına konu çeklerin zamanaşımına uğradığı tartışmasızdır. Çeklerin zamanaşımına uğraması hâlinde, kambiyo hukukundan doğan haklar yitirilir. Bu durumda taraflar arasında temel ilişki bulunması hâlinde bu belgeler yazılı delil başlangıcı niteliği kazanır. Yazılı delil başlangıcı bulunması hâlinde ise, alacak tanık dâhil her türlü delil ile kanıtlanabilir. Temel ilişki bulunmaması hâlinde, sebepsiz iktisap hükümlerinden yararlanılabilir”, Y. 19. HD, T. 22.3.2005, E. 2004/9545, K. 2005/3052 (www.turkhukuksitesi.com); zamanaşımına uğrayan çek ileride taraflar arasında çıkan bir uyuşmazlıkta alacağın ispatı açısından tek başına yeterli olmayıp, adi yazılı bir senede dönüştüğü de kabul edilemez. Bu çekten ancak HMK hükümleri kapsamında bir delil başlangıcı olarak faydalanmak mümkündür, bkz. Kendigelen, *Çek Hukuku*; Yaşar Karayalçın, *Özel Hukukta Meseleler ve Görüşler* (Meseleler ve Görüşler), Ankara 1975, 278, 279.

²³³ Susuz, bu durumun itiraz yolu ile ileri sürülmesi gerektiğini ifade etmektedir, bkz. Kağan Susuz, *Kambiyo Senetlerinde Zamanaşımı*, İstanbul 2008, 156; ancak Yargıtay’ın kararları da göz önünde bulundurulduğunda, senedin kambiyo senedi vasfının icra müdürünce re'sen gözetilmesi gerektiğinden, yazarın fikrine katılmıyoruz.

²³⁴ Ancak muhataba karşı zaten kambiyo senetlerine mahsus takip yapılamayacağından, ÇekK m. 3/9 hükmünü yukarıdaki açıklamalarımızdan ayrık tutmak gerekir.

cirantalar çeki bir para gibi kullanmaktadırlar. İşte bu durumda çekin işlevini yerine getirebilmesi için aksamalar olmamalı ve özellikle mevduatta bulunan fonun her zaman yanıt vermesi gerekmektedir²³⁵. Dolayısıyla çekin ekonomik işlevini yerine getirebilmesi de çek karşılığının çek hesabında hazırda tutulmasına bağlıdır. Aksi halde, çek ekonomik işlevini yerine getiremeyecek, üçüncü kişilerin zarara uğramaları önlenemeyecek ve çeke duyulan itibar ve inanç da sarsılacaktır. İşte bu nedenlerle kanun koyucu karşılıksız çek keşide etmeyi cezalandırma yoluna gitmiştir²³⁶.

19.03.1985 tarihli 3167 sayılı Çekle Ödemelerin Düzenlenmesi ve Çek Hamillerinin Korunması Hakkında Kanun'un yürürlüğe girmesinden önce, çeke olan güven ve çekten beklenen yararın sağlanmasına yönelik bir düzenleme mevcut değildi. Bu boşluğun doldurulması amacıyla Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin 17.01.1929 tarih ve 471 sayılı kararı çerçevesinde karşılıksız çek keşide etmenin dolandırıcılık suçunun unsurlarını oluşturup oluşturmadığı araştırılarak, karşılıksız çek keşide etmek cezalandırılmakta idi.

19.03.1985 tarihli 3167 sayılı Çekle Ödemelerin Düzenlenmesi ve Çek Hamillerinin Korunması Hakkında Kanun'un yürürlüğe girmesiyle birlikte, konu ilk kez özel bir yasayla düzenlenmiş oldu. Karşılıksız çek keşide etme fiili bir yıldan beş yıla kadar ayrı bir suç olarak cezalandırılmakta ve karşılıksız çek keşide eden kişiye de bir ila beş yıl arasında çek hesabı açma ve çek keşide etme yasağı önlemi verilmekteydi.

3167 sayılı Kanundan farklı olarak karşılıksız çek keşide etmeye doğrudan hapis cezası verilmesini kaldıran 20.12.2009 tarihli ve 5941 sayılı Çek Kanunu'nun yürürlüğe girmesiyle birlikte, 3167 sayılı Çekle Ödemelerin Düzenlenmesi ve Çek Hamillerinin Korunması Hakkında Kanun yürürlükten kaldırılmıştır. 5941 sayılı Çek Kanunu da, 01.02.2012 tarihinde 6273 sayılı Çek Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'un yürürlüğe girmesiyle birlikte esaslı değişikliklere uğramıştır. Böylelikle karşılıksız çek keşide etme fiiline hapis cezası ve adli para cezası verilmesi hükümleri yürürlükten kaldırılarak yerine idari yaptırımlar uygulanmasına ilişkin hükümler kabul edilmiştir.

²³⁵ Sami Selçuk, *Çek Suçları*, Ankara 1993, 64.

²³⁶ Karşılıksız çek keşide etme suçu hakkındaki sistemler için bkz. Selçuk, 65 vd..

Yıllar süren tartışmalar ve yürürlüğe konulan hükümlerin yetersizliği karşısında²³⁷, 5941 sayılı Çek Kanunu, 15.07.2016 tarihli ve 6728 sayılı Yatırım Ortamının İyileştirilmesi Amacıyla Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun’la bir kez daha değiştirilmiş ve bu son değişiklik ile karşılıksız çek keşide etme fiiline cezai yaptırım tekrar getirilmiştir. Buna göre;

“Ceza sorumluluğu, çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı

MADDE 5 – (1) (Değişik: 15.7.2016-6728/63 m.) Üzerinde yazılı bulunan düzenleme tarihine göre kanuni ibraz süresi içinde ibrazında, çekle ilgili olarak “karşılıksızdır” işlemi yapılmasına sebebiyet veren kişi hakkında, hamilin şikâyeti üzerine, her bir çekle ilgili olarak, binbeşyüz güne kadar adli para cezasına hükmolunur. Ancak, hükmedilecek adli para cezası; çek bedelinin karşılıksız kalan miktarı, çekin üzerinde yazılı bulunan düzenleme tarihine göre kanuni ibraz tarihinden itibaren işleyecek 3095 sayılı Kanuna göre ticari işlerde temerrüt faizi oranı üzerinden hesaplanacak faizi ile takip ve yargılama gideri toplamından az olamaz. Mahkeme ayrıca, çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağına; bu yasağın bulunması hâlinde, çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağının devamına hükmeder. Yargılama sırasında da re’sen mahkeme tarafından koruma tedbiri olarak çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağına karar verilir. Çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı, çek hesabı sahibi gerçek veya tüzel kişi, bu tüzel kişi adına çek keşide edenler ve karşılıksız çekin bir sermaye şirketi adına düzenlenmesi durumunda ayrıca yönetim organı ile ticaret siciline tescil edilen şirket yetkilileri hakkında uygulanır. Koruma tedbiri olarak verilen çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı kararlarına karşı yapılan itirazlar bakımından 9.6.1932 tarihli ve 2004 sayılı İcra ve İflâs Kanunu’nun 353 üncü maddesinin birinci fıkrası hükmü uygulanır. Bu suçtan dolayı açılan davalar icra mahkemesinde görülür ve İcra ve İflâs Kanunu’nun 347, 349, 350, 351, 352 ve 353 üncü maddelerinde düzenlenen yargılama usulüne ilişkin hükümler uygulanır. Bu davalar çekin tahsil için bankaya ibraz edildiği veya çek hesabının açıldığı banka şubesinin bulunduğu yer ya da hesap sahibinin yahut şikâyetçinin yerleşim yeri mahkemesinde görülür.”

²³⁷ Ticaret hayatının gerektirdiği sürat ve güvenlik ihtiyacı, çekle ödemelerin yaygınlaşması ve karşılıksız çekte artış olması nedeniyle, çek hamillerinin korunmasının temini için özel olarak yeni hükümlerin düzenlenmesi ihtiyacı ortaya çıkmıştır, bkz. 6728 sayılı Kanun Genel Gereke.

1.2.6.3.4.1. Adli Para Cezası (Cezai Yaptırım)

Çek Kanunu m. 5/1 hükmü gereğince, üzerinde yazılı bulunan düzenleme tarihine göre kanuni ibraz süresi içinde ibrazında, çeke “karşılıksızdır” işlemi yapılmasına sebebiyet veren kişi, hamilin şikâyeti üzerine, her bir çekle ilgili olarak, binbeşyüz güne kadar adli para cezasıyla cezalandırılır²³⁸.

Öncelikle bu suçun faili “üzerinde yazılı bulunan düzenleme tarihine göre kanuni ibraz süresi içinde ibrazında, çeke “karşılıksızdır” işlemi yapılmasına sebebiyet veren kişi”dir. Kanunun lafzından, bu suçun faili olmak için çek keşide etme yetkisini haiz bir kişi olma zorunluluğu olmadığı, örneğin karşılık bulunmasına rağmen ödeme yapmayarak çeke “karşılıksızdır” işlemi yapılmasına sebebiyet veren banka memurunun da fail olabileceği düşünülebilir. Ancak ÇekK m. 5/2 hükmünde *“birinci fıkra hükmüne göre çek karşılığını ilgili banka hesabında bulundurmakla yükümlü olan kişi, çek hesabı sahibidir. Çek hesabı sahibinin tüzel kişi olması hâlinde, bu tüzel kişinin mali işlerini yürütmekle görevlendirilen yönetim organının üyesi, böyle bir belirleme yapılmamışsa yönetim organını oluşturan gerçek kişi veya kişiler, çek karşılığını ilgili banka hesabında bulundurmakla yükümlüdür.”* denilmektedir.

Çek Kanunu m. 5/2 hükmünden çıkarılan sonuç ise, çeke “karşılıksızdır” işlemi yapılmasına sebebiyet veren kişi, ancak çek karşılığını ilgili banka hesabında bulundurmakla yükümlü olan kişi olabilir. Dolayısıyla çeke “karşılıksızdır” işlemi yapılmasına sebebiyet verse dahi, çek karşılığını banka hesabında bulundurmakla yükümlü olmayan kişi, bu suçun faili olamaz.

Kanun hükmünde adli para cezasıyla cezalandırılan fiil ise, çeke “karşılıksızdır” işlemi yapılmasına sebebiyet vermektir. Kanun koyucunun ÇekK m. 5 hükmü ile cezalandırdığı fiil sadece çeke “karşılıksızdır” işlemi yapılmasına sebebiyet vermek değil, çekin üzerinde yazılı bulunan düzenleme tarihine göre kanuni ibraz süresi içinde

²³⁸ 6728 sayılı Kanunla, ticari hayatın önemli ödeme vasıtalarından birini oluşturan çeke olan güvenin daha da artırılması ile karşılıksız çekin engellenmesi amacıyla TTK ve ÇekK’da önemli değişiklikler yapılmış ve çek karşılığının bulundurulmaması halinde adli para cezası yaptırımı öngörülmüştür, bkz. 6728 sayılı Kanun, Genel Gerekçe.

muhabata ibraz edilmesine rağmen ödenmemesine neden olarak²³⁹ çeke “karşılıksızdır” işlemi yapılmasına sebebiyet vermektir.

Çek Kanunu m. 3/8 hükmü uyarınca, üzerinde yazılı bulunan düzenleme tarihinden önce ibraz edilen çekin karşılığının kısmen veya tamamen ödenmemiş olması hâlinde, bu çekle ilgili olarak hukukî takip yapılamaz. İleri düzenleme tarihli çekle ilgili olarak hukukî takip yapılabilmesi için, çekin üzerindeki düzenleme tarihine göre kanunî ibraz süresi içinde bankaya ibraz edilmesi ve “karşılıksızdır” işlemine tabi tutulması şarttır. Cezai sorumluluk açısından da durum aynıdır. Zira ÇekK m. 5/1 hükmünde yazılı suçun oluşabilmesi için, üzerinde yazılı bulunan düzenleme tarihine göre kanuni süresi içinde ibraz edilmesine rağmen ödenmeyerek, çeke “karşılıksızdır” işlemi yapılması gerekmektedir²⁴⁰.

Nihayetinde, çeke “karşılıksızdır” işlemi yapılmasına sebebiyet veren kişinin cezalandırılabilmesi için, çek hamilinin şikâyeti gerekmektedir. Çek hamilinin şikâyeti olmaksızın re’sen harekete geçilerek çeke “karşılıksızdır” işlemi yapılmasına sebebiyet verme suçu soruşturulamayacaktır.

Birden fazla çek hakkında “karşılıksızdır” işlemi yapılmasına sebebiyet verilmesi halinde ise, her çek için ayrı ayrı ceza verilecektir. Her çek için verilecek ceza ise, binbeşyüz güne kadar adli para cezasıdır. Ancak hükmedilecek adli para cezası, çek bedelinin karşılıksız kalan miktarı, çekin üzerinde yazılı bulunan düzenleme tarihine göre kanuni ibraz tarihinden itibaren işleyecek 3095 sayılı Kanuna göre ticari işlerde temerrüt faizi oranı üzerinden hesaplanacak faizi ile takip ve yargılama gideri toplamından az olamaz.

Kanun koyucu ÇekK m. 5/11 hükmü ile mahkemece çeke “karşılıksızdır” işlemi yapılmasına sebebiyet verme suçu dolayısıyla verilen adli para cezasının ödenmemesi durumunda, bu cezanın doğrudan hapis cezasına çevrileceğini hüküm altına almıştır. Bu durumda, 13.12.2004 tarihli ve 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı

²³⁹ Bu suçla korunmak istenen hukuki menfaat çeke olan güvenirliliği korumak ve yalanı bir araç olarak kullanarak kazanç sağlamanın önüne geçmektir. Bu nedenle çek karşılığının ödenmesine rağmen sehven çeke “karşılıksızdır” işlemi yapılması suçun oluşumuna vücut vermeyeceği kabul edilmeli ve suçun oluşabilmesi için çek karşılığının ödenmemiş olması da gerekmektedir.

²⁴⁰ Kanuni ibraz süresi geçtikten sonra muhatap banka tarafından bir şekilde karşılıksızdır işlemi yapılan çekler bakımından da karşılıksız çek fiili oluşmaz, bkz. Şamil Demir, “5941 Sayılı Çek Kanunu’nda Düzenlenen İdari ve Cezai Yaptırımlar”, *Ankara Barosu Dergisi*, 2013, S. 1, 230.

Hakkında Kanun'un m. 106/3'de yer alan kamuya yararlı bir işte çalıştırma kararı verilemez. Ayrıca bu suça, ön ödeme, uzlaşma ve hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına ilişkin hükümler de uygulanmaz (ÇekK m. 5/10).

Çeke “karşılıksızdır” işlemi yapılmasına sebebiyet veren kişi, karşılıksız kalan çek bedelinin, çekin üzerinde yazılı bulunan düzenleme tarihine göre kanunî ibraz tarihinden itibaren işleyecek 3095 sayılı Kanuna göre ticarî işlerde temerrüt faiz oranı üzerinden hesaplanacak faizi ile birlikte tamamen öderse veya çek hamili şikâyetinden vazgeçerse, mahkeme tarafından davanın düşmesine karar verilir. Ödemenin mahkûmiyet hükmünün kesinleşmesinden sonra yapılması durumunda, mahkeme tarafından hükmün bütün sonuçlarıyla ortadan kaldırılmasına karar verilir²⁴¹ (ÇekK m. 6/1-2).

1.2.6.3.4.2. Çek Düzenleme ve Çek Hesabı Açma Yasağı (İdari Yaptırım)

Çeke “karşılıksızdır” işlemi yapılmasına sebebiyet veren kişi hakkında cezai sorumluluğu düzenleyen ÇekK m. 5/1 hükmü, aynı zamanda söz konusu fiile bir de idari yaptırım öngörmüştür.

Çeke “karşılıksızdır” işlemi yapılmasına sebebiyet veren kişi hakkında adli para cezasına hükmeden mahkeme, aynı kararda, çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağına; bu yasağın bulunması hâlinde ise, çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağının devamına hükmeder. Daha önce sanık hakkında çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı yoksa, yargılama sırasında da re'sen mahkeme tarafından koruma tedbiri olarak çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağına karar verilir (ÇekK m. 5/1).

Çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı, çek hesabı sahibi gerçek veya tüzel kişi, bu tüzel kişi adına çek keşide edenler ve karşılıksız çekin bir sermaye şirketi adına düzenlenmesi durumunda ayrıca yönetim organı ile ticaret siciline tescil edilen şirket yetkilileri hakkında uygulanır. Dolayısıyla çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağının muhatabı ancak kanunda yazılı kişiler olabilir. Örneğin karşılık bulunmasına rağmen ödeme yapmayarak çeke “karşılıksızdır” işlemi yapılmasına sebebiyet veren banka

²⁴¹ Karşılıksız kalan çekin ödenmesi halinde, bu ödemenin yargılamanın herhangi bir aşamasında yapılması ile karar kesinleştikten sonra yapılması arasında herhangi bir fark bulunmamaktadır. Ceza normuyla amaçlanan karşılıksız keşide edilen çeklerin ticari hayat ve ekonomik düzen üzerindeki olumsuz etkilerini engellemek olduğundan, etkin pişmanlığı ile bu etkileri gideren faile hükmün kesinleşmesinden sonra bile bir cezazırlık imkânı öngörülmektedir, bkz. 6728 sayılı Kanun, Madde Gerekçeleri.

memuru veya hesap sahibi gerçek kişi adına çek keşide eden temsilci hakkında çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı kararı verilemez. Ayrıca çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı kararı verilebilmesi için, çek hamilinin şikâyetine de gerek yoktur.

Çek Kanunu m. 5/2 hükmünde, hakkında çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı kararı verilenlerin, yasaklılıkları süresince sermaye şirketlerinin yönetim organlarında görev alamayacağı ifade edilmiştir. Kanun koyucu muhtemel tartışmaların önüne geçebilmek adına, hakkında yasaklama kararı verilenlerin mevcut organ üyeliklerinin görev sürelerinin sonuna kadar devam edeceğini hüküm altına almıştır.

Hakkında çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı kararı verilmiş olan kişi, elindeki bütün çek yapraklarını ait olduğu bankalara iade etmekle yükümlüdür. Bu kişi adına yeni bir çek hesabı açamaz (ÇekK m. 5/6). Ayrıca bu kişi kararın kendisine tebliğ edildiği tarihten itibaren on gün içinde, düzenlemiş bulunduğu ve henüz karşılığı tahsil edilmemiş olan çekleri, düzenleme tarihlerini, miktarlarını ve varsa lehtarlarını da göstermek suretiyle, muhatap bankaya liste hâlinde vermekle yükümlüdür (ÇekK m. 5/7).

Mahkemenin karşılıksız kalan bir çekle ilgili olarak yaptığı yargılama neticesinde, beraat, ceza verilmesine yer olmadığı, davanın düşmesi veya davanın reddine karar vermesi hâlinde, aynı kararda, çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağının kaldırılmasına da karar verir (ÇekK m. 5/9).

Çeke “karşılıksızdır” işlemi yapılmasına sebebiyet veren kişi, mahkûm olduğu cezanın tamamen infaz edildiği tarihten itibaren üç yıl ve her halde yasağın konulduğu tarihten itibaren on yıl geçtikten sonra, hükmü veren mahkemeden çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağının kaldırılmasını isteyebilir.

1.2.6.3.5. Başvurma Hakkını Kaybeden Hâmilin Hakları

Çekin ödenmemesi nedeniyle başvurma hakkını elde eden hâmil, başvurma borçlularından kambiyo ilişkisinden doğan haklarını talep edebilecektir. Başvurma borçlularının kendi rızalarıyla yükümlülüklerini yerine getirmemesi durumunda, hamilin haklarını dava yoluyla ileri sürmesi mümkün olabileceği gibi, icra takibi başlatmasının da önünde bir engel bulunmamaktadır.

Çeki süresinde muhataba ibraz etmeyen²⁴², edip de ödenmeme durumunu tespit ettirmeyen ya da başvurma hakkı doğsa bile zamanaşımına uğrayan hâmil, başvurma hakkını kaybedecektir. Başvurma hakkını yitiren hâmil aşağıdaki imkânlardan faydalanarak alacağına kavuşabilir²⁴³²⁴⁴.

Öncelikle başvurma hakkını kaybeden hamil, asıl borç ilişkisine dayanarak genel mahkemelerde dava açabilir. Ticari senetlerde, düzenleyen ile alacaklı arasında kambiyo ilişkisinden evvel, kural olarak her zaman asıl borç ilişkisi de vardır. Bu nedenle kambiyo senedinin zamanaşımına uğraması hâlinde, bu temel ilişkiye dayanılarak talep ve dava hakkı kullanılabilir. Hâmil zamanaşımına uğramış çeki, bu davalarda delil başlangıcı olarak kullanılabilir²⁴⁵.

Hamil ikinci olarak, TTK m. 732 hükmü uyarınca, sebepsiz zenginleşme davası açabilir²⁴⁶. Ancak bu dava, genel hükümlere göre açılan sebepsiz zenginleşme davasından farklıdır²⁴⁷.

Son olarak, TTK m. 818/1 b. n'nin yaptığı yollama nedeniyle, poliçede karşılığın devrine ilişkin TTK m. 733 hükmü, çekler hakkında da uygulama alanı bulur. Bu sayede başvurma hakkını kaybeden hâmil, bu hüküm kapsamında çek bedelini tahsil edebilir²⁴⁸. Bir başka deyişle, keşidecinin İflâsı ile birlikte, muhatap nezdindeki karşılık kanunen hamile geçer. TTK m. 733/2 hükmü uyarınca keşidecinin çek üzerine koyacağı bir kayıtle da muhatap nezdindeki karşılığın devri sağlanabilir²⁴⁹.

²⁴² Zamanaşımına uğrayan çek, çek vasfını yitirirken, süresinde muhataba ibraz edilmeyen çek, geçerliliğini yitirmez, bkz. Narbay, *Çekten Cayma*, 34.

²⁴³ Başvurma hakkını kaybeden çek hamilinin başvurabileceği hukuki yollar konusunda ayrıntılı bir çalışma için, bkz. Abuzer Kendigelen, "Müracaat Hakkını Kaybeden Çek Hamilinin Başvurabileceği Hukuki Yollar", *Prof. Dr. Hüseyin Ülgen'e Armağan*, İstanbul 2007, 727-740; Öktem, 754 vd..

²⁴⁴ Mukayeseli hukuktaki düzenlemeler için bkz. Yıldız, 341 vd..

²⁴⁵ Y. 13. HD, T. 23.5.2000, E. 2000/4789, K. 2000/5019; Y. 19. HD, T. 22.3.2005, E. 2004/9545, K. 2005/3052 (www.turkhukuk sitesi.com).

²⁴⁶ Yıldız, bu davanın on yıllık zamanaşımına tâbi olduğunu savunurken, *Göle*, bir ve on yıllık zamanaşımı süresinin uygulanması gerektiği görüşündedir, bkz. Yıldız, 327 ve dn. 53; Yargıtay da genel sebepsiz zenginleşme hükümlerinde yer alan zamanaşımı süresinin uygulanmasının uygun olacağını hüküm altına almıştır, bkz. Y. 11. HD, T. 27.11.1984, E. 1984/5921, K. 1984/327 (Kazancı İBB).

²⁴⁷ Ayrıntılı bilgi için bkz. Kendigelen (Ülgen, Helvacı, Kaya), 283, 284; Günay, *Çek Rehberi*, 139.

²⁴⁸ Kendigelen (Ülgen, Helvacı, Kaya), 285; Günay, *Çek Rehberi*, 140.

²⁴⁹ Ayrıntılı bilgi için bkz. Kendigelen (Ülgen, Helvacı, Kaya), 285 vd..

İKİNCİ BÖLÜM

ÇEK ALACAKLARININ KAMBIYO SENETLERİNE MAHSUS HACİZ YOLUYLA TAKİBİ

2.1. ÇEK ALACAKLARININ KAMBIYO SENETLERİNE MAHSUS HACİZ YOLUYLA TAKİBİ HAKKINDA GENEL BİLGİLER

2.1.1. Genel Olarak

Çalışmanın birinci bölümünde hangi belgelerin çek sayılacağı ve çekin türleri tespit edilmiş, ayrıca geçerli bir çekin ödenmesi ile ödenmemesi ve sonuçları incelenmiştir. Çekin ödenmemesinin sonucu olarak, alacağına kavuşmak isteyen hamil kambiyo senetlerine mahsus takip yollarına başvurabilir²⁵⁰.

Kambiyo senetlerine mahsus takip yolları, haciz ve iflâs yolu olmak üzere iki çeşittir. Kanun koyucu her iki yolu da İİK'nın iflâs bölümünde düzenlemiştir (İİK m. 167-176/b). Buna göre, elinde bir kambiyo senedi bulunan alacaklı, alacağının kısmen veya tamamen ödenmemesi durumunda, kambiyo senetlerine mahsus takip yollarına başvurabilir. Hatta kambiyo senedine bağlı alacak rehinle temin edilmiş olsa bile, bu takip yoluna öncelikle başvurulmasının önünde bir engel yoktur (İİK m. 45/3, m. 167). Zira bu durum önce rehne başvurma kuralının bir istisnasını oluşturmaktadır²⁵¹.

Alacaklının elinde bir kambiyo senedi bulunması ve borçlusunun da iflâsa tâbi kişilerden olması halinde, kambiyo senetlerine mahsus iflâs yoluyla takibe başvurabilir²⁵². Elinde kambiyo senedi bulunan alacaklının borçlusu iflâsa tâbi kişilerden olsa bile, alacaklı bu yola başvurmak zorunda değildir. Alacaklının genel haciz yoluyla takip ya da kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takip yoluna başvurulmasının önünde bir engel bulunmamaktadır²⁵³. Elinde bir kambiyo senedi bulunan alacaklının borçlusu

²⁵⁰ Kambiyo senetlerine mahsus takip yolları hakkında detaylı bilgi için bkz. Mevci Ergün, *Kambiyo Senetlerine Özgü Takip Yolları*, Ankara 1989; Adnan Deynekli, *Türk Hukukunda Kambiyo Senetlerine Özgü İflâs Yoluyla Takip* (İflâs), Ankara 2005; Hakan Özkan, *Kambiyo Senetlerine Mahsus Yolla Takip*, İstanbul 2014.

²⁵¹ Bkz. Ali Cem Budak, *İpoteğin Paraya Çevrilmesi Yoluyla Takip*, 3. Tıpkı Basım, İstanbul 2010, 22 vd..

²⁵² Baki Kuru, *İcra ve İflâs Hukuku El Kitabı* (El Kitabı), Tamamen Yeniden Yazılmış ve Genişletilmiş İkinci Baskı, Ankara 2013, 1134; Timuçin Muşul, *İcra ve İflâs Hukuku C. 2* (İcra), Güncellenmiş Genişletilmiş 6. Baskı, Ankara 2013, 1493; Deynekli, *İflâs*, 13-36.

²⁵³ Alacaklı adi iflâs yoluna da başvurabilir, Muşul, *İcra*, 1493; Kuru, *El Kitabı*, 1134.

iflâsa tâbi olsun veya olmasın, alacaklı kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takibe başvurabilir. Ayrıca alacaklının genel haciz yoluyla takibe²⁵⁴ başvurmasının önünde de bir engel bulunmamaktadır²⁵⁵. Ancak ileride görüleceği üzere kambiyo senetlerine mahsus takip yoluna özgü ayrıcalıklar ve kolaylıklar nedeniyle, genel haciz yoluyla takip yerine bu takip yoluna başvurmak daha mantıklıdır²⁵⁶.

Türk Ticaret Kanunu'nda çek, poliçe ve bono olarak düzenlenen kambiyo senetlerinden çalışmamızın konusu olan çeklerin, kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takibini bu bölümde inceleyeceğiz.

Çek ile kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takibe girişmek isteyen alacaklının bu yola başvurabilmesi için alacağının kısmen veya tamamen ödenmemiş olması ve bu ödenmeme durumunun TTK m. 808'de öngörülen ispat vasıtalarından biriyle²⁵⁷ kanıtlanması gerekmektedir.

2.1.2. Kambiyo Senetlerine Mahsus Haciz Yoluyla Takip Edilebilecek Çek Türleri

2.1.2.1. Genel Olarak

Kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takip, sadece çek, poliçe ve bono için öngörülmüş olan bir takip yoludur²⁵⁸. Bu nedenle kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takibin konusunu da sadece bu üç senet oluşturabilir. Çalışmamızda, esas olarak

²⁵⁴ Çekin genel haciz yoluyla takip edilmesi, kambiyo senedinin sağladığı hakları etkilemez, bkz. Reisoğlu, *Çek*, 335; Yargıtay da, çeklerin genel haciz yoluyla takip edilmesi halinde, hamillerine sağladığı hakları değiştirmeyeceğini kabul etmektedir, bkz. Y. 12. HD, T. 20.05.1991, E. 1990/13640, K. 1991/6394 (Legal EHB).

²⁵⁵ Yargıtay'a göre, "alacaklının genel haciz yoluyla takibe giriştikten sonra, bundan vazgeçerek aynı dosya üzerinden kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takibe başvurması kabul edilemez", Y. 12. HD, T. 11.02.1974, E. 1974/188, K. 1974/1212 (Reisoğlu, *Çek*, 335); *Kuru* ise, alacaklının genel haciz yoluyla takibe giriştikten sonra, bundan vazgeçerek aynı dosya üzerinden kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takibe başvurabileceğini savunmaktadır, bkz. Kuru, *El Kitabı*, 815.

²⁵⁶ Üstündağ, 380, 381.

²⁵⁷ TTK m. 808 hükmü: "(1) Zamanında ibraz edilmiş olan çekin ödenmemiş olduğu ve ödememe hâli;

a) Resmî bir belge, "protesto" ile,

b) Muhatap tarafından, ibraz günü de gösterilmek suretiyle, çekin üzerine yazılmış olan tarihli bir beyanla,

c) Bir takas odasının, çek zamanında teslim edildiği hâlde ödenmediğini tespit eden tarihli bir beyanıyla, sabit bulunduğu takdirde hamil; cirantalar, düzenleyen ve diğer çek borçlularına karşı başvurma haklarını kullanabilir." şeklindedir.

²⁵⁸ Kambiyo senetlerine benzeyen senetlere ve diğer kıymetli evraka dayanılarak kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takibe başvurulamaz, bkz. Muşul, *İcra*, 1147, 1148; Kuru, *El Kitabı*, 1134.

çek alacaklarının kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takibi incelenecek olup, diğer senetlere yeri geldikçe değinilecektir.

Kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takibin konusunu kural olarak, TTK m. 780 ve 781'deki şartları ihtiva eden ve süresinde²⁵⁹ muhataba ödenmek üzere ibraz edilen çekler oluşturur. Ancak bu kural her durumda geçerli değildir. Örneğin, taraflar sözleşme ile çekin hangi şartlarda²⁶⁰ ödeneceğini kararlaştırabilirler. Bu durumda çek icra takibine esas alınmamalıdır²⁶¹. Kanunen geçerli ve süresi içinde ibraz edilmesine rağmen, çek bedelinin tevdi edilmiş olması halinde de çek bedeli için icra takibi yapılmamalıdır²⁶².

Kambiyo senedine dayanan takip sonucu anapara ödendikten sonra faiz istenip istenemeyeceği yargılamayı gerektireceğinden, faizler için de kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla icra takibi yapılamaz²⁶³.

2.1.2.2. Geçerli ve Süresinde İbraz Edilen Çek

Çek ile kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takibe başvurabilmek için ilk şart, alacaklının elinde kanunen geçerli ve süresi içinde muhataba ödenmek üzere ibraz edilmiş ve bedeli kısmen veya tamamen ödenmemiş bir çek bulunmasıdır. Böylelikle çek hamilinin keşideci ve çek borçlularına karşı başvurma hakkı da doğmalıdır.

Kanunen geçerli çekten kasıt, TTK'da sayılı zorunlu unsurların hepsini ihtiva eden çeklerdir (TTK m. 780-781). Bu çekin ödenmesi için muhataba²⁶⁴ ibrazı neticesinde, çek bedeli kısmen veya tamamen karşılıksız çıkarsa, hamil alacağına kavuşabilmek için kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takibe başvurulabilir.

²⁵⁹ Süresinde muhataba ibraz edilmeyen çek havale hükmünde olup, hamil keşideciye ve cirantalara karşı müracaat hakkını kaybeder, Y. 12. HD, T. 05.12.2006, E. 2006/19847, K. 2006/22978 (Talih Uyar, Alper Uyar, Cüneyt Uyar, *İcra Hukukunda Kambiyo Senetleri* (Kambiyo Senetleri), Güncelleştirilmiş 4. Baskı, Ankara 2013, 108); Böylelikle çeki süresinde muhataba ibraz etmeyen hamil kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takibe de başvuramaz. Ancak çekin mücbir sebepler yüzünden (TTK m. 811) bankaya ibraz edilememiş olması halinde, örneğin çekin tereke hâkimliğince muhafaza altına alınması nedeniyle, çekin alacaklılara teslim tarihinden itibaren kanuni süresinde bankaya ibraz edilerek, karşılıksız çekin takip konusu yapılabilmesi mümkündür, bkz. Y. 12. HD, T. 22.02.2007, E. 200763, K. 2007/2960 (Uyar, *Kambiyo Senetleri*, 106).

²⁶⁰ Buradaki şart kavramı ödeme koşulları anlamındadır, yoksa çek bedelinin ödenmesini kayda ve şarta bağlamak olarak değerlendirilmemelidir.

²⁶¹ Bkz. Y. 12. HD, T. 06.10.1994, E. 1994/10431, K. 1994/11805 (Reisoğlu, Çek, 338).

²⁶² Bkz. Y. 12. HD, T. 03.05.1994, E. 1994/4685, K. 1994/5820 (Reisoğlu, Çek, 337).

²⁶³ Bkz. Y. 12. HD, T. 13.09.1976, E. 1976/6852, K. 1976/8939 (Legal EHB).

²⁶⁴ Çekin bir takas odasına ibrazı da ödeme için ibraz yerine geçeceğinden, muhataba ibrazla aynı sonuçları doğurur (TTK m. 798).

6728 sayılı Kanunla çekte bulunması gereken zorunlu unsurlara eklenen banka tarafından verilen seri numarası ve karekodun da çekte bulunması gerekir²⁶⁵. Ancak yabancı bankalarca bastırılan çeklerde bu unsurlar aranmayacağından (TTK m. 781/4), yabancı bankalarca bastırılan çeklerde bu unsurlar bulunmasa bile çek geçerliliğini yitirmez ve çek bedeli kısmen veya tamamen karşılıksız çıkarsa, hamil alacağına kavuşabilmek için kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takibe başvurulabilir.

6728 sayılı Kanunla TTK'ya eklenen geçici 11'inci maddesi hükmü nedeniyle, 31.12.2016 tarihinden önce basılan çeklerde çekte bulunması gereken karekod ve bankalarca verilen seri numarası unsurları aranmayacağından, söz konusu tarihten önce basılan çeklerde karekod ve bankalarca verilen seri numarası bulunmasa dahi, hamil kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takibe başvurulabilir²⁶⁶.

2.1.2.3. İleri Keşide Tarihli Çek

Çek Kanunu geçici m. 3/5 hükmü gereği, ileri keşide tarihli bir çekin düzenleme tarihinden evvel muhataba ibraz edilmesi, 31.12.2017 tarihine kadar geçersizdir. Kanun hükmüne göre, muhatap bankanın da kendisine ibraz edilen ileri keşide tarihli bir çekin bedelini ödememesi gerekir. Bu nedenle, 31.12.2017 tarihine kadar üzerinde yazılı keşide tarihinden evvel çeke dayanarak kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takibe de başvurulamaz²⁶⁷.

2018 yılı itibariyle de ÇekK m. 3/8 hükmü uygulama alanı bulacaktır. Yani üzerinde yazılı bulunan keşide tarihinden önce ibraz edilen çekin, karşılığının kısmen

²⁶⁵ Bkz. yuk. Birinci Bölüm, 1.2.4.3.1.6. Banka tarafından verilen seri numarası ve 1.2.4.3.1.7. Karekod.

²⁶⁶ 6728 sayılı Kanunla TTK'ya eklenen geçici m. 11 hükmüne bakıldığında, bankalarca 31.12.2016 tarihinden önce basılan ve bu tarihten önce çek hesabı sahibine verilen bir çekin 2017 yılı itibariyle kullanılması halinde, bu çekin geçerliliği için de seri numarası ve karekod unsurları aranmamalıdır. Zira kanun koyucu söz konusu unsurların 31.12.2016 tarihinden önce basılan çeklerde aranmayacağını ifade etmiş ve çekin kullanım tarihini değil, basım tarihini esas almıştır. Bankalara da ellerinde bulunan çek defterlerini tüketmeleri ve karekodlu çek basımına imkân sağlayacak sistemi oluşturmaları için 31.12.2016 tarihine kadar süre tanımıştır, bkz. 6728 sayılı Kanun, Madde Gerekçeleri. Böylelikle bankalar söz konusu tarihe kadar ellerindeki çek yapraklarını tüketip karekodlu çek basımına imkân sağlayacak sistemi oluşturacak ve bu tarihten itibaren karekod ve seri numarası bulunmayan bir çek yaprağı çek hesabı sahibine verilmeyecektir. Karekod ve seri numarası bulunmayan bir çek yaprağı 31.12.2016 tarihinden sonra çek hesabı sahibine verilse dahi, keşide edilen senet kanuni unsurları taşımadığından bahisle geçerlilik kazanamayacaktır.

²⁶⁷ Ayrıca 31.12.2017 tarihine kadar, çek üzerinde yazılı keşide gününden evvel ihtiyati haciz de istenemez, bkz. Seza Reisoğlu, "(5941 Sayılı) Yeni Çek Kanunu ve Başlıca Uygulama Sorunları (Sorunlar)", *Bankacılar Dergisi*, 2011, S. 76, 31.

veya tamamen bulunması hâlinde, bu karşılık muhatap tarafından ödenecektir. Ancak bu çekle ilgili olarak da hukukî takip yapılamaz²⁶⁸.

İleri düzenleme tarihli bir çekin icra takibi konusu olabilmesi için çekin üzerinde bulunan keşide tarihine göre kanuni ibraz süresi içinde muhatap bankaya ibraz edilmesi ve “*karşılıksızdır*” işlemine tabi tutulması gerekmektedir²⁶⁹.

Netice itibariyle, ileri keşide tarihli bir çek, senet üzerinde yazılı keşide gününden evvel muhatap bankaya ödenmek üzere ibraz edilirse, karşılığı kısmen veya tamamen bulunmasa dâhi takip konusu yapılamaz. Böyle bir çekin takip konusu yapılabilmesi için, üzerinde yazılı keşide tarihine göre muhatap bankaya ibraz edilmesi ve “*karşılıksızdır*” işlemine tabi tutulması gerekir.

2.1.2.4. Üzerinde İhtiyati Tedbir Bulunan Çek

Kanuni zorunlu unsurların hepsini ihtiva eden ve kanuni süresi içinde ödenmek üzere muhatap bankaya ibraz edilen çekin üzerinde ihtiyati tedbir kararı bulunması halinde, muhatap banka bu durumu, ibraz tarihini ve karşılığın bulunup bulunmadığını çekin arka yüzüne yazarak, çeki hamile²⁷⁰ iade eder. Muhatap banka bu durumda hamile ödeme yapamaz²⁷¹.

Kanuni zorunlu unsurların tamamını ihtiva eden bir çeki elinde bulunduran hamil, kanuni süresi içinde ödenmek üzere muhatap bankaya ibraz ettiği halde, ihtiyati tedbir kararı nedeniyle çek bedelini tahsil edememişse, bu çekle icra takibi başlatmasının önünde hukuki bir engel bulunmamaktadır. Hatta hamilin keşideci veya cirantalar hakkında icra takibi başlatabilmesi için çekin herhangi bir nedenle ödenmemesi yeterlidir²⁷². Çekin karşılıksız olması, çek hesabı üzerinde rehin veya ihtiyati haciz bulunması gibi nedenlerle de çek bedelinin ödenmemesi halinde, hamilin elindeki çek ile icra takibi başlatması mümkündür.

²⁶⁸ Bkz. Narbay, *Değerlendirme*, 95.

²⁶⁹ Bkz. Narbay, *Değerlendirme*, 95.

²⁷⁰ Yargıtay, “çek üzerinde ihtiyati tedbir veya ödeme yasağı bulunsa dâhi, çekin kanuni süresi içinde ödenmek üzere muhataba ibraz edilmesi gerektiği, aksi halde başvurma hakkının düşeceği”ni kabul etmektedir, bkz. Y. 12. HD, T. 04.03.1992, E. 1992/1863, K. 1992/2451; Y. 12. HD, T. 26.04.1995, E. 1995/6540, K. 1995/6536 (Reisoğlu, *Çek*, 271).

²⁷¹ Uygulamada sıklıkla çek kim tarafından ibraz edilirse edilsin (iyiniyetli hamiller dâhil), ödenmemesi şeklinde karar verilmektedir. Bu durumun yasaya aykırı olduğu eleştirisi için bkz. Reisoğlu, *Çek*, 270 vd..

²⁷² Bkz. Reisoğlu, *Çek*, 341; Narbay, *Çekten Cayma*, 106; Uyar, *Kambiyo Senetleri*, 137.

Yargıtay da, mahkemece verilen ihtiyati tedbir kararının çek hamilinin icra takibi yapmasını engellemeyeceğini kabul etmektedir. Nitekim Yargıtay'ın bir kararında²⁷³, *“Mevcut bir icra takibinin durdurulmasına ilişkin bir tedbir kararı verilmediğine göre, hamilin icra takibi yapmasına yasal bir engel bulunmamaktadır”* ifadelerine yer verilmiştir.

Mahkemece çekin muhatap bankaya ibrazını²⁷⁴ veya icra yoluyla takibini engelleyici bir ihtiyati tedbir kararı verilmesi halinde ise, senedin icra takibine konu olması fiilen imkânsızlaşır. Bu nedenle, bu tür bir ihtiyati tedbir kararı neticesinde, çek ile icra takibi başlatılamaz. Bu durumda, üzerinde ihtiyati tedbir bulunan çekin icra yoluyla takibini başlatabilmek için, ihtiyati tedbir kararının kaldırılması gerekir.

Sonuç olarak, geçerli ve süresinde ödenmek üzere muhataba ibraz edilen çekin ödenmemesine ilişkin verilen ihtiyati tedbir kararı, hamilin bu çek ile kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takibe başvurmaya engel teşkil etmez. Yani mahkemece verilen ihtiyati tedbir kararı, çekin muhatap banka tarafından hamile ödenmesini engeller, ancak hamilin bu çek ile kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takibe girişmesi mümkün olur. Mahkemece verilen ihtiyati tedbir kararının, çekin icra yoluyla takibini veya muhatap bankaya ibrazını önleyici nitelikte olması durumunda ise, bu çekle birlikte kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takibe başvurulamaz.

2.1.2.5. Cayılmış Çek

Çekten cayma, çekin hamil tarafından kanuni ibraz süresinden sonra muhataba ibraz edilmesi hâlinde çekin ödenmemesi, çekten vazgeçildiği hususunun keşideci tarafından muhataba bildirilmesidir²⁷⁵. Bir başka deyişle, keşidecinin muhataba verdiği ödeme yetkisini geri almasıdır²⁷⁶. Ödeme yetkisinin geri alınması ibraz süresi geçtikten sonra mümkündür. İbraz süresi içinde yapılan cayma beyanı da ibraz süresi geçtikten sonra hüküm ifade eder (TTK m. 799/1).

²⁷³ Y. 12. HD, T. 06.10.1997, E. 1997/9474, K. 1997/16045 (Reisoğlu, Çek, 341).

²⁷⁴ “Böyle bir karar hukuka aykırı olur”, bkz. Reisoğlu, Çek, 341.

²⁷⁵ Cayma, hukuki niteliği itibarıyla bozucu yenilik doğuran ve tek taraflı bir hukuki işlemdir, bkz. Pulaşlı, 327.

²⁷⁶ Kendigelen (Ülgen, Helvacı, Kaya), 275.

Geçerli ve tedavülde bulunan bir çekin ödenmesinin engellenmesi çekten cayma ile mümkündür. Hamil, elindeki çeki kanuni süresi içinde ödenmek üzere muhatap bankaya ibraz etmezse, kambiyo hukukundan doğan talep haklarını kaybeder.

Çekten cayma beyanı icra takibinde bulunmaya ve mahkemelerde alacak davası açmaya engel teşkil etmez²⁷⁷. Ancak kanuni ibraz süresi içinde muhataba ibraz edilmeyen çekin daha sonra muhataba ibraz edilmesi durumunda, çek hesabında karşılık bulunmadığından bahisle karşılıksızdır işlemi yapılamayacağından, bu çek ile kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takibe başvurulamaz.

Netice itibariyle, kanuni zorunlu unsurların tamamını ihtiva eden ancak kanuni ibraz süresi içinde muhataba ibraz edilmeyen çek ile kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takibe başvurulamaz. Söz konusu çekten cayılmamış olması halinde ise, TTK m. 799/2 hükmü gereği, çek muhataba kanuni süresinden sonra ibraz edilirse, muhatabın çek bedelini ödeyip ödememe konusunda bir serbestisi vardır²⁷⁸. Ancak bu halde de, çek bedeli ödenmemiş olsa dahi, karşılıksızdır işlemine tabi tutulamayacağından, kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takibe girilemez. Hamilin temel ilişkiye dayalı takip ve dava hakkı saklıdır.

Çekten cayılmış olsa dahi, kanuni ibraz süresi içinde çek ödenmek üzere muhatap bankaya ibraz edilmişse ve çek bedeli kısmen veya tamamen ödenmemişse, alacaklının bu çekle birlikte kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takibe başvurmalarının önünde bir engel bulunmamaktadır²⁷⁹.

2.1.2.6. Bedeli Yabancı Para Olan Çek

Çekin konusunu belli bir paranın ödenmesi oluşturmaktadır. Bir senedin çek vasfını kazanabilmesi için kayıtsız ve şartsız bir bedelin havalesini içermesi gerekir. Bu bedel Türk parası olabileceği gibi, açıkça belirtilmek kaydıyla yabancı bir para birimi de olabilir (TTK m. 802). Yani çekin ihtiva ettiği alacak, yabancı para alacağı olabilir²⁸⁰.

²⁷⁷ Uyar, *Kambiyo Senetleri*, 138.

²⁷⁸ Narbay, *Çekten Cayma*, 64 vd..

²⁷⁹ Uyar, *Kambiyo Senetleri*, 138.

²⁸⁰ Yabancı para kavramı konusunda detaylı bilgi için bkz. Ahmet Nar, *Yabancı Para İpoteği*, Ankara 2009, 21 vd.; Baygın, 31 vd.; Nar, 23; Volkan Uysal, *Yabancı Para İpoteği* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Bahçeşehir Üniversitesi SBE, İstanbul 2011, 4 vd..

İlamsız icra yolunun bir türü olan kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takibe başvurunun temel nedeni, kambiyo senedinin içerdiği hakkın, yani para alacağının tahsilinin sağlanmasıdır. Böylelikle çekin kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takibe konu edilmesindeki amaç, içerdiği para alacağının tahsilidir. Bu para Türk parası alacağı olabileceği gibi, yabancı para alacağı da olabilir.

İlamsız icra sistemimizde, takip edilen para alacağı, özel hukuktan doğan para alacaklarıdır. Buradaki para alacağından kasıt ise, Türk parasıdır (İİK m. 58/3). Alacaklının yabancı para alacağı için, doğrudan ilamsız icra takibi yapması mümkün değildir. Bu durum kamu düzenine ilişkindir²⁸¹. Alacaklının alacağı yabancı para ise, bu parayı Türk parasına çevirmeli²⁸² ve Türk parası üzerinden takip talebinde bulunmalıdır. Zira İİK m. 58/3 hükmü emredici niteliktedir²⁸³.

İcra İflâs Kanunu m. 58/3 hükmü 17.07.2003 tarihli 4949 sayılı Kanun ile değiştirilmeden önce, yabancı para alacağının takip talebinde nasıl isteneceği konusunda uygulamada tereddütler bulunmaktaydı. Hatta Yargıtay'ın bir kararında karşı görüş olarak, yabancı para alacakları hakkında ilamsız icra takibi yapılamayacağı dahi savunulmuştu²⁸⁴.

İcra İflâs Kanunu m. 58/3 hükmünün kabul edilen şekliyle, yabancı para alacaklarının takip talebinde nasıl isteneceği konusundaki tereddütler, uygulamadaki kararlar da göz önünde bulundurularak giderilmiştir²⁸⁵. Böylelikle İİK m. 58/3 hükmü ile TTK m. 802/1 ve BK m. 99/3 hükmü arasında da uyumluluk sağlanmıştır.

İcra İflâs Kanunu m. 58/3 hükmüne göre, alacak veya teminat yabancı bir para ise, alacaklı takip talebinde²⁸⁶, alacağı hangi tarihteki kur üzerinden talep ettiğini ve faiz²⁸⁷

²⁸¹ Bkz. Y. 12. HD, T. 22.01.2007, E. 2006/23259, K. 2007/648 (www.turkhukuksitesi.com); Hakan Pekcanitez, *Medeni Usul ve İcra İflâs Hukukunda Yabancı Para Alacaklarının Tahsili* (Yabancı Para Alacağı), Genişletilmiş ve Yeniden Gözden Geçirilmiş 3. Bası, Ankara 1998, 153.

²⁸² Yabancı paranın ülke parasına çevrilme nedeni konusunda bkz. Pekcanitez, *Yabancı Para Alacağı*, 159 vd..

²⁸³ Pekcanitez, *Yabancı Para Alacağı*, 148.

²⁸⁴ Bkz. Y. 19. HD, T. 02.06.1994, E. 1993/5798, K. 1994/5608 (Legal EHB).

²⁸⁵ Bkz. 4949 sayılı Kanun, 12. Madde Gereçesi.

²⁸⁶ Alacaklı takip talebinde yabancı para alacağını ülke parasına çevirmekle beraber, gönderilen ödeme emrinde yabancı paranın karşılığı Türk parasına çevrilmemişse, bu ödeme emrinin iptali gerekir, bkz. Pekcanitez, *Yabancı Para Alacağı*, 155; ayrıca bkz. Y. HGK, T. 12.05.1999, E. 1999/12-271, K. 1999/301 (Kuru, *El Kitabı*, 211, dn. 89).

²⁸⁷ Bu durumda alacaklı vade tarihinden takip tarihine kadar yabancı para faizi, takip tarihinden itibaren ise Türk parası olarak faiz isteyebilir, bkz. Y. HGK, T. 18.12.2002, 12/1058-1064 (YKD, 2004, S. 1, 33-36); Yabancı para alacağına uygulanacak faiz de 3095 Sayılı Kanunun 4/a maddesine göre belirlenir.

isteyip istemediğini bildirmek zorundadır. Bu nedenle, alacaklı yabancı para alacağı için takip talebinde bulunurken, bu alacağı Türk parası olarak gösterecek, ancak dilerse vade günündeki, dilerse de fiili ödeme günündeki Türk parası karşılığını talep edebilecektir. Yargıtay, yabancı para alacağının takip talebinde bulunurken Türk parası olarak gösterilmesinin nedenini, harca esas değer belirlenmesi için gereklilik olarak kabul etmektedir²⁸⁸.

İcra İflâs Kanunu m. 170/b hükmü gereği, genel haciz yoluyla takibe uygulanacak olan İİK m. 58 hükümleri, kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takibe de uygulanacaktır. Bu nedenle, elindeki yabancı bir para alacağını içeren çek ile kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takibe başvurmak isteyen alacaklı, öncelikle yabancı para alacağını Türk parasına çevirmeli ve Türk parası üzerinden takip talebinde bulunmalıdır.

Çekte yazılı olan yabancı para alacağının tahsili amacıyla kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takibe başvuran alacaklı, takip talebinde yabancı para olarak gösterilen bedelin karşılığı Türk parasını gösterdikten sonra, yabancı paranın dilerse vade günündeki dilerse de fiili ödeme günündeki karşılığının ödenmesini de talebine eklemelidir.

Burada değinilmesi gereken başka bir konu ise, bedeli yabancı para olarak gösterilen ve aynen ödeme kaydı taşıyan çeklerin durumudur. TTK m. 802/3 hükmü gereği, keşideci aynen ödemeyi şart koşmuş ise, rayiç değer uygulaması söz konusu olmaz. Bu halde, çek bedelinin mutlaka çekte gösterilen yabancı para ile ödenmesi gerekir²⁸⁹. Ancak aynen ödeme kaydı taşıyan çekteki yabancı para alacağının ödenmemesi durumunda ne olacaktır? Alacaklı alacağına kavuşmak için icra takibi başlatabilir mi? Eğer başlatabilirse, bu takip hangi ülke parası üzerinden olmalıdır?

Gerek İİK’da gerekse TTK’da konuya ilişkin açık bir düzenleme bulunmamaktadır. Aynen ödeme kaydını içeren bir çekin karşılığı çek hesabında yoksa muhatap banka,

²⁸⁸ Y. 12. HD, T. 29.12.1994, E. 1994/6782, K. 1994/17041 (İBD, Haziran 1997, 421).

²⁸⁹ Muhatap bankanın yabancı para üzerinden yazılmış çekin gösterdiği meblağı lehtara veya hamile ödeyebilmesi için o banka nezdinde çek çekenin o yabancı para cinsinden mevduatı bulunması ve karşılığının bulunması gerekir, bkz. Ömer Camcı, *Yabancı Para Borcu Dava ve Takipleri*, 2. Baskı, İstanbul 1999, 68, 69; bu tür yabancı para borçları “yalın olmayan yabancı para borçları”, “efektif yabancı para borçları” veya “yabancı parayla ödenecek borç” olarak adlandırılmaktadır, Baygın, 52; Uysal, 13.

çekin arkasına karşılıksızdır kaydını düşer. Doktrinde²⁹⁰, Türk Lirası hesaba aynen ödeme kaydını içeren çek keşide edilirse, hamilin kabulü halinde²⁹¹, yabancı para karşılığı olan Türk Lirasının ödenebileceği kabul edilmektedir. Hamil yabancı paranın Türk Lirası karşılığını kabul etmezse, bankanın çeke “*karşılıksızdır*” kaydını düşerek, çeki hamile iade etmesi gerekir.

Aynen ödeme kaydını taşıyan çekin keşide edildiği çek hesabında yeteri kadar veya hiç karşılığın bulunmaması ya da Türk Lirası karşılığı bulunup da hamil tarafından kabul edilmemesi durumunda çek “*karşılıksızdır*” işlemine tabi tutularak, hamile iade edilir. Bu durumda hamilin elindeki çek ile kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takibe başvurusu mümkündür. Ancak bu halde, İİK m. 58/3 hükmünün emredici niteliği karşısında hamil, alacağını yabancı para olarak değil, vade veya fiili ödeme günündeki Türk Lirası karşılığı olarak talep edebilir²⁹².

Aynen ödeme kaydını taşıyan çekin hamili çek bedelinin ödenmemesi durumunda, İİK m. 58/3 hükmünün emrediciliği nedeniyle, alacağının Türk Lirasını karşılığını tahsil edebilmek için kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takibe başvurabilir. Ancak hamilin kendisine yabancı paranın Türk Lirası olarak karşılığının ödenmesi teklif edildikten sonra bu talebi reddederek, çekin karşılıksızdır işlemine tabi tutulmasına neden olması ve daha sonra yabancı paranın Türk Lirası olarak karşılığını tahsil edebilmek için icra takibine girişmesinin kötü niyetli uygulamalara neden olabileceği söylenebilir. Zira alacaklının ilk etapta alacağını Türk parası olarak tahsil edebilme imkânı vardır. Ancak sırf borçluya cezai ve idari yaptırımlar uygulanması amacıyla çeke karşılıksızdır işlemi uygulayıp, daha sonra alacağını Türk parası olarak tahsil edebilmek için takip başlatması mümkün olabilir.

²⁹⁰ Bkz. Reisoğlu, *Çek*, 61; Pekcanitez, *Yabancı Para Alacağı*, 152; Ahmet Battal, “Yabancı Para Üzerinden Düzenlenen ve Aynen Ödeme Kaydı İçeren Çeklerin Tahsili Konusundaki Çeşitli İhtimallerin İncelenmesi”, *İÜHFM*, 1998, C. 56, S. 1-4, 226 vd..

²⁹¹ Bu durumda muhatabın Türk Lirası karşılığı ödeme teklif etmesi de zaruri değildir. Muhatap çek hesabında yeteri kadar yabancı para bulunmaması halinde dilerse doğrudan karşılıksızdır işlemini gerçekleştirebilecektir. Hatta muhatabın bu işlemi neticesinde ne hamile, ne de keşideciye karşı bir sorumluluğu doğmaz, bkz. Reisoğlu, *Çek*, 104.

²⁹² Yargıtay’ın bir kararında da, “*Yabancı para alacağı bir kambiyo senedine bağlanmışsa, ilke olarak kambiyo senedinde aynen ödeme şartı bulunsun veya bulunmasın, yabancı para alacaklısı alacağının vadesinde ödenmemesi halinde, vade veya fiili ödeme tarihindeki kur üzerinden ödenmesini talep edebilecektir*” ifadelerine yer verilmiştir, bkz. Y. HGK, T. 10.04.2013, E. 2012/12-1072, K. 2013/496 (www.turkhukuk sitesi.com).

2.1.2.7. Teminat Olarak Verilen Çek

Çek üzerinde yazılı bedelin ödenmesi için yapılan havalenin, kayda ve şarta bağlanmaması gerekir. Çek bedelinin ödenmesi için yapılan havale kayda veya şarta bağlanırsa, senet çek vasfını yitirmektedir. Ancak çekin teminat olarak verilmesi mümkündür.

Çekin üzerinde neyin teminatı olarak verildiği gösterilmediği sürece, “*teminat çekidir*” gibi bir ifadeyi taşıyan çek geçerlidir²⁹³. Bu kayıt, çeki geçersiz kılmadığı gibi, keşideci ile lehtar arasındaki temel ilişkide ileri sürülebilecek şahsi def’i niteliğindedir²⁹⁴.

Çekin bir borç ilişkisinin teminatı olarak verildiği, taraflar arasındaki ayrı bir sözleşmede de belirtilmiş olabilir. Bu durumda da, çekin geçerliliği etkilenmemektedir²⁹⁵. Ancak ister “*teminat çekidir*” veya benzeri bir kaydı taşıyan çek olsun, ister çekin teminat çeki olarak verildiği ayrı bir sözleşmeden anlaşılsın, her iki halde de çekin ödenip ödenmeyeceği yargılamayı gerektirir.

Çekte muayyen bir bedelin ödenmesi için havalenin kayda veya şarta bağlandığı taraflar arasındaki başka bir sözleşmeden anlaşılıyorsa veya çek üzerinde teminat çeki olduğu belirtilmişse, çek bedelinin tahsili yargılamayı gerektireceğinden, bu çek kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takibe konu edilemez²⁹⁶.

Teminat olarak verilen çekin kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takibe konu edilmesi halinde, çekin teminat olarak verildiği kanıtlanırsa, borçlunun itirazı²⁹⁷ üzerine takibin iptaline karar verilir.

Teminat olarak verilen çekin ciro edilmesi durumunda, cirantanın bu çek ile kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takibe girişmesi mümkündür. Zira çekin

²⁹³ Bkz. Y. 10. CD, T. 15.07.1992, E. 1992/6186, K. 1992/8327 (www.kanunum.com).

²⁹⁴ Reisoğlu, *Çek*, 86.

²⁹⁵ Y. 12. HD, T. 09.11.1999, E. 1999/13441, K. 1999/13807 (Yasa Hukuk Dergisi, Mart 2000, 430).

²⁹⁶ Bkz. Y. 12. HD, T. 21.12.2003, E. 2003/27908, K. 2003/624; Y. 12. HD, T. 06.03.2000, E. 2000/2943, K. 2000/3812 (Uyar, *Kambiyo Senetleri*, 58, dn. 13).

²⁹⁷ Zira bu durumda icra müdürü, çekin teminat olarak verilip verilmediğini tespit edemez. İcra müdürünün yargılama yetkisi bulunmadığından, çekin teminat olarak verilip verilmediğini araştırarak takip talebini reddetmesi ve dolayısıyla şikâyet yoluna başvurulması mümkün değildir.

teminat olarak verildiği, keşideci ile lehtar arasındaki temel ilişkide ileri sürülebilecek şahsi def'i²⁹⁸ niteliğinde olup, cirantaya karşı ileri sürülemez.

2.1.2.8. Kambiyo Senetlerine Mahsus Haciz Yoluyla Takip Konusu Yapılamayacak Çek Türü: Zamanaşımına Uğramış Çek

Daha önce belirtildiği üzere²⁹⁹, hâminin cirantalarla düzenleyene ve diğer çek borçlularına karşı sahip olduğu başvurma hakları, ibraz süresinin bitiminden itibaren üç yıl geçmekle; çek borçlularından birinin diğerine karşı sahip olduğu başvurma hakları ise bu çek borçlusunun çeki ödediği veya çekin dava yolu ile kendisine karşı ileri sürüldüğü tarihten itibaren üç yıl geçmekle zamanaşımına uğrar³⁰⁰. Söz konusu sürelerin geçmesiyle birlikte, çek de zamanaşımına uğramış olur.

Zamanaşımına uğrayan çek kambiyo senedi vasfını yitireceğinden³⁰¹, kambiyo hukukundan kaynaklanan haklar da artık kullanılamaz. Bu nedenle, zamanaşımına uğrayan çek ile kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takibe başvurulamaz. Söz konusu senetle kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takip talebinde bulunulsa dâhi, icra müdürü kambiyo senedi vasfını re'sen incelemekle yükümlü olduğundan (İİK m. 168), bu talebi reddedilir³⁰². Aksi halde, borçlu senedin çek vasfında olmadığından bahisle icra mahkemesine şikâyetle bulunabilir.

Sonuç olarak, bir senedin çek vasfını kazanabilmesi için kanunda sayılı tüm zorunlu unsurları taşıması ve süresinde muhataba ödenmek üzere ibraz edilmesi durumunda dâhi, eğer senet zamanaşımına uğramış ise, bu senetle kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takibe başvurulamaz.

²⁹⁸ Yargıtay bir kararında çekin teminat olarak verildiği def'inin, mutlak def'i niteliğinde olduğunu kabul etmiştir, bkz. Y. 15. HD, T. 27.04.1992, E. 1992/2109, K. 1992/2222 (Legal EHB); kararın eleştirisi için bkz. Reisoğlu, *Çek*, 86, 87.

²⁹⁹ Bkz. yuk. Birinci Bölüm, 1.2.6.3.3. Zamanaşımı.

³⁰⁰ Çekte zamanaşımı süresinin başlangıcı konusunda bkz. Menderes Uslu, *Kambiyo Senetlerinde Zamanaşımı*, Ankara 2006, 139 vd..

³⁰¹ Bkz. yuk. İkinci Bölüm, 1.2.6.3.3. Zamanaşımı.

³⁰² Bkz. aşağı. İkinci Bölüm, 2.2.2.4.2. Şikâyet.

2.1.3. Takibin Alacaklısı

2.1.3.1. Genel Olarak

Çeke dayanılarak başlatılacak olan kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takibin alacaklısı, çeki elinde bulunduran yetkili hamildir³⁰³.

Kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takibe çeki elinde bulunduran son hamil veya çek bedelini ödeyen cirantalar başvurabilir. Kambiyo senedinin bedelini ödemiş olan aval verenlerin de, lehine aval vermiş olduğu kişiye veya o kişiye karşı kambiyo senedi nedeniyle sorumlu olan kişilere karşı, kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takibe başvurması mümkündür.

Kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla icra takibine başvurduktan sonra, alacaklının alacağını temlik etmesi de mümkündür. Böyle bir durumda, alacağı temlik alan kişi, icra takibine alacaklı sıfatıyla³⁰⁴ kaldığı yerden devam edebilir³⁰⁵. Örneğin borçlunun mallarının haczinden sonra alacağı temlik alan yeni alacaklı, hacizli malların satışını talep edebilir. Ancak alacağın devri durumunun icra dosyasına bildirilmesi gerekir. İcra müdürü alacağın devredilip devredilmediğini re'sen araştıramaz³⁰⁶.

Çeke dayalı olarak başlatılan kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takip yolunda, takip alacaklısının ölümü halinde, alacaklı sıfatı mirası kabul etmiş mirasçılara geçer. Zira mirasın açılmasıyla birlikte, miras bırakanın şahsa bağlı hakları haricindeki bütün hak ve borçları mirasçılara geçer³⁰⁷. Böyle bir durumda mirasçılar zorunlu takip

³⁰³ Kuru, *El Kitabı*, 763, 765; Ömer Ulukapı, *İcra ve İflâs Hukuku (İcra)*, Konya 2015, 213; “kambiyo senedinin yetkili hamili olmayan kişi, kambiyo senetlerine mahsus özel yolla icra takibi yapamaz”, Y. HGK, T. 26.12.1990, E. 1990/12-579, K. 1990/658 (www.turkhukuksitesi.com); Yargıtay bir kararında “kambiyo takibi yapabilmek için yetkili hamil olmanın yeterli olduğuna, haklı hamil olmanın gerekli olmadığına” hükmetmiştir, bkz. Y. 12. HD, T. 17.01.2012, E. 2011/13425, K. 2012/611 (Uyar, *Kambiyo Senetleri*, 771).

³⁰⁴ Zira gerçekten alacaklı olmayan bir kişi tarafından takibe devam edilmesi mümkün değildir. Aksi halde borçlunun itiraz veya şikâyet kurumuna başvurması söz konusu olur.

³⁰⁵ “Alacağın temliki borçlunun hukuki durumunda bir değişiklik yaratmaz”, bkz. Y. 12. HD, T. 14.02.2012, E. 2011/17096, K. 2012/3513 (Uyar, *Kambiyo Senetleri*, 53).

³⁰⁶ Ramazan Arslan, Ejder Yılmaz, Sema Taşpınar Ayvaz, *Medeni Usul Hukuku*, Ankara 2016, 260.

³⁰⁷ Mustafa Dural, Turgut Öz, *Türk Özel Hukuku, C. 4 Miras Hukuku*, İstanbul 2015, 8; O. Gökhan Antalya, *Miras Hukuku*, İstanbul 2015, 33.

arkadaşı olarak birlikte³⁰⁸ kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takibe başvurulabilir³⁰⁹.

Çek bedelini ödeyen ve çekin hamili ile aralarındaki temel ilişkiye dayanarak ona rücu etmek isteyen keşidecinin, kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takibe başvurması mümkün değildir. Aynı şekilde, çek bedelini ödeyen muhatap bankanın keşideci aleyhine kambiyo hukukuna dayanarak talepte bulunması, dolayısıyla kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takibe başvurulması da mümkün değildir. Bu durumlarda, çek bedelini ödeyen keşidecinin veya muhatap bankanın borçlularıyla arasındaki hukuki ilişkiden kaynaklanan alacaklarını, dava ya da genel haciz yoluyla takip etmesi gerekir³¹⁰.

Araya girme suretiyle ödeme, bono ve poliçede mümkün olup, çekte mümkün olmadığından, araya girme suretiyle ödeme yapan kişinin takip hakkı da bulunmamaktadır. Zira çeke uygulanacak poliçe hükümlerine atıf yapan TTK m. 818'de araya girme suretiyle ödemeye ilişkin hükümlere (TTK m. 738-742) yollama yapılmamıştır³¹¹.

2.1.3.2. Son Hamil

Çek ile kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takibe başvurabilmek için, o çekin yetkili hamili olmak gereklidir. Yetkili hamil, hakkı müteselsil ve birbirine bağlı cirolardan anlaşılan son hamildir (TTK m. 790).

Takibe dayanak çekin ciro ile devredilmemiş olması halinde yetkili hamil, senedin lehtarı yani ilk hamildir³¹². Kambiyo senedinin lehtarı tarafından ciro ile devredilmesi

³⁰⁸ Hakan Pekcanitez, Oğuz Atalay, Meral Özkan Sungurtekin, Muhammet Özekes, *İcra ve İflâs Hukuku*, Ankara, 2015, 125; Mehmet Kamil Yıldırım, Nevhis Yıldırım Deren, *İcra ve İflâs Hukuku*, 6. Baskı, İstanbul 2015, 16; “Alacağın zamanaşımına uğramak üzere olması gibi acele durumlarda, mirasçılardan tümü yerine biri ya da birkaçı da icraya başvurarak takip talebinde bulunabilir. Bu gibi durumlarda, daha sonra diğer mirasçıların da takibi onayladıklarını bildirmeleri yani yapılan takip talebine katıldıklarını, bildirmeleri gerekmektedir”, bkz. Talih Uyar, “Takip Talebinin Genel İçeriği (Takip Talebi)”, *TBB Dergisi*, 2001/1, 117, 118.

³⁰⁹ Buse Dişel, *İcra Hukukunda Takip Arkadaşlığı*, İstanbul 2014, 71 vd.; Uyar, *Takip Talebi*, 117 vd..

³¹⁰ Uyar, *Kambiyo Senetleri*, 105; Ergün, 34.

³¹¹ Mehmet Helvacı, “Kambiyo Senetlerine Özgü Takip Yolları (Takip Yolları)”, *İÜHFM*, 2013, C. 71, S. 2, 177.

³¹² Kuru, *El Kitabı*, 763; Muşul, *İcra*, 1151.

durumunda yetkili hamil, hakkı müteselsil ve birbirine bağlı cirolardan anlaşılan lehine son ciro yapılan yani son hamildir³¹³ (TTK m. 686, 778, 790).

Hamilin çeki hangi ciro türüne göre devraldığı kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takibe başvurabilmek için önem arz eder.

Çek son hamile temlik cirosu ile ciro edilmişse, son hamil ister asıl çek borçluları isterse müracaat borçluları olsun, çek borçlularının tümü hakkında kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takibe başvurulabilir.

Çek son hamile tahsil cirosu ile ciro edilmişse, son hamil çeki kendisine ciro eden dışındaki çek borçlularının tümü hakkında kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takibe başvurulabilir. Tahsil cirosu ile senedi ciro eden kişi de, senedi ciro ettiği kişinin senedi kendisine geri ciro etmesine gerek olmaksızın, kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takibe başvurulabilir³¹⁴.

Çekin son hamile rehin cirosu ile ciro edilmesi durumunda ise, rehin cirosu ile çeki elinde bulunduran hamilin kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takibe başvuramayacağı kabul edilmektedir. Doktrinde, TTK m. 818 hükmünde poliçeye ilişkin rehin cirosu başlıklı TTK m. 689 hükmüne atıf yapılmadığından, çeki elinde bulunduran hamilin takip hakkı bulunmadığı sonucuna varılmaktadır³¹⁵.

Diğer kambiyo senetlerinden farklı olarak, çekin hamile yazılı olarak düzenlenmesi mümkündür. Hamile yazılı bir çekin devri için de çekin teslimi gerekli ve yeterlidir. Bu durumda yetkili hamil, TTK m. 789 vd. hükümlerine göre tespit edilir³¹⁶.

Kambiyo senedinin son hamilinin keşideci olması da mümkündür. Bu halde alacaklı ve borçlu sıfatları birleşmiş olur. Kambiyo senedinin son hamili keşideci ise, alacaklı ve borçlu sıfatları birleşmesine rağmen borç sona ermez (TBK m. 135/3), senet üzerindeki hak devam eder. Senet keşidecinin elinde bulunduğu sürece kambiyo hukukuna ilişkin haklar da ileri sürülemez. Ancak senedin daha sonra tekrar tedavüle

³¹³ Kuru, *El Kitabı*, 764; Muşul, *İcra*, 1151.

³¹⁴ Helvacı (Ülgen, Kendigelen, Kaya), 314; Muşul, *İcra*, 1158.

³¹⁵ Kuru, *El Kitabı*, 765; Kalpsüz (Erem, Çelebican), 82; Uyar, *Kambiyo Senetleri*, 105; Karayalçın, 286; Lerzan Yılmaz, *Cirosu Yasaklanmış Çek* (Çek), Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi 10. Yıl Armağanı, İstanbul 1993, 140.

³¹⁶ “Tüzel kişiliği bulunmayan firma adına düzenlenen çekin, firma adı yazılarak başkasına ciro edilmiş olması halinde, çek hamiline yazılmış sayılacağından, takip dayanağı çekin kambiyo senedi niteliği bu işlemle etkilenmez”, bkz. Y. 12 HD, T. 21.12.2006, E. 2006/21062, K. 2006/24374 (www.kanunum.com).

çıkarılması mümkündür³¹⁷. Bu nedenle keşidecinin son hamil olarak kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takibe başvurusu mümkün değildir.

2.1.3.3. Çek Bedelini Ödeyen Ciranta

Müracaat borçlusu olarak cirantalar da çek bedelini yetkili hamile ödemek zorunda kalabilir. Bu durumda çek bedelini ödeyen ciranta yetkili hamil haline gelir. Çek bedelini ödeyen ciranta kendisinden önce gelen borçlulara karşı kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takibe başvurabilir.

Cirantanın çeki hangi ciro türüne göre devraldığı kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takibe başvurabilmek için önem arz eder.

Çek, çek bedelini ödeyen cirantaya temlik cirosu ile ciro edilmişse, çek bedelini ödeyen ciranta asıl çek borçluları ile kendisinden önce gelen diğer çek borçlularını kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takip edebilir³¹⁸.

Çek, cirantaya çek bedelinin tahsili amacıyla tahsil cirosu ile ciro edilmişse, çeki tahsil cirosuyla devralan ciranta, kendisine tahsil cirosu yapan ciranta dışındaki asıl çek borçluları ile kendisinden önce gelen diğer çek borçlularını kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takip edebilir³¹⁹.

Police hükümlerine atıf yapan TTK m. 818 hükmünde policeye ilişkin rehin cirosu başlıklı TTK m. 689 hükmüne atıf yapılmadığından, çekin rehin cirosu ile devredilemeyeceği kabul edilmektedir³²⁰. Bu nedenle cirantanın çeki rehin cirosu ile devralması ve kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takibe başvurusu mümkün değildir.

Çeki ciro ettikten sonra müracaat borçlusu olarak çek bedelini ödeyen ara cirantanın kendisinden önceki cirantaları, lehtarları veya keşideciyi takip için, çekin kendisine yeniden ciro edilmesine gerek yoktur³²¹. Yargıtay da, dönüş cirosu olmadan ara cirantanın kendisinden önce gelenlere karşı kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takibe

³¹⁷ Kemal Oğuzman, Turgut Öz, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler C. I*, Gözden Geçirilmiş 13. Bası, İstanbul 2015, 548, 549; Muşul, *İcra*, 1156, 1157.

³¹⁸ Uyar, *Kambiyo Senetleri*, 104; Muşul, *İcra*, 1151 vd..

³¹⁹ Uyar, *Kambiyo Senetleri*, 105; Muşul, *İcra*, 1158.

³²⁰ Bkz. yuk. İkinci Bölüm, 2.1.3.2. Son Hamil.

³²¹ Reisoğlu, *Çek*, 344.

başvurabileceğini kabul etmektedir³²². Ancak geriye ciro yoluyla ara ciranta haline gelen kişi çeki devretmeden önceki durumuna döneceğinden, ilk cirosundan sonraki cirantalara başvuramaz³²³.

Diğer kambiyo senetlerinden farklı olarak, çekin hamile yazılı olarak düzenlenmesi mümkün olduğundan, hamile yazılı bir çekin devri için de çekin teslimi gerekli ve yeterlidir. Ciranta çeki beyaz ciro ile devralmış olsa bile, TTK m. 789 vd. hükümlerine göre yetkili hamil olduğu tespit edilebiliyorsa, kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takibe başvurulabilir.

2.1.3.4. Çek Bedelini Ödeyen Avalist

Türk Ticaret Kanunu m. 794/1 hükmü gereğince, “*çekte yazılı bedelin ödenmesi kısmen veya tamamen aval ile teminat altına alınabilir*”. Bu teminatın muhatap haricinde üçüncü bir kişi veya çek üzerinde imzası bulunan bir kişi tarafından verilmesi de mümkündür (TTK m. 794/2).

TTK m. 818/1-g hükmünün TTK m. 702/3 hükmüne yaptığı yollama uyarınca, aval veren çek bedelini ödediği takdirde, çekten dolayı lehine taahhüt altına girmiş olduğu kişiye ve ona çek gereğince sorumlu olan kişilere karşı çekten doğan haklarını iktisap eder.

Çek bedelini ödeyen avalist, kambiyo senedinden dolayı lehine taahhüt altına girmiş olduğu kişiye ve ona karşı çekten dolayı sorumlu olan kişilere karşı yetkili hamil sıfatıyla, kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takibe başvurulabilir³²⁴.

Müşterek borçlu ya da kefil olarak senet bedelini ödeyen kişiler ise, kambiyo hukuku mucibince alacaklı veya borçlu olmadıklarından, kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takibe başvurarak alacaklarını rücu edemezler³²⁵. Kefil sıfatıyla senet bedelini ödeyen kişi, diğer borçlular hakkında genel hükümlere göre (TBK) kendi

³²² Y. 12. HD, T. 25.05.1995, E. 1995/7982, K. 1995/7596, Legal EHB; Y. 12. HD, T. 12.02.2013, E. 2012/28122, K. 2013/3616 (İBD, C. 87, S. 3, 2013, 411).

³²³ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 295; Muşul, *İcra*, 1158, 1159.

³²⁴ Muşul, *İcra*, 1153.

³²⁵ Uyar, *Kambiyo Senetleri*, 106; Yargıtay da aynı görüştedir, bkz. Y. 11. HD, T. 04.07.1986, E. 1986/3269, K. 1986/4220 (Seza Reisoğlu, *Türk Kefalet Hukuku* (Kefalet), Ankara 2013, 136); diğer kararlar için bkz. Reisoğlu, *Kefalet*, 137.

payından fazla ödediğini geri alabilir³²⁶. Bu durumda genel hükümlere göre dava yoluna veya genel haciz yoluyla takibe başvurulabilir.

2.1.3.5. Birden Fazla Lehtar Olması

Çek üzerinde lehtar olarak birden fazla kişi gösterilmiş olabilir. Örneğin, çeke konulan “X’e ve Y’ye ödeyiniz” ibaresi ile birden fazla lehtar belirlenmiş olabilir. Bu durumda lehtarların alacaklı sıfatıyla nasıl hareket edebileceğinin tespiti gerekir.

Yargıtay daha önceleri, bu durumda alacaklılar arasında teselsül bulunup bulunmadığının araştırılmasını, teselsül yoksa alacaklıların isteyebileceği alacak miktarının yargılamayı gerektireceğini belirterek, alacaklılardan birinin tek başına takipte bulunamayacağını kabul etmekteydi³²⁷. Ancak daha sonraki kararlarında görüş değiştiren Yargıtay, senetteki borcun para borcu olduğunu, bu durumda BK. m. 69 ve 148 hükümlerinin uygulanamayacağını, bu borcun bölünebilir borçlardan olması nedeniyle lehtarlardan birinin kendi payı oranında, iki lehtar varsa birisinin senet bedelinin yarısını, üç lehtar varsa senet bedelinin üçte birini talep edebileceğini kabul etmiştir³²⁸.

Çek üzerinde birden fazla lehtar gösterilip de lehtarlardan birisinin isminin çizilmiş olması halinde, keşideci tarafından bunun imza edilmiş olması gerekir. Aksi halde, senedin lehtarlarının tümü tarafından icra takibine konulması gerekir³²⁹.

2.1.4. Takibin Borçlusu

2.1.4.1. Genel Olarak

Türk Ticaret Kanunu m. 670 hükmü uyarınca, sözleşme ile borçlanmaya ehil olan kişi kambiyo senedi ile de borçlanmaya ehildir. Ancak her sözleşmeyle borçlanmaya ehil

³²⁶ Kefalet ve avalin hükümleri konusunda ayrıntılı bilgi için bkz. Jale Güral, “Kefalet Akdiyle Aval Arasındaki Fark ve Benzerlikler”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 1951, C. 8, S. 3-4, 461 vd.; Reisoğlu, *Kefalet*, 134 vd..

³²⁷ Bonoya ilişkin olmakla birlikte çeklere de uygulanabilecek olan, bkz. Y. 12. HD, T. 11.10.1977, E. 1977/8055, K. 1977/8265; Y. 12. HD, T. 22.9.1977, E. 1977/6930, K. 1977/7329 (Uyar, Talih, “İcra Hukukunda Bononun Geçerlilik Koşulları (Geçerlilik Koşulları)”, *TBB Dergisi*, 2008, S. 74, 300 vd.); Bir kambiyo senedinin birden fazla alacaklısı varsa ve senet metninde teselsüle ilişkin bir beyan da yoksa, alacaklılardan her biri hissesi nispetinde talep hakkına sahiptir, bkz. Ergün, 34.

³²⁸ Y. 12. HD, T. 15.11.2005, E. 2005/18094, K. 2005/22292; Y. 12. HD, T. 13.07.2010, E. 2010/6591, K. 2010/18867 (Kazancı İBB).

³²⁹ Y. 12. HD, T. 25.03.1986, E. 1986/9988, K. 1986/3258 (Legal EHB).

olan kişi, kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takibin borçlusu olmaz. Bunun için sözleşmeyle borçlanmaya ehil olan kişinin kambiyo senedi ilişkisine dâhil olması veya olabilmesi gerekmektedir³³⁰.

Türk Ticaret Kanunu m. 800 hükmü uyarınca, çekin tedavüle çıkarılmasından sonra, düzenleyenin ölümü, medenî haklarını kullanma ehliyetini kaybetmesi veya iflâsı çekin geçerliliğini etkilemez. Ancak çekin ödenmemesinden sorumlu olan kişinin ölmesi halinde, ölümle birlikte kişilik de sona ereceğinden (TMK m. 28), ölmüş kişiye karşı icra takibi, dolayısıyla kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takip başlatılamaz. HUMK döneminde ölmüş kişiye karşı kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla icra takibi yapılamayacağı gibi, eğer yapılmış ise, takibin ölen kişinin mirasçılara karşı devam ettirilemeyeceği kabul edilmekteydi³³¹. 6100 sayılı HMK'nın yürürlüğe girmesiyle birlikte, m. 124/4 hükmü³³² uyarınca, ölmüş kişiye karşı başlatılan icra takibi, mirasçılara karşı ödeme emri gönderilerek aynı dosya üzerinden devam ettirilebilir³³³.

Çek borçlusu tüzel kişi de olabilir. Bu durumda kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takip tüzel kişiye karşı yapılır³³⁴. Ancak çekin borçlusunun komandit veya

³³⁰ Örneğin muhatabın sözleşmeyle borçlanmaya ehil bir kişi olabilmesine rağmen, çek dolayısıyla kambiyo borcu altına girmesi mümkün olmadığından, kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takibin borçlusu olması da mümkün değildir; *Kendigelen*, söz konusu düzenlemenin kambiyo senedinin tedavül gücü ve işlem güvenliği ilkelerini göz ardı edici nitelikte olduğunu savunmaktadır, bkz. *Kendigelen, Çek Hukuku*, 44.

³³¹ Uyar, *Kambiyo Senetleri*, 138; ayrıca bkz. 04.05.1978 tarihli ve 4/5 sayılı Yargıtay İBK.

³³² HMK m. 124/4 hükmü; “Dava dilekçesinde tarafın yanlış veya eksik gösterilmesi kabul edilebilir bir yanılgiya dayanıyorsa, hâkim karşı tarafın rızasını aramaksızın taraf değişikliği talebini kabul edebilir.” şeklindedir.

³³³ Bkz. Uyar, *Kambiyo Senetleri*, 138; “1086 Sayılı HUMK'da iradi taraf değişikliği hakkında açık bir hüküm bulunmadığından 4.5.1978 tarihli ve 4/5 sayılı İçtihadı Birleştirme Kararına göre ölü kişi hakkında takip yapılamayacağı ve açılan takibin mirasçılara yöneltilmeyeceği kabul edilmekteydi. Yargıtay'ın bu yöndeki uygulaması özellikle usul ekonomisi açısından eleştirilere tabi tutulmuştur. Bu eleştirileri dikkate alan yasa koyucu, HMK'da iradi taraf değişikliğine olanak veren bir düzenleme getirmiştir. HMK'nın 124/3. maddesine göre, borçlu aleyhine başlatılan takipte borçlunun takip tarihinden önce öldüğünün anlaşılması halinde, takibin ölü kişi aleyhine başlatılması hususunun maddi hatadan kaynaklandığı veya taraf değişikliği talebinin dürüstlük kuralına aykırı olmadığı belirlendiği takdirde takibin mirasçılara yöneltilmesi mümkündür.

Somut olayda; borçlunun 09.02.2013 tarihinde vefat ettiği, takibin ise 08.03.2013 tarihinde başlatıldığı, yanlışlığın maddi hatadan kaynaklandığı, alacaklı vekilinin talebi üzerine borçlu mirasçılara ödeme emri tebliğ edildiği, böylece takibin mirasçılara yöneltildiği anlaşılmaktadır.

Bu durumda mahkemece borçlu mirasçılarının diğer itiraz ve şikâyetleri incelenip sonucuna göre karar verilmesi gerekirken yazılı şekilde hüküm tesisi isabetsizdir.”, Y. 12. HD, T. 12.11.2013, E. 2013/26446, K. 2013/35778 (www.turkhukuk sitesi.com); iradi taraf değişikliği konusunda ayrıntılı bir çalışma için bkz. Tolga Akkaya, *Medeni Usul Hukukunda İradi Taraf Değişikliği* (HMK m. 124), *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2014, C. 16, 897-941.

³³⁴ “Borçlu şirketin hükmi şahıs olması halinde, bizzat kendisinin takip ehliyeti bulunduğundan, temsilcisi aracılığıyla takip edilemez”, bkz. Y. 12. HD, T. 22.02.2007, E. 2007/222, K. 2007/3034 (Uyar, *Kambiyo Senetleri*, 139).

kollektif şirket olması halinde, komandit veya kolektif şirketin malvarlığı alacaklara yetmiyorsa ya da şirket infisah etmişse, komandite veya kolektif ortaklar hakkında borçlu sıfatıyla kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takibe girişilmesi mümkündür³³⁵.

Çekin borçlusu olmayan kişiye karşı kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takibe girişilmez³³⁶. Zira kambiyo senedi borçlusu olmayan kişiye karşı başlatılan kambiyo senetlerine mahsus icra yoluyla takipte, alacaklının borçluya karşı kambiyo hukuku mucibince takip hakkı bulunmamaktadır.

Çek ile başlatılan kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takibin borçlusu, çekten dolayı kambiyo ilişkisi gereğince borç altına giren kişilerdir. Bu kişiler, çeki keşide eden keşideci, çeki ciro yoluyla devrederek müracaat borçlusu haline gelen ciranta, bu kişiler lehine aval veren avalist veya bu kişileri temsile yetkisi olmadığı halde, temsilci sıfatıyla çeki imza atan yetkisiz temsilciler olabilir³³⁷.

Türk Ticaret Kanunu m. 818/1-k hükmünün, poliçe borçlularının müteselsil sorumluluğuna dair TTK m. 724 hükmüne yaptığı yollama nedeniyle, bir çeki keşide eden, ciro eden veya o çeki aval veren kimseler, hamile karşı müteselsil borçlu sıfatıyla sorumludurlar. Hamil bu kimselerin borçlanmadaki sıralarıyla bağlı olmaksızın³³⁸ her birine veya bunlardan bazılarına ya da hepsine birden başvurabilir. Dolayısıyla yetkili hamil herhangi bir sıraya bağlı olmaksızın bu kimselere karşı kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takip yapabilir. Hatta hamil borçlularından yalnız birine başvurmakla, diğer borçlularla ilk önce başvurduğu borçludan sonra gelenlere karşı haklarını kaybetmez (TTK m. 724/4).

³³⁵ Uyar, *Kambiyo Senetleri*, 138; ayrıca bkz. Y. 12. HD, T. 02.09.1986, E. 1985/14637, K. 1986/8899 (Legal EHB).

³³⁶ Çek üzerinde el yazısıyla atılmış imzası bulunmayan bir kişiyi, o çek dolayısıyla sorumlu tutmak mümkün değildir, bkz. Kendigelen, *Çek Hukuku*, 100.

³³⁷ Çekte borçlu sıfatı için bkz. Ergün, 35; Muşul, *İcra*, 1161 vd.; Kuru, *El Kitabı*, 766 vd..

³³⁸ Helvacı, “Bu sayılanlar arasında bazı borçlulara öncelikle başvurulması, bunlar borcu ödemez ve ödememe hali usulüne uygun bir şekilde belirlenirse, diğer borçlulara başvurulması gerekir. Öncelikle başvurulması gereken, kambiyo senedinin “asıl borçlusu”; ondan sonra başvurulabilecek olanlar ise “başvurma (müracaat) borçluları”dır... Çekte ise bir ayırım söz konusu değildir. Kambiyo senetlerine özgü takip, düzenleyen, cirantalar ve diğer çek borçlularına karşı yapılabilir.” demektedir, bkz. Helvacı (Ülgen, Kendigelen, Kaya), 314, 315. TTK m. 724 hükmüne yollama yapan m. 818/1-k hükmü birlikte değerlendirildiğinde, çekte, poliçede ve bonoda kambiyo senedi borçluları arasında bir ayırım yapılmadığı gibi, bu üç tür kambiyo senedi için de teselsül konusunda aynı hükmün uygulanacağı aşîkârdır. Dolayısıyla yetkili hamil herhangi bir sıraya bağlı olmaksızın bu kimselere karşı kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takip yapabilir. Çekte olduğu gibi poliçe ve bonoda da, öncelikle asıl borçlulara daha sonra başvurma borçlularına başvurma zorunluluğu bulunmamaktadır. Bu nedenle yazarın ifadesine katılmamaktayız.

Çekin yetkili hamili, ancak kendisinden önce gelen çek borçlularına karşı kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takip başlatabilir. Kendisinden sonra gelen çek borçlularına karşı kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takibe girişmesi mümkün değildir³³⁹.

2.1.4.2. Muhatap Bankaya Karşı Kambiyo Senetlerine Mahsus Haciz Yoluyla Takip Yapılamaz

Kanun koyucu çekte muhatapın hiçbir şekilde kambiyo ilişkisi içine girmesini istememiştir. TTK'da düzenlenen çekte kabul yasağı ve muhatapın ciro su ile avalinin bâtil sayılacağı hükümleri de muhatapın kambiyo ilişkisine girmesini engelleyici niteliktedir.

Poliçede kabul eden muhatap asıl borçlu haline gelirken, çekte kabul müessesesi bulunmadığından muhatap asıl borçlu haline gelem ez. Muhatabın ciro su ile aval kaydı da batıl sayıldığından (TTK m. 789, m. 794), muhatapın kambiyo ilişkisi nedeniyle sorumlu olması, dolayısıyla muhataba karşı kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla icra takibi başlatılması mümkün değildir³⁴⁰.

Muhatap bankanın çek bedelinin çek hesabında bulunduğunu teyit beyanı da bankayı çekin ödenmemesinden dolayı sorumlu haline getirmez. Bu halde de muhatapın sorumlu tutulması ve muhataba karşı icra takibi başlatılması mümkün değildir. Ancak muhatap bankanın çek bedelinin çek hesabında bulunduğunu ve bu meblağın bloke altına alınarak çekin süresinde ibrazı halinde hamiline ödeneceğini taahhüt etmeye yönelik blokaj beyanı, muhatap bankayı borç altına sokar. Bu durumda muhatap banka bir garanti yükümlülüğü altına girdiğinden muhataba başvurulması mümkündür. Ancak bu halde de muhatap bankanın sorumluluğu kambiyo ilişkisinden değil, Borçlar Hukuku anlamında garanti ilişkisinden kaynaklandığından, muhatap bankaya karşı ancak genel haciz yoluna veya iflâs yoluna başvurmak mümkün olacaktır³⁴¹.

³³⁹ Kuru, *El Kitabı*, 766; Bu nedenle lehtar sadece keşideci hakkında takip yapabilir, bkz. Uyar, *Kambiyo Senetleri*, 139.

³⁴⁰ Ergün, 35; Muşul, *İcra*, 1161.

³⁴¹ Kuru, *El Kitabı*, 767; Muşul, *İcra*, 1161.

2.1.4.3. Keşideci

Keşideci, üçüncü bir kişi ile aralarındaki borç ilişkisi nedeniyle, borcunu muhatap banka nezdinde bulunan çek hesabı üzerine çek keşide etmek suretiyle ödemektedir. Bu nedenle, çekin ödenmemesinden birinci derecede sorumlu olan³⁴² çeki keşide eden keşidecidir. Ancak yetkili hamilin ilk önce keşideciye başvurma zorunluluğu da bulunmamaktadır.

Çek keşide edildikten sonra tedavül kabiliyeti dolayısıyla çekin üçüncü kişilere devredilmiş olması mümkündür. Bu durumda keşideci keşide ettiği çekten dolayı bu kimselere karşı da sorumlu hale gelebilmektedir. Ancak TTK m. 818/1-d hükmünün TTK m. 685'e yaptığı yollama nedeniyle keşideci çekin cirosunu yasaklayabilir. Bu durumda keşidecinin senedin kendilerine ciro edildiği kişilere karşı bir sorumluluğu doğmayacaktır. Çekin yüzünde bulunan ciro edilemez kaydı çekin kambiyo senedi vasfını etkilemez ise de lehtar dışındakilere devrini engeller³⁴³. Lehtar dışında çekin ciro edildiği kişiler ise yetkili hamil olmadığından kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takibe başvuramaz³⁴⁴. Keşidecinin ciro edilemez kaydını taşıyan çekin ödenmemesi halinde, yalnızca lehtar yetkili hamil olarak alacaklı sıfatıyla, keşideciye karşı kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takibe girişebilir.

Çek, muhatap banka nezdindeki çek hesabı üzerine keşide edilir ve kural olarak keşideci çek hesabının sahibidir. ÇekK m. 5/3 hükmü gereği, çek hesabı sahibi gerçek kişi, kendisi adına çek düzenlemek üzere bir başkasını temsilci veya vekil olarak tayin edemez. Şayet çek hesabı sahibi gerçek kişinin temsilcisi veya vekili namıyla çek keşide edilirse, bu çekten dolayı hukukî sorumluluk ile idarî yaptırım sorumluluğu çek hesabı sahibine aittir. Gerçek kişinin temsili ile çek keşide edilmesi durumunda, gerçek kişi adına çek keşide eden temsilci çekten dolayı sorumlu olmaz.

Tüzel kişilerin ise, organları vasıtasıyla çek keşide etmesi mümkün olabileceği gibi, bu konuda temsilci tayin etmesi de mümkündür. Tüzel kişilerin gerek organları gerekse temsilcisi tüzel kişi adına çek keşide etmiş olsun, bu çekten dolayı hukuki sorumluluk

³⁴² “Çekin ödenmemesinden sorumlu olan asıl çek borçlusu, çeki keşide eden, yani düzenleyip imzalayandır”, bkz. Uyar, *Kambiyo Senetleri*, 136.

³⁴³ Y. 12. HD, T. 26.05.2009, E. 2009/3198, K. 2009/11215 (Yavuz Süphandağ, *İcra ve İflâs Hukukunda Uygulamalar*, 8. Bası, Ankara 2012, 913).

³⁴⁴ Y. 12. HD, T. 27.10.2009, E. 2009/12421, K. 2009/20514 (Kuru, *El Kitabı*, 764).

tüzel kişiye aittir³⁴⁵. Ancak şirket kaşesi üzerinde bulunan çift imzadan bir tanesi şirket sorumluluğu için yeterli olup, ikinci imzadan imzası bulunan temsilci şahsen sorumlu olur³⁴⁶.

İster gerçek kişi isterse tüzel kişi olsun, temsil yetkisi verilerek çek keşide edilmesi halinde, bu çekten dolayı hukuki sorumluluk temsil edende değil, temsil edilen gerçek veya tüzel kişidedir³⁴⁷. Bu nedenle çekin ödenmemesinden dolayı başlatılacak olan kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takibin borçlusu da temsilci değil, temsil edilen gerçek veya tüzel kişi olacaktır.

Adi şirketlerin tüzel kişiliğinin bulunmaması uygulamada sorunlar yaratmaktadır. Bu durumda çek keşidesinde adi şirketi kimin temsil edeceğinin belirlenmesi gerekmektedir³⁴⁸. Adi şirket hesabı üzerine çek keşidesi mümkündür. Adi şirket ad ve hesabına hareket eden temsilciler³⁴⁹, adi şirketin çek hesabı üzerine çek keşide edebilirler. Bu çekten imzası olan ortakların yanında, imzası olmayan ortaklar da sorumlu olur³⁵⁰. Ancak adi şirketin tüzel kişiliği bulunmadığından, adi şirketi sorumlu tutmak mümkün değildir.

Birden fazla ortağa münferiden adi şirketi temsilen çek keşide yetkisi verilmişse³⁵¹, temsilciler birbirinden habersiz olarak çek keşide edebilirler. Böyle bir durumda çekin karşılıksız çıkması halinde, çekin karşılıksız çıkmasından dolayı cezai sorumluluğa çeki keşide eden ortak katlanır. Ancak hamile karşı hukuki sorumluluk bakımından tüm

³⁴⁵ “Borçlar Kanunu’nun 547. maddesine göre ticari temsilci, işletme sahibinin, ticari işletmeyi yönetmek ve işletmeye ilişkin işlemlerde ticaret unvanı altında, ticari temsil yetkisi ile kendisini temsil etmek üzere, açıkça ya da örtülü olarak yetki verdiği kişidir. Aynı kanunun 548/1. maddesinde de ticari temsilci, iyiniyetli üçüncü kişilere karşı, işletme sahibi adına kambiyo taahhüdünde bulunmaya ve onun adına işletmenin amacına göre her türlü işlemleri yapmaya yetkili sayılacağı belirtilmiştir. Ticari senetlerin ticari işletme ile olan ilgisi iyiniyetli 3. kişilerce kolaylıkla anlaşılamayacağından, ticari temsilcinin imzaladığı senetlerin iyiniyetli 3. kişiler bakımından işletmeyi bağlayacağı öngörülmüştür (HGK. 30.1.1980 tarih ve 1979/1692 E. - 1980/170 K.). Çekin "vekâleten" imzalandığı yazılmasa dahi yukarıda açıklanan kurallara göre vekâlet veren bu çekten dolayı sorumludur.”, Y. 12. HD, T. 13.01.2014, E. 2013/34184, K. 2014/21 (Kazancı İBB).

³⁴⁶ Y. 12. HD, T. 20.04.2010, E. 2009/28101, K. 2010/9771 (Süphandağ, 920).

³⁴⁷ Yargıtay şirketin çift imza ile temsili konusunda, “çek üzerinde bu şirket adına tek imzanın bulunması şirketi sorumluluk anlamında yeterli değil ise de, alacaklı sıfatının ortadan kalkmayacağını” kabul etmektedir, Y. 12. HD, T. 19.04.2010, E. 2010/4340, K. 2010/9479 (Süphandağ, 878, 879).

³⁴⁸ Reisoğlu, Çek, 92.

³⁴⁹ “Tüm adi şirket ortaklarından alınacak vekâletnamede, adı belirtilecek ortak veya temsilciye özel olarak çek çekme, kambiyo taahhüdünde bulunma yetkisi verilerek temsilcinin yetkilendirilmesi gerekir”, bkz. Reisoğlu, Çek, 93.

³⁵⁰ Y. 12. HD, T. 31.03.1992, E. 1991/11026, K. 1992/4096 (Reisoğlu, Çek, 93).

³⁵¹ Yetkisiz veya yetkisini aşan temsilcinin keşide ettiği çekin ödenmemesi hususunda bkz. aşağı. İkinci Bölüm, 2.1.4.6. Yetkisiz veya Yetkisini Aşan Temsilci.

şeriklerin müteselsil sorumluluğu vardır. Bu nedenle bedeli ödenmeyen çekin kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takibinde tüm ortaklar borçlu olabilir. Ancak adi şirketin kişiliği bulunmadığından, borçlu olarak gösterilip kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla icra takibi yapılması mümkün değildir³⁵².

2.1.4.4. Ciranta

Türk Ticaret Kanunu m. 818/1-k hükmünün TTK m. 724 hükmüne yaptığı yollama dolayısıyla, bir çekin keşidecisi, cirantası veya avalisti hamile karşı müteselsil borçlu sıfatıyla sorumludurlar. Hamil borçlanma sıralarıyla bağlı olmaksızın her birine, bunlardan bazılarına veya hepsine birden başvurabilir. Bu durumda çek hamili, herhangi bir sıraya bağlı olmaksızın, doğrudan cirantayı borçlu olarak gösterip, kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takibe başvurarak alacağını tahsil yoluna gidebilir³⁵³.

Çeklere de uygulanacak olan TTK m. 677 hükmünde düzenlenen imzaların bağımsızlığı ilkesi gereğince, çek, çek ile borçlanmaya ehil olmayan kişilerin imzasını, sahte imzaları, hayali kişilerin imzalarını veya imzalayan ya da adlarına imzalanmış olan kişileri herhangi bir sebeple bağlamayan imzaları içerse dâhi, diğer imzaların geçerliliği bundan etkilenmez. Böylelikle keşidecinin sözleşmeyle borçlanmaya ehil olmaması veya kendisine çeki ciro edenin imzası sahte olsa dahi, cirantanın çek üzerindeki imzasından dolayı sorumluluğu devam eder³⁵⁴. Çek bedelinin ödenmemesi durumunda, cirantanın borçlu gösterilerek hakkında kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla icra takibine girişilmesi mümkündür.

Çekten dolayı borç altına girmiş olup da çek bedelini ödemiş bulunan ciranta hamilin haklarını iktisap eder (TTK m. 818/1-k, TTK m. 724/3). Ancak ara ciranta durumunda olan ciranta, kendisinden sonra gelen cirantalara başvuramaz. Borçlu ciranta kendisinden önce gelen cirantanın, yani kendisinin müracaat borçlusu durumunda bulunan cirantanın, kendisine karşı kambiyo hukuku mucibince takip hakkı bulunmadığını ileri sürebilir. Böylelikle ara cirantanın kendisinden sonra gelen cirantayı

³⁵² Bkz. Y. 12. HD, T. 03.03.2011, E. 2010/28090, K. 2011/2553; Y. 12. HD, T. 03.10.2006, E. 2006/15261, K. 2006/18141 (Uyar, *Kambiyo Senetleri*, 142).

³⁵³ Ergün, 35.

³⁵⁴ “Ciranta kendi imzasını inkâr etmediğine göre, çek bedelini ödemekle yükümlü olup, keşideci imzasının geçerli olmadığı yönündeki itirazı dinlenmez.”, bkz. Y. 12. HD, T. 07.12.2004, E. 2004/20680, K. 2004/25278 (İBD, 2005, 1342, 1343).

borçlu göstererek, kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takibe girişmesi mümkün değildir.

Ciranta, Türk Ticaret Kanunu m. 818/1-d hükmünün TTK m. 685 hükmüne yaptığı yollama nedeniyle, çekin ödenmemesinden sorumlu olmayacağını şart koşabilir. Ayrıca aynı maddenin ikinci fıkra hükmü uyarınca, ciranta çekin tekrar ciro edilmesini de yasaklayabilir.

Ciranta çekin ödenmemesinden dolayı sorumlu olmayacağını şart koştukça, çek artık teminat fonksiyonunu kaybedeceğinden, çeki ciro ettiği kişi dâhil hiç kimseye karşı çekin ödenmemesinden dolayı sorumlu tutulamaz. Böylelikle çekin ödenmemesinden sorumlu olmayacağını şart koşan ciranta borçlu gösterilerek hakkında icra takibi, dolayısıyla kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takip yapılamaz³⁵⁵.

Çekin tekrar ciro edilmesini yasaklayan cirantanın ise, çeki ciro ettiği kişi dışında ciro yasağına rağmen çeki devralan kişilere karşı çekin ödenmemesinden dolayı bir sorumluluğu bulunmayacaktır. Dolayısıyla cirantanın çeki “*ciro edilemez*” kaydı ile devrettikten sonra bu kayda rağmen çeki devralan kişilere karşı sorumluluğu bulunmadığından, bu kişilerin cirantayı borçlu göstererek kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takibe başvurusu da mümkün değildir. Ancak ciro yasağını öngören cirantanın bu yasak ile çeki devrettiği kişiye karşı sorumluluğu devam etmektedir. Bu kişinin müracaat borçlusu durumunda olan cirantaya karşı kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takibe girişmesi mümkündür³⁵⁶.

2.1.4.5. Avalist

Çek bedelinin ödenmesi, kısmen veya tamamen aval ile teminat altına alınabilir (TTK m. 794). Çeklere de uygulanacak olan TTK m. 701 hükmü gereğince aval, çek veya alonj üzerine “*aval içindir*” veya benzeri bir ibare³⁵⁷ kullanılarak ifade edilir ve aval veren kişi (avalist) tarafından imzalanır³⁵⁸. Keşidecinin imzası haricinde, çekin ön yüzüne atılan

³⁵⁵ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 132, 181 ve 294.

³⁵⁶ Kendigelen, *Çek Hukuku*, 132, 181 ve 294.

³⁵⁷ “...kefalet ettim, temin ettim vb. sözcükler avalî ifade eder...”, bkz. Y. 12. HD, T. 20.02.1988, E. 1987/13827, K. 1988/1386 (Kazancı İBB)

³⁵⁸ Avalin şekli şartları konusunda detaylı bilgi için bkz. Ertan Demirkapı, “Avalin Şekli Şartları (Aval)”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2004, S. 2, 61-95.

her imza aval hükmündedir³⁵⁹. Avalin kimin lehine verildiği belirtilmemişse, keşideci lehine verilmiş sayılır (TTK m. 701/1-4).

TTK m. 818/1-g hükmünün TTK m. 702 hükmüne yaptığı yollama uyarınca, aval veren kişi çek bedelinin ödenmesi hususunda kimin lehine taahhüt altına girmişse, aynen onun gibi sorumlu olur³⁶⁰. Böylelikle çek bedelinin ödenmemesi durumunda, çek bedelinin ödeneceğini taahhüt altına alan avalist de, kimin lehine böyle bir taahhüt altına girmişse, aynen onun gibi sorumlu olacaktır.

Avalistin teminat altına aldığı borcun şekle ilişkin noksanlıktan başka bir sebepten dolayı batıl olması durumunda dahi, avalistin taahhüdü geçerlidir (TTK m. 702/2). Bir başka deyişle, ödenmesi taahhüt altına alınan borç şekil eksikliği dışında bir sebeple batıl olsa dahi, avalistin lehine taahhüt altına girmiş olduğu kişi gibi sorumluluğu devam eder. Bu durumda da avalist borçlu gösterilerek hakkında kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla icra takibi yapılabilir.

Avalist TTK m. 724/1 hükmü uyarınca, hamile karşı diğer çek borçlularıyla birlikte müteselsil borçlu sıfatıyla sorumlu olur. Çek bedeli ödenmeyen hamil, dilerse hiçbir sıraya tabi olmaksızın doğrudan avaliste başvurarak alacağının ödenmesini isteyebilir. Bu durumda çek hamili, süresinde muhataba ibraz etmesine rağmen ödenmeyen çek bedelinin tahsili amacıyla avaliste karşı kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla icra takibine başvurabilir.

2.1.4.6. Yetkisiz veya Yetkisini Aşan Temsilci

Her ne kadar ÇekK m. 5/3 hükmü ile gerçek kişinin temsilci tayin ederek çek keşide etmesi yasaklansa da, bu yasağa rağmen keşide edilen çek de geçerli olup, temsil edilen keşideciyi sorumlu hale getirmektedir. Tüzel kişilerin organlarının veya temsilcilerinin tüzel kişi adına keşide ettikleri çeklerde de, keşide edilen çek tüzel kişiyi sorumluluk altına sokmaktadır.

³⁵⁹ “Senet arkasına kefil sıfatıyla atılan imza, aval hükmündedir.”, bkz. Y. 12. HD, T. 20.11.1986, E. 1986/2209, K. 1986/12653 (Uyar, *Kambiyo Senetleri*, 149); ancak kefalet ile aval kurumları birbirinden farklıdır. Aval ile kefalet arasındaki ayrım için bkz. Reisoğlu, *Kefalet*, 134 vd..

³⁶⁰ Kambiyo borçlularından her hangi birinin aval verebileceği hakkındaki hükme çekler bakımından bir istisna vazetmek gerekir. Hakikaten çeklerde muhatap yani ekseri ahvalde banka aval veremez. Bu çekin daha ziyade bir tediye vasıtası olmasının bir neticesidir, Güral, 456; Reisoğlu, *Kefalet*, 135.

Çek keşide etmek üzere yetkilendirilen temsilcinin keşide ettiği çekten temsil olunan kişi keşideci sıfatıyla sorumlu olmakta ve çekin ödenmemesi halinde başlatılan kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takibin borçlusu olmaktadır. Ancak temsilcinin yetkisini aşması veya çeki keşide edenin hiç temsil yetkisi bulunmaması halinde keşideci olarak gösterilen temsil olunanın sorumluluğuna gitmek mümkün değildir³⁶¹. Bu halde TTK m. 818/1-c hükmünün yaptığı yollama nedeniyle TTK m. 678 hükmü gereği, temsil yetkisini aşan veya temsile yetkili olmadığı halde bir kişinin temsilcisi sıfatıyla bir çeki imzasını koyan kişi, o çekten dolayı bizzat sorumlu olacaktır.

Temsilcinin temsil yetkisini aşarak çek keşide etmesi veya kişinin hiç temsile yetkisi bulunmamasına rağmen çek keşide etmesi durumlarında çekten dolayı sorumluluk doğrudan temsilci sıfatıyla çeki imzalayan kişilere aittir (TTK m. 818/1-c, m. 678). Bu nedenle, temsil yetkisi olmadan veya temsil yetkisini aşarak keşide edilen bir çekin ödenmemesi halinde, yetkisiz veya yetkisini aşan temsilciye doğrudan borçlu sıfatıyla kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takip başlatılabilir.

Adi şirket ad ve hesabına çek keşide etme yetkisi verilmeyen veya bu yetki verilip de yetkisini aşan ortakların keşide ettiği çeklerden de bizzat sorumluluğu olup, çekin ödenmemesinden dolayı hukuki ve cezai sorumluluk doğrudan yetkisiz veya yetkisini aşan ortaktır. Bu nedenle bedeli ödenmeyen çek dolayısıyla başlatılacak olan kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takibin borçlusu da bu ortaktır.

2.1.4.7. Birden Fazla Borçlu Olması

Türk Ticaret Kanunu m. 724/1 hükmü gereğince, çekin keşidecisi, cirantası veya avalisti hamile karşı müteselsil borçlu sıfatıyla sorumludur. TBK m. 163/1 hükmüne göre, müteselsil borçlulukta, alacaklı alacağının tamamını veya bir kısmını müteselsil borçluların tamamından veya birinden ödemesini isteme yetkisine sahiptir. TTK m. 724/2

³⁶¹ Ancak görünüşte temsil kapsamında bizzat temsil olunanın da sorumlu tutulması mümkündür, bkz. Kendigelen, *Çek Hukuku*, 103; Yargıtay bir kararında, “Yetkisiz temsilde, temsil olunanın, yetkisiz temsilcinin kendi adına imza atmasına ses çıkarmayarak, yetkisiz temsil imzasının sonuçlarını yüklediği durumlarda sorumluluğu vardır” hükmüne yer vermiştir, bkz. Y. 19. HD, T. 30.11.1993, E. 1993/920-9367, K. 1993/8158 (Kazancı İBB); “Vekilin kambiyo taahhüdünde bulunabilmesi için özel yetkiyi haiz olması gerekmektedir. O halde mahkemece, borçlu şirket adına ... tarafından keşide edilen bonodan dolayı keşideci borçlu şirket sorumlu tutulamayacağından, mahkemece imzaya itirazın kabulüne karar verilmesi gerekirken yazılı gerekçeyle istemin reddi yönünde hüküm tesisi isabetsizdir”, Y. 12. HD, T. 10.05.2016, E. 2016/12307, K. 2016/13717 (Kazancı İBB).

hükmü de, alacaklının alacağını, müteselsil borçlulardan birinden, bir kısmından veya hepsinden birlikte isteme yetkisinin olduğunu ifade etmektedir.

Türk Borçlar Kanunu ve Türk Ticaret Kanunu hükümleri birlikte değerlendirildiğinde, çek hamilinin çek bedelinin ödenmemesi durumunda, çek bedelinin ödenmemesinden kendisine karşı müteselsil sorumlu olan borçlulardan birden fazlasına birlikte başvurması mümkündür³⁶². Çek hamili ödenmeyen çek bedelinin tahsili amacıyla birden fazla kişiyi borçlu olarak göstererek, kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takibe girişebilir. Bu durumda çek bedelinin ödenmemesinden hamile karşı müteselsil borçlu olarak sorumlu olan kişiler, başlatılan icra takibinde ihtiyari takip arkadaşı olurlar³⁶³.

Burada ortak kullanılan banka hesabı üzerine çek keşide edilmesi durumunun irdelenmesinde de fayda görmekteyiz. Birden fazla kişi tarafından müştereken kullanılan ortak hesap üzerine, banka ile yapılacak çek anlaşması sonucu çek keşide edilmesi mümkündür. Ortak hesap sahipleri çek hesabı üzerinde müştereken tasarruf edebiliyorsa, çeki birlikte imzalamalıdır³⁶⁴. Bu durumda ortak hesap sahipleri hamile karşı müteselsilen sorumlu olacaklardır³⁶⁵. Ödenmeyen çek bedeli nedeniyle hukuki ve cezai sorumluluk, ortakların hepsine aittir. Ortak hesap üzerinde diğer ortak veya ortakların izni veya icazeti olmadan çek keşide edilmesi durumunda ise, ortak hesap üzerine çek keşide eden ortak, yetkisiz temsilci (TTK m. 678) sıfatıyla hareket ettiği kabul edilerek, keşide edilen çekten bizzat sorumlu olacaktır. Çek bedeli ödenmeyen hamil ise diğer ortaklara başvuramayacaktır. Ortak hesap üzerinde her bir ortağın tek başına tasarruf etme yetkisi var ise, her ortak tek başına o hesaptan çek keşide etmeye yetkilidir. Ancak bu durumda da çek bedelinin ödenmemesinden hukuki ve cezai sorumluluk çek bedeli ödenmeyen keşideci ortağa aittir. Hamil diğer ortaklara başvuramaz³⁶⁶.

³⁶² Baki Kuru, Ramazan Arslan, Ejder Yılmaz, *İcra ve İflâs Hukuku* (İcra), 28. Baskı, Ankara 2014, 103; Ramazan Arslan, Ejder Yılmaz, Sema Taşpınar Ayvaz, *İcra ve İflâs Hukuku* (İcra), 1. Baskı, Ankara 2016, 103; Muşul, *İcra*, 1162; Abdurrahim Karşı, *İcra ve İflâs Hukuku*, Yenilenmiş ve Gözden Geçirilmiş 3. Baskı, İstanbul 2014, 20, 21; Ulukapı, *İcra*, 80; Yıldırım/Deren Yıldırım, 16, 17.

³⁶³ Kuru/Arslan/Yılmaz, *İcra*, 103; Karşı, 20, 21; Ulukapı, *İcra*, 80; Yıldırım/Deren Yıldırım, 17.

³⁶⁴ Çekle işleyen hesabın birden fazla sahibinin bulunması halinde, çekle işleyen hesap üzerinde müştereken tasarruf edilebilecek bir hesap olsa dahi, hatta çek üzerinde her iki hesap sahibinin adı gösterilse bile, çekin geçerliliği için tek imza yeterlidir, bkz. Kendigelen, *Çek Hukuku*, 105.

³⁶⁵ “Bir kambiyo senedini birlikte keşide edenler, hamile karşı müteselsil borçlu sıfatıyla sorumludurlar.”, bkz. Y. 12. HD, T. 31.12.1984, E. 1984/10532, K. 1984/13795 (Uyar, *Kambiyo Senetleri*, 149).

³⁶⁶ Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. Reisoğlu, *Çek*, 90 vd..

İcra İflâs Kanunu m. 176/b/1 hükmü uyarınca, bir kambiyo senedinin (çek-poliçe-bono) borçlusu birden fazla olup da hepsi iflâsa tabi kişilerdence (İİK m. 43), alacaklının bu borçluların hepsini ya haciz yoluyla ya da iflâs yoluyla takip etmesi gerekir. Alacaklı borçluların birini veya bir kısmını haciz yoluyla, diğerlerini ise iflâs yoluyla takip edemez.

Kambiyo senediyle takip edilen borçluların arasında iflâsa tabi olmayan kişiler bulunması halinde, alacaklı iflâsa tabi olanlar aleyhine iflâs yoluna, olmayanlar aleyhine haciz yoluna gitmek isterse, her iki takip yolu için de ayrı ayrı talepte bulunmaya mecburdur. Bu durumda alacaklı iflâsa tabi borçluları hakkında kambiyo senetlerine mahsus İflâs yoluyla takibe³⁶⁷, İflâsa tabi olmayan borçluları hakkında genel haciz yoluyla takibe başvurabilir. Alacaklının başlatmış olduğu ilk takipte takip talebine kambiyo senedinin aslını eklemesi, kambiyo senedinin icra müdürü tarafından tasdik edilmiş bir suretinin ise, ikinci takibe eklenmesi gerekir. İcra müdürü senedin bu suretine senedin aslının kendisinde bulunduğunu yazar (İİK m. 176/b/2).

Son olarak ifade edilmelidir ki, alacaklı senette adı yazılı olan borçlular hakkında tek bir takip yapabileceği gibi, tahsilde tekerrür olmamak kaydıyla³⁶⁸, her borçlu hakkında ayrı ayrı da takip yapılabilir³⁶⁹.

2.1.5. Önce Rehne Başvurma Zorunluluğunun Bulunmaması

Rehinle³⁷⁰ temin edilmiş bir alacağın borçlusu³⁷¹ iflâsa tabi kişilerden olsa bile, alacaklı kural olarak sadece rehnin paraya çevrilmesi yoluyla takip yapılabilir³⁷² (İİK m.

³⁶⁷ Bu durumda sadece iflâsa tabi borçlular arasında icra hukukuna özgü bir mecburi takip arkadaşlığı söz konusu olur, bkz. Dişel, 104.

³⁶⁸ Tahsilde tekerrür olmamak kaydıyla, aynı alacak için birden fazla takip yapılması mümkündür. Kural olarak bu durumu engelleyici bir yasa hükmü de bulunmamaktadır, bkz. Y. 12. HD, T. 25.05.2015, E. 2015/10493, K. 2015/14077 (Kazancı İBB); tahsilde tekerrür olmamak kaydı, aynı alacağın birden fazla tahsil edilememesini ifade etmektedir.

³⁶⁹ Y. 12. HD, T. 22.02.1983, E. 1983/31, K. 1983/1279 (Uyar, *Kambiyo Senetleri*, 149).

³⁷⁰ Burada rehin tabiri, taşınır rehni ve ipotek olarak adlandırılan bütün taşınır ve taşınmaz rehinlerini kapsamaktadır (İİK m. 23/1- b.3).

³⁷¹ İİK'nın 45. maddesi borçlu için getirilmiş bir kural olup, kefiller hakkında uygulanmaz, bkz. HGK'nın 14.10.1972 tarih, 215/841 sayılı kararı (Kazancı İBB); İİK m. 45 hükmü müteselsil kefil hakkında uygulanmaz (TBK m. 586).

³⁷² Önce rehne başvurma kuralı hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Budak, 5 vd..

45/1). Bu kurala aykırı olarak yapılan takip talebini, icra müdürü re'sen reddetmek zorundadır³⁷³.

Kural olarak, alacağı rehinle temin edilmiş olan alacaklı ilk olarak rehnin paraya çevrilmesi yoluyla takip yaparak rehinli malı sattırır. Satış bedeli rehinli alacağı ödemeye yetmezse, alacaklının bu hâlde kalan alacak için iflâs veya haciz yoluna başvurması mümkündür (m. 45/1).

Kural bu olmakla birlikte, İİK m. 167/1 ve 45/3 hükümleri bu duruma bir istisna³⁷⁴ getirmiştir. Alacağı kambiyo senedine bağlı alacaklı, alacağı rehinle temin edilmiş olsa bile, kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluna veya borçlusu iflâsa tabi ise kambiyo senetlerine mahsus iflâs yoluna başvurabilir. Böylelikle elinde kambiyo senedi bulunan alacaklı önce rehne başvurma zorunluluğundan kaynaklı sakıncalarla muhatap olmaz.

Alacağı rehinle temin edilmiş ve aynı zamanda elinde kambiyo senedi bulunan alacaklı, doğrudan kambiyo senetlerine mahsus takip yollarına başvurabilir, borçlunun rehinli malı dışındaki diğer malvarlığına da yönelebilir ve hatta rehinli malın satışı için harcanan zaman ve masraftan da kurtulabilir.

Çek alacaklısının alacağının, aynı zamanda rehin ile teminat altına alınmış olması halinde, İİK m. 45/3 ve 167/1 hükmü gereği, alacaklı öncelikle rehnin paraya çevrilmesi yoluna başvurma zorunluluğu olmadan, borçlusunu doğrudan kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takip edebilir.

Yargıtay tahsilde tekerrür olmamak kaydıyla, aynı alacak için hem kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluna hem de rehnin paraya çevrilmesi yoluna birlikte başvurulabileceğini kabul etmektedir³⁷⁵. Bir başka deyişle alacağı rehinle temin edilmiş olan ve aynı zamanda elinde de bir kambiyo senedi bulunan alacaklı, tahsilde tekerrür olmamak kaydıyla, hem kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takibe, hem de rehnin

³⁷³ Önce rehne başvurma zorunluluğuna muhalif davranışa karşı hangi yola başvurulacağı için bkz. aşağı. İkinci Bölüm, 2.2.2.4. Ödeme Emrine Karşı Konulması.

³⁷⁴ Diğer istisnalar, rehinle temin edilmiş olan konut finansmanından kaynaklanan alacaklar ve TOKİ Başkanlığı'nın alacakları (m. 45/2) ile ipotekle temin edilmiş olan faiz ve senelik taksit alacaklarıdır (m. 45/4).

³⁷⁵ Y. 12. HD, T. 02.03.2010, E. 2010/22695, K. 2006/4661; Y. 19. HD, T. 23.12.2005, E. 2005/2477, K. 2005/12955; Y. 12. HD, T. 22.4.2008, E. 2008/5728, K. 2008/8495 (www.turkhukuk sitesi.com); ayrıca bkz. Y. HGK, T. 07.06.1995, E. 1995/12-409, K. 1995/592 (Kazancı İBB).

paraya çevrilmesi yoluyla takibe aynı zamanda başvurabilir ve bu iki takip yolunu beraber yürütebilir.

Rehin hakkının varlığına rağmen, alacaklının rehnin paraya çevrilmesi yoluyla takip haricinde başka bir takip yoluna başvurması halinde, borçlunun ödeme emrine karşı önce rehne başvurma hususunda itiraz veya şikâyet hakkından açıkça veya zımnen feragat etmesi, alacaklının başlattığı takip yolunu geçerli hâle getirir³⁷⁶. Ayrıca, tartışmalı olmakla birlikte, İİK m. 45/1 hükmü emredici olmadığından, alacaklı ile borçlunun anlaşarak bu kuralın aksini kararlaştırabilecekleri kabul edilmektedir³⁷⁷. *Kuru*'ya göre, İİK m. 45/1 hükmü kamu düzenine ilişkin bulunduğundan, alacaklı ile borçlu rehin tesisi anında anlaşarak önce rehne başvurma zorunluluğunu bertaraf edemezler. Yapılan bu anlaşma geçersizdir³⁷⁸.

2.1.6. Yetkili ve Görevli Mercî

İcra işlerine ilk derece olarak bakacak olan mercî icra dairesidir. İlk derece olarak icra işlerine bakacak icra dairesinden başka bir mercî bulunmadığından, icra işlerinde bir görev uyuşmazlığı çıkmaz³⁷⁹.

Çek ile başlatılan kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla icra takibi, ilamsız icranın bir türü olduğundan, uygulanacak yetki kuralları konusunda da, kural olarak, ilamsız icraya ilişkin yetki kuralları uygulama alanı bulur.

İlamsız icrada yetki konusu, İİK'nın 50. maddesinin Hukuk Muhakemeleri Kanunu (HMK)'ya yaptığı yollama nedeniyle, HMK'nın m. 5-19 hükümleri çerçevesinde kıyasen çözüme kavuşturulur. Buna göre, ilamsız icrada genel yetkili icra dairesi, borçlunun yerleşim yerindeki icra dairesidir (HMK m. 6-7; TMK m. 19-22).

Kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takibin konusu para alacakları olduğundan, yetkili icra dairesinin de bu duruma göre belirlenmesi gerekmektedir. Genel

³⁷⁶ Ayrıca alacaklı rehin hakkından feragat ederek rehni düşürebilir ve önce rehne başvurma şartı bertaraf edilebilir, bkz. Muşul, *İcra*, 971; Kuru, *El Kitabı*, 987.

³⁷⁷ Yargıtay'ın konuyla ilgili farklı yönde kararları bulunmakla birlikte, İİK m. 45 hükmünün kamu düzeni ile ilgili bulunup emredici olduğu yönündeki kararları hakim olup istikrar kazanmıştır (Örnek karar olarak, Y. 15. HD, T. 11.11.2003, E. 2003/5503, K. 2003/5364), diğer kararlar ve açıklamalar için bkz. Muşul, *İcra*, 969 vd..

³⁷⁸ Bkz. Kuru, *El Kitabı*, 987, dn. 5; diğer tartışmalar için bkz. Timuçin Muşul, *İcra ve İflâs Hukukunda Şikâyet* (Şikâyet), Ankara 2014, 255 vd.; Muşul, *İcra*, 969 vd..

³⁷⁹ Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz, *İcra*, 41 ve 55; Karslı, 144; Ulukapı, *İcra*, 19 ve 83.

yetkinin haricinde, takibe dayanak para alacağı sözleşmeden kaynaklandığından³⁸⁰, sözleşmenin yapıldığı yer³⁸¹ (İİK m. 50) ve sözleşmenin ifa edileceği yer³⁸² icra dairesi de yetkilidir (HMK m. 10). İfa yeri sözleşmeden anlaşılamıyorsa, Türk Borçlar Kanunu'nun (TBK) 89. maddesi gereği, para borcu alacaklının ödeme zamanındaki yerleşim yerinde ödeneceğinden, alacaklı kendi yerleşim yerinde de icra takibi yapabilir.

Çek üzerinde ödeme yeri³⁸³ bulunmuyorsa, ödeme yerinin tespiti için muhatabın ticaret unvanının yanında yazılı yer ödeme yeri sayılır. Şayet burada da bir yer yok ise,

³⁸⁰ Doktrinde, kıymetli evrakta hakkın doğumu konusunda çeşitli teoriler ortaya atılmış, ancak bir fikir birliğine varılamamıştır. Bu teorilerden belli başlıları Kreasyon, akit ve görünüşe itimat ilkesi ile birleştirilmiş akit teorileridir. Türk hukukunda *Hirş*, hakkın imza ile doğduğunu, ancak donmuş bir halde bulunduğunu ve tedavüle çıkarılmak suretiyle hakkın kullanılabilir hale geleceğini kabul eder. Bu nedenle hak imza ile doğar ancak dolaşımı için bir sözleşme gereklidir. *Arslanlı* da, senette hakkın imza ile doğmasına rağmen senedin başkasına tesliminin hakkı kullanmak bakımından esaslı bir unsur olduğunu savunmaktadır. Teslim taşınır eşya üzerindeki aynı hakların devrindeki teslimde olduğu gibi aynı bir sözleşmedir. Doktrinde Kendigelen de bu konu hakkında sormuş olduğu soru üzerine, “*Kambiyo senetlerinde ilişkileri açıklarken poliçe ve çekin temelde bir havale ilişkisi, bononun ise bir ödeme vaadi olduğu söylenir. Dolayısıyla bu açıklama tarzı ister istemez kambiyo senetlerinin temelinde bir sözleşme ilişkisinin olmadığı intibasını uyandırmaktadır. Oysa bir kambiyo ilişkisinin doğumu en başka düzenleyen ile lehtar arasında (çoğu zaman alacaklı ile borçlu konumunda olan kişiler arasında) ifa için (yani ifa yerine veya kural olarak uğruna) bir kambiyo senedi düzenlenmesi ve borcun bu senet aracılığıyla ödenmesi konusunda bir anlaşmanın varlığını zorunlu kılar. Bu anlaşma aynı zamanda teslim sözleşmesi olarak da isimlendirilen kambiyo sözleşmesidir. Özetle her halde bir kambiyo senedinin düzenlenmesinin, bu bağlamda bir çek keşide edilmesinin arkasında mutlak bir sözleşme yer almaktadır.*”, cevabını vermiştir. Yargıtay 11. HD de 02.04.1981 tarihli, E. 1981/628, K. 1981/1456 sayılı kararında, “Yanların kambiyo ilişkisi kurma konusunda iradelerinin birleşmesi niteliğindeki kambiyo sözleşmesi aşamasını izleyen ve zilyetliğin devrini de içeren aynı sözleşme bulunmaksızın kambiyo ilişkisinin varlığından söz edilemez” hükmüne yer vermiştir (Kazancı İBB). Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. Poroy/Tekinalp, 55-70; Öztan, 23-28.

Görüldüğü üzere Türk hukukunda kambiyo senetlerinde hakkın kullanımının teslim sözleşmesini zorunlu kıldığı kabulü dolayısıyla, kambiyo senetlerinde dava ve takiplere ilişkin olarak yetki hususunda da sözleşmede yetkiye ilişkin kurallar (İİK m. 50 ve HMK m. 10) uygulama alanı bulmaktadır.

³⁸¹ Sözleşmeden doğan davalarda sözleşmenin ifa edileceği yer dışında HUMK'ya (m. 10) göre, davalı veya vekili dava zamanında orada bulunmak şartıyla sözleşmenin meydana geldiği yer mahkemesinde de bakılabilecekken, HMK'da (m. 10) bu hükmeye yer verilmemiştir. Madde gerekçesinde, davalı veya vekilinin sözleşmenin kurulduğu yerde bulunduğunu araştırıp tespit etmenin oldukça zor olduğu belirtilerek, uygulama alanı bulunmadığından maddede yer verilmediği ifade edilmiştir (bkz. Tasarı, Madde Gerekçeleri, m. 15). İlamsız takiplerde yetki konusunda HMK'ya atıf yapan İİK m. 50, akdin yapıldığı icra dairesinin de yetkili olduğunu açıkça hükme bağlamıştır. Böylelikle akdin yapıldığı zamanda alacaklı veya vekilinin orda bulunma koşulu aranmaksızın akdin yapıldığı yer icra dairesi de yetkilidir. HMK'da “sözleşmenin yapıldığı yer” kuralına yer verilmemiş olsa da, İİK m. 50'de açıkça yer bulan bu hüküm uygulanmaya devam edecektir; bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. Karslı, 144; Muşul, *İcra*, 268-283.

³⁸² İİK m. 50 hükmünde her ne kadar “*akdin yapıldığı icra dairesi de takibe yetkilidir*” ibaresi kullanılsa da, yanlış anlaşılmalara mahal vermemek adına, bu tabirin “*akdin yapıldığı yer icra dairesi de yetkilidir*” olarak anlamak gerektiği kanaatindeyiz. Zira “akdin yapıldığı icra dairesi” tabirinden akdin icra dairesinde yapılması gerektiği anlamı çıkmaktadır.

³⁸³ Burada çekin ödeme yeri, sözleşmenin ifa edileceği yer hükmü dolayısıyla yetkili yer haline gelmektedir, bkz. Seyithan Deliduman, Şafak Narbay, “Kambiyo Senetlerinden Çeke Dayanarak Yapılan Kambiyo Senetlerine Mahsus Haciz Yoluyla Takipte Yetkili İcra Daireleri”, *Prof. Dr. Hayri Domaniç'e 80. Yaş Günü Armağanı* C. 1, İstanbul 2001, 632 vd.; bu nedenle, adresli ve ikametgâhlı çeklerde yetki konusunun da buna göre belirlenmesi gerekmektedir; Muşul, “çek bedelinin ödenmemesi halinde hamil, çek muhatabına karşı takibe girişemeyeceğinden çekte ödeme yerine ilişkin hükümler ancak iradi ödeme halinde önem taşır;

çek muhatabın merkezinin bulunduğu yerde ödenir (TTK m. 781/2). İfa yeri çekte bulunması gereken alternatif unsurlardan olduğundan, ifa yerinin anlaşılamıyor olması dolayısıyla TBK m. 89/1 hükmünün burada uygulama alanı söz konusu olmaz. Ayrıca kambiyo senetlerine ilişkin alacaklar aranacak alacaklar olduğundan, bu alacaklar için TBK'nın 89/1. maddesi uygulanmaz³⁸⁴. Böyle bir durumda, diğer senetlerden farklı olarak kambiyo senedi sahibi alacaklı, kendi yerleşim yerinde icra takibi yapamaz³⁸⁵.

Çekin geçerliliği için alternatif unsurlardan olan keşide yeri de çekte gösterilmelidir. Alacaklı keşide yerinde³⁸⁶ de kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takip yapabilir. Çekte keşide yeri gösterilmemişse, çek keşidecinin adının yanında yazılı olan yerde keşide edilmiş sayılır (TTK m. 781/3). Bu durumda kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takip keşidecinin adının yanında yazılı yerde de yapılabilir. Çekte keşidecinin adının yanında yazılı bir yer de yoksa çek geçersiz sayılacağından, bu senetle kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takibe girişmek de mümkün olmaz.

İcra dairesinin yetkisi kamu düzenine ilişkin ve kesin değildir. Alacaklı yetkisiz bir icra dairesinde takip başlatırsa, icra dairesi yetkisizliğini re'sen dikkate alamaz³⁸⁷. Alacaklının yetkisiz olan icra dairesinde kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takip başlatması durumunda, borçlu süresinde yetki itirazında bulunmaz ise, yetkisiz olan icra dairesi yetkili hale gelir³⁸⁸.

Yetki sözleşmesi konusunda da HMK'nın yetki sözleşmesine ilişkin kuralları geçerlidir (HMK m. 17, m. 18). İcra dairesinin yetkisi hakkında yetki sözleşmesi yapılabilir (İİK m. 50/1; HMK m. 17). Zira icra dairelerinin yetkisi kamu düzenine

yetki kuralı oluşturmaz" demek suretiyle muhatap bankanın bulunduğu yer icra dairesini yetkili kabul etmektedir, bkz. Muşul, *İcra*, 1180, 1181; Ergün, 58; Y. 12. HD, T. 9.5.2016, E. 2015/33937, K. 2016/13587 (Kazancı İBB).

³⁸⁴ "...bu nevi para alacağında BK. 73. maddesi (TBK m. 89) uygulanmaz..." Y. 12. HD. T. 30.01.2007, E. 2006/23593, K. 2006/1397 (Kazancı İBB); Kuru/Arslan/Yılmaz, *İcra*, 358, dn. 3.

³⁸⁵ Kuru, *El Kitabı*, 762; Y. 12. HD, T. 26.05.2009, E. 2009/3445, K. 2009/11103 (Kazancı İBB).

³⁸⁶ Burada çekin keşide yeri, sözleşmenin yapıldığı yer hükmü dolayısıyla yetkili yer haline gelmektedir.

³⁸⁷ Deliduman ve Narbay, 630; Kuru, *El Kitabı*, 179; Ergün, 61.

³⁸⁸ Kuru, *El Kitabı*, 181; Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz, *İcra*, 117; Karlı, 144, 145; Ergün, 62.

ilişkin³⁸⁹ ve kesin değildir. HMK'daki diğer şartları da taşımak koşuluyla icra dairelerinin yetkisi konusunda her zaman yetki sözleşmesi yapılabilir³⁹⁰.

Yetki sözleşmesinin yapılabilmesi için gerekli şartlar, sözleşmenin yazılı olması, belirli icra dairesi/daireleri³⁹¹ ve belirli takip/takipler için yapılmış olması, kanunen yetkili olan icra dairelerinin yetkisinin devam etmesi ve yalnızca tacirler veya kamu tüzel kişileri arasında yapılmış olmasıdır³⁹².

Takipte borçlu sayısı birden fazla ise icra takibi borçlulardan birinin yerleşim yerindeki icra dairesinde yapılabilir (HMK m. 7/1). Bu durumda diğer borçlular yetki itirazında bulunamaz. Ancak borçlulardan biri için özel yetkili icra dairesinde takip yapılmışsa diğer borçlular yetki itirazında bulunabilir³⁹³. Kanunda, borçluların tamamı hakkında ortak yetkiyi taşıyan bir icra dairesi belirtilmişse, takibi yürütmeye o yer icra dairesi yetkilidir. Örneğin, terekenin kesin paylaşımına kadar mirasçılara karşı açılacak tüm takiplerde, ölen kimsenin son yerleşim yeri icra dairesi kesin yetkilidir (HMK m. 11/1-b). Bu durumda kambyo alacaklıları ile mirasçılar arasında yetki sözleşmesi yapılması da mümkün değildir³⁹⁴.

³⁸⁹ Baki Kuru, "İlamsız İcrada İcra Dairesinin Yetkisine İtiraz (Yetki İtirazı)", *İBD*, 1986/4-6, 424; İbrahim Aşık, *İcra Sözleşmeleri*, Ankara 2006, 115 vd.; Evren Kılıçoğlu, *İcra Sözleşmeleri*, İstanbul 2005, 156; iflâs dairelerinin yetkisi de kamu düzenine ilişkin değildir (İİK m. 154); kambyo senetlerine mahsus iflâs yoluyla takipte icra dairelerinin yetkisi konusunda, bkz. Deynekli, *İflâs*, 37 vd..

³⁹⁰ Aşık, 115, 116; Kılıçoğlu, 156; Kuru, *El Kitabı*, 179.

³⁹¹ Yargıtay sadece mahkemeler hakkında düzenlenmiş bulunan bir yetki sözleşmesinin icra dairelerini de kapsadığını kabul etmektedir, "Taraflar arasında yapılmış yetki sözleşmesinde mahkemeden söz edilmiş ise, bu ifadenin icra dairelerini de kapsayıp kapsamadığı doktrinde tartışmalı ise de Yargıtay genellikle, bu kayıtların icra dairesini de kapsadığını kabul etmektedir. Zira uyumsuzluğun çözümü için yapılan yetki sözleşmesi sadece mahkemeden karar alınmasını değil, karardan önce veya sonra başvurulacak cebrî icrayı da kapsar (Pekcanitez/Atalay/ Sungurtekin Özkan/ Özekes; İcra ve İflâs Hukuku, Ankara 2013, 176). Somut olayda, taraflar arasında imzalanan 15.02.2010 tarihli eser sözleşmesinin 10. maddesinde, anlaşmazlık durumunda İzmir mahkemelerinin yetkili olacağı kabul edildiği, davacı tarafından sözleşmeye istinaden icra takibinin İzmir icra dairelerinde yapılmış olduğu, İzmir mahkemelerinin yetkili kılınmasının icra dairelerini de kapsayacağı, Hukuk Genel Kurulu çoğunluğunca benimsenmiştir.", bkz. Y. HGK, T. 28.03.2014, E. 2013/1021, K. 2014/424 (Legal EHB); mahkemeye ilişkin yetki sözleşmesinin icra dairelerini de kapsamayacağı görüşü için bkz. Kuru/Arslan/Yılmaz, *İcra*, 117, dn. 4; Ulukapı, *İcra*, 90.

³⁹² "...takip dayanağı bonoda tanzim yeri ile avalistlerin adreslerinin Kadıköy/İstanbul olduğu, bonoda yer alan İstanbul/Merkeze dair yetki şartı tacir olan keşideci ve lehtar yönünden geçerli ise de; itiraz eden avalistler tacir sıfatına sahip olmadıklarından yetki şartı gerçek kişi avalistleri bağlamaz", Y. 12. HD, T. 04.04.2016, E. 2016/11239, K. 2016/13194 (Kazancı İBB).

³⁹³ Y. 12. HD, T. 12.12.2006, E. 2006/20724, K. 2006/23558 (www.turkhukuk sitesi.com).

³⁹⁴ Ergün, 56.

2.2. ÇEK ALACAKLARININ KAMBIYO SENETLERİNE MAHSUS HACİZ YOLUYLA TAKİBİNDE AŞAMALAR

2.2.1. Takip Talebi

2.2.1.1. Genel Olarak

Her takip yolunda olduğu gibi³⁹⁵, kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takip de, alacaklının icra dairesine yapacağı bir takip talebi ile başlar (m. 58, m. 167).

Kambiyo senetlerine mahsus haciz yolunda, alacaklı, takip talebine kambiyo senedinin aslını ve borçlu adedi kadar kendisi veya vekili tarafından onaylanan örneğini eklemek zorundadır (m. 167/2). Alacaklının takip borçlusundan alacağını isteyebilmesi için ödememe protestosu çekmesinin zorunlu olduğu hâllerde³⁹⁶, kambiyo senedinin aslı ile birlikte ödememe protestosunun da icra dairesine ibrazı (takip talebine eklenmesi) zorunludur³⁹⁷.

Takip talebi bakımından, ilamsız takip için öngörülen kurallar, kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takip için de geçerlidir (İİK m. 167/2). Takip talebi yetkili icra dairesine yazılı ya da sözlü olarak yapılabilir (m. 58/1). Fakat genel haciz yoluyla takipte takip talebi elektronik ortamda yapılabilir ve UYAP ortamında takip başlatılabilirken, kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takipte, senet aslının (ve protesto evrakının) takip talebine eklenmesi gerektiğinden böyle bir uygulama mevcut değildir³⁹⁸.

Kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takip için alacaklının takip talebi ile birlikte başvurma harcını, binde beş peşin harcı, vekâletname suretinin ibrazı hâlinde ise

³⁹⁵ Bunun bir istisnası İİK m. 180'de görülür, bkz. Üstündağ, 79; esasen reddolunan mirasların tasfiyesinin bir icra takibi olmaması dolayısıyla, bunu bir istisna olarak görmek doğru olmayacaktır.

³⁹⁶ Çekte ödememe keyfiyeti, ödenmesi amacıyla vaktinde ibraz edilen çekin muhatabın ya da takas odasının vaktinde teslim edildiği halde ödenmediğini tespit eden tarihli beyanıyla tespit ettirilebilir. Böyle bir tespitin yapılmadığı hallerde, yetkili hamilin çek borçlularına karşı müracaat hakkının doğumu için bu tespitin ödememe protestosu keşide edilerek yapılmış olması zorunludur, Muşul, *İcra*, 1173; Kuru/Arslan/Yılmaz, *İcra*, 361.

³⁹⁷ Protestonun takip talebine eklenmesinin zorunlu olduğu durumlar için, bkz. Kuru/Arslan/Yılmaz, *İcra*, 360, 361.

³⁹⁸ T.C. Adalet Bakanlığı Bilgi İşlem Dairesi Başkanlığı'nın 29.09.2011 tarihli ve İcra Dairelerinde Online Takip Açılması konulu tebliği, www.kayseri.adalet.gov.tr/dokumanlar/icraOnlineTakip.pdf.

vekâlet suret harcını ve ödeme emrinin borçluya tebliği için³⁹⁹ gerekli posta masrafını da peşinen icra veznesine depo etmesi gerekmektedir⁴⁰⁰ (İİK m. 59; Harçlar Kanunu m. 29, I. Sayılı tarife/suret harçları ve icra ve iflâs harçları). Hatta kambyo senedine dayanan takipler harçtan istisna edilmiş takiplerden olmadığından, takip konusu alacağın miktarı Harçlar Kanunu m.13/a hükmünde gösterilen limitin altında olsa dâhi, bu takipler harca tabidir⁴⁰¹.

Kambyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takip talebinde bulunmanın maddi hukuk bakımından ve takip hukuku bakımından diğer ilamsız takip yollarındaki gibi sonuçları bulunmaktadır⁴⁰². Takip hukuku bakımından, icra müdürü için borçluya bir ödeme emri gönderme yükümlülüğü doğar⁴⁰³. Alacaklı aynı alacak için ikinci bir ilamsız icra takibi yapamaz⁴⁰⁴. Aynı alacak için ikinci bir ilamsız takip yapılması halinde, alacaklı borçlunun derdestlik itirazıyla karşılaşır⁴⁰⁵. Ayrıca takip talebi tarihi hacze iştirak için esas alınır. Maddi hukuk bakımından, alacaklının takip talebi ile birlikte zamanaşımı kesilir⁴⁰⁶. Borçlu daha önce temerrüde düşürülmemiş ise, takip talebinde bulunulması ve ödeme emrinin tebliği⁴⁰⁷ ile birlikte, borçlu temerrüde düşmüş olur.

³⁹⁹ Kambyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takipte, ödeme emrine itiraz doğrudan icra mahkemesine yapıldığından, borçlunun ödeme emrine itirazının alacaklıya tebliğ için icra dairesine ayrıca masraf yatırmasına gerek yoktur.

⁴⁰⁰ Takip masrafları ve kanunda aksi düzenlenmedikçe tüm harçların sorumlusu borçludur (m. 15, m. 59). Vekâlet suret harcının sorumlusu vekâleti ibraz eden olduğundan, bu harcın borçluya yükletilemeyeceği unutulmamalıdır.

⁴⁰¹ Ancak uygulamada 50 TL'nin altında ticari senetle icra takibi başlatılmasına pek rastlanılmamaktadır, bkz. Hüseyin Demir, Erdem Demir, *İcra ve İflâs Harçlar El Kitabı*, Ankara 2015, 44.

⁴⁰² Detaylı bilgi için bkz. Kuru, *El Kitabı*, 205 vd.; Pekcanıtez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes, 136, 137; Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz, *İcra*, 134, 135; Ulukapı, *İcra*, 101, 102; Ergün, 82 vd..

⁴⁰³ Ergün, 82; Kuru/Arslan/Yılmaz, *İcra*, 134.

⁴⁰⁴ Kuru, *El Kitabı*, 205; Yargıtay aynı alacak için tahsilde tekerrür olmamak kaydıyla, birden fazla takip yapılabileceği kanaatindedir, bkz. Y. 12. HD, T. 18.10.2011, E. 2011/3662, K. 2011/19138 (Legal EHB).

⁴⁰⁵ İcra müdürü bu durumu tespit etse dahi, re'sen inceleme yetkisi olmadığından, ikinci takip talebini kabul etmek zorundadır, bkz. Kuru, *El Kitabı*, 205; Kambyo senetlerine mahsus haciz yoluyla icra takibinde takip talebine senet aslının eklenmesi zorunlu olduğundan, senet aslı olmadan ikinci bir kambyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takip yapılması mümkün görünmemektedir.

⁴⁰⁶ Zamanaşımının kesilmesi için takip talebinin yapılmış olması yeterlidir. Hatta yetkisiz icra dairesine yapılan takip talebi dahi zamanaşımını keser. Bunun için ayrıca ödeme emrinin borçluya tebliğ edilmiş olmasına gerek yoktur, ayrıntılı bilgi için bkz. Kuru, *El Kitabı*, 206; Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz, *İcra*, 134; Ergün, 84.

⁴⁰⁷ Yargıtay 11., 13. ve 19. Hukuk Dairelerinin borçlunun takip talebinin yapıldığı anda temerrüde düştüğü görüşlerinin eleştirisi için, bkz. Kuru, *El Kitabı*, 207; Kuru/Arslan/Yılmaz, *İcra*, 135.

2.2.1.2. Çek Aslının Takip Talebine Eklenmesi

2.2.1.2.1. Kural

İcra İflâs Kanunu m. 167/2 hükmü uyarınca, kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla icra takibine başvurmak isteyen alacaklı, takip talebine kambiyo senedinin (çekin) aslını ve borçlu adedi kadar⁴⁰⁸ kendisi veya vekili tarafından onaylanan örneğini eklemek zorundadır. Alacaklı takip talebine kambiyo senedinin cinsini (çek olduğunu), varsa numarasını ve tarihini de yazmalıdır (İİK m. 58/4).

Kambiyo senedi yabancı bir dille yazılmışsa ve Türkiye’de takip edilecekse, alacaklı kambiyo senedinin aslının yanında Türkçe çevirisini ve borçlu adedi kadar onaylı örneğini de takip talebine eklemek zorundadır⁴⁰⁹.

Kambiyo senedinin diğer türlerinde olduğu gibi, kural olarak, çekin fotokopisiyle kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takibe başvurulamaz. Çeki kaybetmiş olan alacaklının, mahkemenin çekin iptaline ilişkin kararına dayanarak, kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takibe girişmesi de mümkün değildir⁴¹⁰.

İcra müdürü takip talebiyle birlikte kendisine verilen takibe dayanak çeki icra kasasında saklar (İİK m. 9). Alacağın tamamen ödenmesi ile birlikte de takibe dayanak çek icra dairesince borçluya verilir (İİK m. 144/1). Alacağın bir kısmının ödenmiş olması durumunda da alacaklı senedi geri alabilir. Bu durumda icra dairesi çek üzerine bundan sonra hangi miktar para için geçerli olacağını yazar veya ilgili mercie yazdırır (İİK m.

⁴⁰⁸ Genel haciz yoluyla icra takibinde senede dayalı açılan takiplerde senet aslını icra dairesine verme zorunluluğu bulunmadığından alacaklı takibe dayanak senedin borçlu adedinden bir fazla alacaklı veya varsa mümessili tarafından onaylı örneğini icra dairesine vermek zorundadır. Zira takip dosyasında takibe dayanak senedin incelenmek üzere hazır bulunması gerekmektedir. Kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla icra takibinde senet aslı takip talebiyle birlikte icra dairesine verildiğinden ve icra kasasında saklandığından takip dosyasında takibe dayanak senedin hazır bulunmasına da lüzum yoktur.

⁴⁰⁹ Baki Kuru, *Almanca Düzenlenmiş Poliçe ve Bonoya Dayanarak Türkiye’de İlamsız İcra Takibi Yapılması* (İlamsız İcra), Prof. Dr. Yaşar Karayalçın’a 65. Yaş Armağanı, Ankara 1988, 613-617.

⁴¹⁰ Y. 12. HD, T. 10.04.1992, E. 1991/10659, K. 1992/4655 (Kazancı İBB); “Mahkemeden alınan iptal kararı yalnızca hak sahipliğinin tanısına (teşhisine) olanak verir. Yasa uyarınca hasımsız alınması gereken iptal kararı ilgilinin borçluluğunu saptamaz ve kesin hüküm teşkil etmez. Borçlu, iptal kararına karşın iptal kararını alan kişinin hak sahibi olmadığını öne sürebilir.”, Y. 11. H.D, T. 10.05.1979, E. 1979/480, K. 1979/2529 (www.turkhukuk sitesi.com).

144/2). Yargıtay⁴¹¹ ve doktrin⁴¹², takibe dayanak çekin takip sonuna kadar icra kasasında muhafazasına gerekli olmadığını, kambiyo senedi aslının hiç değilse, beş günlük itiraz süresi içinde icra dairesinde bulundurulmasının yeterli olduğunu kabul etmektedir⁴¹³.

Hamil, başvurma hakkının doğması için protesto çekilmesinin zorunlu olduğu hallerde⁴¹⁴, ödenmeme keyfiyetini başvurma borçlularına bir protesto ile bildirmelidir. Aksi halde, hamilin başvurma hakkı doğmayacağından, kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takibe de girişemeyecektir. Ancak çekte, TTK m. 818/2 hükmü uyarınca, protesto yerine TTK m. 808/1-b ve c bentleri gereğince belirleme yapılması da geçerlidir. Yani çekin üzerinde süresinde ibraz edildiği halde ödenmediğini gösteren, muhatap banka veya takas odasının tarihli⁴¹⁵ bir beyanı bulunmaktaysa, kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takibe başvurabilmek için, çekin aslı ile birlikte ayrıca bir protesto eklenmesine gerek yoktur⁴¹⁶.

Çeki süresinde muhatap bankaya veya takas odasına ödenmek üzere ibraz etmeyen veya ibraz ettiği halde çek üzerine bir beyan yazdırmamış olan çek hamilinin ise, kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla icra takibine başvurabilmesi için, ödememe protestosu çekmiş olması ve bunu takip talebine çek aslıyla birlikte eklemesi gerekmektedir⁴¹⁷.

2.2.1.2.2. İstisna

5941 sayılı Çek Kanunu m. 3/6 hükmü gereği, muhatap bankanın kanunen ödemekle yükümlü olduğu tutar dâhil kısmi ödeme halinde, çekin aslı bankaca muhafaza altına alınarak, ön ve arka yüzünün onaylı fotokopisi hamile verilir. Çeklerde muhatap

⁴¹¹ Y. 12. HD, T. 08.03.2007, E. 2007/1518, K. 2007/4183; Y. 12. HD, T. 25.09.2006, E. 2006/14130, K. 2006/17207 (Kazancı İBB); “İcra müdürlüğünce senet aslı icra kasasına alınarak itiraz süresi boyunca kasada tutulmalıdır”, İcra Dairesi Çalışanları İçin Takip Hukuku Uygulama Kılavuzu, Ankara 2012, 97, www.pgm.adalet.gov.tr/duyuru/2012/aramlik/1.pdf.

⁴¹² Kuru, *El Kitabı*, 770; Uyar, *Kambiyo Senetleri*, 91 vd.; Kuru/Arslan/Yılmaz, *İcra*, 359.

⁴¹³ *Süphandağ*, ise, takip dayanağı çek aslının takip kesinleşse dahi alacaklısına verilmemesi ve borç bitince borçluya iade edilmesi gerektiğini savunmaktadır, bkz. *Süphandağ*, 869.

⁴¹⁴ Protestonun takip talebine eklenmesinin zorunlu olduğu durumlar için bkz. Kuru/Arslan/Yılmaz, *İcra*, 360, 361.

⁴¹⁵ Yargıtay bir kararında üzerinde ibraz şerhi olmasına rağmen ibraz tarihi belirtilmemiş olan çekin ibraz tarihinin icra mahkemesince bankaya sorulmak suretiyle öğrenilemeyeceğini hükme bağlamıştır, bkz. Y. HGK, T. 25.06.2008, E. 12/450-452 sayılı karar (Legal EHB); ayrıca bkz. Y. 12. HD, T. 14.11.2006, E. 2006/18158, K. 2006/21281 (Uyar, *Kambiyo Senetleri*, 109).

⁴¹⁶ Kuru, *El Kitabı*, 774; Y. 12. HD, T. 20.02.2007, E. 2007/173, K. 2007/2729; Y. 12. HD, T. 15.01.2007, E. 2006/24299, K. 2007/91 (Uyar, *Kambiyo Senetleri*, 107).

⁴¹⁷ Kuru, *El Kitabı*, 774; ancak uygulamada bu yola pek başvurulmamaktadır, Uyar, *Kambiyo Senetleri*, 136.

banka tarafından yapılan kısmi ödeme hâlinde hamile verilen onaylı fotokopi ile de kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takip yapılabilir⁴¹⁸. Mahkeme veya icra dairesinin çekin aslını istemesi halinde, çekin aslı bu mercilere gönderilir⁴¹⁹.

Bir diğer istisna, İİK m. 176/b/2 hükmünde görülür. Kambiyo senediyle takip edilen borçluların arasında iflâsa tabi olmayan kimseler bulunması halinde, alacaklı iflâsa tabi olanlar aleyhine iflâs yoluna, olmayanlar aleyhine haciz yoluna gitmek isterse, her iki takip yolu için de ayrı ayrı talepte bulunmaya mecburdur. Bu durumda alacaklı iflâsa tabi borçluları hakkında kambiyo senetlerine mahsus İflâs yoluyla takibe, İflâsa tabi olmayan borçluları hakkında kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takibe başvurabilir. Alacaklının başlatmış olduğu ilk takipte takip talebine kambiyo senedinin aslını eklemesi, kambiyo senedinin icra müdürü tarafından tasdik edilmiş bir suretinin ise, ikinci takibe eklenmesi gerekir⁴²⁰.

Nihayet, kambiyo senedinin aslı alacaklının tek başına elde edemeyeceği mahkeme, yediemin gibi yerlerde ise, alacaklı kambiyo senedinin fotokopisini takip talebine ekleyerek ve durumu belirterek kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takibe başvurabilir⁴²¹. Yargıtay da bir kararında, “*senedin Cumhuriyet Savcılığı’nca 2009/30194 nolu hazırlık soruşturmasına konu edildiği ve senede el konulduğu anlaşıldığından, anılan engel sebebiyle alacaklının senedin onaylı fotokopisiyle icra dairesine başvurarak takip yapabileceğini*” kabul etmiş ve Yargıtay’ın yerleşik uygulamasının da bu yönde olduğunu belirtmiştir⁴²².

2.2.1.3. Takip Talebinin İçeriği

Takip talebinin içeriği bakımından, çek ile başlatılan kambiyo senetlerine mahsus haciz yolu ile takip için, genel haciz yolu ile takipteki kurallar geçerlidir⁴²³. Kambiyo senetlerine mahsus haciz yolu ile takip talebinde de İİK m. 58’de yazılı hususlar

⁴¹⁸ Bu halde alacaklı, fotokopi ile ihtiyati haciz de talep edebilir, bkz. Kuru, *El Kitabı*, 769 dn. 83.

⁴¹⁹ Ayrıntılı bilgi için bkz. Narbay, *Değerlendirme*, 84 vd..

⁴²⁰ Muşul, *İcra*, 1163.

⁴²¹ Bkz. Kuru, *El Kitabı*, 771; Muşul, *İcra*, 1168.

⁴²² Y. HGK, T. 30.03.2012, E. 2012/12-80, K. 2012/265; Yargıtay diğer kararlarında da aynı yönde görüş bildirmiştir, bkz. Y. 12. HD, T. 09.11.2010, E. 2010/13383, K. 2010/26440; Y. 12. HD, T. 05.03.2007, E. 2007/968, K. 2007/3939 (Kazancı İBB).

⁴²³ Ulukapı, *İcra*, 215.

bulunmalıdır⁴²⁴. Alacaklının kimliği ve adresi, borçlunun kimliği ve adresi, alacak tutarı, senet veya *senet yoksa borcun sebebi*, alacaklının takip yollarından hangisini seçtiği⁴²⁵ ve son olarak alacaklının imzası takip talebinin içeriğinde bulunması gerekli unsurlardır. Ancak çek ile başlatılan kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluna başvurabilmek için mutlaka takip talebine çek aslının eklenmesi gerektiğinden, *senet yoksa borcun sebebinin* belirtilmesi hükmü, niteliği gereği bu takip yolunda uygulama alanı bulamayacaktır.

Alacaklı kendisinin ve borçlunun kimlik bilgileri ve adreslerini takip talebinde belirttikten sonra, çek borçlusundan olan alacak tutarını da takip talebinde belirtmelidir. Bu alacak tutarı TTK m. 810 hükmü uyarınca, çekin ödenmemiş olan bedeli, ibraz gününden itibaren bu tutarın faizi, protestonun veya buna denk olan belirlemenin ve gönderilen ihbarnamelerin giderleri ile diğer giderleri ve çek bedelinin binde üçünü aşmamak üzere komisyon ücretinden ibarettir. Çeki ödemek zorunda kalmış olan çek borçlularından birinin diğer ciranta ve keşideciye başvurusu halinde ise, TTK m. 818/1-1 hükmünün TTK m. 726 hükmüne yaptığı yollama nedeniyle, çek bedelini ödemiş olan kişi kendisinden önce gelen borçlulardan ödemiş olduğu tutarın tamamını, ödeme tarihinden itibaren bu tutarın faizini, yaptığı giderleri ve poliçe bedelinin binde ikisini aşmamak üzere komisyon ücretini isteyebilir.

Çeke dayanarak takip yapan alacaklı çekin karşılıksız kalan bedelinin yüzde onunu da takip talebinde isteyebilir⁴²⁶ (TTK m. 783/3). Takip talebinde alacaklının, çekin ibraz gününden itibaren asıl alacağa veya çekin ödenme tarihinden itibaren ödenmiş olan meblağın tamamı üzerinden temerrüt faizi (ticari faiz) işletilmesini istemesi de mümkündür⁴²⁷. *Kuru*, alacaklının takip talebinde hiç faiz istememişse, kambiyo senedindeki borcun aslı ödeninceye kadar faiz için ayrı bir takip yapabileceği, fakat

⁴²⁴ Kambiyo senetlerine mahsus iflâs yoluyla takip talebinin içeriği hakkında bkz. Ergün, 156, 157; Deynekli, *İflâs*, 44, 45.

⁴²⁵ Alacaklı iflâsa tabi borçluları hakkında haciz yoluna başvurabileceği gibi, iflâs yoluna da başvurabilir. Alacaklı iflâs veya haciz yollarından birine başvurduktan sonra, bir defaya mahsus olmak üzere, başlatmış olduğu takip yolunu harç ödemeksizin değiştirebilir (İİK m. 43/2). Alacaklının başlatmış olduğu takip yolunu birden fazla değiştirmek istemesi halinde tekrar harç yatırması gerekir; Alacaklıya tanınan imkân sadece haciz ve iflâs yolları arasında olduğundan, genel haciz yoluyla takibin kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takibe ya da kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takibin genel haciz yoluyla takibe çevrilmesi mümkün değildir, bkz. Deynekli, *İflâs*, 8, 9.

⁴²⁶ Çek tazminatından keşideci-borçlu sorumlu olduğundan, bu tazminat ciranta sıfatıyla sorumlu olan borçludan talep edilemez, bkz. Y. 12. HD, T. 02.11.2001, E. 2001/17167, K. 2001/17860 (Süphandağ, 63).

⁴²⁷ *Kuru*, *El Kitabı*, 768; Ayrıca çeke de uygulanabilecek olan bonoya ilişkin Yargıtay kararına göre, "Takip dayanağı kambiyo senedi vasfında bono olduğuna göre, ticari işlerdeki temerrüt faiz oranı üzerinden faiz hesaplanmalıdır", Y. 12. HD, T. 31.05.2012, E. 2012/1070, K. 2012/18599 (Kazancı İBB).

borcun aslı ödendikten sonra sadece faizi için kambiyo senetlerine mahsus yolla takip yapılamayacağı kanaatindedir⁴²⁸. Ancak yazar diğer eserinde, haklı olarak, alacaklı kısmi takip yaparken fazlaya ilişkin alacağı için takip yapmak hakkını saklı tutmazsa, alacağın takip dışı bıraktığı kısmından zımnen feragat etmiş sayılması gerektiğini ifade etmektedir⁴²⁹. Bu nedenle, alacaklı takip talebinde hiç faiz istememişse, alacağın takip dışı bıraktığı kısmından zımnen feragat etmiş sayılacağından, daha önce talep edilmeyen faiz için ayrıca takip yapılamamalıdır.

Alacak tutar ve kalemlerini takip talebinde belirten alacaklı daha sonra takip talebine genel haciz yolundaki kayıtlara ek olarak, takibe konu kambiyo senedinin cinsini (çek olduğunu), tarihini ve numarasını yazması gerekmektedir (İİK m. 58/2 b.4, m. 167/2, İİK Yön. m. 20). Daha sonra takip talebinde haciz yolunu seçtiğini belirten alacaklı takip talebini imzalayıp takibi başlatmalıdır.

2.2.1.4. Takip Talebi Üzerine İcra Dairesinin Yükümlülüğü ve Kapsamı

Çek alacaklısının çek aslı ve protesto veya dengi bir ödememenin tespiti vasıtasıyla birlikte kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takip talebinde bulunması üzerine, icra müdürü ödeme emri düzenlemeden önce takip talebi üzerinde bir inceleme yapar.

İlk olarak, icra müdürü çek ile başlatılacak olan kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takibin dayanağı olan senedin çek vasfında olup olmadığını inceler. İcra müdürü bu incelemeyi, TTK m. 780 ve 781 hükümleri kapsamında yapar⁴³⁰. Hangi belgelerin çek sayılıp sayılmayacağını daha önce ayrıntılı olarak incelediğimizden⁴³¹, burada ayrıca değinilmeyecektir.

İcra müdürü yaptığı inceleme sonucunda kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takibe dayanak olarak sunulan senedin çek vasfında olmadığını tespit ederse, takip talebini reddedecektir⁴³².

⁴²⁸ Bkz. Kuru, *El Kitabı*, 769.

⁴²⁹ Bkz. Kuru/Arslan/Yılmaz, *İcra*, 131.

⁴³⁰ Helvacı, 167.

⁴³¹ Bkz. yuk. Birinci Bölüm, 1.2.4. Çekin Unsurları.

⁴³² Muşul, *İcra*, 1168; Helvacı, 167; Ergün, 78; Kuru ise, böyle bir durumda icra müdürünün talebi tamamen reddetmemesi, alacaklının genel haciz yoluyla takibe başvurma imkânı olduğundan, böyle bir takip talebini genel haciz yoluyla takip talebi olarak kabul etmesi gerektiğini savunmaktadır, bkz. Kuru/Arslan/Yılmaz, *İcra*, 361, dn. 11; görüşün eleştirisi için bkz. Muşul, *İcra*, 1169 ve Ergün, 78.

İkinci olarak, icra müdürü kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takipte kambiyo senedinin vadesinin gelip gelmediğini de araştırmakla yükümlüdür. Ancak daha önce belirtildiği üzere çekte vade bulunmaz. Çek görüldüğünde ödeneceğinden, icra müdürünün bu konuda yapması gereken inceleme, çekin süresinde ödeme için ibraz edilmesine rağmen ödenmediği tespiti yapılıp yapılmadığıdır. Bir başka deyişle icra müdürü, alacaklının borçluya karşı kambiyo hukuku mucibince müracaat hakkı bulunup bulunmadığını araştırmalıdır⁴³³.

Çek süresi içinde ibraz edilmemiş, ibraz edilip de gerekli tespitler usulüne uygun şekilde yapılmamış ya da kambiyo hukukuna ilişkin müracaat hakkı başka bir nedenle doğmamış veya sona ermiş ise, icra müdürü alacaklının kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takip talebini reddetmelidir. Alacaklının müracaat hakkının doğumunun ödememe protestosunun keşidesine bağlı olan hallerde, icra müdürü, alacaklının takip talebine eklediği çek aslının üzerinde, süresinde ibraz edildiği halde ödenmediğini gösteren, muhatap banka veya takas odasının tarihli⁴³⁴ beyanını veya takip talebine eklenen ödememe protestosunu inceleyerek bu araştırmayı yapar. Dolayısıyla çek aslının ve gerekli olduğu hallerde protestonun takip talebine eklenmediğini tespit eden icra müdürü yine kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takip talebini reddedecektir (İİK m. 167/2).

İcra müdürünün takip talebi üzerinde yapması gereken diğer bir inceleme ise, çekin ciro edilip edilmemesi durumuna göre, alacaklının yetkili hamil olup olmadığıdır. Çeki elinde bulunduran alacaklının TTK m. 789 ve m. 790 hükümleri çerçevesinde yetkili hamil sıfatını haiz bulunmaması durumunda, bu çek ile kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla icra takibine girişmesi mümkün değildir.

İcra müdürünün takip talebi ve takip talebine eklenen belgeler ışığında alacaklı olarak takip talebinde bulunan kişinin yetkili hamil olmadığı sonucuna ulaşması halinde, kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takip talebini reddetmesi gerekmektedir⁴³⁵.

⁴³³ Muşul, *İcra*, 1170; Ergün, 81.

⁴³⁴ Yargıtay, üzerinde ibraz şerhi olmasına rağmen ibraz tarihi belirtilmemiş olan çekin ibraz tarihinin icra mahkemesince bankaya sorulmak suretiyle öğrenilemeyeceğini hükme bağlamıştır, bkz. Y. HGK, T. 25.06.2008, E. 12/450-452 sayılı karar (Legal EHB); aynı yönde bkz. Y. 12. HD, T. 14.11.2006, E. 2006/18158, K. 2006/21281 (Uyar, *Kambiyo Senetleri*, 109).

⁴³⁵ Zira icra müdürü sıfat kurumunu re'sen inceler. Sıfat kamu düzenine ilişkin olduğundan, sıfat yokluğunun takibin ve davanın her aşamasında re'sen nazara alınması gerekir, bkz. Y. 12. HD, T. 14.12.2010, E. 2010/27554, K. 2010/30052 (Süphandağ, 70).

Son olarak, kambiyo senetlerine mahsus takip talebini alan icra müdürü, senedin çek vasfını haiz olup olmadığını ve çek aslının (ve gerekli olduğu hâllerde ödememe protestosunun) takip talebine eklenip eklenmediğini, başvuru sahibinin senet üzerindeki kayıtlara göre takip hakkına sahip olup olmadığını inceledikten sonra, bu talebin 58. maddedeki unsurları taşıyıp taşımadığını araştırması gerekir.

İcra İflâs Kanunu m. 58 hükmünde yazılı olan unsurların eksik olması halinde de icra müdürünün kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takip talebini reddetmesi gerekir⁴³⁶.

İcra İflâs Kanunu m. 168/1 hükmü gereği, kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takipte, icra memuru senedin kambiyo senedi olduğunu ve vadesinin geldiğini görürse, borçluya senet sureti ile birlikte hemen bir ödeme emri gönderir. Çekte vade olmadığından icra müdürünün böyle bir inceleme yapması mümkün değildir. Dolayısıyla vadeye ilişkin hüküm çeke dayalı kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takipte uygulanmamalıdır.

Çek ile başlatılan kambiyo senetlerine özgü takip yolunda, icra müdürü, alacaklının verdiği senedin çek vasfında olduğunu ve bu senetten takibe başvuran kişinin yetkili hamil olduğunu tespit etmesi üzerine, borçluya “hemen” bir ödeme emri gönderir⁴³⁷ (m. 168).

Görüldüğü üzere, diğer kambiyo senetlerine olduğu gibi çeke de özel bir önem atfeden kanun koyucu, genel haciz yoluyla takibin aksine, kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takipte, takip talebindeki zorunlu unsurların haricinde icra müdürüne birtakım inceleme yükümlülükleri yüklemiştir. İcra müdürünün yukarıda saydığımız konulardaki inceleme yükümlülüğüne aykırı olarak işlem yapması hâlinde, yaptığı bu işlemlerin şikâyet yoluyla iptal edilebileceği veya düzeltilebileceği muhakkaktır⁴³⁸. Bu

⁴³⁶ Yargıtay daha önceleri işleyecek faiz hakkında alacaklının takip talebinde yürürlükte olan faiz oranından daha yüksek miktarda faiz talebinde bulunulmasına karşı yapılacak başvurunun itiraz olduğunu kabul etmişken, 2007 yılından itibaren görüş değiştirerek, bu hususun süresiz şikâyet konusu yapılabileceğini, böylelikle icra müdürünün bu durumu da incelemesi gerektiğini kesin bir biçimde ifade etmiştir, bkz. Talih Uyar, “Borçlunun İcra Takibinde İstenen İşlemiş Faiz ile İşleyecek Faiz Oranına Süresi İçinde İtiraz Etmemesinin Sonuçları (Faiz Oranı)”, *ABD*, 2013, S. 2, 347 vd..

⁴³⁷ Kambiyo senetlerine mahsus haciz yolunda ödeme emrinin gönderilme süresini “hemen” olarak tayin eden kanun koyucu, genel haciz yolunda bu süreyi “üç gün” olarak belirlemiştir.

⁴³⁸ Ancak icra hâkimi tebligatın usulsüzlüğünü re’sen incelemekle yükümlüyken, icra dairesi tebligatın usulsüzlüğünü inceleyemez. Yerel bir icra hukuk mahkemesi vermiş olduğu kararda, icra müdürünün tebligatın usulüne uygun olarak yapılıp yapılmadığını kendiliğinden inceleyemeyeceği, bunun şikâyet yolu

nedenle İİK’da kambiyo senetlerine özgü şikâyet sebepleri de ayrıca düzenlenmiştir. Kambiyo senetlerine mahsus takip yolunda şikâyet sebepleri ve usulüne ileride değinilecektir⁴³⁹.

2.2.2. Ödeme Emri

2.2.2.1. Genel Olarak

Takip talebi aşamasında olduğu gibi ödeme emri ve kesinleşmesi aşamasında da genel haciz yoluyla takip ile kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takip arasında belirgin farklılıklar bulunmaktadır.

Ödeme emrinin gönderilmesi, ödeme, itiraz ve şikâyet süreleri, ödeme emrine karşı yapılacak itirazların usulü ve takibe etkileri başlıca farklılıklardır. Kambiyo senetlerinin ticari hayattaki vazgeçilmez fonksiyonu nedeniyle kambiyo senetlerine mahsus takip yolunun daha sıkı şartlar altında yürütüldüğü açıktır.

İcra müdürü takip talebi üzerinde yaptığı inceleme neticesinde takip talebinde İİK m. 58’de sayılı kayıtların eksik olduğunu, senedin çek vasfında olmadığını veya alacaklının yetkili hamil olmadığını tespit ederse, alacaklının kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takip talebini reddedecektir.

İcra müdürü kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takip talebini ve takibe dayanak senedi aldıktan sonra yapacağı inceleme neticesinde, senedin çek vasfında olduğuna, ödenmeme durumunun tespit edildiğine ve alacaklının yetkili hamil olduğuna kanaat getirirse, borçluya gönderilmek üzere ödeme emri düzenleyecektir.

İcra İflâs Kanunu m. 168/2 hükmünün İİK m. 60/3-4 hükümlerine yaptığı yollama nedeniyle ödeme emrinin iki nüsha olarak düzenlenmesi gerekmektedir⁴⁴⁰. Alacaklının istemesi durumunda, ayrıca alacaklıya hiçbir resim ve harca tabi olmaksızın ödeme

ile ileri sürülmesi gerektiğine hükmetmiştir, İzmir 5. İcra Mahkemesinin 17.08.2015 tarihli kararı, karar için bkz. Recep Akcan, Hakan Albayrak, *Tebliğat Hukuku*, Güncellenmiş 2. Baskı, Ankara 2015, 44, dn. 64.

⁴³⁹ Bkz. aşa. İkinci Bölüm, 2.2.2.4.2. Şikâyet.

⁴⁴⁰ Kanun koyucu burada her ne kadar ödeme emrinin “iki nüsha” olarak düzenleneceğini ifade etse de, borçlu sayısının birden fazla olması durumlarında, icra müdürlüğünce düzenlenmesi gereken ödeme emri sayısı borçlu adedinden bir fazladır.

emrinin bir nüshası verilir (İİK m. 60/4). Nüshalar arasında fark olması durumunda borçluya gönderilen nüsha geçerli sayılır (İİK m. 60/3).

Ödeme emri, bir icra takibinde borçluya karşı yapılan icra takip işlemlerinden⁴⁴¹ birincisidir⁴⁴². Borçlunun alacaklının haksız taleplerine karşı itirazı ve ödeme emrine karşı başvuracağı şikâyet yollarında süreler de ödeme emrinin borçluya tebliğ ile başlar. Ancak Yargıtay alacaklının talebi ile borçluya ikinci defa ödeme emri gönderilmiş olması durumunda itiraz ve şikâyet sürelerinin ikinci ödeme emrinin tebliğinden itibaren başlayacağını kabul etmektedir⁴⁴³.

2.2.2.2. Ödeme Emrinin İçeriği

İlamsız icranın bir türü olan kambyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takipte takibin dayanağı senedin çek yani kambyo senedi olması dolayısıyla, Kanunda ödeme emrinin içeriği de diğer ilamsız takip yollarından farklı şekilde düzenlenmiştir.

İcra müdürü İİK m. 58'e uygun takip talebini ve çek aslını aldıktan sonra, İİK m. 168/1 hükmündeki kayıtları içeren bir ödeme emri düzenleyecektir. İİK m. 168/1 hükmüne göre bu ödeme emri;

“1. Alacaklının veya vekilinin banka hesap numarası hariç olmak üzere, takip talebine yazılması lazım gelen kayıtları,

2. Borcun ve takip masraflarının on gün içinde ödeme emrinde yazılı olan icra dairesine ait banka hesabına ödenmesi ihtarını,

3. Takibin müstenidi olan senet kambyo senedi vasfını haiz değilse, beş gün içinde icra mahkemesine şikâyet etmesi lüzumunu,

4. Takip müstenidi kambyo senedindeki imza kendisine ait olmadığı iddiasında ise bunu beş gün içinde açıkça bir dilekçe ile icra mahkemesine bildirmesi; aksi takdirde kambyo senedindeki imzanın bu fasıl gereğince yapılacak icra takibinde kendisinden

⁴⁴¹ İcra takip işlemleri, icra organları tarafından borçluya karşı yapılan ve cibrî icranın ilerlemesini sağlayıcı nitelikteki işlemler olarak tanımlanır, bkz. Nilüfer Boran Güneysu, “İcra Takip İşlemleri”, *TBB Dergisi*, 2012, S. 101, 36; Kuru/Arslan/Yılmaz, *İcra*, 98; bir işlemin icra takip işlemi sayılabilmesi için, icra organlarınca yapılma, borçluya karşı yapılma ve cibrî icranın ilerlemesini sağlayıcı nitelikte olma özelliklerini içinde barındırması gerekir.

⁴⁴² Kuru/Arslan/Yılmaz, *İcra*, 137; Nazlı Gören Ülkü, *İcra Hukukunda Ödeme Emri*, İstanbul 2008, 139.

⁴⁴³ Bkz. Y. 12. HD, T. 22.03.2007, E. 2007/2064, K. 2007/5418 (Legal EHB); aynı yönde bkz. Muşul, *İcra*, 1192.

sadır sayılacağı ve imzasını haksız yere inkâr ederse sözü edilen senede dayanan takip konusu alacağın yüzde onu oranında para cezasına mahkûm edileceği ve icra mahkemesinden itirazının kabulüne dair bir karar getirmediği takdirde cebri icraya devam olunacağı ihtarını,

5. Borçlu olmadığı veya borcun itfa edildiği veya mehil verildiği veya alacağın zaman aşımına uğradığı veya yetki itirazını sebepleri ile birlikte beş gün içinde icra mahkemesine bir dilekçe ile bildirerek icra mahkemesinden itirazın kabulüne dair bir karar getirmediği takdirde cebri icraya devam olunacağı ihtarını,

6. İtiraz edilmediği ve borç ödenmediği takdirde on gün içinde 74 üncü maddeye, itiraz edilip de reddedildiği takdirde ise üç gün içinde 75 inci maddeye göre mal beyanında bulunması ve bulunmazsa hapisle tazyik edileceği, mal beyanında bulunmaz veya hakikate aykırı beyanda bulunursa ayrıca hapisle cezalandırılacağı ihtarını” içermelidir⁴⁴⁴.

Son olarak, icra müdürü tanzim ettiği ödeme emrini imzalamalı ve icra müdürlüğünün mührünü vurmalıdır⁴⁴⁵.

2.2.2.3. Ödeme Emrinin Gönderilmesi

İcra müdürü İİK m. 58 hükmüne uygun takip talebini ve çek aslını aldıktan sonra takip talebine ve İİK m. 168/1 hükmüne uygun hazırladığı ödeme emrini hemen borçluya gönderir⁴⁴⁶. Ancak İİK’da icra organları için belirlenen süreler düzenleyici süreler olduğundan derhal gönderilmeyip daha sonra gönderilen ödeme emri de geçerli bir ödeme emridir. Yani derhal gönderme kuralı ödeme emrinin geçerlilik şartlarından değildir⁴⁴⁷. Borçluya gönderilecek olan ödeme emrine alacaklının takip talebiyle birlikte verdiği çekin onaylı sureti de eklenir⁴⁴⁸.

⁴⁴⁴ Kambyo senetlerine mahsus iflâs yoluyla takipte ödeme emrinin içeriği hakkında bkz. Ergün, 161, 162; Deynekli, *İflâs*, 46 vd..

⁴⁴⁵ Kuru, *El Kitabı*, 776, 777; Gören Ülkü, 123 vd..

⁴⁴⁶ Ödeme emrinin gönderilmesi işlemi Tebligat Kanunu hükümleri çerçevesinde olur. Ödeme emrinin borçluya tebliğ edilmesiyle, hukuki işlemin borçluya teslimi, bilgilendirilmesi ve belgelendirilmesi sağlanır, bkz. Akcan/Albayrak, 24.

⁴⁴⁷ Muşul, *İcra*, 326; Uyar, *Kambyo Senetleri*, 630; Gören Ülkü, 139, 140.

⁴⁴⁸ Zira borçlunun kendisine karşı neden takip başlatıldığını bilmesi ve buna göre savunma imkânı olması gerekmektedir, Seyithan Deliduman, *Tebliğat Hukuku Bilgisi*, 5. Baskı, Ankara 2014, 17; Akcan/Albayrak, 31; Her ne kadar icra memurları yargılama yapmasalar da icra memurlarının işlemleri sıradan idari işler değildir. Bu nedenle adil yargılanmaya ilişkin teminatlar niteliğine uygun düştüğü ölçüde icra dairesi

Ödeme emrinin tebliğe çıkarılması için belirlenen süreler düzenleyici süreler olduğundan, sürenin ihlâli ödeme emrinin geçerliliğine etki etmemektedir. Ancak zarar görenler, icra müdürünün davranış ve işlemlerinden doğan hukuki sorumluluğu nedeniyle, İİK m. 5/1 hükmü çerçevesinde idare aleyhine tazminat davası açılabilecektir⁴⁴⁹. Devletin zararın meydana gelmesinde kusuru bulunan görevlilere rücu hakkı saklıdır.

İlamsız icra yolunda ödeme emrinin tebliğine ilişkin İİK m. 61/2-3-4-5 hükümlerine yollama yapan İİK m. 170/b hükmü gereğince, ödeme emrinin, müşterek borçluların birlikte takip yapılması halinde, hepsinin veya bir kısmının bir mümessil tarafından temsil edilmeleri durumu hariç olmak üzere, borçlulardan her birine ayrı ayrı gönderilmesi gerekir (İİK m. 61/2). Vekil ile takip edilen işlerde tebligat mutlaka vekile yapılmalıdır⁴⁵⁰. İcra müdürü, çek borçlusu hakkında aynı gün içinde birden fazla takip yapılması durumunda bu takiplere ilişkin ödeme emirlerini aynı zamanda tebliğe göndermelidir (İİK m. 61/3). Çek borçlusu hakkında daha önce başka bir takip başlatılmış ise, icra müdürü bu takibe ilişkin ödeme emrini daha önce veya en azından çekle daha sonra başlatılan takibin ödeme emriyle birlikte tebliğe göndermelidir (İİK m. 61/5).

Kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla icra takibinde borçluya gönderilecek olan ödeme emri “örnek 10” nolu ödeme emridir⁴⁵¹. Ancak icra dairesince borçluya kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takipteki örnek 10 nolu ödeme emri yerine, sehven genel haciz yoluyla takipteki örnek 7 nolu ödeme emri⁴⁵² gönderilmesi durumunda, alacaklı şikâyet yoluyla icra mahkemesinde ödeme emrini iptal ettirmelidir. Aksi halde, takibe genel haciz yoluyla takip olarak devam edilecek ve borçlu da takibe karşı savunmalarını kendisine gönderilen ödeme emrine göre yerine getirecektir. *Muşul* da, bu durumda İİK m. 168/2 hükmünün İİK m. 60/3 hükmüne yaptığı yollamadan yola çıkarak, ödeme emirleri arasında bir farklılık bulunması durumunda borçlunun elindeki ödeme emrinin muteber sayılacağını ve bu nedenle borçlunun kendisine gönderilen

önünde de geçerlidir, bkz. Muhammet Özkes, *İcra Hukukunda Temel Haklar ve İlkeler* (Temel Haklar), Ankara 2009, 135.

⁴⁴⁹ Bu konuda geniş bilgi için bkz. Sibel Demir Saldırım, *İcra Müdürünün Davranış ve İşlemlerinden Doğan Hukuki Sorumluluk*, Ankara 2011.

⁴⁵⁰ “7201 Sayılı Tebligat Kanunu’nun 11, Avukatlık Kanunu’nun 41 ve HUMK’nın 62 ve 68. maddeleri gereğince vekil ile takip edilen işlerde tebligatın vekile yapılması zorunludur”, Y. 12. HD, T. 2.12.2010, E. 2010/15248, K. 2010/28616 (www.istanbulbarosu.org.tr).

⁴⁵¹ Bkz. İİK Yön. m. 19/1-j.

⁴⁵² Bkz. İİK Yön. m. 19/1-g.

ödeme emrindeki kayıtlara binaen itirazını 7 gün içinde icra dairesine yapması gerektiğini savunmaktadır⁴⁵³.

2.2.2.4. Ödeme Emrine Karşı Konulması

Cebri icra faaliyetinin başlaması ile birlikte, alacaklı, borçlu ve devlet üçgeni içindeki bir ilişki ağı doğmaktadır⁴⁵⁴. Alacaklının alacağını tahsil etmek üzere takip talebiyle birlikte icra dairesine başvurması sonucunda borçluya ödeme emrinin tebliğ edilmesiyle⁴⁵⁵ üçlü ilişki de başlamış olmaktadır. Ödeme emrinin ilk amacı, alacaklının iddialarından borçlunun haberdar olması ve bu iddialara karşı cevap hakkını kullanmasını sağlamaktır. Zira icra takibine girişilmesi ve borçlu olarak gösterilen kişiye ödeme emri gönderilmesi bu kişinin mutlaka borçlu olduğunun kabulü anlamına gelmez. Kendisine borçlu sıfatıyla ödeme emri gönderilen kişi takip konusu borcu daha önce ödemiş olabileceği gibi böyle bir borcun daha önce hiç doğmamış olması da mümkündür.

Borçlunun haklarını ihlal edici davranışların icra organlarınca yapılmış olması da mümkündür. İcra organlarınca savunma ve iddia imkânlarını kısıtlayıcı, ölçülülük ilkesini⁴⁵⁶ ve menfaat dengesini⁴⁵⁷ zedeleyici işlemler ve davranışlara karşı⁴⁵⁸ da bazen borçlunun bazen alacaklının bazen de üçüncü bir kimsenin korunması gerekecektir. Bu nedenle kimi zaman yanlışlıkla kimi zaman da kötü niyetli⁴⁵⁹ olarak başlatılan bu tür icra takiplerine karşı borçlunun savunma mekanizması da bulunmalıdır.

Kanun koyucu İİK’da, alacaklının haksız iddialarına karşı koyabilmek adına borçluya ödeme emrine karşı itiraz yolunu ve icra dairesince yapılması gereken bir işlemin yapılmaması veya yapılmaması gereken bir işlemin yapılması durumunda hakkı ihlal edilen kişilere şikâyet yolunu öngörmüştür. Belirtmekte fayda var ki, genel haciz

⁴⁵³ Bkz. Muşul, *İcra*, 1199.

⁴⁵⁴ Özekes, *Temel Haklar*, 88.

⁴⁵⁵ Ayrıca bu tebliğin muhataba ve usulüne uygun olarak yapılması gerekmektedir, bkz. Deliduman, 18.

⁴⁵⁶ İcra hukukunda ölçülülük ilkesi konusunda ayrıntılı bilgi için bkz. Özekes, *Temel Haklar*, 205-220.

⁴⁵⁷ Hukukun temel amacı, toplumun ve kişilerin korunmaya değer menfaatleri arasında hassas dengeyi kurmak çatışan menfaatler arasında en uygun çözümü getirebilmektir. Bu çerçevede icra hukukunun temel amacını da alacaklı ile borçlu arasında bozulan menfaat dengesinin ve bozulan hukuk düzeninin tekrar tesisi oluşturur, bkz. Pınar Çiftçi, *İcra Hukukunda Menfaat Dengesi*, Ankara 2010, 41 vd.; Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes, 53 vd..

⁴⁵⁸ Yargı ve icra organlarınca menfaat dengesini zedeleyici hareketler aleyhine başvurulabilecek yollar için bkz. Çiftçi, 356-370.

⁴⁵⁹ Zira icrada icra memuru dâhil herkes haklarını ararken ve yetkilerini kullanırken dürüstlük kuralına uyacaktır, bkz. M. Necmettin Berkin, *Tatbikatçılara İcra Hukuku Rehberi*, İstanbul 1979, 11.

yoluyla takibin aksine kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takipte icra müdürünün geniş bir inceleme yükümlülüğü bulunduğundan, kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takipte şikâyet nedenleri de daha kapsamlıdır.

2.2.2.4.1. İtiraz

2.2.2.4.1.1. Genel olarak

Borçlunun borçlu olmadığını veya alacaklının takip yapma yetkisi bulunmadığını icra dairesine bildirmesine, ödeme emrine itiraz denir.

Ödeme emrine karşı itiraz, imzaya itiraz olabileceği gibi borca itiraz şeklinde de olabilir. İcra takibi yetkisiz bir icra dairesinde başlatılmışsa, borçlu icra dairesinin yetkili olmadığı itirazında da bulunabilir. Zira icra dairesinin yetkisi kamu düzenine ilişkin ve kesin yetki olmadığı gibi, icra müdürü de yetkili olup olmadığını re'sen inceleyemez⁴⁶⁰.

Kambiyo senetlerine mahsus haciz yolunda ödeme emrine itiraz müessesesi, genel haciz yolundakinden oldukça farklıdır. Çok daha kolay ve basit bir usulle başlayan genel haciz yoluyla takibin ödeme emrine karşı itiraz ve takibin durdurulması da bir o kadar basit bir usule tabidir⁴⁶¹. Oysa kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takibin ödeme emrine itiraz ile karşı koymak ve takibi durdurmak daha sıkı şartlara bağlanmıştır.

2.2.2.4.1.2. İtiraz sebepleri

Borçlu kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takip ödeme emrinin tebliği üzerine kendisine karşı haksız bir icra takibi yapıldığını iddia edebilir. Borçlu bu iddiasını ödeme emrine karşı itiraz ederek ileri sürebilir. Borçlunun iddiaları temel olarak borca veya çek üzerindeki imzaya ilişkindir. Borca itiraz içinde değerlendirilmekle beraber borçlu kendisine karşı başlatılan takibin yetkisiz bir icra dairesinde başlatıldığını da iddia edebilir.

⁴⁶⁰ Uyar, *Kambiyo Senetleri*, 713; Çeke dayalı takiplerde yetki konusunda ayrıntılı bilgi için bkz. Muşul, *İcra*, 1180 vd..

⁴⁶¹ Bu durum, kanun koyucu tarafından alacaklı ve borçlu arasındaki menfaat dengesini sağlamaya yöneliktir, Özlem Yazar, *İcra ve İflâs Hukukunda İmzaya İtiraz ve İmzaya İtirazın Sonuçları*, Ankara 2011, 19.

Yukarıda da belirtildiği üzere ödeme emrine itiraz sebepleri, imzaya itiraz ve borca itiraz olarak ikiye⁴⁶² ayrılmaktadır. İmzaya itirazın dışındaki bütün itirazlar borca itiraz olarak kabul edilir⁴⁶³.

Borçlunun çek üzerindeki imzanın kendisine ait olmadığı iddiası **imzaya itiraz** olarak değerlendirilir. İİK m. 170/b hükmünün İİK m. 62 hükmüne yaptığı yollama dolayısıyla, borçlu çek üzerindeki imzanın kendisine ait olmadığını iddia ediyorsa, bunu itirazında ayrıca ve açıkça belirtmelidir. Örneğin borçlu “imzaya itiraz ediyorum”, “senetteki imza bana ait değildir” veya “imza sahtedir” gibi bir ifadeyle ödeme emrine karşı itirazında imzaya itirazını açıkça bildirmelidir. Aksi halde başlatılan icra takibinde (o takiple sınırlı olarak) çekteki imzanın borçlu tarafından kabul edildiği varsayılır.

Borçlunun imzaya itiraz ederken aynı zamanda borca da itiraz etmesi mümkündür⁴⁶⁴. Bu halde borçlu imzaya itirazıyla çelişmeyen borca itirazlarını da itirazında ileri sürebilir. Örneğin borçlu imza bana ait değildir iddiasında bulunduktan sonra kaldı ki borç zamanaşımına uğramıştır veya icra dairesi de yetkisizdir gibi bir iddiada bulunabilir⁴⁶⁵. Ancak borçlunun imzaya itirazıyla birlikte “*kaldı ki borcumu ödedim*” şeklinde yapmış olduğu itiraz, imzaya itirazla çelişmektedir. Bu durumda, imzaya itiraz edilmediği kabul edilir⁴⁶⁶.

Borçlu itirazında sadece imzaya itirazla yetinmiş ise, icra mahkemesindeki ilk duruşmada imzanın kendisine ait olmadığı iddiasının yanında sadece takip konusu çek üzerinden anlaşılabilen itiraz sebeplerini ileri sürebilir. Sadece imzaya itiraz eden borçlunun daha sonra yetkiye veya borca ilişkin itiraz sebeplerini ileri sürmesi mümkün değildir.

Borçlunun kendisine karşı takip başlatılan icra dairesinin yetkisiz, başka bir yer icra dairesinin yetkili olduğunu ileri sürmesi **yetki itirazı** olarak değerlendirilir. Yetki itirazı da borca itiraz içerisinde değerlendirilir. Borçlunun yapmış olduğu itiraz yetki itirazı ise, bu itirazın borca itiraz veya imzaya itirazla birlikte yapılması gerekir. Fakat yetki

⁴⁶² İleri sürülüş bakımından itiraz sebepleri imzaya itiraz ve borca itiraz olarak sınıflandırılırken; diğer bir sınıflandırma da, maddi hukuka veya takip hukukuna dayanan itiraz sebepleri olarak yapılan ikili ayırımdır.

⁴⁶³ Kuru/Arslan/Yılmaz, *İcra*, 147; Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes, 143.

⁴⁶⁴ Bu konuda Yargıtay kararlarının değerlendirmesi için bkz. Yazar, 28 vd..

⁴⁶⁵ Bkz. Kuru, *El Kitabı*, 807.

⁴⁶⁶ Kuru, imzaya itirazla çelişen bir borca itiraz yapılması durumunda, borçlunun imzayı inkâr etmediği, yani borca itiraz etmiş olduğu sonucuna ulaşmaktadır, bkz. Kuru, *El Kitabı*, 807, dn. 285.

itirazının münferiden yapılması da mümkündür. Ancak borçlu imzaya veya borca itiraz etmeden sadece yetki itirazında bulunmuşsa, icra mahkemesinde sadece çek üzerinden anlaşılabilen itirazlarını ileri sürebilir. Başka itiraz sebeplerini ileri süremez.

Yetki itirazında bulunan borçlu kendisine karşı başlatılan takibin yetkisiz bir icra dairesinde başlatıldığını iddia ettikten sonra yetkili olan icra dairesini de itirazında bildirmelidir. Ayrıca yetkili olduğu iddia edilen icra dairesinin de gerçekten yetkili olması gerekir. Yani icra mahkemesinde yetkili olduğu iddia edilen icra dairesinin yetkisiz olduğu anlaşılırsa, icra hâkimi başkaca bir araştırma yapmadan yetki itirazının reddine karar verir.

Borçlu kendisine gönderilen ödeme emrine karşı itiraz ederken borcun olmadığını, itfa veya imhâl edildiğini, borcun zamanaşımına uğradığını, takas, derdestlik, kısacası borcun hiç doğmadığı veya doğduğu halde sona erdiğini veya ödenmemesi gerektiğini iddia etmekte ise, borçlunun bu iddiası **borca itiraz** olarak değerlendirilir. Başka bir tabirle borçlunun imzaya itiraz dışında yapmış olduğu tüm itirazlar borca itirazdır.

Kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takipte, borçlu borca itiraz ederken itiraz sebepleriyle birlikte itiraz etmelidir. İtiraz sebeplerinin belirtilmemiş olması hâlinde yapılan itiraz da geçerlidir. Örneğin borçlu sadece “itiraz ediyorum”, “borcum yoktur” veya buna benzer bir ifadeyle itiraz edebilir. Ancak bu durumda borçlu icra mahkemesinde ilk duruşmada sadece kambiyo senedinden anlaşılabilen itirazları ileri sürebilir⁴⁶⁷. Örneğin icra mahkemesindeki ilk duruşmada, ödeme emrine karşı itiraz ederken belirtmemiş olsa bile, çekin zamanaşımına uğradığı iddiasında bulunabilir⁴⁶⁸.

2.2.2.4.1.3. İtiraz Usulü ve İncelenmesi

Kambiyo senetlerine mahsus haciz yolunda⁴⁶⁹ ödeme emrine karşı itiraz, ödeme emrinin tebliğinden itibaren beş gün içinde bir dilekçeyle icra dairesinin bağlı bulunduğu icra mahkemesine yapılmalıdır (m. 168, 169, 170). Ancak icra mahkemesine borçlunun

⁴⁶⁷ Genel haciz yoluyla takipte, ödeme emrine itiraz etmek isteyen borçlu herhangi bir itiraz sebebini itirazında bildirme mecburiyetinde değildir. Ancak itirazında sebep göstermiş ise, icra mahkemesinde itirazın kaldırılması sürecinde bildirdiği nedenlerle bağlıdır. İtiraz eden borçlu, itirazın kaldırılması duruşmasında senet metninden anlaşılanlar dışında itiraz sebeplerini değiştiremez ve genişletemez (m. 63)

⁴⁶⁸ Örnek için bkz. Helvacı, 165-192.

⁴⁶⁹ Genel haciz yoluyla takipte ise, ödeme emrine itiraz, ödeme emrinin tebliğinden itibaren yedi gün içinde yazılı veya tutanağa geçirilmek üzere sözlü olarak icra dairesine yapılmalıdır (m. 60 b. 3, 62).

yaptığı bu itiraz bir dava olmayıp, borçlunun borçlu olmadığına ilamsız icra prosedürü içinde tespitine yönelik bir yoldur⁴⁷⁰.

İcra mahkemesine değil de icra dairesine yapılan itiraz geçersizdir. Zira kanun koyucu, genel haciz yoluyla takibin aksine, kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takipte ödeme emrine karşı itirazın doğrudan icra mahkemesine yapılmasını emretmiştir. İcra mahkemesi dışında bir yere yapılan itiraz geçersiz olup borçlu hakkında icra takibi kesinleşecektir.

İcra mahkemesine yapılacak olan itirazın sözlü olarak yapılması da mümkün değildir. Sözlü olarak yapılan itiraz da geçersiz olup, borçlu hakkında başlatılan icra takibinin kesinleşmesine engel olmayacaktır. Geçerli bir itirazdan bahsedebilmemiz için, yapılacak olan itirazın mutlaka icra dairesinin bağlı bulunduğu icra mahkemesine veya bu icra mahkemesine gönderilmek üzere başka bir yer icra mahkemesine⁴⁷¹ ve mutlaka dilekçeyle yapılması gerekmektedir.

İcra mahkemesinde kendisine gönderilen kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takip ödeme emrine karşı itiraz eden borçludan başvurma harcı ile maktu karar harcı alınır. Harcın yatırıldığı tarih itiraz tarihi sayılır. Borçlu diğer tüm yükümlülükleri yerine getirmiş olsa ve usulüne uygun bir itiraz da bulunsa dahi, söz konusu harçları beş günlük süre içinde yatırmamışsa, itirazı usulden reddedilir⁴⁷².

Borçlu ödeme emrine karşı itirazını ödeme emrinin kendisine tebliğden itibaren beş günlük süre içinde yapmalıdır. Söz konusu beş günlük süreden sonra yapılan itirazlar geçersiz olup, satış dâhil hiçbir icra takip işlemini durdurmaz. Ancak borçluya yapılan ödeme emri tebligatı usulsüz ise, usulsüz tebligatta tebligat muhatabının tebliği öğrendiği tarih tebliğ tarihi sayıldığından, borçlunun ödeme emrine karşı itirazını usulsüz tebligatı öğrendiği tarihten itibaren beş gün içinde yapması gerekmektedir. Ayrıca İİK m. 170/b hükmünün İİK m. 65 hükmüne yaptığı yollama dolayısıyla, gecikmiş itiraza ilişkin hükümler burada da uygulama alanı bulacaktır⁴⁷³. Ödeme emrine kusuru olmaksızın bir engel sebebiyle söz konusu beş günlük süre içinde itiraz edemeyen borçlu, paraya çevirme

⁴⁷⁰ Kuru, *El Kitabı*, 778.

⁴⁷¹ Bu durumda itiraz tarihi borçlunun itiraz dilekçesini aracılık istediği icra mahkemesine verdiği tarihtir.

⁴⁷² İtirazın beş günlük süresi içinde yapıp yapılmadığı harcın yatırıldığı tarihe göre belirlenir, bkz. Kuru, *El Kitabı*, 779.

⁴⁷³ Zira borçlunun iradesi dışında kusuru olmadan kaybettiği ödeme emrine itiraz hakkının borçluya tekrar verilmesi gerekir, bkz. Alper Uyumaz, *İcra ve İflâs Hukukunda Gecikmiş İtiraz*, İstanbul 2011, 6.

işlemi tamamlanıncaya kadar gecikmiş itirazda⁴⁷⁴ bulunabilir. Borçlu gecikmiş itirazını, engelin kalktığı tarihten itibaren en geç üç gün içinde, mazeretini gösterir delillerle birlikte itiraz ve sebeplerini bildirerek ve harç ve masrafları da mahkeme veznesine depo ederek yapmalıdır⁴⁷⁵ (İİK m. 65/2).

Borçlunun itirazıyla birlikte icra mahkemesi öncelikle itirazı şekil yönünden inceleyecek ve itirazın şekil yönünden bir eksikliğinin bulunmaması halinde itirazın esasına girecektir. Borçlunun yapmış olduğu itiraza göre icra mahkemesinin itirazı inceleme usulü de değişecektir.

Borçlunun yapmış olduğu itiraz **borca itiraz** ise, icra mahkemesi itiraz sebeplerinin tahkiki için alacaklıyı ve borçluyu⁴⁷⁶ en geç otuz gün içinde duruşmaya çağırır. Bu nedenle borca itiraz incelemesi mutlaka duruşmalı olarak yapılır⁴⁷⁷. Borçlunun itirazın niteliğine göre, borcun olmadığını, itfa veya imhâl edildiğini resmi veya imzası ikrar edilmiş bir belge ya da çek üzerindeki bir yazı ile ispat etmesi gerekir⁴⁷⁸.

Alacaklı veya vekili borca itiraz duruşmasına gelmez ise, icra hâkimi alacağın itiraz edilen kısmı yönünden icra takibinin durdurulmasına karar verir. Böylelikle ispat külfeti de alacaklıya geçer. İcra takibine devam etmek isteyen alacaklı icra mahkemesinin geçici durdurma kararının kendisine tebliğinden itibaren altı ay içinde duruşma talep ederek, borçlunun ibraz ettiği belgedeki imzanın kendisine ait olmadığını ispatlamalıdır.

Borçlu veya vekilinin duruşmaya gelmemesi durumunda ise, alacaklının duruşmaya devam edilmesi talebi üzerine icra hâkimi borçlunun yokluğunda borca itiraz incelemesine devam eder.

⁴⁷⁴ Ödeme emrinin tebliğinden itibaren kanuni süresi içinde ödeme emrine itirazlarını, kusuru olmaksızın irade dışında bir engel sebebiyle sunamayan borçluya, icra takiplerinde paraya çevirme işlemi bitinceye kadar, iflâs takiplerinde iflâsa hükmedilinceye kadar engelin ortadan kalktığı tarihten itibaren üç gün içinde ilgili mahkemeye başvurup itirazda bulunma imkânı veren takip hukuku müessesesine gecikmiş itiraz denir. Uyumaz, 6; Ömer Ulukapı, “İcra ve İflâs Hukukunda Gecikmiş İtiraz (Gecikmiş İtiraz)”, Prof. Dr. Halil Cin'e Armağan, *SÜHFD*, Konya 1995, 299-334.

⁴⁷⁵ Gecikmiş itirazın şartları hakkında detaylı bilgi için bkz. Uyumaz, 41 vd..

⁴⁷⁶ Vekil ile takip edilen işlerde tebligat vekile yapılacağından alacaklının ve/veya borçlunun takibi/itirazı vekil aracılığıyla yapmış olması halinde, duruşmaya vekil çağırılır.

⁴⁷⁷ Duruşma yapılmadan dosya üzerinden inceleme ile borca itiraz hakkında nihai karar verilmesi kanuna aykırılık teşkil eder, bkz. Kuru, *El Kitabı*, 785; Y. 12. HD, T. 22.12.2009, E. 2009/17131, K. 2009/25737 (Legal EHB).

⁴⁷⁸ Borçlunun yemin ve tanık delillerine başvurması mümkün değildir. Zira icra mahkemelerinde genellikle dar yetki ile yargılama yapıldığından, kural olarak bu mahkemeler önünde yemin söz konusu olmaz, bkz. Ejder Yılmaz, *Medeni yargılama Hukukunda Yemin* (Yemin), 2. Baskı, Ankara 2012, 111; her türlü delilin dinlenebileceği ihalenin feshi ve istihkak davalarında yemin deliline başvurulabilir.

Borçlu veya vekilinin duruşmaya gelmemesi halinde, alacaklının duruşmaya devam edilmemesini istemesi yahut her iki tarafın da duruşmaya gelmemesi halinde dosya işlemiden kaldırılır.

Borçlunun yapmış olduğu itiraz **yetki itirazı** ise, icra mahkemesi yine alacaklıyı ve borçluyu otuz gün içinde duruşmaya çağırır. Ancak bu halde taraflar duruşmaya gelmese dahi, icra mahkemesi yetki itirazı hakkındaki kararını verir.

Borçlu yetkiye itiraz ederken aynı zamanda imzaya ve/veya borca da itiraz etmişse⁴⁷⁹, icra hâkimi öncelikle yetkiye ilişkin itirazı inceleyip karara bağlayacaktır⁴⁸⁰.

Borçlunun yapmış olduğu itiraz **imzaya itiraz** ise⁴⁸¹, icra mahkemesi alacaklıyı ve borçluyu en geç otuz gün içinde duruşmaya çağırır⁴⁸². Bu nedenle imzaya itiraz incelemesi de mutlaka duruşmalı olarak yapılır. Duruşma yapılmadan dosya üzerinden inceleme ile borca itiraz hakkında nihai karar verilmesi kanuna aykırılık teşkil eder. İmza itirazının incelenmesi usulü İİK m. 170/b hükmünün İİK m. 62 ve 68/a hükümlerine yaptığı yollama nedeniyle genel haciz yoluyla takipte olduğu gibidir. İcra hâkimi imzanın borçluya ait olup olmadığını kendisi inceleyebileceği gibi bu incelemeyi bilirkişi marifetiyle de yaptırabilir.

Çek üzerindeki imzaya itiraz konusunda İİK m. 170 hükmünün uygulanması zorunlu olduğundan imzanın inkârı sebebine bağlı olarak açılan sahtelik iddiası hakkındaki genel nitelikte olan HMK m. 209 hükmünün burada uygulanma alanı bulunmamaktadır. Yani imzaya itiraz eden borçlu aynı zamanda genel mahkemede sahtelik davası açmış olsa dahi, icra mahkemesi imza itirazını incelemeye devam edecektir. İcra hâkimi genel mahkemede görülen sahtelik davasının sonuçlanmasını bekletici sorun yapamaz.

⁴⁷⁹ Yetkiye itiraz müstakil olarak veya borca itiraz ile birlikte yapılırsa, borca itiraz gibi işlem görür. Ancak yetki itirazı imzaya itiraz ile birlikte yapılırsa, imzaya itiraz gibi işlem görür, bkz. Kuru/Arslan/Yılmaz, *İcra*, 147, dn. 7.

⁴⁸⁰ Bu durumda, icra mahkemesi yetki itirazını borca ve imzaya itirazdan önce inceleyip karara bağlamalıdır. İcra mahkemesince yetki itirazının reddedilmesi halinde, imza itirazının borca itirazdan önce incelenmesi gerekir. Zira yetki itirazının öncelikle incelenmesi neticesinde verilecek karar, diğer itirazların incelenmesini gereksiz kılabilir. Bu durum zaman ve masraftan tasarruf sağlayacağından, usul ekonomisi gereğidir, bkz. Muşul, *İcra*, 1219.

⁴⁸¹ İmza itirazına konu olabilecek diğer belgeler için bkz. Yazar, 30 vd..

⁴⁸² Genel haciz yoluyla takipte imzaya itirazın usulü konusunda bkz. Yazar, 20 vd..

2.2.2.4.1.4. İtirazın Takibe Etkisi

Bilindiği üzere genel haciz yoluyla icra takibinde ödeme emrine karşı usulüne uygun ve süresi içinde yapılan itiraz icra takibini kendiliğinden durdurmaktadır. Oysa kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takipte, ödeme emrine karşı yapılan itiraz takibi kendiliğinden durdurmamaktadır. İtiraz sadece satışı engellemektedir. Yani başlatmış olduğu kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takibin ödeme emri itiraza uğrayan alacaklı, haciz uygulatabilir ancak satış yaptıramaz (m. 169,170).

Kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla icra takibinin alacaklısı, borçluya gönderilen ödeme emrinin tebliğinden itibaren işlemeye başlayan on günlük ödeme süresinin geçmesiyle birlikte, icra dairesinden borçlunun malları üzerine haciz konulmasını isteyebilir. Haciz konulan malların kıymet takdiri yapılabilir. Ancak haczedilen malların satışı yapılamaz. Alacaklının hacizli malların satışını isteyebilmesi için borçlunun itirazının icra mahkemesince reddedilmesi gerekmektedir. Alacaklının satış isteyebilmesi için, itirazın reddi kararının kesinleşmesini beklemesine gerek yoktur.

Burada yapılan itirazın borca itiraz veya imzaya itiraz olmasının bir önemi yoktur. Borca veya imzaya karşı yapılan itiraz satış hariç icra takip işlemlerini durdurmamaktadır. Ancak mahkeme talep olmasa dahi kendiliğinden, itiraz dilekçesine ekli belgelerden borcun itfa veya imhâl edildiği veya senedin metninden zamanaşımına uğradığı veya borçlunun borçlu olmadığı yahut icra dairesinin yetkili olmadığı kanaatine varırsa itirazın esası hakkında karar verinceye kadar dosya üzerinden icra takibinin geçici olarak durdurulmasına karar verebilir⁴⁸³ (İİK m. 169/a/2). İmzaya itiraz edilmesi halinde de, icra mahkemesi duruşmadan önce yapacağı inceleme neticesinde borçlunun itiraz dilekçesinin kapsamından veya eklediği belgelerden edindiği kanaate göre itirazı ciddi görmesi

⁴⁸³ Ödeme emrine (borca veya imzaya) itiraz neticesinde icra mahkemesince verilen icra takibinin geçici olarak durdurulmasına ilişkin karar ihtiyati tedbir niteliğinde bir karar olduğundan, HMK m. 341/1 hükmü gereğince bu karara karşı istinaf kanun yoluna başvurulabilir. Ancak eski kanun yolu sisteminde, ara karar niteliğinde olan bu karara karşı temyiz yoluna başvurulamıyordu. Kanunda açıkça düzenlenmemesine rağmen Yargıtay ihtiyati tedbir kararlarına karşı temyiz yoluna başvurulamayacağını kabul etmekteydi, “İlk derece mahkemelerinden verilen ihtiyati tedbir taleplerinin reddi ve bu taleplerin kabulü hâlinde, itiraz üzerine verilecek kararlara karşı temyiz yoluna başvurulamaz”, bkz. Y. HGK, İBK., T. 21.02.2014, E. 2013/1, K. 2014/1 (17 Nisan 2014 tarihli ve 28975 sayılı RG.); ayrıca belirtilmelidir ki, icra takibinin geçici olarak durdurulmasına ilişkin karar ihtiyati tedbir niteliğinde bir karar olduğundan, bu karara karşı istinaf kanun yoluna başvurduktan sonra Bölge Adliye Mahkemesi’nce verilen karara karşı temyiz yoluna başvurulamaz (HMK m. 362/1-f).

halinde, alacaklıya tebliğe gerek görmeden itirazla ilgili kararına kadar icra takibinin geçici olarak durdurulmasına karar verebilir (İİK m. 170).

İcra mahkemesince yapılan inceleme neticesinde icra takibinin geçici olarak durdurulmasına karar verilmişse, icra mahkemesinin itirazın esası hakkındaki nihai kararına kadar hiçbir icra takip işlemi yapılamaz.

Son olarak, kambiyo senetlerine mahsus haciz yolunda borçlu, itirazın kabulü için icra mahkemesine kendisi başvurduğundan ve itiraz takibi kendiliğinden durdurmadığından, bu yolda itirazın geçici kaldırılması dolayısıyla borçtan kurtulma davası ve itirazın kesin kaldırılması müesseseleri yoktur. Bu nedenle borçlu ödeme emrine itiraz etmiş olsa dahi alacaklının itirazın hükümden düşürülmesi için ayrıca bir dava veya yola başvurmasına da gerek yoktur. Alacaklı borçlunun icra mahkemesinde başvuracağı itiraz yolunda itirazın reddedilmesini sağlayabilecek ve (geçici olarak durdurulmamışsa) zaten durmamış olan icra takibine devam edebilecektir. Alacaklı itirazın reddiyle birlikte hacizli malların satışını da talep edebilecektir.

2.2.2.4.1.5. İtiraz Üzerine Verilebilecek Kararlar

2.2.2.4.1.5.1. İtirazın Kabulü

Borçlunun yapmış olduğu itirazın türüne göre, icra mahkemesince itirazın kabulünün sonuçları da değişecektir.

Borçlunun yapmış olduğu itiraz **imzaya ilişkin itiraz** olup da, icra mahkemesi yapacağı veya bilirkişiye yaptıracığı inceleme neticesinde borçlunun itirazını haklı bularak imzanın borçluya ait olmadığını tespit ederse, itirazın kabulüne ve icra takibinin durdurulmasına karar verir (İİK m. 170/3).

Alacaklının çeki takibe koymada kötü niyetli veya kast ya da ağır ihmali bulunduğu tespit ederse, icra mahkemesi itirazın kabulü kararıyla birlikte, re'sen⁴⁸⁴, alacaklıyı çeke dayalı takip konusu alacağın yüzde yirmisinden aşağı olmamak üzere

⁴⁸⁴ Zira kanun koyucu İİK m. 170 hükmünde, icra mahkemesinin tazminata hükmedebilmesi için borçlunun talebini aramamıştır.

borçlu lehine tazminata hükmeder⁴⁸⁵. İcra mahkemesi, alacaklının çeki takibe koymada kötü niyetli veya kast ya da ağır ihmali bulunduğunu tespit etmesi halinde, aynı kararda alacaklıyı, hazine lehine alacağın yüzde onu oranında para cezasına da mahkûm eder (İİK m. 170/4).

İcra mahkemesinin imza itirazının kabulü kararı nihai bir karar olup, imzaya itirazla birlikte ihtilafli hale gelen alacak miktarının istinaf sınırını aşması halinde, bu karar aleyhine istinaf yoluna başvurulabilir⁴⁸⁶. Alacaklının imzaya itirazın kabulü kararı aleyhine süresinde istinaf yoluna başvurmamış olması veya başvurmuş olup da lehine hüküm çıkaramaması durumunda, icra mahkemesinin imza itirazının kabulüne ilişkin kararı kesinleşir. Bu kararın kesinleşmesiyle birlikte, duran icra takibi iptal edilir. Borçlunun malları haczedilmiş ise, haciz kalkar.

İcra mahkemesinin imza itirazının kabulüne ilişkin kararı maddi anlamda kesin hüküm teşkil etmediğinden, alacaklının bu karar üzerine genel mahkemelerde alacak davası açmasının önünde bir engel bulunmamaktadır. Alacaklı genel mahkemelerde bir alacak davası açarsa, icra mahkemesinin hükmetmiş olduğu para cezası ve tazminatın tahsili bu dava sonuçlanıncaya kadar ertelenir. Alacaklı bu alacak davasını kazanırsa, tazminat ve para cezası kalkar. Ancak alacaklının takibi iptal edildiğinden, aynı dosya üzerinden takibe devam edilmesi mümkün değildir. Bu durumda alacaklının en baştan bir takip başlatması ve alacağının tahsili yoluna gitmesi gerekecektir⁴⁸⁷.

Borçlunun yapmış olduğu itiraz **yetkiye ilişkin itiraz** olup da, icra mahkemesi alacaklının icra takibini başlatmış olduğu yer icra dairesinin yetkisiz, borçlunun bildirdiği yer icra dairesinin yetkili olduğu kanısına varırsa, borçlunun yetki itirazı kabul edilir (İİK m. 169/a). Borçlu yetki itirazıyla birlikte imzaya ve/veya borca da itiraz etmişse, icra mahkemesi yetki itirazının kabulüyle birlikte artık işin esasına girerek borca ve imzaya ilişkin itirazları incelemeyecektir⁴⁸⁸.

⁴⁸⁵ Takibin birden fazla borçlusu olup da, bu borçluların tümünün imzaya itirazının kabul edilmesi durumunda, borçlular lehine tek tazminata hükmedilir, bkz. Y. 12. HD, T. 28.09.2007, E. 2007/12806, K. 2007/17307, Legal EHB.

⁴⁸⁶ 7 Kasım 2015 tarihli ve 29525 Sayılı RG.'de yayınlanan Adalet Bakanlığı'nın Bölge Adliye Mahkemeleri ve Bölge İdare Mahkemelerinin Tüm Yurtta Göreve Başlayacakları Tarihe İlişkin Karar neticesinde Bölge Adliye Mahkemeleri 20.07.2016 tarihinde tüm yurtta göreve başlamıştır. Eski kanun yolu sisteminde de, itirazın kabulü kararı neticesinde kabul edilen kısmın temyiz sınırını aşması halinde bu karar temyiz edilebilmekteydi.

⁴⁸⁷ Alacaklı bu durumda artık ilamlı icra takibine de başvurabilir.

⁴⁸⁸ Muşul, *İcra*, 1219 vd.; Uyar, *Kambiyo Senetleri*, 708 vd..

İcra mahkemesi, yetki itirazını kabul etmesi halinde, aynı kararda takip dosyasının yetkili icra dairesine gönderilmesine hükmeder. İcra mahkemesinin bu durumda takibin iptaline karar vermemesi gerekir. Ayrıca yetki itirazı kabul edilmiş olsa dahi, alacaklı aleyhine inkâr tazminatına hükmedilmesi de mümkün değildir⁴⁸⁹. Zira bu durumda borçlunun çek borçlusu olup olmadığı hakkında esasa ilişkin inceleme yapılmamaktadır.

Borçlunun yapmış olduğu yetki itirazının icra mahkemesince kabulüyle birlikte, alacaklının takibi başlattığı yetkisiz icra dairesine süresi içinde başvurarak icra dosyasının yetkili icra dairesine gönderilmesini talep etmesi gerekir. Alacaklının talebiyle birlikte dosya yetkili icra dairesine gönderilir. Bu durumda dosyayı alan yetkili icra dairesinde, yetkisiz icra dairesinde başlatılan takibe devam edilir. Ancak yetkili icra dairesinde devam edilecek takibin dosya numarasının değişeceği muhakkaktır. Yetkili icra dairesi de dosyanın kendisine gelmesiyle birlikte çek borçlusuna aynı dosya üzerinden yeni bir ödeme emri gönderecektir. Bu yeni ödeme emrine karşı borçlu imzaya veya borca itiraz edebilirse de, yetkiye tekrar itiraz edemez⁴⁹⁰.

Borçlunun yetki itirazının kabulüyle birlikte alacaklı süresi içinde takibi başlattığı yetkisiz icra dairesine başvurarak, dosyanın yetkili icra dairesine gönderilmesini talep etmezse, icra takibi yapılmamış sayılır ve alacaklının alacağına kavuşabilmesi için yeniden harç ve masraf yatırarak yeni bir takip başlatması gerekmektedir.

Borçlunun yapmış olduğu itiraz **borca ilişkin itiraz** olup da, borçlu borca itiraz duruşması sonucunda borcunun olmadığını veya itfa yahut imhâl edildiğini resmi veya imzası ikrar edilmiş bir belge ya da çek üzerindeki yazılarla ispat ederse, icra hâkimi borçlunun itirazını kabul eder (İİK m. 169/a/1). Borçlunun itirazının kabulüyle birlikte icra takibi durur ve icra mahkemesi aynı kararda icra takibinin iptaline karar verir (İİK m. 169/a/5).

İcra mahkemesince borçlunun itirazı esasa ilişkin olmayan nedenlerle⁴⁹¹ kabul edilmiş ve takip iptal edilmişse, icra mahkemesince alacaklının inkâr tazminatına

⁴⁸⁹ İnkâr tazminatına hükmedilebilmesi için ayrıca talep edilen alacağın likid olması da gerekir. Alacağın likid olması konusunda ayrıntılı bilgi için bkz. Ejder Yılmaz, “İcra İnkâr Tazminatı Açısından Likid Alacak Kavramı (Likid Alacak)”, *Bankacılar Dergisi*, 2008, S. 67, 85-93.

⁴⁹⁰ Uyar, *Kambiyo Senetleri*, 708 vd.

⁴⁹¹ Örneğin, yetki itirazının kabulü, zamanaşımı itirazının kabulü veya ödeme emrinin yanlış kişiye gönderilmesi nedeniyle bu kişinin itirazının kabulü ile takibin iptali kararları neticesinde alacaklı tazminata mahkûm edilemez.

mahkûm edilmesi mümkün değildir. Ancak borçlunun itirazı esasa ilişkin nedenlerle⁴⁹² kabul edilmişse ve alacaklının kötü niyetli veya kast yahut ağır ihmalinin olduğu tespit edilirse, borçlunun talebi üzerine⁴⁹³, borçlu lehine alacağın yüzde yirmisinden aşağı olmamak üzere tazminata hükmedilir⁴⁹⁴ (İİK m. 169/a/6). Borçlu borca itiraz ederken itirazını ispat maksadıyla icra mahkemesine bir adi belge⁴⁹⁵ ibraz etmiş, alacaklı da bu imzayı inkâr etmiş ve bu imzanın alacaklıya ait olduğu ispat edilmiş ise, icra mahkemesi alacaklıyı ayrıca hazine lehine imzası inkâr edilen adi belgenin içerdiği değerın yüzde onu oranında para cezasına da mahkûm eder (İİK m. 169/a/3).

İcra mahkemesinin borca itirazın kabulü kararı nihai bir karar olup, imzaya itirazla birlikte ihtilaflı hale gelen alacak miktarının istinaf sınırını aşması halinde, bu karar aleyhine istinaf yoluna gidilebilir⁴⁹⁶. Alacaklının imzaya itirazın kabulü kararı aleyhine süresinde istinaf yoluna başvurmamış olması veya başvurup da lehine hüküm çıkaramaması durumunda, icra mahkemesinin imza itirazının kabulüne ilişkin kararı kesinleşir. Bu kararın kesinleşmesiyle birlikte, duran icra takibi iptal edilir. Borçlunun malları haczedilmiş ise, haciz kalkar⁴⁹⁷.

İcra mahkemesinin borca itirazın kabulüne ilişkin kararı maddi anlamda kesin hüküm teşkil etmediğinden, alacaklının bu karar üzerine genel mahkemelerde alacak davası açmasının önünde bir engel bulunmamaktadır. Alacaklı genel mahkemelerde bir alacak davası açarsa, icra mahkemesinin hükmetmiş olduğu para cezası ve tazminatın tahsili bu dava sonuçlanıncaya kadar ertelenir. Alacaklı bu alacak davasını kazanırsa, tazminat ve para cezası kalkar (İİK m. 169/a/6). Ancak alacaklının takibi iptal edildiğinden, aynı dosya üzerinden takibe devam edilmesi mümkün değildir. Bu durumda

⁴⁹² Örneğin, ödenmiş bir çeki takibe koyan veya borçluya ibraname vermesine rağmen takibe girişen alacaklı, borçlunun itirazının kabulü kararıyla birlikte diğer şartlar da mevcutsa, tazminata mahkûm edilir.

⁴⁹³ Kanun koyucu İİK m. 169/a hükmünde, icra hâkiminin tazminata hükmedebilmesini borçlunun talebine tâbi kılmıştır.

⁴⁹⁴ Borçlu icra mahkemesinin tazminata ilişkin kararının kesinleşmesini beklemeksizin, bu alacağın tahsili için ilamlı icra takibi başlatabilir, bkz. Kuru, *El Kitabı*, 795.

⁴⁹⁵ Borçlunun iddiasını ispat maksadıyla resmi bir belge ibraz etmesi de mümkündür. Hatta borçlu çeki yani senede bağlı olan iddiaya karşı senetle ispat yükümlülüğü altında olduğundan (HMK m. 201), iddiasını ispat için mutlaka senet ibraz etmek zorundadır, Adnan Deynekli, *Medeni Usul Hukukunda Senetlerin Üçüncü Kişilere Karşı İspat Şekli* (İspat), Ankara 2006, 52. Ancak resmi belgedeki imzanın inkârı ancak sahtelik davasıyla mümkün olabileceğinden (HMK m. 208), imzaya itirazda resmi belgedeki imzanın inkârı mümkün değildir.

⁴⁹⁶ Eski kanun yolu sisteminde de, söz konusu kararda kabul edilen miktarın kanundaki temyiz sınırını aşması halinde bu karar aleyhine temyiz yoluna gidilebilmekteydi. Alacaklının temyiz incelemesi neticesinde lehine bir karar çıkaramaması durumunda, istinafa ilişkin sonuçlar aynen geçerliydi.

⁴⁹⁷ Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes, 300; Karslı, 384.

alacaklının en baştan bir takip başlatması ve alacağını tahsil yoluna gitmesi gerekecektir⁴⁹⁸.

2.2.2.4.1.5.2. İtirazın Reddi

Borçlunun ödeme emrine karşı yapmış olduğu itirazın icra mahkemesince reddi halinde, icra takibi daha önce muvakkaten durdurulmuşsa, duran icra takibi kaldığı yerden devam eder. İcra mahkemesinde icra takibinin muvakkaten durdurulmasına karar verilmemişse, itirazın reddi kararıyla birlikte alacaklı artık hacizli malların satışını ve icra veznesindeki paranın kendisine ödenmesi de talep edebilir.

Borçlunun yapmış olduğu itirazın türüne göre, icra mahkemesince itirazın reddi kararının ayrı ayrı değerlendirilmesinde fayda vardır.

Borçlunun yapmış olduğu itiraz **imzaya ilişkin itiraz** olup da, icra mahkemesi yapacağı veya bilirkişiye yaptıracığı inceleme neticesinde, inkâr edilen imzanın borçluya ait olduğunu tespit ederse, imzaya itirazın reddine karar verir (İİK m. 170/3).

İmza itirazının reddine karar veren icra mahkemesi aynı kararda re'sen, daha önce icra takibinin geçici olarak durdurulmasına karar vermişse, borçluyu çeke dayanan alacağın yüzde yirmisinden aşağı olmamak kaydıyla alacaklı lehine inkâr tazminatına hükmeder⁴⁹⁹. İcra takibinin daha önce geçici olarak durdurulmasına karar veren icra mahkemesi, imza itirazının reddine karar vermesiyle birlikte, borçluyu inkâr tazminatının haricinde hazine lehine takip konusu alacağın yüzde onu oranında para cezasına da mahkûm eder (İİK m. 170/3). Görüldüğü üzere icra mahkemesinin gerek inkâr tazminatı konusunda gerekse para cezası konusunda borçlu aleyhine karar verebilmesi için, icra takibinin daha önce geçici olarak durdurulmuş olması gerekmektedir. İcra takibi daha önce geçici olarak durdurulmamışsa, icra mahkemesi inkâr tazminatına veya para cezasına hükmedemez.

⁴⁹⁸ Alacaklı bu durumda artık ilamlı icra takibine de başvurabilir.

⁴⁹⁹ İcra inkâr tazminatının şartları için bkz. Yılmaz, *Likid Alacak*, 87 vd.; genel haciz yoluyla takipte icra inkâr tazminatına hükmedilebilmesinin şartları için bkz. Cenk Akil, "İtirazın İptali Davasında İcra İnkâr Tazminatının Şartı Olarak Borçlunun İtirazının Haksızlığına Karar Verilmesi", *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2012, C. 3, S. 1, 317-338; icra inkâr tazminatı ayrı bir dava ile istenemeyeceği gibi, inkâr tazminatına yabancı para olarak da hükmedilemez, bkz. Pekcanıtez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes, 153.

İmza itirazının icra mahkemesince reddedilmesi üzerine alacaklı, bu kararın kesinleşmesini beklemeksizin takibe devam edilmesini isteyebilir. Hatta icra takibi daha önce durdurulmuş olsa dahi, alacaklının talebi üzerine duran icra takibine kaldığı yerden devam edilir. Böylelikle alacaklı haczedilen malların satışını isteyebileceği gibi, icra veznesindeki paranın da kendisine ödenmesini isteyebilir.

İmza itirazı ile birlikte ihtilaflı hale gelen miktarın istinaf sınırını aşması halinde, imza itirazının reddi kararı aleyhine istinaf yoluna başvurulması mümkündür⁵⁰⁰. Eski kanun yolu zamanında Yargıtay, imza itirazının reddi kararının temyiz edilmesi halinde, icra takip işlemlerinin duracağını kabul etmekteydi⁵⁰¹. Ancak bu karar doktrinde haklı olarak eleştirilmiş ve borçlunun imza itirazının reddi kararını temyiz etmesi durumunda, İİK m. 169/a/7 hükmünün kıyasen uygulanması ve bu temyizcinin satış ve satış bedelinin alacaklıya ödenmesi işlemini dahi durdurulmaması gerektiği savunulmuştur⁵⁰².

İcra mahkemesinin imzaya itirazın reddine ilişkin kararı maddi anlamda kesin hüküm teşkil etmediğinden, borçlu bu karar üzerine genel mahkemelerde menfi tespit veya istirdat davası açabilir⁵⁰³. Borçlu genel mahkemelerde menfi tespit veya istirdat davası açarsa⁵⁰⁴, icra mahkemesinin hükmetmiş olduğu para cezası ve tazminatın tahsili bu davalar sonuçlanıncaya kadar ertelenir⁵⁰⁵. Borçlu menfi tespit veya istirdat davasını

⁵⁰⁰ Hukuk Muhakemeleri Kanunu m. 341 hükmü uyarınca, ilk derece mahkemelerinden verilen nihai kararlara karşı istinaf yoluna başvurulabilir. Her ne kadar İİK'nın 170. maddesinde bu karar aleyhine istinaf yoluna başvurulabileceği açıkça düzenlenmemiş olsa da, kararda reddedilen miktarın istinaf sınırını aşması ve istinafa ilişkin diğer şartların sağlanması halinde nihai olan bu karara karşı da istinaf yoluna gidilebileceği kabul edilmelidir. Eski kanun yolu sisteminde de kararda reddedilen miktarın istinaf sınırını aşması halinde bu karar aleyhine temyiz yoluna başvurulabiliyordu, bkz. Kuru, *El Kitabı*, 806; Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes, 298.

⁵⁰¹ Örnek olarak bkz. Y. 12. HD, T. 20.02.2004, E. 2003/26594, K. 2004/3420 (Kazancı İBB).

⁵⁰² Bkz. Kuru, *El Kitabı*, 806.

⁵⁰³ Menfi tespit ve istirdat davaları aleyhine icra takibi yapılan veya yapılacağı düşünülen borçluya maddi hukuk bakımından gerçekten borçlu olmadığını genel hükümlere göre tespiti imkânını veren davalardır.

⁵⁰⁴ Borçlu icra takibi devam ederken alacaklıya karşı borçlu olmadığının tespiti amacıyla menfi tespit davası açabilir. Böylelikle borçlu alacaklıya takibe konu paranın ödenmesinin lüzumu olmadığını ispatlayarak söz konusu parayı alacaklıya ödemekten kurtulabilir. Ancak borçlu böyle bir menfi tespit davası açmamış ve takibe konu parayı da cebri icra tehdidi altında ödemişse, ödemiş olduğu paranın kendisine iadesi için genel mahkemelerde istirdat davası açar, ayrıntılı bilgi için bkz. Baki Kuru, *İcra ve İflâs Hukukunda Menfi Tespit Davası ve İstirdat Davası* (Menfi Tespit ve İstirdat), Ankara 2003, 233 vd.; Muşul, *İcra*, 1250; Menfi tespit ve istirdat davaları hakkında detaylı bilgi için bkz. Timuçin Muşul, *İcra ve İflâs Hukukunda Menfi Tespit ve İstirdat Davaları* (Menfi Tespit ve İstirdat), 2. Baskı, Ankara 2016.

⁵⁰⁵ Ancak İİK m. 72/3 hükmü gereği, takipten sonra açılan bu menfi tespit davasıyla ihtiyati tedbir yoluyla takibi durdurmak mümkün değildir. Bu durumda borçlu gecikmeden doğan zararı karşılamak ve alacağın yüzde on beşinden aşağı olmamak üzere göstereceği teminat karşılığında menfi tespit davasına bakan mahkemeden icra veznesindeki paranın alacaklıya ödenmemesini isteyebilir. İcra mahkemesi de bunun üzerine icra veznesindeki paranın alacaklıya ödenmemesi için ihtiyati tedbir kararı verebilir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Kuru, *Menfi Tespit ve İstirdat*, 50 vd..

kazanırsa, tazminat ve para cezası kalkar. İlamın kesinleşmesi üzerine, ilamın içeriğine göre ayrıca bir hükme hacet kalmaksızın icra kısmen veya tamamen eski haline iade edilir (İİK m. 170/b, m. 72/5).

Borçlunun yapmış olduğu itiraz **yetkiye ilişkin itiraz** olup da, icra mahkemesi hâkimi borçlunun itiraz dilekçesine ekli olarak ibraz ettiği belgelerden icra dairesinin yetkili olmadığı iddiasını doğru bulmazsa, yani takibin başlatıldığı icra dairesinin yetkili olduğu anlaşılırsa, yetki itirazının reddine karar verir (İİK m. 169/a).

Yetki itirazının reddine karar veren icra mahkemesi, daha önce takibin geçici olarak durdurulmasına karar vermişse⁵⁰⁶, aynı kararda alacaklının talebi üzerine alacaklı lehine asgari yüzde yirmi oranında inkâr tazminatına hükmeder (İİK m. 169/a/6).

Yetki itirazının icra mahkemesince reddedilmesi üzerine alacaklı, bu kararın kesinleşmesini beklemeksizin takibe devam edilmesini isteyebilir. Hatta icra takibi daha önce durdurulmuş olsa dahi, alacaklının talebi üzerine duran icra takibine kaldığı yerden devam edilir. Böylelikle alacaklı haczedilen malların satışını isteyebileceği gibi, icra veznesindeki paranın da kendisine ödenmesini isteyebilir.

Yetki itirazının borca veya imzaya itirazla birlikte yapılmış olması durumunda, icra mahkemesinin yetki itirazının reddine ilişkin karar vermesi üzerine, borca veya imzaya ilişkin itirazın incelemesine geçilir. Bu durumda yetki itirazının reddi kararı ara karar niteliğinde olur ve bu karara karşı istinaf yoluna başvurulamaz⁵⁰⁷. Ancak borçlu itiraz ederken sadece yetki itirazında bulunmuş ise, bu durumda yetki itirazının reddi kararı nihai bir karar olup, takibe konu alacak miktarının istinaf sınırını geçmesi halinde, bu karara karşı istinaf yoluna başvurmak mümkündür (İİK m. 169/a/7). Ancak borçlu yetki itirazının reddi kararına karşı istinaf yoluna başvurursa dahi, satış ve icra veznesindeki paranın alacaklıya ödenmesi dâhil hiçbir icra takip işlemi durmaz. Borçlunun icra takibini durdurabilmesi için, yetki itirazının reddi kararına karşı istinaf kanun yoluna

⁵⁰⁶ İcra mahkemesince İİK m. 169/a/2 hükmü uyarınca daha önce takibin geçici olarak durdurulmasına karar verilmemişse, bu karar esasa girilmeden verilmiş olacağından ve borçlunun senetten dolayı borçlu olup olmadığı henüz tespit edilmediğinden, borçlu aleyhine icra inkâr tazminatına hükmedilmemelidir, bkz. Uyar, *Kambiyo Senetleri*, 710.

⁵⁰⁷ Eski kanun yolu sisteminde de, ara karar niteliğinde olan bu kararlara karşı temyiz yoluna başvurulamıyordu.

başvurduktan sonra, İİK m. 33/3 hükmüne göre teminat göstermesi ya da borca yetecek miktarda malının haczedilmiş olması gerekmektedir⁵⁰⁸ (İİK m. 169/a/7).

Borçlunun yapmış olduğu itiraz **borca ilişkin itiraz** olup da, borçlu borcun olmadığını, itfa veya imhâl edildiğini resmi veya imzası ikrar edilmiş bir belge ya da çek üzerindeki bir yazı ile ispat edemezse, icra mahkemesi borçlunun itirazının reddine karar verir (İİK m. 169/a/1).

Borca itirazın reddine karar veren icra mahkemesi aynı kararda alacaklının talebi üzerine, daha önce icra takibinin geçici olarak durdurulmasına karar vermişse, borçluyu çeke dayanan alacağın yüzde yirmisinden aşağı olmamak kaydıyla alacaklı lehine inkâr tazminatına hükmeder⁵⁰⁹. Borçlu borca itiraz ederken itirazını ispat maksadıyla icra mahkemesine bir adi belge ibraz etmiş, alacaklı da bu imzayı inkâr etmiş ve bu imzanın alacaklıya ait olmadığı ispat edilmiş ise, icra mahkemesi borçluyu ayrıca hazine lehine imzası inkâr edilen adi belgenin içerdiği değerın yüzde onu oranında para cezasına da mahkûm eder (İİK m. 169/a/3).

Borca itirazın icra mahkemesince reddedilmesi üzerine alacaklı, bu kararın kesinleşmesini beklemeksizin takibe devam edilmesini isteyebilir. Hatta icra takibi daha önce durdurulmuş olsa dahi, alacaklının talebi üzerine duran icra takibine kaldığı yerden devam edilir. Böylelikle alacaklı haczedilen malların satışını isteyebileceği gibi, icra veznesindeki paranın da kendisine ödenmesini isteyebilir⁵¹⁰.

Borca itiraz ile birlikte itiraz edilip ihtilaflı hale gelen ve icra mahkemesince reddedilen miktarın istinaf sınırını aşması halinde, borca itirazın reddi kararına karşı istinaf yoluna başvurulması mümkündür (İİK m. 169/a/7). Ancak borçlu borca itirazın reddi kararına karşı istinaf yoluna başvursa dahi, satış ve icra veznesindeki paranın alacaklıya ödenmesi dâhil hiçbir icra takip işlemi durmaz. Borçlunun icra takibini

⁵⁰⁸ İİK m. 169/a/7 hükmünün 02.03.2005 tarihli ve 5311 sayılı Kanun'un 13. maddesi ile değiştirilmeden önceki halinde, itirazın reddi kararının temyiz edilmesinin hiçbir icra işlemi durdurmayacağı hüküm altına alınmıştı. İcranın durabilmesi için borçlunun İİK m. 33/3 hükmü uyarınca teminat göstermesi gerekmekteydi. Görüldüğü üzere, istinaf kanun yoluna başvurulmasıyla kararın temyiz edilmesinin takibin akıbetine ilişkin sonuçları aynıdır.

⁵⁰⁹ "...borçlunun takibe konu 10.2.2015 keşide tarihli çeke dair borca itirazı esasa dair nedenlerden reddedildiğine ve icra takibi de muvakkaten durdurulduğuna göre; alacaklının istemi bulunduğu da gözetilmek suretiyle yukarda değinilen 169/a-6. maddesindeki açık düzenleme gereğince borçlu aleyhine tazminata hükmedilmesi gerekirken; yanılığlı değerlendirmeyle, yazılı şekilde hüküm tesisi isabetsizdir", Y. 12. HD, T. 4.5.2016, E. 2016/11161, K. 2016/13148 (Kazancı İBB).

⁵¹⁰ Muşul, *İcra*, 1238; Kuru/Arslan/Yılmaz, *İcra*, 365.

durdurabilmesi için, yetki itirazının reddi kararına karşı istinaf yoluna başvurduktan sonra, İİK m. 33/3 hükmüne göre teminat göstermesi ya da borca yetecek miktarda malının haczedilmiş olması gerekmektedir (İİK m. 169/a/7). İstinaf kanun yolunda borca itirazın reddi kararının kaldırılması veya esas hakkında yeniden karar verilmesi ya da Yargıtay'ca bozulması halinde, İİK m. 40 hükmü kıyasen uygulanarak icra eski haline getirilir.

İcra mahkemesinin borca itirazın reddine ilişkin kararı maddi anlamda kesin hüküm teşkil etmediğinden, borçlu bu karar üzerine genel mahkemelerde menfi tespit veya istirdat davası açabilir. Borçlu genel mahkemelerde menfi tespit veya istirdat davası açarsa, icra mahkemesinin hükmetmiş olduğu para cezası ve tazminatın tahsili bu davalar sonuçlanıncaya kadar ertelenir⁵¹¹. Borçlu menfi tespit veya istirdat davasını kazanırsa, tazminat ve para cezası kalkar. İlamın kesinleşmesi üzerine, ilamın içeriğine göre ayrıca bir hükme hacet kalmaksızın, icra kısmen veya tamamen eski haline iade edilir (İİK m. 170/b, 72/5).

2.2.2.4.2. Şikâyet

2.2.2.4.2.1. Genel Olarak

İcra İflâs Kanunu m. 13/1 hükmü gereğince, icra ve iflâs daireleri İİK m. 4 hükmü esasları çerçevesinde icra hâkiminin daimi denetimi ve gözetimi altında çalışır⁵¹². İcra dairesi, İİK'nın kendisine verdiği yetki ve yükümlülükler dolayısıyla birçok icra işlemi yaparlar. İcra dairelerince yapılan bu işlemler kimi zaman kanuna aykırılık teşkil edebilir. Hatta icra müdürü kendisine tanınan takdir yetkisini yanlış kullanarak somut olayın özellikleriyle bağdaşmayan kararlara imza atmış olabilir⁵¹³. İcra dairesi bazen de yapması gereken bir işlemi yapmayarak ya da sürüncemede bırakacak hak ihlallerine yol açmış olabilir. Bütün bu hallerde, icra dairesinin yapması gereken bir işlemi yapmadığını ileri

⁵¹¹ İmzaya itirazın reddi kararı üzerine açılan menfi tespit davasında icra takibinin ihtiyaten durdurulamamasına ilişkin açıklamalarımız burada da geçerlidir, bkz. yuk. dn. 483.

⁵¹² Fakat icra daireleri icra mahkemesine bağlı değildir, bkz. Hakan Pekcanıtez, *İcra-İflâs Hukukunda Şikâyet* (Şikâyet), Ankara 1986, 3; İcra dairesi yargı kararlarını yerine getirirken bu işlemi kararları veren mahkeme adına değil, kendi adına gerçekleştirir. Bu nedenle, İİK m. 13 hükmündeki ifadenin iyi yorumlanması gerekmektedir, bkz. Demir Saldırım, 15.

⁵¹³ İcra müdürünün takdir yetkisini kullanması hak kavramının ötesinde bir zorunluluk, bir ödevdir, bkz. Volkan Özçelik, *İcra Müdürünün Takdir Yetkisi*, Ankara 2014, 21.

sürerek yapmasına zorlamak ya da yapmaması gereken bir işlemi yaptığından bahisle yapılan bu işlemin iptalini ya da düzeltilmesini sağlamak maksadıyla, icra dairesinin bağlı bulunduğu icra mahkemesinde şikâyet yoluna başvurulabilir. Şikâyet yolu icra dairelerinde⁵¹⁴ hak arama özgürlüğünün teminatıdır⁵¹⁵.

Muşul'a göre cüzi icrada şikâyet, icra dairesinin işlemleri aleyhine kanunda öngörülen sebeplere dayanılarak işlemin iptal edilmesi veya düzeltilmesi ya da yapılmayan işlemin yapılmasının sağlanması için, o icra dairesinin bağlı bulunduğu icra mahkemesine belirli şartlarla başvurabilme imkânının takibin taraflarına ve/veya hukuki menfaati bulunan ilgililerine tanındığı kendine has özellikleri olan bir takip hukuku müessesesidir⁵¹⁶.

İcra dairesinin yaptığı veya yapmadığı işleme karşı şikâyet yoluna başvurmadaki amaç, hatalı olduğu düşünülen icra işleminin bozulmasını veya düzeltilmesini sağlamak ya da yapılması gerektiği halde yapılmayan veya geciktirilen işlemin yapılmasını temin etmektir.

Şikâyet kurumu genel itibariyle İİK'nın 16-18 ve 22. maddelerinde düzenlenmiştir. Gerek külli icra gerekse cüzi icra olsun tüm takip yollarında uygulanacak olan şikâyet prosedürü bu maddelerde düzenlenmiştir. Ancak İİK'da diğer ilamsız icra takip yollarının aksine, kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takipte icra müdürüne geniş inceleme yetkisi ve yükümlülüğü verilmesi nedeniyle, genel şikâyet usulünün yanında başkaca şikâyet sebepleri ve usulü de düzenlenmiştir.

2.2.2.4.2.2. Şikâyet Sebepleri

Şikâyet kurumu temel olarak icra organlarının icra ve iflâs ile ilgili hükümleri yanlış uygulamasından veya hiç uygulamamasından kaynaklanmaktadır.

Genel olarak şikâyet sebepleri, İİK'nın 16. maddesinde düzenlenmiştir. Düzenlemeye göre şikâyet sebepleri;

⁵¹⁴ İcra ve İflâs Kanunu'nda, istisnai olarak iflâs bürosu (m. 221), iflâs idaresi (m. 227/1-2), alacaklılar toplanması (m. 225), konkordato komiseri (m. 287/5) ve malvarlığının terki suretiyle konkordatoda alacaklılar kurulunun kararlarına (m. 309/ç/1) karşı da şikâyet yoluna gidilebileceği açıkça düzenlenmiştir; şikâyete konu olabilen işlemler konusunda bkz. Pekcanitez, *Şikâyet*, 41 vd..

⁵¹⁵ Özekes, *Temel Haklar*, 243 vd..

⁵¹⁶ Timuçin Muşul, *İcra ve İflâs Hukukunda Şikâyet* (Şikâyet), Ankara 2014, 51; şikâyet kavramının diğer tanımları için bkz. Pekcanitez, *Şikâyet*, 5, 6.

- İşlemin kanuna aykırı olması,
- İşlemin hadiseye uygun olmaması⁵¹⁷,
- Bir hakkın yerine getirilmemesi,
- Bir hakkın sebepsiz yere sürüncemede bırakılması, olarak gruplandırılmıştır⁵¹⁸.

İİK'nın 16. maddesinde düzenlenen şikâyet sebepleri diğer takip yollarında olduğu gibi, kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takip için de geçerlidir. Kanunda, kambiyo senetlerine mahsus haciz yolu için bunlara ek olarak özel şikâyet sebeplerine de yer verilmiştir (m. 168, 170/a).

İİK m. 170/a hükmü gereği, borçlu, alacaklının kambiyo hukuku bakımından takip hakkı olup olmadığını şikâyet yolu ile ileri sürebilir. Kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takip talebini alan icra müdürünün ödeme emrini tebliği işlemine karşı, takibe dayanak kambiyo senedinin (ve gerekli olduğu hallerde protesto evrakının) takip talebine eklenmediği veya senedin kambiyo senedi vasfını taşımadığı, vadesinin gelmediği (çekte vade bulunmadığından çek ile başlatılan kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takipte böyle bir şikâyetle bulunmak mümkün değildir) ve yahut senetteki ciro silsilesinden alacaklı olarak görünen tarafın yetkili hamil olmadığı sebepleriyle icra mahkemesine şikâyet yoluna gidilebilir.

Kanunda, kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takip için, genel haciz yoluyla takipten daha sıkı inceleme yükümlülükleri yüklenen icra müdürünün işlemlerine karşı şikâyet sebepleri de daha geniştir.

2.2.2.4.2.3. Şikâyet Usulü

Gerek Yargıtay⁵¹⁹ gerekse doktrin⁵²⁰, şikâyetin bir dava olmadığını ve kendine özgü bir kanun yolu, hukuki çare olduğunu kabul etmektedir. Bu nedenle, şikâyetle usul hukuku anlamında bir taraf yoktur. Her ne kadar icra işleminden hakkı ihlal edilen herkes

⁵¹⁷ İşlemin hadiseye uygun olmaması durumu, icra müdürüne takdir yetkisi tanınan hallerde karşımıza çıkmaktadır. İcra hukukunda icra müdürüne takdir yetkisi tanınan haller için bkz. Özçelik, 257 vd.; Kuru, *El Kitabı*, 105; Demir Saldırım, 69 vd..

⁵¹⁸ Başlıca şikâyet sebepleri konusunda bkz. Muşul, *Şikâyet*, 233 vd..

⁵¹⁹ “Şikâyetteki amaç hatalı olan icra işlemlerinin düzeltilmesi olduğundan, burada bilinen anlamda bir dava bulunmamaktadır”, bkz. Y. HGK, T. 17.10.2012, E. 2012/12-368, K. 2012/725; Y. HGK, T. 19.09.2012, E. 2012/12-269, K. 2012/583 (Kazancı İBB).

⁵²⁰ Karşılı, 77; Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes, 102; Ulukapı, *İcra*, 39; Şikâyetin hukuki niteliği konusunda doktrindeki fikirler için bkz. Muşul, *Şikâyet*, 51 vd..

şikâyet eden konumunda olabilirse de, karşı tarafta kimin olacağı konusunda doktrinde fikir birliği yoktur⁵²¹. Ancak biz bu tartışmalara girmeden şikâyetle karşı tarafın usul hukuku anlamında bir taraf olmaması nedeniyle, şikâyetle karşı tarafın yanlış gösterilmiş olması veya hiç gösterilmemiş olmasının dahi bir öneminin olmadığını, yani sırf bu nedenle şikâyetin reddedilmeyeceğini belirtmekle yetinelim.

İcra dairesinin işleminden zarar gören herkes⁵²², bu işleme karşı⁵²³ icra mahkemesine⁵²⁴ şikâyetle bulunabilir⁵²⁵. İcra dairesine yapılan şikâyet geçerli değildir⁵²⁶. Şikâyet, şikâyet konusu işlemi yapan icra dairesinin bağlı olduğu icra mahkemesi⁵²⁷ tarafından incelenir⁵²⁸ ve karara bağlanır⁵²⁹.

Şikâyetin usulü bakımından diğer takip yolları ile kambiyo senetlerine mahsus haciz yolu arasında herhangi bir farklılık bulunmamaktadır. Ancak şikâyetin süresi bakımından kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takipte bazı farklılıklar vardır.

Şikâyet, şikâyet konusu işlemi yapan icra dairesinin bağlı bulunduğu icra mahkemesine bir dilekçeyle yapılabileceği gibi, tutanağa geçirilmek suretiyle sözlü⁵³⁰ olarak da yapılabilir⁵³¹. Şikâyet yoluyla icra mahkemesine başvuran kişinin peşin harç

⁵²¹ Muşul, *Şikâyet*, 189 vd..

⁵²² İcra dairesinin işleminden zarar gören herkes tabiri, menfaati ihlal olunan kişileri ifade etmektedir. İhlal olduğu iddia edilen menfaatin de şikâyetle başvurulduğu tarihte bulunması gerekir. Bir başka deyişle menfaatin doğmuş ve güncel olması gerekmektedir, bkz. Emel Hanağası, *Davada Menfaat*, Ankara 2009, 230 ve 321.

⁵²³ Şikâyet, icra dairesinin işlemine karşıdır. Bu nedenle şikâyet olunan, işlemi yapmış olan icra dairesidir. “İcra müdürü şikâyetle taraf olarak gösterilemez.” Y. 12. HD. T. 10.02.2006, E. 2005/25552, K. 2006/2119 (Kazancı İBB); Şikâyet konusu işlem lehine olan kimse de zorunlu olarak aleyhine şikâyet olunan durumundadır; fakat şikâyet bir dava olmadığından şikâyet konusu işlem lehine olanların şikâyetle hasım gösterilmemiş veya yanlış gösterilmiş olması şikâyetin usul bakımından reddini gerektirmez, bkz. Kuru/Arslan/Yılmaz, *İcra*, 74 ve 75, dn. 2.

⁵²⁴ Kambiyo senetlerine mahsus iflâs yolunda şikâyet ticaret mahkemesi tarafından incelenir. Diğer istisnalar için bkz. Kuru/Arslan/Yılmaz, *İcra*, 75.

⁵²⁵ Şikâyetle ispat yükü, şikâyet edenin üzerindedir, bkz. Pekcanıtez, *Şikâyet*, 146, 147.

⁵²⁶ Kambiyo senetlerine mahsus iflâs yolunda, şikâyet mutlaka dilekçe ile yapılır ve icra dairesine bildirilir (İİK m. 172).

⁵²⁷ Şikâyetin hangi icra mahkemesine yapılacağı konusunda bkz. Muşul, *Şikâyet*, 379 vd..

⁵²⁸ İcra mahkemesi şikâyet incelemesini, şikâyet konusunun niteliğine, ileri sürülen iddia ve delillere göre takdir yetkisini kullanarak duruşmalı veya duruşmasız yapabilir, bkz. Muşul, *Şikâyet*, 437 vd..

⁵²⁹ İcra mahkemesi, şikâyet edenin bildirmiş olduğu sebepler ile bağlı değildir. Şikâyet konusu yapılan işlemin tümünü inceleyerek kanuna uygun bütün kararları vermek yetkisine sahiptir, bkz. Kuru/Arslan/Yılmaz, *İcra*, 75.

⁵³⁰ İcra mahkemesinde basit yargılama usulü uygulanmasına rağmen, şikâyet sözlü olarak da yapılabilir. Hatta şikâyet üzerine verilecek cevaplar da yazılı olabileceği gibi tutanağa geçirilmek üzere sözlü olarak yapılabilir, bkz. Muşul, *Şikâyet*, 418.

⁵³¹ Ancak kambiyo senetlerine mahsus iflâs yoluyla takipte şikâyet yazılı olarak yapılmak zorundadır (m. 171/b.3, m. 172). Sözlü olarak şikâyet yapılamaz.

olarak maktu başvurma harcı ile karar ve ilam harcını mahkeme veznesine depo etmesi gerekir. Ancak icra dairesinin kusuru yüzünden yanlış yapılmış olan işlemlerin düzeltilmesi veya iptaline ilişkin icra mahkemesi kararlarının harçtan muaf olduğu kabul edilmektedir⁵³².

İcra mahkemesi şikâyeti basit yargılama usulüne göre yürütür. Şikâyet eden şikâyetinden vazgeçebilir. Ancak şikâyetten açıkça vazgeçilmediği sürece, icra mahkemesi şikâyetin esasını inceleyip karara bağlamak zorundadır.

Şikâyet süresi kural olarak şikâyetçinin şikâyet nedenini öğrenmesinden itibaren yedi gündür. Bu süre hak düşürücü niteliktedir⁵³³. Bazı hâllerde ise kanun koyucu şikâyetin süresiz olduğunu kabul etmiştir. Bir hakkın yerine getirilmemesi ve sebepsiz yere sürüncemede bırakılması hâllerinde şikâyet süreye tâbi değildir (m. 16/2). Ayrıca Kanunda yer almamakla birlikte, kamu düzenine aykırılık durumunda da Yargıtay⁵³⁴ ve doktrin⁵³⁵ tarafından şikâyetin süresiz olduğu kabul edilmektedir.

Kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takipte şikâyet süresi şikâyet sebeplerine göre değişiklik göstermektedir. Senedin kambiyo senedi vasfında olmadığı veya alacaklının takip hakkının olmadığı iddia edilmekte ise şikâyet süresi beş gündür. Fakat senedin vadesinin gelmediği veya senedin aslının (ve protestonun) takip talebine eklenmediği iddia edilmekte ise burada şikâyet süresi yedi gündür. Diğer şikâyet hâllerinde de şikâyet süresi yedi gündür⁵³⁶.

Şikâyet konusu işlemin kamu düzenine aykırı olması halinde şikâyetin süresiz olması kambiyo senetlerine mahsus haciz yolu için de geçerlidir⁵³⁷.

⁵³² Y. 12. HD, T. 27.04.2004, E. 2004/6190, K. 2004/10383; Y. 12. HD, T. 03.03.2006, E. 2006/916, K. 2006/4211 (Muşul, *Şikâyet*, 421 ve 422, dn. 731, 732).

⁵³³ Muşul, *Şikâyet*, 226 vd..

⁵³⁴ “Önce rehne başvurma kuralına aykırı olarak doğrudan genel haciz yoluna başvurulması kamu düzenine aykırılık teşkil eder. Dolayısıyla süresiz şikâyet sebebidir. Rehnedilen mal üçüncü kişiye ait olsa bile, alacaklı, (kural olarak) ilk önce rehnin paraya çevrilmesi yolu ile takip yapmak zorundadır.” Y. 12. HD, T. 13.12.2011, E. 2011/10711, K. 2011/28365; Y. 12. HD, T. 27.11.2012, E. 2012/14314, K. 2012/35198 (Kuru, *El Kitabı*, 986, dn. 5); Kamu düzenine aykırılık nedeniyle şikâyetin süresiz olarak kabul edildiği Yargıtay’ın diğer kararları için bkz. Uyar, *Kambiyo Senetleri*, 931, dn. 4; Kuru, *El Kitabı*, 986, dn. 5.

⁵³⁵ Kuru, *El Kitabı*, 109; Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes, 108; Pekcanitez, *Şikâyet*, 85 vd.; Muşul, *Şikâyet*, 224 vd.; Uyar, *Kambiyo Senetleri*, 931.

⁵³⁶ Geniş bilgi için bkz. Helvacı, 187; Karşı, 366, 377; Uyar, *Kambiyo Senetleri*, 754 vd..

⁵³⁷ Uygulamada kambiyo senetlerine mahsus haciz yolunda, kamu düzenine aykırılık nedeniyle çok sık süresiz şikâyet yoluna başvuru haller için bkz. Uyar, *Kambiyo Senetleri*, 931 vd..

2.2.2.4.2.4. Şikâyetin Takibe Etkisi

Şikâyet olunan işlemin veya şikâyet sebebinin ne olduğunun bir önemi olmaksızın, şikâyet kendiliğinden icrayı durdurmaz (m. 22). İcra mahkemesi tarafından gerekli görülmedikçe sadece şikâyet nedeniyle icra kendiliğinden geri bırakılamaz. Ancak icra mahkemesi kendiliğinden veya talep üzerine ve gerekli görmesi hâlinde şikâyetin sonuçlanmasına⁵³⁸ kadar icra takibini geri bırakabilir (m. 22).

Şikâyetin takibe etkisi hususunda diğer takip yolları ile kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takip bakımından aynı kurallar geçerli olup (m. 22) aralarında herhangi bir farklılık bulunmamaktadır.

2.2.2.4.3. İİK m. 170/a Kapsamında Mahkemenin Yetkisi

Şikâyet edenin ileri sürmüş olduğu şikâyet sebepleri icra mahkemesini bağlamaz. İcra hâkimi işlemin tümünü inceleyerek hukuka uygun bütün kararları verebilir. Fakat icra mahkemesi, ancak ilgililerin şikâyeti üzerine icra müdürünün yaptığı işlemin hukuka uygunluğunu denetleyebilir. İcra mahkemesi kendiliğinden işlemi denetleyemeyeceği gibi icra müdürünün de kendiliğinden dosyayı icra mahkemesine gönderme yetkisi yoktur.

Görüldüğü üzere icra mahkemesi, icra müdürünün işlemi hakkında herhangi bir şikâyet olmadan söz konusu işlem hakkında inceleme yapamamaktadır. Ancak Kanun kambiyo senetlerine mahsus takip yolunda bu kuraldan ayrılmıştır. Buna göre, icra mahkemesi kambiyo senetlerine mahsus takip yolunda, süresi içinde yapılan itiraz veya şikâyet dolayısıyla, usulüne uygun olarak kendisine gelen işlerde takibe dayanak senedin kambiyo senedi niteliğine sahip olmadığını ve alacaklının kambiyo hukuku bakımından takip hakkı bulunmadığını kendiliğinden dikkate alması ve takibi iptal etmesi mümkündür⁵³⁹ (m. 170/a).

⁵³⁸ Şikâyet yargılamasının sonucunda icra mahkemesi, şikâyetin süresinde yapılmadığı veya şikâyet sebeplerinin yerinde olmadığı gerekçesiyle ret kararı verir ya da şikâyeti kabul ederek şikâyet konusu işlemin bozulması, düzeltilmesi veya yapılmayan işlemin yapılmasını emreder (İİK m. 16, m. 17).

⁵³⁹ “Somut olayda takip dosyasındaki çeklerde takip alacaklısının ciro silsilesinde yer almadığı ve kambiyo senetlerine mahsus haciz yolu ile takip hakkının bulunmadığı görülmüştür. Bu durumda mahkemece İİK'nın 170/a maddesi gereğince re'sen takibin iptaline karar verilmesi gerekirken bu hususun göz ardı edilmesi isabetsizdir”, Y. 12. HD, T. 10.05.2016, E. 2016/13485, K. 2016/13779 (Kazancı İBB).

Genel haciz yolunda ödeme emrine itiraz dolayısıyla önüne gelen dosya hakkında icra mahkemesinin itiraz sebeplerinin dışına çıkarak karar vermesi mümkün değilken, kambiyo senetlerine mahsus takip yolunda, senedin kambiyo senedi olup olmadığı ve alacaklının kambiyo hukuku bakımından takip hakkının bulunup bulunmadığı konularıyla sınırlı olarak kendiliğinden inceleme yapma yetkisini Kanun, icra mahkemesine tanımıştır.

Sonuç olarak, icra mahkemesi kambiyo senetlerine mahsus takip yolunda, ilgililer tarafından yapılan şikâyetin konusu farklı olsa ve hatta böyle bir şikâyet olmasa dâhi usulüne uygun olarak yapılan itiraz nedeniyle bile, kendisine intikal eden dosyayı kendiliğinden inceleyerek Kanunda yazılı nedenlerle icra takibini iptal edebilir.

Burada icra dairesinin ve icra mahkemesinin kambiyo senedinin zamanaşımına uğradığını re'sen gözetip gözetemeyeceğine de değinmekte fayda vardır. Daha önce açıkladığımız üzere⁵⁴⁰ gerek Yargıtay gerekse doktrinde zamanaşımına uğrayan kambiyo senedinin kambiyo senedi vasfını yitireceği kabul edilmektedir. Buradan kambiyo senedi vasfını yitiren bir senetle de kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla icra takibine girişmenin mümkün olmayacağı sonucuna ulaşılır.

Zamanaşımına uğramış bir senetle kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla icra takibine başvurulsa dahi, icra müdürünün senedin kambiyo senedi vasfını taşıyıp taşımadığını re'sen inceleme yükümlülüğü olduğundan, talep reddedilecektir. Böylelikle zamanaşımına uğramış bir senetle kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takibe girişilmiş olsa dahi, borçlunun şikâyeti⁵⁴¹ üzerine takibin iptali gerekmektedir. Zamanaşımına uğrayan senedin kambiyo senedi vasfını yitireceğinin kabulü ile borçlunun itiraz veya şikâyet yoluna başvururken zamanaşımını ileri sürmemiş olması durumunda dahi, icra mahkemesinin kambiyo senetlerine mahsus takip yolunda, süresi içinde yapılan itiraz veya şikâyet dolayısıyla, usulüne uygun olarak kendisine gelen işlerde takibe dayanak senedin kambiyo senedi niteliğine sahip olmadığını re'sen inceleme yetkisi bulunduğundan, takibin iptaline karar verilecektir. Bunun haricinde senedin zamanaşımına uğradığı iddiası senetten anlaşılabilecek bir konu olduğundan, borçlu zamanaşımı def'ini itiraz ederken ileri sürmemiş olsa dahi, daha sonra mahkemede

⁵⁴⁰ Bkz. yuk. Birinci Bölüm, 1.2.6.3.3. Zamanaşımı.

⁵⁴¹ Çünkü bu durumda icra müdürünün senedin kambiyo senedi vasfında olup olmadığını incelemekle yükümlü olması nedeniyle, başvurulacak yol ödeme emrine itiraz değil, şikâyet yolu olacaktır.

ileri sürebilmesi örneği⁵⁴² de yanlış olacaktır. Zira borçlunun şikâyet yoluyla ileri sürmesi gereken bir durumu ödeme emrine itiraz yoluyla ileri sürmesi mümkün değildir. Ancak süresi içinde yapılan itiraz veya şikâyet dolayısıyla, usulüne uygun olarak icra mahkemesine dosya intikal ettirildiğinde icra mahkemesi senedin zamanaşımına uğramış olması dolayısıyla takibi iptal edeceğinden, aynı sonuca ulaşılmış olacaktır.

Son olarak kambiyo senedinin zamanaşımına uğraması durumunda, kambiyo senedi vasfını yitirmeyeceğinin kabulü halinde, farklı bir sonuca ulaşılabacağı muhakkaktır.

2.2.2.5. Mal Beyanı

Mal beyanı, borçlunun kendisinde veya üçüncü kişilerde bulunan borcuna yetecek kadar mal, hak ve alacaklarını yazılı veya sözlü olarak icra dairesine bildirmesidir (m. 74).

Kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takipte, ödeme süresine paralel olarak mal beyanında bulunma süresi de 10 gündür (İİK m. 168). Borçlu ödeme emrinin kendisine tebliğinden itibaren 10 gün içinde borcunu ödemeli, ödemiyorsa aynı süre içerisinde mal beyanında bulunmalı veya 5 gün içinde ödeme emrine itiraz etmelidir. Ödeme emrine itiraz etmeyen borçlu, süresi içerisinde mal beyanında bulunmakla mükelleftir. Ancak borçlunun süresi içerisinde ve usulüne uygun olarak icra mahkemesinde ödeme emrine itiraz etmesi durumunda mal beyanında bulunması gerekmez⁵⁴³. Bu durumda borçlunun itirazı icra mahkemesince reddedilirse, borçlu itirazın reddi kararının kendisine tebliğinden itibaren 3 gün içinde İİK 75. maddeye göre mal beyanında bulunması gerekmektedir⁵⁴⁴ (İİK m. 168).

2.2.3. Haciz

Çek alacaklısının başlattığı kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takipte ödeme emrinin kesinleşmesinden sonraki takip aşamalarındaki prosedür, genel haciz

⁵⁴² Bkz. yuk. İkinci Bölüm, 2.2.2.4.1.2. İtiraz sebepleri.

⁵⁴³ Kuru/Arslan/Yılmaz, *İcra*, 227; Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes, 191.

⁵⁴⁴ Mal beyanında bulunmak Kanunun getirdiği bir yükümlülüktür. Bu yükümlülüğe uyulmamasının müeyyidesi bulunmaktadır. Bu da hapisle tazyiktir. Gerçeğe aykırı beyanda bulunmak da suç olarak kabul edilmiştir. Tazyik hapsinin ve hapis cezasının oluşmasının şartları için bkz. Ulukapı, *İcra*, 130, 131 ve 222; Karşı, 271 vd.; Yıldırım/Deren Yıldırım, 107 vd..

yoluyla takiptekiyle aynıdır⁵⁴⁵. Bir başka deyişle kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takibin haciz, satış ve paraların paylaşılması aşamaları, genel haciz yolunda olduğu gibidir. Bu nedenle, çeke dayalı başlatılan takibin ödeme emrinin kesinleşmesinden sonraki aşamalar özellik arz etmez. Dolayısıyla çalışmamızda çek alacaklarının kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takibin haciz, satış ve paraların paylaşılması aşamalarına kısaca değinilecektir.

Çek alacaklısının başlatmış olduğu kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takip üzerine borçluya gönderilen ödeme emrinde, borçluya borcunu ve takip masraflarını ödeme emrinin tebliğinden itibaren on gün gün içinde ödemesi gerektiği ya da beş gün içinde icra mahkemesine bir dilekçeyle başvurarak ödeme emrine karşı itiraz ederek itirazın kabulüne ilişkin bir karar getirmediği sürece icraya devam olunacağı ihtar edilir (İİK m. 168).

Borçlu ödeme emrinin tebliğinden itibaren beş gün içinde itiraz etmezse ve on gün içinde de borcu ve takip masraflarını ödemezse, cebri icraya devam olunur (İİK m. 168/1-4 ve 5). Böylelikle alacaklı ödeme emrinin borçluya tebliğinden itibaren on gün geçtikten sonra alacağına kavuşmak maksadıyla haciz talebinde bulunabilir.

Borçlu ödeme emrinin tebliğinden itibaren on gün içinde borcu ödememekle birlikte, beş gün içinde icra mahkemesine ödeme emrine karşı itiraz etmiş olabilir. Ancak genel haciz yoluyla takibin aksine, kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takipte ödeme emrine karşı itiraz takibi kendiliğinden durdurmadığından (İİK m. 169, m. 170/1), alacaklının on günlük sürenin geçmesiyle birlikte haciz talebinde bulunması mümkündür (İİK m. 168/1-4 ve 5). Borçlu takibi durdurabilmek için icra mahkemesinden takibin geçici olarak durdurulmasına ilişkin karar getirmesi gerekmektedir. İcra mahkemesinin takibin geçici olarak durdurulmasına ilişkin kararı üzerine takip itirazın esasına ilişkin karar verilinceye kadar duracağından (İİK m. 169/a/2, m. 170/2), borçlunun malvarlığı üzerine haciz de konulamayacaktır⁵⁴⁶.

Borçlunun borcunu ödeme emrinin tebliğinden itibaren on gün içinde ödememesi ve beş gün içinde itiraz etmemesi veya itiraz edip de takibin geçici olarak durdurulmasına ilişkin karar getirememesi yahut takibin geçici olarak durdurulmasına ilişkin karar

⁵⁴⁵ Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes, 288, 289; Kuru/Arslan/Yılmaz, *İcra*, 368, 369.

⁵⁴⁶ Zira bu durumda hiçbir icra takip işlemi yapılamaz.

getirdiği ve takip durduğu halde itirazın esasının incelenmesi neticesinde borçlunun itirazının haksız olduğu anlaşılırsa, alacaklının talebi üzerine icraya devam olunur⁵⁴⁷. Böylelikle alacaklı borçlunun malvarlığı üzerine haciz konulmasını isteyebileceği gibi icra vizesindeki paranın kendisine ödenmesini de isteyebilir.

İlamsız icranın bir türü olan kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takibin haciz safhasında uygulanacak hükümler niteliğine uygun düştüğü ölçüde İİK'nın Haciz Yoluyla Takip başlıklı 4. Bap hükümleridir. Buna göre alacaklı ödeme emrindeki müddet geçtikten sonra ve borçlunun itirazı üzerine takibin geçici olarak durdurulmasına karar verilmişse, icra mahkemesince itirazın reddine ilişkin karar verildikten sonra borçlunun mal beyanını beklemeksizin haciz konmasını isteyebilir (İİK m. 78/1).

Alacaklının borçlunun malvarlığı üzerine haciz konulmasını ödeme emrinin borçluya tebliğinden itibaren bir sene içerisinde istemesi gerekmektedir⁵⁴⁸. Alacaklı bu süre içinde haciz talebinde bulunmaz ya da bulunup da talebi geri alır ve bu süre içinde yenilemezse dosya işlemiden kaldırılır⁵⁴⁹ (İİK m. 78/4). Dosyası işlemiden kaldırılan alacaklının yeniden haciz isteyebilmesi için yenileme harç ve masraflarını⁵⁵⁰ icra vizesine depo etmesi ve yenileme talebinin borçluya tebliğ edilmesi gerekmektedir⁵⁵¹ (İİK m. 78/5).

Haciz isteyen alacaklının haciz masraflarını ve harcını peşinen icra vizesine depo etmesi gerekmektedir. Alacaklının haciz talebi üzerine icra dairesince alacaklıya haciz talebinde bulunulduğuna dair bedava ve pulsuz bir belge verilir (İİK m. 78/3).

İcra dairesi haciz talebinden itibaren üç gün içinde haczi gerçekleştirir (İİK m. 79/1). Haczedilecek malların başka bir icra dairesinin yetki alanı içinde olması

⁵⁴⁷ Muşul, *İcra*, 1238; Kuru/Arslan/Yılmaz, *İcra*, 365.

⁵⁴⁸ Söz konusu bir yıllık süreye, yapılan taksit sözleşmesinde geçen süreler ve takip geçici olarak durdurulmuşsa, takibin durmasından devamına ilişkin karara kadar geçen süreler dâhil edilmez (İİK m. 78/2).

⁵⁴⁹ Uygulamada hatalı olarak icra dosyasındaki son işlem tarihi esas alınarak, son işlem tarihinden itibaren bir yıl içerisinde işlem yapılmaması veya buna benzer nedenlerle dosyanın işlemiden kaldırılmasına karar verilmektedir. Ancak kanunda borçluya ödeme emrinin tebliğ edilmesinden itibaren bir yıl içinde haciz istenmemesi durumu haricinde dosyanın işlemiden kaldırılmasına ilişkin bir hüküm bulunmamaktadır. Uygulamada sıklıkla başvuru bu yolun ise, alacaklı ile borçlunun haricen anlaşması veya alacaklının takipten vazgeçmesi üzerine sırf vazgeçme veya haricen tahsil harçlarının ödenmek istenmemesi üzerine icra dairesine bu durumun bildirilmemesi ve bu gibi nedenlerle biriken dosyaların icra dairelerince arşive gönderilmesi isteği yatmaktadır.

⁵⁵⁰ İlamlı takiplerde yenileme harcı alınmaz (İİK m. 78/5).

⁵⁵¹ İşlemiden kaldırılan dosyanın yeniden işleme konabilmesi için yatırılması gereken harç ve masraftan kusuru bulunmayan borçlu sorumlu tutulamaz (İİK m. 78/5).

durumunda haczedilecek malların bulunduğu yer icra dairesine talimat verilmek suretiyle⁵⁵² borçlunun malları haczedilir (İİK m. 79/2). İcra dairesince haciz işleminin söz konusu üç günlük süreden sonra yapılması halinde de haciz geçerlidir. Zira icra daireleri için öngörülen süreler hak düşürücü nitelikte olmayıp düzenleyici niteliktedir.

Kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takibin haciz safhasına uygulanacak olan hükümler diğer takip yollarında uygulanacak olan hacze ilişkin hükümlerle aynı olup, hacze ilişkin İİK'nın m. 78 ilâ m. 105 hükümleri kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takibin haciz safhasında da uygulanacaktır.

2.2.4. Satış

Borçlunun haczedilen mallarının satışı konusunda da diğer takip yollarındaki satışa ilişkin hükümler uygulanır⁵⁵³. Yani İİK'nın "Paraya Çevirme" başlıklı m. 106 ilâ 137 hükümleri kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takibin satış safhasında da uygulanır. Buna göre, borçlu ödeme emrinin kendisine tebliğinden itibaren on gün içinde borcu ve takip masraflarını ödemezse ve beş gün içinde ödeme emrine karşı icra mahkemesinde itirazda bulunmazsa, alacaklı borçlunun haczedilen mallarının satışını isteyebilir⁵⁵⁴. Ancak İİK m. 169/1 ve m. 170/1 hükümleri gereğince borçlu ödeme emrine karşı itiraz ederse, itiraz satış muamelelerini durdurur⁵⁵⁵. Buna göre, borçlunun usulüne uygun olarak yapmış olduğu itiraz üzerine haczedilen malların satışı yapılamaz⁵⁵⁶. Bunun için itiraz eden borçlu tarafından ayrıca icra mahkemesinden icranın geçici olarak durdurulmasına ilişkin karar getirilmesine de gerek yoktur.

Borçlu ödeme emrinin kendisine tebliğinden itibaren on gün içinde borcu ve takip masraflarını ödemezse ve beş gün içinde ödeme emrine karşı icra mahkemesinde itirazda bulunmazsa yahut bulunup da icra mahkemesince itirazı reddedilirse, alacaklı borçlunun

⁵⁵² Resmi sicile kayıtlı malların haczi doğrudan kaydına işletilmek suretiyle takibin yapıldığı icra dairesince yapılır (İİK m. 79/2).

⁵⁵³ Borçludan haczedilen şey para ise, o zaman paraya çevirme işlemine gerek kalmayacağından, satış aşamasına gerek olmaksızın doğrudan paraların paylaşılması aşamasına geçilir, Kuru/Arslan/Yılmaz, *İcra*, 304.

⁵⁵⁴ Alacaklı talep etmeden borçlunun talebiyle de satış yapılabilir (İİK m. 113/1). Kıymeti süratle düşen malın satışı da herhangi bir talep olmadan icra dairesince re'sen yapılabilir (İİK m. 113/2).

⁵⁵⁵ İİK m. 169 ve m. 170'in mefhumu muhalifinden çıkarılan sonuç.

⁵⁵⁶ Ancak alacaklının satış talebinde bulunması mümkündür. Zira duran icra takip işlemleridir. Satış talebi ise taraf takip işlemi olup, borçlunun itirazı üzerine satış talebinde bulunulmasının önünde bir engel bulunmamaktadır.

haczedilen mallarının satışını isteyebilir⁵⁵⁷. Satış isteyen alacaklının satış masraflarını icra veznesine peşinen depo etmesi gerekir.

Borçlunun haczedilen malı taşınır bir mal ise, bu malın satışı haczinden itibaren altı ay içinde istenmelidir⁵⁵⁸. Taşınmaz mallarda ise bu süre bir yıldır⁵⁵⁹ (İİK m. 106). Söz konusu süreler içinde satış talep edilmez veya satış için gerekli masraflar icra müdürü tarafından verilecek karar gereği on beş gün içinde depo edilmez ya da satış talep edilmesine rağmen talep geri alınır⁵⁶⁰ da söz konusu süreler içinde yenilenmezse o mal üzerindeki haciz kalkar⁵⁶¹. Haczin kalkmasına sebebiyet veren alacaklı, o malın haczi ve muhafazası için yapılan masraflardan da sorumlu olur (İİK m. 110/3).

Alacaklının satış talebi üzerine icra dairesince satışı istenilen mal taşınır ise, satış talebinden itibaren iki ay (İİK m. 112/1); taşınmaz ise üç ay (İİK m. 123) içinde satılır. İcra dairesince satış işleminin söz konusu iki ve üç aylık sürelerden sonra yapılması halinde de satış geçerlidir. Zira icra daireleri için öngörülen süreler hak düşürücü nitelikte olmayıp, düzenleyici niteliktedir. Haczedilen mallar başka bir yerde bulunduğu takdirde satış istinabe suretiyle yapılır. Artırma ve ihaleye ilişkin uyuşmazlıklar istinabe olunan icra dairesinin tabi olduğu icra mahkemesince çözüme kavuşturulur (İİK m. 360).

İcra dairesi satış işlemlerini İİK'nın taşınır ve taşınmaz satışına ilişkin m. 112 ilâ m. 137 hükümleri çerçevesinde yaparak hacizli malı paraya çevirir. Hacizli malın paraya çevrilmesiyle birlikte icra takibinin son aşaması olan paraların paylaştırılması (veya ödenmesi) safhasına geçilmiş olur.

2.2.5. Paraların Paylaştırılması (Ödenmesi)

Kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takibin paraların paylaştırılması aşamasında İİK'nın m. 138 ilâ 144/a hükümleri uygulanır. Buna göre hacizli malların

⁵⁵⁷ Satış talebi konusunda bkz. Ramazan Arslan, *İcra İflâs Hukukunda İhale ve İhalenin Feshi*, Ankara 1984, 34-36; Talih Uyar, *İcra İflâs Hukukunda İhale ve İhalenin Bozulması C. 1* (İhale), 3. Baskı, 2002, s. 2 vd..

⁵⁵⁸ Taşınır malların satışı hakkında detaylı bilgi için bkz. Timuçin Muşul, *İcra ve İflâs Hukukunda İhale ve İhalenin Feshi* (İhale), Ankara 2016; Mine Erturgut, *İcra ve İflâs Hukukunda Menkullerin Paraya Çevrilmesi*, Ankara 2000.

⁵⁵⁹ Taşınmaz malların satışı hakkında detaylı bilgi için bkz. Yavuz Süphandağ, *Taşınmaz Satışında Uygulamalar*, Ankara 2016; R. Murat Dönmez, *İcra ve İflâs Hukukunda Taşınmaz Malların Paraya Çevrilmesi*, İstanbul 2010.

⁵⁶⁰ Hacizli malın satılmasına ilişkin talep bir defa geri alınabilir (İİK m. 110/1).

⁵⁶¹ Kanun koyucu bu durumda satışı istenilen malın üzerindeki haczin düşeceğini hükme bağlamaktadır.

satılması neticesinde icra veznesine giren para alacaklılara hisseleri oranında paylaşılır⁵⁶² (İİK m. 138/1). Eğer çek alacaklısı tek alacaklı konumunda ise, hacizli malın satışı neticesinde elde edilen para alacaklıya ödenir. Alacaklıya alacağı ödendikten sonra geriye bir miktar kalması halinde, bu miktar borçluya iade edilir.

Haciz, satış ve paraların paylaşılması gibi tüm alacaklıları ilgilendiren masraflar öncelikle satış tutarından alınır. İcra dairesince söz konusu masraflar düşülmedikçe paraların paylaşılması yapılamaz. Haciz, satış ve paraların paylaşılması gibi masrafların öncelikle alınmasında sonra satış tutarından geriye kalan miktar takip masrafları ve işlemiş faizlerin de hesaplanmasıyla alacaklılara alacakları oranında dağıtılır (İİK m. 138/2).

Yapılan satış neticesinde elde edilen para tüm alacaklıların alacağını karşılamaya yetmezse, icra müdürü re'sen tamamlama haczi yapar (İİK m. 139). Tamamlama haczi üzerine haczedilen malların ayrıca talep olmaksızın ivedilikle satışına karar verilir⁵⁶³.

Satış tutarının tüm alacaklıların alacağını karşılamaması durumunda icra müdürü sıra cetveli düzenler. Sıra cetvelini yapan icra müdürü alacaklıların sırasını İİK m. 140 ve İİK m. 206 hükümleri çerçevesinde belirler. Sıra cetvelinin kesinleşmesiyle birlikte icra veznesindeki para alacaklıların sıra cetvelindeki sırasına ve kendisine düşen payına göre paylaşılır⁵⁶⁴.

Paraların paylaşılması neticesinde alacaklı alacağının tamamını alamamış ve diğer şartları da sağlamış ise, icra dairesi kalan miktar için hemen bir aciz vesikası düzenleyerek alacaklıya verir⁵⁶⁵. Aciz vesikasının bir sureti de borçluya verilir. Bu belgeler hiçbir resim ve harca tabi değildir (İİK m. 143/1).

Aciz vesikası borç ikrarını içeren bir senet olup alacaklıya İİK m. 277'de yazılı hakları verir (İİK m. 143/2). Alacaklı aciz vesikasını aldığı tarihten itibaren bir sene içinde

⁵⁶² Zira icra hukukunda konusu para olan alacaklarda paraya çevirme ve alacaklının para ile tatmini ilkesi geçerlidir. Bu ilke gereğince para alacaklısı doğrudan borçlunun malvarlığından değil, haciz yoluyla el konulan malvarlığının paraya çevrilmesi sonucu elde edilen paradan tatmin edilir, bkz. Özkes, *Temel Haklar*, 96 vd..

⁵⁶³ Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özkes, 277; Kuru/Arslan/Yılmaz, *İcra*, 347.

⁵⁶⁴ Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özkes, 277; Kuru/Arslan/Yılmaz, *İcra*, 348.

⁵⁶⁵ Aciz vesikası konusunda detaylı bilgi için bkz. Selçuk Öztekin, *İcra ve İflâs Hukukunda Borç Ödemededen Aciz Vesikası (İİK m. 143, m. 251)*, İstanbul 1994; Talih Uyar, "Takip Hukukunda Borç Ödemededen Aciz Vesikası (İİK m. 143)", *TBB Dergisi*, 2007, S. 70, 345-358.

yeniden takibe girişirse, borçluya yeniden ödeme emri gönderilmesine gerek kalmadan doğrudan borçlunun edindiği mallar üzerine haciz konulmasını isteyebilir (İİK m. 143/3).

Hacizli malların satışı dolayısıyla elde edilen paradan alacaklının alacağının tamamı karşılanmışsa, dosya infazen kapatılır. Alacaklının alacağının tamamen ödenmesi ile birlikte takibe konu çek borçluya verilir (İİK m. 144/1).

2.3. KAMBIYO SENETLERİNE MAHSUS HACİZ YOLUYLA TAKİP İLE GENEL HACİZ YOLUYLA TAKİBİN KARŞILAŞTIRILMASI

Genel haciz yoluyla takip ile kambyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takip, cüz'i icrada ilamsız icra yolunun türleridir. Kambyo senetlerine mahsus haciz yolu, elinde bir kambyo senedi bulunan alacaklının başvurabildiği özel bir ilamsız icra yoludur⁵⁶⁶. Genel haciz yolu ise, herhangi bir belgeye bağlı olmasa dahi bütün para ve teminat alacakları için başvurulabilen bir ilamsız icra yoludur.

Alacağı bir kambyo senedine bağlı olan alacaklı, mutlaka kambyo senetlerine mahsus takip yoluna başvurmak zorunda değildir. Bu durumda genel haciz yoluyla takibe başvurmamasının önünde bir engel bulunmamaktadır⁵⁶⁷. Ayrıca alacaklının elinde bulunan senedin vadesinin gelmemiş olması veya senedin kambyo senedi vasfını haiz olmaması hâlinde de kambyo senetlerine mahsus haciz yoluna başvurulamamakla beraber genel haciz yoluna başvurulmasının önünde bir engel yoktur.

Kambyo senedi özelliğine sahip bir belgenin varlığı tek başına kambyo senetlerine mahsus haciz yoluna başvurabilmek için yeterli değildir. Ayrıca bu takibe başvuran kişinin yetkili hamil olması da gereklidir. Oysa genel haciz yoluna başvuran kişinin sadece geçerli bir takip talebini icra dairesine sunmasıyla borçluya ödeme emri gönderilir (İİK m. 60/1), başkaca inceleme yapılmaz.

Kambyo senetlerine mahsus haciz yolu, genel haciz yoluna çok benzer ve ona paralel düzenlemelere sahiptir. Genel haciz yolunda olduğu gibi, takibin aşamaları sırasıyla, takip talebi, ödeme emri ve kesinleşmesi, haciz, satış ve paraların paylaştırılması olarak karşımıza çıkmaktadır.

İcra İflâs Kanunu'nun 167 ilâ 170/b maddelerinde kambyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takip düzenlenmiştir. Kanunda sadece kambyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takibin ilk iki aşaması yani takip talebi ile ödeme emri ve kesinleşmesi aşamaları için özel düzenlemelere yer verilmiştir. Ancak Kanunun 170/b maddesinde belirtildiği üzere, İİK'nın 61. maddesinin 2 ilâ 5. fıkraları ve 62 ilâ 72. maddeleri kambyo senetlerine mahsus haciz yolunda da, niteliğine uygun düştüğü ölçüde uygulanacaktır⁵⁶⁸. Ödeme

⁵⁶⁶ Kuru/Arslan/Yılmaz, *İcra*, 357.

⁵⁶⁷ Muşul, *İcra*, 1252; Helvacı (Ülgen, Kendigelen, Kaya), 303.

⁵⁶⁸ Genel haciz yolu ile takipte, ödeme emrine itirazın süresi ve şeklini düzenleyen İİK m. 62, itirazın iptali davasını düzenleyen m. 67, itirazın kesin ve geçici kaldırılmasına ilişkin m. 68, 68/a ve 68/b hükümleri

emrinin kesinleşmesinden sonraki yani haciz, satış ve paraların paylaşılması aşamaları tamamen genel haciz yolundaki aşamalarla aynıdır.

Her iki takip yolu da alacaklının icra dairesine yapacağı bir takip talebi ile başlar (İİK m. 58, m. 167). Ancak kambiyo senetlerine mahsus haciz yolunda, genel haciz yoluyla takipten farklı olarak, alacaklı takip talebine kambiyo senedinin aslını (zorunlu ise protestoyla birlikte) ve borçlu adedi kadar kendisi veya vekili tarafından onaylanan örneğini eklemek zorundadır (İİK m. 167/2).

Takip talebinin içeriği bakımından, her iki takip için de aynı kurallar geçerlidir. Ancak kambiyo senetlerine mahsus haciz yolunda takip talebine genel haciz yolundaki kayıtlara ek olarak, takibe konu kambiyo senedinin cinsinin, tarihinin ve numarasının yazılması gerekmektedir (İİK m. 58/2 b.4, m. 167/2, İİK Yön. m. 20).

İlamsız icrada yetki konusu, İİK'nın 50. maddesinin HMK'ya yaptığı atıf nedeniyle HMK m. 5 ilâ 19 çerçevesinde kıyasen çözüme kavuşturulacaktır. Ancak kambiyo senetlerine ilişkin alacaklar aranacak alacaklar olduğundan, bu alacaklar için TBK'nın 89/1. maddesi uygulanmaz⁵⁶⁹. Böyle bir durumda, diğer senetlerden farklı olarak kambiyo senedi sahibi alacaklı, kendi yerleşim yerinde icra takibi yapamaz. Oysa genel haciz yolunda TBK m. 89/1 hükmü gereği, alacaklı kendi yerleşim yerinde de takip başlatabilecektir⁵⁷⁰.

İcra İflâs Kanunu m. 45/1 hükmü gereği, alacak rehinle temin edilmiş ise, alacaklının öncelikle genel haciz yoluna başvurması mümkün değildir. Oysa alacağı kambiyo senedine bağlı alacaklı, alacağı rehinle temin edilmiş olsa bile, kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluna veya borçlusu iflâsa tabi ise kambiyo senetlerine mahsus iflâs yoluna başvurabilir (İİK m. 45/3).

Kambiyo senetlerine mahsus takip talebini alan icra müdürü, senedin kambiyo senedi vasfını haiz olup olmadığını ve senedin aslının (ve gerekli olduğu hâllerde ödememe protestosunun) takip talebine eklenip eklenmediğini, başvuru sahibinin senet üzerindeki kayıtlara göre takip hakkına sahip olup olmadığını ve senedin vadesinin gelip

kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takipte uygulanmaz, Helvacı, 165-192; Kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takipte uygulanabilecek olan genel haciz yoluyla takibe ilişkin hükümler için bkz. Uyar, *Kambiyo Senetleri*, 939-942.

⁵⁶⁹ "...bu nevi para alacağında BK. 73. maddesi (yeni m. 89) uygulanmaz..." Y. 12. HD, T. 30.01.2007, E. 2006/23593, K. 2006/1397 (Kazancı İBB); Kuru/Arslan/Yılmaz, *İcra*, 358, dn. 3.

⁵⁷⁰ Bkz. yuk. İkinci Bölüm, 2.1.6. Yetkili ve Görevli Mercî başlığındaki açıklamalarımız.

gelmediğini incelemelidir⁵⁷¹ (İİK m. 168/1). Oysa genel haciz yoluyla takipte, kanundaki şartları ihtiva eden takip talebi üzerine icra müdürü ödeme emri düzenler.

Takip talebi aşamasında olduğu gibi ödeme emri ve kesinleşmesi aşamasında da genel haciz yoluyla kambiyo senetlerine mahsus haciz yolu arasında belirgin farklılıklar bulunmaktadır.

Genel haciz yoluyla takibin ödeme emrinde, alacaklının veya vekilinin banka hesap numarası hariç takip talebindeki kayıtlar bulunmalıdır. Bunun haricinde borcun yedi gün içinde ödenmesi, aynı yedi gün içinde borca veya imzaya itiraz edilebileceği, borç ödenmez ve itiraz edilmezse yine aynı süre içerisinde mal beyanında bulunulması gerektiği yoksa hapisle tazyik olunacağı ve cebri icraya devam olunacağı ihtarı yer almalıdır. Son olarak da icra müdürünün mühür ve imzası bulunmalıdır⁵⁷² (İİK m. 60).

Kambiyo senetlerine mahsus haciz yolundaki ödeme emrinde de alacaklının veya vekilinin banka hesap numarası hariç takip talebindeki kayıtlar bulunmalıdır. Ancak genel haciz yolundaki ödeme emrinden farklı olarak burada borcun on gün içinde ödenmesi gerektiği, takibin dayanağı senedin kambiyo senedi olmaması hâlinde beş gün içinde icra mahkemesine şikâyet olunabileceği, borca veya imzaya itiraz edilecek ise bunun beş gün içinde bir dilekçeyle icra mahkemesine bildirilmesi gerektiği ve icra mahkemesinden itirazın kabulüne dair bir karar getirilmediği sürece cebri icraya devam olunacağı, itiraz edilmediği ve borç da ödenmediği takdirde on gün içinde itiraz edilip de reddedildiği takdirde üç gün içinde mal beyanında bulunulması gerektiği yoksa hapisle tazyik olunacağı ihtarı yer almalıdır. Son olarak icra müdürünün imzası ve mührü bu ödeme emrinde de bulunmalıdır (İİK m. 168).

Genel haciz yoluyla takip talebini alan icra müdürü, takip talebinin 58. maddedeki kayıtları içerdiğini tespit etmesi hâlinde talepten itibaren en geç “üç gün” içinde bir ödeme emri düzenleyerek borçluya gönderir⁵⁷³ (İİK m. 61). Kambiyo senetlerine mahsus takip yolunda ise, icra müdürü, alacaklının verdiği kambiyo senedinden vadenin gelmiş

⁵⁷¹ Kuru/Arslan/Yılmaz, *İcra*, 361; Muşul, *İcra*, 1182; Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes, 291.

⁵⁷² Yargıtay “...imza eksikliklerinin sonradan tamamlanmasının mümkün olduğu” nu kabul etmektedir, bkz. Y. 12. HD, T. 14.2.2002, E. 2002/2246, K. 2002/3147 (turkhukuk sitesi.com).

⁵⁷³ İİK’da icra organları için belirlenen süreler düzenleyici süreler olduğundan üç günden sonra gönderilen ödeme emri de geçerli bir ödeme emridir. Yani üç günlük süre ödeme emrinin geçerlilik şartlarından değildir, Muşul, *İcra*, 326; Gören Ülkü, 139, 140.

olduğunu ve takibe başvuran kişinin yetkili hamil olduğunu tespit etmesi üzerine borçluya “hemen” bir ödeme emri gönderir (İİK m. 168).

Kambiyo senetlerine mahsus haciz yolunda ödeme emrine karşı itiraz, ödeme emrinin tebliğinden itibaren beş gün içinde bir dilekçeyle icra dairesinin bağlı bulunduğu icra mahkemesine yapılmalıdır (İİK m. 168, 169, 170). Sözlü olarak yapılan veya icra mahkemesine değil de icra dairesine yapılan itiraz geçersizdir. Genel haciz yoluyla takipte ise ödeme emrine itiraz, ödeme emrinin tebliğinden itibaren yedi gün içinde yazılı veya tutanağa geçirilmek üzere sözlü olarak icra dairesine yapılmalıdır (İİK m. 60 b. 3, 62).

Genel haciz yoluyla takipte, ödeme emrine itiraz icra takibini olduğu yerde durdurur (İİK m. 66). Kambiyo senetlerine mahsus haciz yolunda ise, ödeme emrine karşı yapılan itiraz takibi kendiliğinden durdurmamaktadır. İtiraz sadece satışı engellemektedir (İİK m. 169, m. 170).

Kambiyo senetlerine mahsus haciz yolunda borçlu itirazın kabulü için icra mahkemesine kendisi başvurduğundan ve itiraz takibi kendiliğinden durdurmadığından, bu yolda itirazın geçici kaldırılması dolayısıyla borçtan kurtulma davası ve itirazın kesin kaldırılması müesseseleri yoktur⁵⁷⁴.

Kanunda, kambiyo senetlerine mahsus haciz yolu için, genel haciz yolundan daha sıkı inceleme yükümlülükleri yüklenen icra müdürünün işlemlerine karşı şikâyet sebepleri de daha geniştir. İİK m. 170/a hükmü gereği, borçlu, alacaklının kambiyo hukuku bakımından takip hakkı olup olmadığını şikâyet yolu ile ileri sürebilir. Kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takip talebini alan icra müdürünün ödeme emrini tebliği işlemine karşı, takibe dayanak kambiyo senedinin (ve protesto evrakının) takip talebine eklenmediği veya senedin kambiyo senedi vasfını taşımadığı, vadesinin gelmediği ve yahut senetteki ciro silsilesinden alacaklı olarak görünen tarafın yetkili hamil olmadığı sebepleriyle icra mahkemesine şikâyet yoluna gidilebilir⁵⁷⁵.

İcra mahkemesi kambiyo senetlerine mahsus takip yolunda, süresi içinde yapılan itiraz veya şikâyet dolayısıyla, usulüne uygun olarak kendisine gelen işlerde takibe dayanak senedin kambiyo senedi niteliğine sahip olmadığını ve alacaklının kambiyo

⁵⁷⁴ Kuru/Arslan/Yılmaz, *İcra*, 365, dn. 25.

⁵⁷⁵ Bkz. yuk. İkinci Bölüm, 2.2.2.4.2.2. Şikâyet Sebepleri.

hukuku bakımından takip hakkı bulunmadığını kendiliğinden dikkate alması ve takibi iptal etmesi mümkündür (m.170/a). Genel haciz yoluyla takipte böyle bir müessese bulunmamaktadır⁵⁷⁶.

İcra İflâs Kanunu'nun “Haciz Yoluyla Takip” başlıklı Dördüncü Bap'ında düzenlenen Haciz, Satış ve Paraların Paylaştırılması hükümleri her iki takip yolu için de uygulanacağından ödeme emrinin kesinleşmesinden sonraki aşamalar gerek genel haciz yolu gerekse kambiyo senetlerine mahsus haciz yolu için aynıdır⁵⁷⁷.

⁵⁷⁶ Bkz. yuk. İkinci Bölüm, 2.2.2.4.3. İİK m. 170/a Kapsamında Mahkemenin Yetkisi.

⁵⁷⁷ Ulukapı, *İcra*, 215.

SONUÇ

Paranın yerine geçerek bir ödeme vasıtası görevi gören çek, aynı zamanda paranın kaybolma, çalınma ve yanma gibi risklerini de bertaraf ederek yaygın bir kullanım alanına sahip olmuştur. Çekin gün geçtikçe artan iktisadi ve hukuki önemiyle doğru orantılı bir şekilde, ticari hayatta kullanımı da yaygınlaşmıştır. Para yerine geçen diğer ödeme vasıtalarıyla yüzyıllardır rekabet içinde olmasına rağmen, gün geçtikçe önemi azalmamış, hatta zamanla mevzuat içerisinde kendine geniş bir yer bulmuştur.

Çekin, çek benzeri senetler ile bugün kıymetli evrak olarak özel düzenlemeye sahip olan diğer (poliçe, bono, ipotekli borç senedi, irat senedi, makbuz senedi ve varant gibi) senetlerden ayırt edici özellikleri bulunmaktadır. İlk olarak, çek TTK kapsamında bir kıymetli evraktır. Çek, poliçe ve bonoyla birlikte kıymetli evrakın kambiyo senedi türünü oluşturmaktadır. Nitelikli bir havale olan çek, aynı zamanda kanunen emre yazılı bir senettir. Nihayetinde çek para yerine geçerek ödeme vasıtası olarak kullanılır.

Kanun koyucu çek keşide edebilmeyi sıkı şekil şartlarına tabi tutmuştur. Diğer senetlerle karşılaştırıldığında çekin keşide edilmesi, ödenmesi, ödenmemesi durumunda hukuki sonuçları ve takibi de daha yoğun bir prosedüre tabidir. Kanun koyucu yıllar boyunca çeke olan güvenin sarsılmaması ve ticari hayattaki işleyişin sekteye uğramaması için çabalamış ve çekin düzenlenmesi, ödenmemesi gibi durumlarda kanuna aykırı davrananlara cezai ve idari yaptırımlar öngörmüştür. Çeke hukuki ve iktisadi önemi dolayısıyla ayrı bir önem veren kanun koyucu, cezai ve idari yaptırım hükümlerinin yanında, çeke ilişkin hukuki takiplere de özel hükümler ihdas etmiştir.

Çekin ödenmemesi durumunda, ödenmeme durumunu usulüne uygun olarak tespit ettiren çek alacaklısı, borçlusunu elindeki çekle birlikte takip edebilecektir. Bu takiplerden kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla icra takibine başvurusu halinde İİK m. 167-170/b hükümleri çerçevesinde alacağına kavuşabilecektir.

Kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takip, ilamsız icranın bir türüdür. Diğer ilamsız takip yollarında olduğu gibi kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takipte de ekseriyetle ilamsız icraya ilişkin prosedür işler. Ancak kambiyo senedinin bir türü olan çekin kendine özgü yapısı, iktisadi ve hukuki önemi nedeniyle, bu takip yoluna ilişkin olarak özel hükümler bulunmaktadır.

Çalışmamızda anlattığımız kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takibin dayanağı olan çek bir kambiyo senedi olduğundan, kambiyo senedine ilişkin hükümlerin takip esnasında göz önünde bulundurulması önem arz eder. Çünkü kambiyo senedine bağlı haklar, savunma vasıtaları, kambiyo senedine ilişkin hususlar ve bu hususların hangi aşamada ve nasıl kullanılacağı takibin seyri açısından önemlidir.

Temel olarak, kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla icra takibinin takip talebi ve ödeme emri safhası diğer takip yollarından neredeyse tamamen farklıdır. Kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takibe girişmek isteyen çek alacaklısının alacağı aynı zamanda rehinle temin edilmiş olsa bile, önce rehne başvurma kuralıyla bağlı olmaksızın doğrudan kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takibe başvurabilecektir. Çekin kendine özgü özellikleri dolayısıyla takibin başlatılacağı icra dairesinin yetkisi hususu da farklı hükümlere tabi olmaktadır. Yetkili icra dairesinin belirlenmesinde ilamsız icrada yetkiye ilişkin İİK m. 50 hükmü ve HMK'nın sözleşmede yetkiye ilişkin kuralları uygulama alanı bulmaktadır. Ancak çek alacağı aranacak alacaklardan olduğundan, TBK m. 89 hükmü bu takip yolunda uygulanmamaktadır.

Çek alacaklısı kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takibe girişirken takip talebine çek aslını ekler ve icra müdürü de diğer ilamsız takip yollarından farklı olarak alacaklı sıfatı ve takibe konu senedin geçerli olup olmadığı gibi hususları re'sen inceler. Bu nedenle, bu takip yoluna özgü olarak uygulanacak şikâyet sebepleri de Kanun'da ayrıca düzenlenmiştir.

Tabiri caizse, çeke verdiği önem dolayısıyla çek alacaklısının sözüne daha çok itibar eden kanun koyucu, alacaklının başlatmış olduğu takibin basit bir itiraz ile engellenmesini de istememiştir. Bu nedenle, ödeme emrine karşı itiraz ile takip kendiliğinden durmamakta, söz konusu itiraz usulü de diğer ilamsız takip yollarından daha ağır bir prosedürle yürütülmektedir.

Nihayet, icra takibinin kesinleşmesiyle birlikte başlayan haciz safhası ve devamında satış ile paraların paylaştırılması aşamaları tamamen diğer ilamsız takip yollarında olduğu gibidir.

Çekin kendine has özellikleri, ticari hayattaki iktisadi ve hukuki önemi gerek uygulamacıların gerekse kanun koyucunun dikkatini çekmiştir. Bu nedenle çekin günlük hayattaki önemi artmakta, buna binaen çeke ilişkin mevzuat hükümleri de değişmekte ve

genişlemektedir. Çeke olan kamu güveninin sarsılmaması için bir yandan cezai ve idari yaptırımlar öngörülürken, diğer yandan çek alacaklısının alacağına daha hızlı kavuşabilmesi amaçlanmaktadır. Yakın zamanda TTK ve ÇekK'da düzenlenen çeke ilişkin hükümlerin değiştirildiği 6728 sayılı Kanun'un yürürlüğe konulması da, bu durumun en açık kanıtıdır.

Çekin önemi ve kendine has özellikleri kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takip prosedürünün şekillenmesine ve elinde çek bulunan alacaklılar tarafından genel haciz yoluyla takipten daha çok tercih edilmesine neden olmaktadır.

KAYNAKÇA

- Akcan, Recep ve Albayrak, Hakan, *Tebliğat Hukuku*, Güncellenmiş 2. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2015.
- Akcan, Recep, “Çeklerde Banka İbraz Kaşesinin Karalanması”, *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2012, C. 20, S. 1, 53-60.
- Aker, Yeşim, *Çekten Cayma ve Ödeme Yasağı*, 2. Baskı, Beta Yayınları, İstanbul 2008.
- Akgün, M. Zerrin, *Kıymetli Evrak Hukuku*, Güven Matbaası, Ankara 1965.
- Akil, Cenk, “İtirazın İptali Davasında İcra İnkâr Tazminatının Şartı Olarak Borçlunun İtirazının Haksızlığına Karar Verilmesi”, *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2012, C. 3, S. 1, 317-338.
- Akkaya, Tolga, “Medeni Usul Hukukunda İradi Taraf Değişikliği (HMK m. 124)”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2014, C. 16, 897-941.
- Antalya, O. Gökhan, *Miras Hukuku*, Legal Yayıncılık, İstanbul 2015.
- Arslan, Çetin ve Kaya, Murat, *5941 Sayılı Çek Kanunu Şerhi*, Sözkese Matbaacılık, Ankara 2010.
- Arslan, İbrahim, “Kambiyo Senetlerinde Geçersizlik Def’ileri”, *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2008, C. 16, S.1, 11-28.
- Arslan, Ramazan, *İcra İflâs Hukukunda İhale ve İhalenin Feshi*, Vedat Kitapçılık, Ankara 1984.
- Arslan Ramazan ve Yılmaz Ejder ve Taşpınar Ayvaz Sema, *İcra ve İflâs Hukuku (İcra)*, 1. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara 2016.
- Arslan Ramazan ve Yılmaz Ejder ve Taşpınar Ayvaz Sema, *Medeni Usul Hukuku (Usul)*, 1. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara 2016.
- Âşık, İbrahim, *İcra Sözleşmeleri*, Turhan Kitabevi, Ankara 2006.
- Ayan, Serkan, “Yabancı Para Borçlarının İfasi”, <http://journal.yasar.edu.tr>, 511-570.

- Aygün, Mesut, “Güncel Gelişmelerin Işığında Çekten Doğan Yabancı Unsurlu Uyuşmazlıklara Uygulanacak Hukukun Tespiti”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2012, C. 61, S. 3, 925-972.
- Ayli, Ali ve Yardımcıoğlu, Didem, “Çekte Düzenleme Tarihi ve Önemi”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 16, 2014, 3195-3239.
- Bahtiyar, Mehmet, *Makaleler III*, Kuzey Kitabevi, İstanbul 2014.
- Bahtiyar, Mehmet, “Yargıtay Kararları Işığında Kambiyo Senetlerinde Keşide Tarihi ve İmkânsızlığı (Keşide Tarihi)”, *Banka ve Ticaret Dergisi*, C. 20, S.1, Haziran 1999, 41-53.
- Başbüyük, İsa, “Karşılıksız Çekte Hapis Cezasının Kaldırılması Üzerine Bir Değerlendirme”, *Ankara Barosu Dergisi*, 2012, S. 2, 307-319.
- Battal, Ahmet, “Yabancı Para Üzerinden Düzenlenen ve Aynen Ödeme Kaydı İçeren Çeklerin Tahsili Konusundaki Çeşitli İhtimallerin İncelenmesi”, *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, 1998, C. 56, S. 1-4, 219-237.
- Baygın, Cem, *Yabancı Para Üzerinden Borçlanmalar ve Hukuki Sonuçları*, Kazancı Kitap Ticaret A.Ş., İstanbul 1997.
- Berkin, Necmettin M., *Tatbikatçılara İcra Hukuku Rehberi*, Vedat Kitapçılık, İstanbul 1979.
- Budak, Ali Cem, *İpoteğin Paraya Çevrilmesi Yoluyla Takip*, 3. Tıpkı Basım, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2010.
- Boran Güneysu, Nilüfer, “İcra Takip İşlemleri”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, 2012, S. 101, 31-60.
- Bozer, Ali ve Göle, Celal, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 3. Baskı, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Ankara 2013.
- Camcı, Ömer, *Yabancı Para Borcu Dava ve Takipleri*, 2. Baskı, Ufuk Reklamcılık Matbaacılık, İstanbul 1999.
- Cantekin, Celalettin, *Kambiyo İşlemleri ve Bankacılık*, Güncellenmiş 2. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2015.
- Çiftçi, Pınar, *İcra Hukukunda Menfaat Dengesi*, Adalet Yayınevi, Ankara 2010.

- Çöl, Hüseyin Cem, “İleri Tarihli Çeke İlişkin Sorunlar”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2004, C. 53, S. 1, 195-220.
- Deliduman, Seyithan ve Narbay, Şafak, “Kambiyo Senetlerinden Çeke Dayanarak Yapılan Kambiyo Senetlerine Mahsus Haciz Yoluyla Takipte Yetkili İcra Daireleri”, *Prof. Dr. Hayri Domaniç’e 80. Yaş Günü Armağanı C. 1*, İstanbul 2001, 627-642.
- Deliduman, Seyithan, *Tebliğat Hukuku Bilgisi*, 5. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara 2014.
- Demir, Hüseyin ve Demir, Erdem, *İcra ve İflâs Harçlar El Kitabı*, Bilge Yayınevi, Ankara 2015.
- Demir Saldırım, Sibel, *İcra Müdürünün Davranış ve İşlemlerinden Doğan Hukuki Sorumluluk*, Adalet Yayınevi, Ankara 2011.
- Demir, Şamil, “5941 Sayılı Çek Kanunu’nda Düzenlenen İdari ve Cezai Yaptırımlar”, *Ankara Barosu Dergisi*, 2013, S. 1, 224-247.
- Demirkapı, Ertan, *Kambiyo Senetlerinde İhbar Zorunluluğu (İhbar)*, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2011.
- Demirkapı, Ertan, “Avalin Şekli Şartları” (Aval), *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2004, S. 2, 61-95.
- Deryal, Yahya, “Çek Defterlerinin Baskı Tarihi ve Baskı Şekline Bağlı Geçersizlik Problemlerine İlişkin Bir Örnek Olay İncelemesi”, *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, 2013, C. 71, S. 2, 121-130.
- Deynekli, Adnan, *Medeni Usul Hukukunda Senetlerin Üçüncü Kişilere Karşı İspat Şekli (İspat)*, Turhan Kitabevi, Ankara 2006.
- Deynekli, Adnan, *Türk Hukukunda Kambiyo Senetlerine Özgü İflâs Yoluyla Takip (İflâs)*, Turhan Kitabevi, Ankara 2005.
- Dişel, Buse, *İcra Hukukunda Takip Arkadaşlığı*, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2014.
- Domaniç, Hayri, *Kıymeti Evrak Hukuku ve Uygulaması/TTK Şerhi-IV (TTK Şerhi)*, Temel Yayınları, İstanbul 1990.
- Dönmez, R. Murat, *İcra ve İflâs Hukukunda Taşınmaz Malların Paraya Çevrilmesi*, Vedat Yayıncılık, İstanbul 2010.

- Dural, Mustafa ve Ögüz, Tufan, *Türk Özel Hukuku, C. 2 Kişiler Hukuku*, 15. Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul 2014.
- Dural, Mustafa ve Öz, Turgut, *Türk Özel Hukuku, C. 4 Miras Hukuku*, Filiz Kitabevi, İstanbul 2015.
- Eldem, Edhem, *18. Yüzyılda İstanbul'da Poliçe Tedavülü ve Kambiyo Kurları Hakkında*, Ankara 1993.
- Erem, Faruk ve Kalpsüz, Turgut ve Çelebican, Gürgân, *İktisadi ve Hukuki Yönden Çek*, Türkiye Bankalar Birliği Yayınları, Ankara 1968.
- Eren, Fikret, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 18. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara 2015.
- Ergün, Mevci, *Kambiyo Senetlerine Özgü Takip Yolları*, Yetkin Yayınları, Ankara 1989.
- Erturgut, Mine, *İcra ve İflâs Hukukunda Menkullerin Paraya Çevrilmesi*, Yetkin Yayınları, Ankara 2000.
- Gençtürk, Muharrem, "Türk Ticaret Kanunu Tasarısına Göre Çekte İbraz Süreleri Ne Zaman Başlar?", *Prof. Dr. Hüseyin Ülgen'e Armağan*, İstanbul 2007, s. 633-647.
- Göle, Celal, *Çek Hukuku*, Ankara 1989.
- Gören Ülkü, Nazlı, *İcra Hukukunda Ödeme Emri*, Arıkan Basım Yayım Dağıtım, İstanbul 2008.
- Günay, Erhan, *Cirolu Çeklerde Yetkili Hâmil (Yetkili Hâmil)*, Güncellenmiş 3. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2015.
- Günay, Erhan, *Uygulamalı Çek Rehberi (Çek Rehberi)*, 3. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2013.
- Güral, Jale, "Kefalet Akdiyle Aval Arasındaki Fark ve Benzerlikler", *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 1951, C. 8, S. 3-4, 435-478.
- Hanağası, Emel, *Davada Menfaat*, Yetkin Yayınları, Ankara 2009.
- Helvacı, Mehmet, "Kambiyo Senetlerine Özgü Takip Yolları", *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, 2013, C. 71, S. 2, 165-191.
- Hatemi, Hüseyin ve Kalkan Oğuztürk, Burcu, *Kişiler Hukuku*, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2014.

- Işık, Erdem, *Çek Sözleşmesi*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2013.
- İlalan, Fuat, *Modern Çek ve Çek Hukukumuz*, Emel Matbaası, Ankara 1969.
- İmregün, Oğuz, *Kara Ticaret Hukuku Dersleri (Genel Hükümler-Ortaklıklar-Kıymetli Evrak)*, 12. Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul 2001.
- Karahan, Sami - Arı, Zekeriyya - Bozgeyik, Hayri - Saraç, Tahir ve Ünal, Mücahit, *Kıymetli Evrak Hukuku*, Güncellenmiş 2. Baskı, Mimoza Yayınları, Konya 2014.
- Karayalçın, Yaşar, *Özel Hukukta Meseleler ve Görüşler* (Meseleler ve Görüşler), Banka ve Ticaret Hukuku araştırma Enstitüsü, Ankara 1975.
- Karayalçın, Yaşar, *Ticaret Hukuku, III. Ticari Senetler* (Kambiyo Senetleri), Ankara Üniversitesi Yayınları, Ankara 1970.
- Karlı, Abdurrahim, *İcra ve İflâs Hukuku*, 3. Baskı, Alternatif Yayıncılık, İstanbul 2014.
- Kayar, İsmail, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 7. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2013.
- Kayıhan, Şaban ve Yasan, Mustafa, *Yeni Türk Ticaret Kanunu'na Göre Kıymetli Evrak Hukuku*, Gözden Geçirilmiş ve Genişletilmiş 2. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2013.
- Kendigelen, Abuzer, *Çek Hukuku* (Çek Hukuku), Gözden Geçirilmiş Güncelleştirilmiş 4. Baskı, Arıkan Yayıncılık, İstanbul 2007.
- Kendigelen, Abuzer, "Müracaat Hakkını Kaybeden Çek Hamilinin Başvurabileceği Hukuki Yollar" (*Hukuki Yollar*), Prof. Dr. Hüseyin Ülgen'e Armağan, İstanbul 2007, 727-740.
- Kılıçoğlu, Evren, *İcra Sözleşmeleri*, Arıkan Yayıncılık, İstanbul 2005.
- Kınacıoğlu, Naci, *Kıymetli Evrak Hukuku*, Ankara İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi, Ankara 1982.
- Kırca, İsmail, *5941 Sayılı Çek Kanunu* (Konferans), 22 Ocak 2010, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Ankara 2010.
- Kırca, İsmail, "Çek Hukukuna İlişkin Muhtelif Sorunlar" (Sorunlar), *Bankacılar Dergisi*, Aralık 2009, S. 71, 97-103.

- Kocaman, Arif B., *Türk Borçlar Hukukunda Havale*, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Ankara 2001.
- Kuru, Baki ve Arslan, Ramazan ve Yılmaz, Ejder, *İcra ve İflâs Hukuku* (İcra), 28. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara 2014.
- Kuru, Baki ve Arslan, Ramazan ve Yılmaz, Ejder, *Medenî Usûl Hukuku* (Usul), 25. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara 2014.
- Kuru, Baki, “Almanca Düzenlenmiş Poliçe ve Bonoya Dayanarak Türkiye’de İlamsız İcra Takibi Yapılması” (İlamsız İcra), *Prof. Dr. Yaşar Karayalçın’a 65. Yaş Armağanı*, Ankara 1988, 613-617.
- Kuru, Baki, *İcra ve İflâs Hukuku El Kitabı* (El Kitabı), 2. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara 2013.
- Kuru, Baki, *İcra ve İflâs Hukukunda Menfi Tespit Davası ve İstirdat Davası* (Menfi Tespit ve İstirdat), Yetkin Yayınları, Ankara 2003.
- Kuru, Baki, “İlamsız İcrada İcra Dairesinin Yetkisine İtiraz” (Yetki İtirazı), *İstanbul Barosu Dergisi*, 1986/4-6, 44-64.
- Muşul, Timuçin, *İcra ve İflâs Hukuku C. 1-2* (İcra), Güncellenmiş Genişletilmiş 6. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara 2013.
- Muşul, Timuçin, *İcra ve İflâs Hukukunda İhale ve İhalenin Feshi* (İhale), Adalet Yayınevi, Ankara 2016.
- Muşul, Timuçin, *İcra ve İflâs Hukukunda Menfi Tespit ve İstirdat Davaları* (Menfi Tespit ve İstirdat), 2. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara 2016.
- Muşul, Timuçin, *İcra ve İflâs Hukukunda Şikâyet* (Şikâyet), Adalet Yayınevi, Ankara 2014.
- Nar, Ahmet, *Yabancı Para İpoteği*, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2009.
- Narbay, Şafak, “3167 Sayılı Çekle Ödemelerin Düzenlenmesi ve Çek Hamillerinin Korunması Hakkında Kanun” da Değişiklik Yapan 4814 Sayılı Kanunun “Çekte Şekil Şartları” ve “Muhatabın Ödeme Yükümlülüğü” Konuları Açısından İncelenmesi” (Çekte Şekil Şartları), *Atatürk Üniversitesi Erzincan Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2003, C. 7, S. 1-2, 15-44.

- Narbay, Şafak, “3167 Sayılı Çekle Ödemelerin Düzenlenmesi ve Çek Hâmillerinin Korunması Hakkında Kanunun 10. Maddesi Hükmü Uyarınca Muhatap Bankanın Sorumlu olduğu Miktar Hakkında Bir İnceleme” (İnceleme), *Terazi Hukuk Dergisi*, Ocak 2009, S. 29, 28-35.
- Narbay, Şafak, “5941 Sayılı Çek Kanununun Getirdiği Bazı Yenilikler ve Bunların Değerlendirilmesi” (Değerlendirme), *Terazi Hukuk Dergisi*, Mart 2010, S. 43, 65-97.
- Narbay, Şafak, “Çekte İbraz Sürelerinin Belirlenmesinde Ölçü Alınan “Yer” Kavramına “De Lege Lata” ve “De Lege Ferenda” Çözüm Önerileri” (Armağan), *Bilgi Toplumunda Hukuk-Ünal Tekinalp’e Armağan*, İstanbul 2003, 793-821.
- Narbay, Şafak, *Çekten Cayma ve Ödeme Yasağı* (Çekten Cayma), Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş., İstanbul 1996.
- Nomer, Halûk N., *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, Gözden Geçirilmiş 12. Baskı, Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş., İstanbul 2012.
- Oğuzman, Kemal/Öz, Turgut, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler C. 1*, Gözden Geçirilmiş 13. Baskı, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2015.
- Öktem, Seda, *Çekte Müracaat Hakkı*, Prof. Dr. Hüseyin Ülgen’e Armağan, İstanbul 2007.
- Özçelik, Volkan, *İcra Müdürünün Takdir Yetkisi*, Adalet Yayınevi, Ankara 2014.
- Özekes, Muhammet, *İcra Hukukunda Temel Haklar ve İlkeler* (Temel Haklar), Adalet Yayınevi, Ankara 2009.
- Özgenç, İzzet, *Çek Kanunu*, 5. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2012.
- Özkan, Hakan, *Kambiyo Senetlerine Mahsus Yolla Takip*, Legal Yayıncılık, İstanbul 2014.
- Öztan, Fırat, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 18. Baskı, Turhan Kitabevi, Ankara 2013.
- Öztek, Selçuk, *İcra ve İflâs Hukukunda Borç Ödemeden Aciz Vesikası (İİK m. 143; m. 251)*, Alfa Yayıncılık, İstanbul 1994.
- Pekcanitez, Hakan ve Atalay, Oğuz ve Özekes, Muhammet, *Medenî Usûl Hukuku*, 3. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara 2015.

- Pekcanitez, Hakan ve Atalay, Oğuz ve Sungurtekin Özkan, Meral ve Özekes, Muhammet, *İcra ve İflâs Hukuku*, Yetkin Yayınları, Ankara 2015.
- Pekcanitez, Hakan, *İcra-İflâs Hukukunda Şikâyet* (Şikâyet), Dokuz Eylül Üniversitesi Matbaası, Ankara 1986.
- Pekcanitez, Hakan, *Medeni Usul ve İcra İflâs Hukukunda Yabancı Para Alacaklarının Tahsili* (Yabancı Para Alacağı), Genişletilmiş ve Yeniden Gözden Geçirilmiş 3. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara 1998.
- Poroy, Reha/Tekinalp, Ünal, *Kıymetli Evrak Hukuku Esasları*, Gözden Geçirilmiş 21. Baskı, Vedat Yayıncılık, İstanbul 2013.
- Pulaşlı, Hasan, *Kıymetli Evrak Hukukunun Esasları*, Genişletilmiş ve Güncellenmiş 4. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara 2015.
- Reisoğlu, Seza, “(5941 Sayılı) Yeni Çek Kanunu ve Başlıca Uygulama Sorunları (Sorunlar)”, *Bankacılar Dergisi*, 2011, S. 76, 1-19.
- Reisoğlu, Seza, *Çek Hukuku* (Çek), Ankara 2011.
- Reisoğlu, Seza, *Türk Hukukunda ve Bankacılık Hukukunda Çek* (Bankacılıkta Çek), Gözden Geçirilmiş 3. Baskı, Ankara 2003.
- Reisoğlu, Seza, *Türk Kefalet Hukuku* (Kefalet), Cem Web Ofset, Ankara 2013.
- Reisoğlu, Seza, *Yeni Çek Kanunu Ve Hukuki Sorunlar, Türkiye Barolar Birliği/Yeni Çek Kanunu ve Hukuki Değerlendirmesi Toplantısında Yapılan Sunum* (Değerlendirme), 29.12.2009.
- Sağiroğlu, Mehmet Şerif, “Kambiyo Senetlerinde Mücerretlik (Soyutluk) İlkesi ve Uygulaması”, *Legal Hukuk Dergisi*, Aralık 2004, S. 24, 307-341.
- Sayhan, İsmet, *Kambiyo Senetlerinde Mücerretlik İlkesi ve Bedel İlişkisi*, Yetkin Yayınları, Ankara 2006.
- Susuz, Kağan, *Kambiyo Senetlerinde Zamanaşımı*, 1. Baskı, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2008.
- Süphandağ, Yavuz, *İcra ve İflâs Hukukunda Uygulamalar*, 8. Baskı, Bilge Yayınevi, Ankara 2012.

- Süphandağ, Yavuz, *Taşınmaz Satışında Uygulamalar*, Bilge Yayınevi, Ankara 2016.
- Şen, Ersan/Malbeleği, Erkam, *Son Değişiklikler Işığında Yeni Çek Kanununda Karşılıksız Çek*, Gözden Geçirilmiş ve Genişletilmiş 4. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2013.
- Tamer, Ahmet, “Çek, Kabul ve Avalin Gayri Nakdi Kredi Niteliği”, *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, Nisan 2013, S. 13, s. 575-604.
- Teoman, Ömer, “Banka Çekleri Hukuken Çek Midir? (Banka Çekleri)”, *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, 1994, C. 54, 261-267.
- Teoman, Ömer, “İki farklı (Keşide) Tarihi İçeren Çeklerin Hukuki Durumu (Bildiriler-Tartışmalar)”, *Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu*, 12 Haziran 2009.
- Teoman, Ömer, *Tüm Makalelerim* (Tüm Makalelerim), C. III: 2002-2010, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2010.
- Teoman, Ömer, *Yaşayan Ticaret Hukuku, Hukuki Mütalaalar* (Mütalaalar), C. 1, Beta, İstanbul 1994.
- Türk, Hikmet Sami, “Karşılıksız Çeki Ödeyen Banka, Keşideciden Ceza İsteyebilir mi?”, *Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu VIII (Bildiriler-Tartışmalar)*, 26-27 Nisan 1991.
- Ulukapı, Ömer, *İcra ve İflâs Hukuku* (İcra), Mimoza Yayınları, Konya 2015.
- Ulukapı, Ömer, “İcra ve İflâs Hukukunda Gecikmiş İtiraz” (Gecikmiş İtiraz), *Prof. Dr. Halil Cin'e Armağan, Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Konya 1995, s. 299-334.
- Ulukapı, Ömer, *Medenî Usûl Hukuku* (Usul), 3. Baskı, Mimoza Yayınları, Konya 2015.
- Uslu, Menderes, *Kambiyo Senetlerinde Zamanaşımı*, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2006.
- Uyar, Talih/Uyar, Alper/Uyar, Cüneyt, *İcra Hukukunda Kambiyo Senetleri* (Kambiyo Senetleri), Genişletilmiş 4. Baskı, Bilge Yayınevi, Ankara 2013.
- Uyar, Talih, “Borçlunun İcra Takibinde İstenen İşlemiş Faiz ile İşleyecek Faiz Oranına Süresi İçinde İtiraz Etmemesinin Sonuçları (Faiz Oranı)”, *Ankara Barosu Dergisi*, 2013, S. 2, 347-355.

- Uyar, Talih, “İcra Hukukunda Bononun Geçerlilik Koşulları” (Geçerlilik Koşulları), *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, 2008, S. 74, 290-325.
- Uyar, Talih, *İcra İflâs Hukukunda İhale ve İhalenin Bozulması C. 1* (İhale), 3. Baskı, 2002,
- Uyar, Talih, “Takip Hukukunda Borç Ödemeden Aciz Vesikası (İİK m. 143)”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, 2007, S. 70, 345-358.
- Uyar, Talih, “Takip Talebinin Genel İçeriği” (Takip Talebi), *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, 2001, S. 1, 64-112.
- Uysal, Volkan, *Yabancı Para İpoteği* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), <http://ulusaltezmerkezi.com/yabanci-para-ipoteği-2/14/>, Bahçeşehir Üniversitesi.
- Uyumaz, Alper, *İcra ve İflâs Hukukunda Gecikmiş İtiraz*, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2011.
- Ülgen, Hüseyin - Helvacı, Mehmet - Kendigelen, Abuzer ve Kaya, Arslan, *Kıymetli Evrak Hukuku*, Dokuzuncu (Tıpkı) Baskı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2014.
- Üstündağ, Saim, *İcra Hukukunun Esasları*, 8. Baskı, Yaylacık Matbaacılık, İstanbul 2004.
- Yasan, Mustafa, “Çek Kanunu Geçici M.3 F.1 Uyarınca Üzerinde Yazılı Düzenleme Tarihinden Önce İbrazı Geçersiz Olan Çekin, Muhatap Banka Tarafından İşleme Konması (ve Özellikle Ödenmesi)”, *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, Ekim 2014, S. 19, 321-354.
- Yazar, Özlem, *İcra ve İflâs Hukukunda İmzaya İtiraz ve İmzaya İtirazın Sonuçları*, Yetkin Yayınları, Ankara 2011.
- Yıldız, Şükrü, *Makalelerim (1988-2007)*, Yetkin Yayınları, Ankara 2008.
- Yılmaz, Ejder, “İcra İnkâr Tazminatı Açısından Likid Alacak Kavramı” (Likid Alacak), *Bankacılar Dergisi*, 2008, S. 67, 85-93.
- Yılmaz, Ejder, *Medeni Yargılama Hukukunda Yemin* (Yemin), 2. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara 2012.
- Yılmaz, Lerzan, “Cirosu Yasaklanmış Çek” (Çek), *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi 10. Yıl Armağanı*, İstanbul 1993.

Yılmaz, Lerzan, *Kambiyo Senetlerinde Def'iler* (Def'iler), Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş., İstanbul 2007.

İNTERNET KAYNAKLARI

Dergiler.ankara.edu.tr.

<https://tr.wikipedia.org/wiki/Karekod>.

<http://ulusaltezmerkezi.com>.

Legalbank Elektronik Hukuk Bankası.

Kazancı İçtihat ve Bilgi Bankası.

www.hukukturk.com.

www.istanbulbarosu.org.tr.

www.kanunum.com.

www.kayseri.adalet.gov.tr.

www.tbb.gov.tr.

www.tdk.gov.tr.

www.turkhukuk sitesi.com.

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı	Alican Fak
Doğum Yeri	İskilip/Çorum
Doğum Tarihi	10.01.1988

LİSANS EĞİTİM BİLGİLERİ

Üniversite	Atatürk Üniversitesi
Fakülte	Hukuk Fakültesi
Bölüm	Hukuk
Yabancı Dil	İngilizce

YÜKSEK LİSANS EĞİTİM BİLGİLERİ

Üniversite	Atatürk Üniversitesi
Enstitü	Sosyal Bilimler Enstitüsü
Bölüm	Hukuk

İŞ DENEYİMİ

Çalıştığı Kurum	Adalet Bakanlığı / Atatürk Üniversitesi
Görevi/Pozisyonu	İcra Müdür Yardımcısı / Araştırma Görevlisi
Tecrübe Süresi	1 Yıl 2 Ay / 2 Yıl 10 Ay

İLETİŞİM

Adres	Atatürk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Erzurum
E-mail	alican.fak@atauni.edu.tr